

THEODOR PETERSEN

RETSLIV OG RETSPLEJE I ENGLAND

*»Remember you are part of
a great legal system which is
the admiration of the world.«*

Justice J. E. SINGLETON
i en tale til engelske jurister

NYT NORDISK FORLAG ARNOLD BUSCK

KJØBENHAVN MCMIL

Copyright by
NYT NORDISK FORLAG
ARNOLD BUSCK

NORDLUNDES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN
231-49-26593

INDHOLD

I.	Retshistorisk indledning	9
II.	Case law – statute law. Domssamlingerne	25
III.	De civile domstole	40
IV.	De kriminelle domstole. Fredsdommerinstitutionen	54
V.	Sagførerne og deres uddannelse	67
VI.	Dommerne	86
VII.	Retsplejens grundregler	97
VIII.	Vidner og krydseksamination	102
IX.	Bevisregler	116
X.	Fra stævning til domsforhandling	129
XI.	Domsforhandling og dom	149
XII.	Sagsomkostninger	157
XIII.	Fri retshjælp.	164
XIV.	Anklager og forsvarer	170
XV.	Anholdelse og fængsling. Politiafhøring	178
XVI.	Retslig forundersøgelse og tiltale. Coroner's inquest	184
XVII.	Juryen	190
XVIII.	De mindre straffesagers behandling. Børnedomstolene	204
XIX.	Ret mellem ægtefæller	215
XX.	Ægteskabssager	222
XXI.	Arv og skifte	238
XXII.	Almindelige strafbarhedsbetingelser	246
XXIII.	Behandlingen af lovovertræderne.	262
XXIV.	Lidt om forbrydelserne	273
XXV.	Råd og vink	291

FORORD

Da jeg i sommeren 1947 vendte tilbage fra England efter nogle måneders studieophold, hvortil blandt andet *Th. Thorsteinsson's* fortrinlige bog »*Fra fremmede Retssale*« havde inspireret mig, var jeg fyldt af så mange indtryk af engelsk retsvæsen, at jeg tænkte, at det måske kunne være til nogen nytte for mine landsmænd, hovedsagelig juristerne, at gøre dem bekendt med noget af det, jeg havde lært og oplevet. Da forarbejderne var gjort, stod det mig imidlertid klart, at den opgave, jeg havde sat mig, var en del vanskeligere, end jeg havde tænkt. Vel havde jeg samlet et ikke ubetydeligt juridisk stof, men kunne det – uden i væsentlig grad at fortyndes – levendegøres på en sådan måde, at læserne ville have fornøjelse af at stifte bekendtskab dermed? Ligesom jeg måtte drage mine evner herom i tvivl, kunne jeg ikke afvise det spørgsmål, om det efter et så relativt kortvarigt ophold i det fremmede ville være mig muligt at give et virkelighedstro billede af engelsk retsvæsen, der har en udvikling bag sig, der kræver kendskab til folkets historie og dets traditioner. Derfor kan jeg heller ikke sige mig fri for at have undgået misforståelser, selvom jeg håber, at de er få og mindre væsentlige. Når jeg trods alt lod mine betænkeligheder falde, var det, fordi jeg gjorde mig håb om, at bogens mangler ville blive opvejet af dens formål: at skabe interesse for et af de betydeligste retssystemer i verden og særligt at bane en sti for de yngre jurister, der drister sig ind i den jungle, som engelsk ret nu engang er.

Nu må ingen vente i denne bog at finde andet end en introduktion. Bortset fra, at engelsk ret i højere grad bør opleves, som den udfolder sig i retssalen, end læres ved teoretiske studier, kan bogen kun blive et udgangspunkt, der giver læseren mulighed for at fortsætte der, hvor forfatteren holdt op. Det er ingen håndbog i engelsk ret, ej heller en slags »Borgerlig Ret« à la professor Munch-Petersen's. Formueretten er for eksempel så godt som uomtalt, for en begrænsning har naturligvis været nødvendig. Da rettens grundelementer trods alle forskelligheder i detaljerne i princippet er de samme i moderne, civiliserede lande, ville næppe heller nogen finde større fornøjelse ved en dansk opslagsbog om engelsk ret. En letlæselig bog af denne art uden

detailler vil man f. eks. finde i *E. Jenks: The Book of English Law*. Mit mål har været at fremdrage nogle typiske træk som baggrund for en sammenligning med vort eget system. En kort historisk udvikling har jeg af den grund fundet nødvendig, ja ingen, der blot vil have et overfladisk kendskab til engelsk ret, undgår at kaste et blik tilbage i tiden. Også – og måske i særlig grad – på retslivets område er England traditionernes land. Resten af stoffet er hovedsagelig hentet fra retsplejen, familie- og arveretten samt strafferetten.

Bogen er bygget op over et halvt hundrede juridiske værker og afhandlinger foruden mine studier »i marken«. Uden mine dagbogsoptegnelser fra talrige retsbesøg, hvor jeg fik lejlighed til at drøfte sagerne med det praktiske livs mænd, ville jeg have savnet en del af det stof, hvormed denne bog er fyldt.

Det har ingenlunde været min tanke at stille engelsk ret i et ideallys. Havde jeg ikke fundet noget efterfølgelsesværdigt, ville bogen dog næppe være skrevet, men på mange områder kunne englænderne lære noget af os. Fremstillingen er deskriptiv. Jeg har foretrukket at overlade vurderingen til læserne også af den grund, at bogen ellers ville være blevet for omfangsrig. En bog skrives dog sjældent, uden at forfatteren har haft noget på hjerte, og lejlighedsvis har jeg derfor mere eller mindre direkte ladet min egen mening skinne igennem. For at rense teksten for lovsteder og domshenvisninger har det ikke kunnet undgås at medtage nogle noter, i hvilke også findes litteraturhenvisninger til vejledning for den søgende.

Med denne bog håber jeg at kunne erlægge et afdrag på min gæld til de myndigheder, der ved at fritage mig for mine embedspligter muliggjorde det for mig at foretage en studierejse til England. Også de mange jurister fra the Bar og the Bench, der gjorde mit ophold på øriget til en udbytterig oplevelse, skylder jeg en tak. De er kun navne for Dem, og derfor skal de forblive unævnt. Dog føler jeg trang til at rette en særlig tak til min gode ven *Mr. Derek Kitchin*, Barrister-at-Law, nu knyttet til United Nations i Lake Success, der ved at introducere mig i engelske juristkredse og på anden måde at yde mig al mulig støtte gjorde mit ophold så meget værdifuldere. En lignende tak retter jeg til hans kollega *Mr. Tcm Meyer*; aldrig glemmer jeg hin dag i Barristers' lunch-room i »Law Courts«, da han iført sin kappe og med paryk tiltalte mig på perfekt dansk. De oplysninger, jeg har givet om den engelske sagførerstand, skylder jeg i særlig grad mine samtaler med ham, og han har gjort mig en uvurderlig tjeneste ved under bogens udarbejdelse at besvare en række spørgsmål, hvorom jeg har været i tvivl.

Jeg er professor, dr. jur. *Stig Juul* taknemmelig for gode råd.

Gentofte, november 1949.

THEODOR PETERSEN

Kapitel I.

RETSHISTORISK INDLEDNING

»The laws of England are as mixed as our language, compounded of British, Roman, Saxon, Danish, Norman customs, and surely our language is thereby so much the richer, so our laws are likewise by that mixture the more complete«.

(Francis Bacon).

OPRINDELSEN

Englands historie begynder med romernes invasion under Julius Cæsar, da landet var beboet af kelterne. I de ca. 300 år indvandrerne sad fast på det britiske ørige, udgjorde det en provins af romerriget, og romersk ret blev derfor også ret her. Da romerne igen forlod landet, blev det vel ikke med eet frigjort for al romerret, men den påvirkning fra dette retssystem, som indenfor visse områder endnu kan spores, står uden forbindelse med invasions-tiden. Derfor tager professor *W. S. Holdsworth*, Englands betydeligste retshistoriker i dette århundrede, ikke sit udgangspunkt i denne epoke. »Englands juridiske historie,« siger han i sin bog om retskilderne,¹ »begyndte, da Jyderne i året 449 efter Kristi fødsel landede på øen Thanet«, en begivenhed der blev højtideligt mindet så sent som i 1949, femtenhundrede år efter jydernes landing. Danskerne har således været med til at lægge den første grundsten til det bygningsværk, som samme forfatter betegner som et af de store juridiske systemer i verden. Mere end andre har vi derfor interesse i at følge den senere udvikling. Uden noget kendskab til denne vil meget i engelsk ret forblive uforståeligt.

1. *W. S. Holdsworth: Sources and Literature of English Law*, 1925. Af andre værker er her benyttet: *W. S. Holdsworth: Essays in Law and History*, 1946, *C. H. S. Fifoot: English Law and its Background*, 1932, *H. Potter: Short Outline of English Legal History*, 4' ed. 1945, og *G. R. Y. Radcliffe & Geoffrey Cross: The English Legal System*, 2' ed. 1946. Af disse bøger kan navnlig anbefales den sidste, der giver en fortrinlig fremstilling af udviklingen fra fortid til nutid. Professor Potter's bog, der benyttes af studenterne, indeholder mange data, men er mere tør og skematisk og derfor tungere at læse.

Af kortere fremstillinger af betydelige forfattere kan yderligere nævnes: *P. H. Winfield: Chief Sources of English Legal History*, 1925, *E. Jenks: Short History of English*

Omtrent samtidig med at de første danskere satte deres fod på engelsk grund, fandt angel-sakserne vejen over nordsøen. De kom ikke til landet som et samlet folk, men i separate stammer, og i modsætning til de senere normanner strakte deres invasion sig over en længere periode. Det var denne indvandrede befolkning, de danske vikinger mødte, da de i det 9' århundrede begyndte deres plyndringstogter langs østkysten og trængte angel-sakserne ind i landet. Allerede da var kristne missionærer kommet fra kontinentet, og gennem dem skabtes den første svage kontakt med den nyere romerske kultur.

På dette tidlige tidspunkt var England ikke et samlet rige med en central regering, men landet blev styret af småkonger. Men allerede under sakserkongen Alfred (871-901) bar udviklingen klart frem mod et fælles kongerige, en udvikling der forlængst var fuldbyrdet, da danerkongen Knud den Store som Kong Canute blev hersker også over England (1016-1035).

Landet var dengang som nu delt i *shires* og disse igen i *hundreds*. Med denne kommunale inddeling korresponderede de ældste retskredse. Retsmøderne havde karakter af folkemøder, der holdtes hyppigere i hundred courts end i de større shire courts, over hvilke landadelen med tiden tiltog sig en vis magt, medens hundred courts stadig beklædtes af mænd af jævnere stand. Kun shire courts havde nogen kontakt med den centrale regering, hvis man kan bruge denne frase om den myndighed, der udgik fra de angel-saksiske konger, hvis råd – *the Witan* – havde meget begrænsede funktioner og ingen kontrol over de lokale retter. Den ret, der blev plejet, måtte derfor selv efter rigets samling under en fælles konge blive af lokalpræget karakter. Stedets skik og brug bestemte, hvad der var ret, men der var det fælles, at retten i sin oprindelse var germansk.

Som kongemagten og dermed rigsenheden voksede i styrke, voksede også

Law, 5' ed. 1939, og *H. Potter: Historical Introduction to English Law and its Institutions*, 2' ed. 1943.

Standardværket er *W. S. Holdsworth: History of English Law* i 12 bind, sidst udgivet i årene 1937-1945. Common law er beskrevet af *T. F. T. Plucknett: Concise History of the Common Law*, 4' ed. 1948. Equity's oprindelse og udvikling er skildret af *H. Potter: Introduction to History of Equity and its Courts*, 1931. Et større værk om strafferetten og strafferetsplejen i historisk lys er under udarbejdelse af *L. Radzinowicz: History of English Criminal Law and its Administration*. Det første bind, der udkom i 1948, og som vil blive efterfulgt af fire andre, er anmeldt af Stephan Hurwitz i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 2. hefte 1948.

Den oversigt, her er givet, er langt fra udtømmende. Navnlig findes en righoldig litteratur vedrørende den tidligste periode og middelalderen, der iblandt *Pollock & F. W. Mailland's: History of English Law before Edward I*, 2' ed., 1898, der indtager en fremragende plads.

trangen til at opstille fælles retsregler for dele af landet. Disse regler blev samlet i de såkaldte »dooms«, af hvilke den sidste og derfor mest udviklede blev givet af Canute i året 1029. Men ligesom disse »dooms« ikke gav ny ret, men kun samlede, hvad der måtte anses for eksisterende sædvane, indeholdt de på ingen måde et komplet system. De angik i det væsentlige kun den offentlige ret, særlig retsplejen, herunder hvorledes bevis skulle føres. I civile sager var 12 mands ed det sædvanlige bevismiddel, medens jernbyrd eller andre »ordeals«, de såkaldte gudsdomme, var det anvendte bevis i alvorligere straffesager. Vistnok i Kong Knuds love støder man første gang på begrebet »the King's peace«. Kongen er fredens bevarer, »keeper of the peace«, og en lovovertrædelse, oprindelig dog kun de groveste, betragtedes som en krænkelse overfor ham. Fredsdommerinstitutionen, som endnu er bevaret, men som ikke hørte den allerførste tid til, har således dybe rødder.

COMMON LAW OPSTÅR

Med Edward the Confessor's død i år 1066 ophørte den angel-saksiske periode. Efter at William the Conqueror samme år havde slået sakserne i slaget ved Hastings, kom normannerkongerne til magten i England. Dermed indledtes en ny æra, der også fik afgørende betydning for retsudviklingen. Kong William blev grundlægger af common law, og siden har retten udviklet sig kontinuerligt lige til nyeste tid.

Kong William og hans efterfølgere ønskede dog ingen revolution på rettens område. Tværtimod lød Kong Williams ord: »All men should have and hold Edward's law«. Nogle forandringer skete dog. Feudalvæsenet, der havde været i sin vorden før normannerne, kom nu til udfoldelse og kom til at spille en umådelig rolle for den senere udvikling af »land law«. Til de gældende bevisregler føjedes et nyt, »trial by battle«, der blev benyttet i visse sager. Var den, af hvem der krævedes bevis, ikke nedkæmpet, før stjernerne viste sig på himlen, blev sagen afgjort i hans favør. "Trial by battle" overlevede længe de andre »ordeals«, der afskaffedes ved Lateraner Konciliet 1215. Først i 1819 blev »trial by battle« ophævet med henblik på en konkret sag.

Hvor betydningsfuld retsdannelsen på disse og andre områder end var, var det dog skabelsen af et fælles retssystem for hele riget, der satte det dybe skel og gjorde common law¹ til »the universal custom of the realm«, folkets

1. Common law har forskellige betydninger, nemlig (1) den lov, som ikke er lokalt begrænset, men gælder for hele England, (2) den lov, som er skabt af folkets sædvaner og domstolenes afgørelser som modsætning til parlamentslove, (3) den lov, der er udviklet af common law retterne i modsætning til equity, der blev udviklet af Chancery Court, og (4) den lov, som gælder i England som modsætning til fremmede landes love. Her bru-

sædvaner og skikke samlet under eet. Hvad betingede denne udvikling? Svaret herpå vil give forklaringen også på meget af det, vi støder på i engelsk retsvæsen af i dag.

Vi har set, at de angel-saksiske konger samlede et råd omkring sig, men dette råd havde kun en begrænset magt. Kort efter 1066 opstod imidlertid et magtfuldt organ for kongemagten, *Curia Regis*, med sæde i Westminster. Herfra var det dog ikke muligt at styre alle forretninger, og det blev derfor skik at sende rådets medlemmer ud på rejse i landet, oprindeligt alene for som *Royal Commissioners* at varetage kongens personlige interesser som skatteopkrævere og forvaltere af de kongelige domæner. Til dette formål blev der foretaget en registrering og vurdering af landets jorder, samlet i den såkaldte *Domesday Book*. Denne administrative funktion blev imidlertid snart suppleret med en juridisk. Kongens råd blev således tillige domstol. Tilsidst skete en formelig spaltning af *Curia Regis* i et administrativt organ the Council og i the Royal Courts, der fik monopol på afgørelse af større retssager. Denne udvikling var fuldbåret i midten af det 13. århundrede. Hvor man før kun havde kendt til kommunale og private retter, beklædt af lægdommere, opstod ved siden af de inferiorer retter kongens domstole med en professionel dommerstand. Disse dommere var snart »with the Bench« i Westminster, snart »with the King« på hans rejser i landet, hvor de dømte på hans vegne. Under Henry II (1154-89) blev systemet med rejsende dommere (*itinerant judges*) reorganiseret, og landet blev delt i rejsedistrikter (*eyres eller circuits*), som vi ser det også i det moderne England, hvor High Courts dommere 3-4 gange årligt rejser rundt i deres circuit for at holde ret. Når det derfor i Magna Carta (1215) bestemtes, at dommerne hyppigt og med regelmæssige mellemrum skulle rejse »on circuit«, var det kun en gentagelse af, hvad der allerede var en udbredt praksis. Disse rejser var nemlig blevet en nødvendig følge af, at alle vigtigere sager nu skulle afgøres af dommerne i de kongelige domstole, hvilket oprindeligt var et privilegium, der kun kunne gives af kongen. Først blev de større straffesager, kaldet *Pleas of the Crown*, henlagt til kongens retter (Assizes of Clarendon 1166 og Northampton 1176), men snart kom det også til at gælde de betydeligere civile sager, *Common Pleas* (Statutes of Gloucester 1278 og Westminster 1285). Mange af disse sager

ges common law i betydningen (2) og (3). Undertiden forkortes common law til »law«, der navnlig bruges som modsætning til »equity«.

Ordet »law« betyder simpelthen »ret«, summen af de retsregler, der gælder indenfor et givet område, f. eks. law of property (ikke right of property), law of torts etc. Ordet »right« kan ikke bruges i denne sammenhæng. Dualismen »lov og ret« er ukendt i England, og engelske jurister, der studerer kontinental ret, har derfor vanskeligt ved at gøre sig fortrolige med terminologien: Recht, droit, diritto.

kunne af praktiske grunde ikke behandles i London, navnlig ikke efter juryens indførelse i det 12. eller 13. århundrede, da nævningerne, som vi senere skal se, oprindelig forudsattes udvalgt blandt dem, der havde kendskab til sagen.

Det er klart, at skabelsen af overordnede domstole, fælles for hele riget, måtte få den allerstørste betydning for retsudviklingen. Når dommerne holdt ret i Westminster, søgte de så vidt muligt at følge en ensartet praksis, selvom der på den tid ikke var tale om den strenge præcedensdyrkelse, der senere, navnlig da det blev almindeligt at udgive trykte domssamlinger, blev så karakteristisk for engelsk ret. De erfaringer, dommerne derved samlede sig, bragte de med sig på deres rejser i landet, og resultatet måtte derfor blive en uniformering af retssystemet.

Common law blev således den ret, der blev skabt af the Royal Courts i det 12.-13. århundrede. Da de dømte efter common law, blev de betegnet som *common law courts*, hvorved de dannede en skarp modsætning til de senere domstole, der dømte efter equity, hvis oprindelse og betydning ved siden af common law vi straks skal høre nærmere om. Af common law courts fandtes tre: *Court of Common Pleas*, der behandlede civile sager, *Court of Exchequer*, der havde jurisdiktion i finanssager, og som den fineste *King's Bench*, der hovedsagelig tog sig af straffesagerne. Disse domstoles direkte afløsere er Englands nuværende Supreme Court.

Procedureformen i disse domstole var hentet fra Frankrig, og retssproget var fransk indtil begyndelsen af det 17. århundrede, cirka 200 år efter at det var ophørt at være de dannede klassers sprog. Retsbøgerne blev dengang ført på latin.

Hvad den materielle ret angik, kom de gamle retssædvaner naturligvis til at danne grundlaget, men romersk ret fik på den tid en ikke ringe indflydelse. Forklaringen herpå var, at mange af datidens dommere havde gejstlig uddannelse, og på rejser til kontinentet kom de i kontakt med romerretten. Hertil bidrog, at romerretten i det 12. århundrede fik en renæssance i Europa, tildels baseret på de nye studier af justiniansk ret ved de norditalienske lovskoler. Sideløbende hermed skete en udvikling af kanonisk ret. Men allerede i det 13. århundrede ophørte romerretten med at have videre indflydelse på common law. Dette stod i sammenhæng med, at der nu begyndte at opstå en organiseret juridisk profession i England, hvis kendskab til retternes praksis blev sat over teoretisk lærdom. Hvad der var common law, blev forbeholdt praktikerne. »Common law is written in the breast of the judges,« sagde man. Filosofiske betragtninger over retten og dens væsen havde ikke længere domstolenes øren og har ikke haft det siden. Professor Holdsworth tilskriver den omstændighed, at dommerne allerede tidligt blev rekruteret blandt

skrankens mænd, at romerrettens indflydelse trængtes tilbage og aldrig blev reciperet i England.

I common laws klassiske æra har to jurister skabt sig et navn, der lever videre i Englands juridiske historie. Det er *Glanvil* og *Bracton*, dommere som de fleste af Englands betydeligste jurister. De skrev begge værker om common law; Bracton udgav tillige en »Note Book«, den første domssamling, indeholdende referat af ca. 2.000 retssager. Om Bractons hovedværk, *Tractatus de legibus et consuetudinibus Angliæ* (der citeres blot som Bracton«), siger professor Maitland, at den er »the crown and the flower of English mediæval jurisprudence«. Værket er stærkt påvirket af romerretten, som Bracton følte sig i gæld til. –

Før vi forlader den periode, hvor common law endnu ikke havde fundet en konkurrent i equity, må vi sige et par ord om den lovgivende magt, *Parlamentet*. Som en rigsdag i moderne forstand kom det først til eksistens i slutningen af det 13. århundrede, ca. 100 år efter at de kongelige domstole opstod. Om man vil tale om en lovgivende magt på den tid, lå magten hos Curia Regis, der i sin oprindelse både var lovgivende, udøvende og dømmende. En forsamling i 1244 synes at danne en epoke. Her mødtes »in Parliament« adel og gejstlighed for at kræve kontrol over udnævnelsen af ministre. I et møde i 1265 deltog for første gang også repræsentanter for borgerne, men først i 1295 fandt et egentlig parlamentsmøde sted. Ikke længe efter kom parlamentet til at vise sit eget ansigt, uafhængigt af Curia Regis, medens rådet endnu, efter at domstolene var udskilt, forbeholdt sig domsmagt i visse sager og en tid også gjorde krav på at være appelinstans, hvad the Royal Courts dog aldrig anerkendte. Derimod akcepterede de parlamentet som øverste domstol, et privilegium House of Lords har den dag i dag. Herom henvises til den senere fremstilling af den moderne domstolsordning.

De love, parlamentet gav i de første århundreder af dets eksistens, var kun få. Hovedhjørnestenen var common law, som den skabtes af dommerne. Retsgrundlaget var derfor stort set »judge-made law«.

EQUITY OPSTÅR VED SIDEN AF COMMON LAW.

DEN VIDERE UDVIKLING.

Et af de interessanteste kapitler i engelsk retshistorie er equity's opståen og udvikling sideløbende med common law. For imidlertid at forstå, hvad engelsk equity er, og hvordan den kom til eksistens og udfoldelse, må vi se, hvorledes common law blev administreret.

Når dommerne i kongens retter var blevet enige om, at der som resultat af en række sager var blevet fastslået et nyt juridisk princip, lod de bekendt-

gøre, at det kunne anvendes i andre tilsvarende sager. Disse principper eller retsregler blev under navn af writs (*writs original*) skriftligt udformet i et embedskontor, *the Royal Chancery*, hvor de kunne købes. I det 12. og 13. århundrede, da common law var i rig udvikling, kom mange nye writs, der blev samlet i et særligt register, *Registrum Brevium*.¹ Kendskab til dem blev selvsagt af den største betydning for den praktiserende jurist, og *Glanvil* og *Bracton*, datidens største retslærde, udgav derfor kommentarer til writregistret, der med tiden blev intet mindre end en slags index til common law. Medens det oprindeligt var en frivillig sag, om man ville indlede et søgsmål med et writ, blev det under Edward II (1307-27) fast praksis, at man for at gå til domstolene måtte købe sig det til sagen passende writ. Fandtes intet, eller valgte man et forkert, var der ringe håb om at vinde sin sag. Til illustration skal nævnes et eksempel. Hvis en mand var overfaldet, og han i den anledning påstod erstatning, skulle han bruge et »writ of trespass«, da trespass var betegnelsen for den vold, der gav ret til oprejsning. Til trespass hørte imidlertid, at krænkelsen var udført »with force and arms« og »against the peace«, og købte sagsøgeren nu et writ, der ikke i sin tekst indeholdt disse kendemærker for retskrænkelsen, tabte han sagen, hvormeget han end beviste, at erstatningsbetingelsen var opfyldt. Tilsvarende forholdt det sig med brugen af de andre writs, »writ of debt« etc.²

Det var naturligvis besværligt og tilmed dyrt, for mange writs var betydelige. Værre blev det i det 13. og 14. århundrede, da dommerne blev så konservative, at de kun nødigt udstedte nye writs, hvorved retsudviklingen stivnede. Allerede da havde dommerne fastslået, at der kun fandtes to retsmidler (*remedies*) overfor retsbrud: erstatning og indsættelse i besiddelsen af fast ejendom. Dom til naturalopfyldelse kunne således ikke gives, ja det kunne aldrig pålægges sagsøgte at foretage en vis handling. Common law retterne handlede, som man sagde, *in rem* aldrig *in personam*.

Der var med andre ord trang til reformer. De kom ikke, som man skulle vente, ved parlamentets hjælp, men gradvis og ad en højst ejendommelig vej.

Efter at kongens domstole havde udskilt sig fra Curia Regis og var blevet et selvstændigt organ, var der bortset fra parlamentet, når det undtagelsesvis optrådte som appelinstans, kun een, der stod over dem, nemlig kongen

1. Det var ikke dommeren, men de forskellige »clerks« i Chancery, der udformede the writs, og nogen egentlig officiel karakter havde de oprindeligt ikke.

2. De engelske writs kan ikke sammenlignes med de romerretlige *formula*, der var en skriftlig ordre til dommeren, hvori prætor fikserede parternes stridsspørgsmål og gav dommeren ordre til at give dom i overensstemmelse med sagsøgerens påstand, såfremt dommeren fandt rigtigheden af denne godtgjort.

selv. Kongen var (og er stadig) Englands øverste dommer, i hvilken egenskab han havde delegeret sin magt til de ham undergivne dommere. Administrationen af »justice« var således et kongeligt prerogativ, og kongen var »*the fountain of all justice*«. Derfor kunne han uden at være bundet af regler hjælpe dem, der ikke ved domstolene kunne opnå den ret, som billighed tilsagde. Som »*a matter of grace*«, ikke som »*a matter of right*« udøvede han »*natural justice*«, og equity i sin oprindelige form er kun et andet udtryk for det samme. Det blev derfor populært at appellere til Kongen eller hans råd. I det 12. og 13. århundrede, hvor domstolene ikke var så usmidige, som de blev senere, var de dog ikke utilbøjelige til selv at lade deres afgørelser præge af equity, og, som vi så, dispenserede de også fra kravet om writ.

Meget hurtigt overdrog Kongen sin benådningsmyndighed, hvad der jo i virkeligheden var tale om, til sin højre hånd, *Chancellor*. Indtil det 16. århundrede var han ganske vist som regel gejstlig, men datidens gejstlige sad ofte inde med stor lærdom også på rettens område. Chancellor »*was always at the King's ear, he kept the King's soul and the King's seal*«. Som »*keeper of the King's conscience*« – et hverv Chancellor har bevaret til seneste tid – faldt denne nye opgave ham ganske naturlig. Også af anden grund var han fortrinlig skikket hertil, for i det 13. og 14. århundrede kom han til at indtage en nøglestilling. På den ene side var han kongens personlige rådgiver og et vigtigt medlem af the Council, og på den anden side havde han »*the writ-making*« funktion, idet the writs jo blev udfærdiget i the Royal Chancery, der sorterede under ham. Derved kom han i nær kontakt med common law.

Til at begynde med handlede Chancellor i kongens navn, når han udøvede equity, men vistnok i 1349 fik han selvstændig jurisdiktion, og snart kom han til at sidde i sin egen ret, *Chancery Court*, hvor han påhørte klagerne. Jævnside med at common law courts steg i magt, voksede også Chancellors indflydelse, og da han var eneste dommer i sin egen ret (først langt senere fik han assistance af en anden dommer, Master of the Rolls), fik han enorm indflydelse på udviklingen af equity. Ikke uden grund har man sagt, at equity's historie er historien om Englands Chancellors. Hver øvede indflydelse efter sin personlighed. Spøgefuldt har man brugt den vending, at equity varierede med længden af Chancellor's fod.

Set fra de ordinære domstoles synspunkt var det naturligvis ikke uden betænkelighed, at der på denne måde opstod en myndighed ved siden af dem. Til at begynde med bevarede de dog et godt forhold til Chancellor, ja dommerne billigede hans virksomhed, og de blev også lejlighedsvis taget med på råd. Men Chancellor følte sig langt friere stillet end dommerne i common law courts. Kort udtrykt var Chancellor »*concerned with matter, not form*«. Hvor de ordinære domstole f. eks. måtte nægte at anerkende en forpligtelse

som retsgyldig, fordi den ikke var påtaget skriftligt og under segl, tog Chancellor hensyn til, hvad der havde været parternes hensigt. Heri lå ikke, at Chancellor betragtede sig som appelinstans i forhold til de andre domstole. Herpå blev der aldrig gjort krav. "*Equity follows the law*" lød maximen. Når man derfor lejlighedsvis kunne opnå noget i Chancery Court, som ikke var muligt i de ordinære domstole, var det at opfatte som et supplement til og ikke som en underkendelse af common law.

Snart skulle dog Chancellor og dommerne komme til at stå i et rivaliserende forhold til hinanden, og i det 15. århundrede fortrød dommerne, at equity var opstået. Chancellor var blevet dem for stærk og greb mere direkte ind i deres virksomhed. Det begyndte med the writs. Det var domstolene, der gennem deres praksis bestemte indholdet af writs, men den skriftlige udformning af dem skete i Chancellors kontor, hvor writregistret blev opbevaret. Det benyttede Chancellor sig af, idet han i slutningen af det 13. århundrede på eget initiativ udstedte nye writs. Det blev domstolene for meget, og når en sagsøger derfor mødte med et sådant writ, lod de ham tabe sagen. Men Chancellor fik støtte af kongens råd, for i 1285 (Statute of Westminster) fik han bemyndigelse til at udstede writs i beslægtede sager.

Dette styrkede naturligvis Chancellors magt, men om noget egentligt brud var der ikke tale. Det kom først, efter at Chancellor i slutningen af det 14. århundrede uden formel hjemmel havde udvidet sin magt til at give »*relief*« til parter, der klagede over »*defect of justice*«, og ligefrem krævede støtte til, at common law courts afgørelser ikke blev ført ud i livet. Fremgangsmåden var den, at en domfældt, ofte en skyldner der afsonede sin gæld, til Chancellor indsendte en »*Petition*« eller en »*Bill*«, hvori han bad om hjælp, idet han sluttede med en bøn »for God and in the way of charity« og undertiden tilmed lovede at bede for Chancellor's sjæl. Skønnede Chancellor efter at have indkaldt domhaveren til at afgive forklaring under ed, at klagen var begrundet, hvortil hørte, at man kom med »*clean hands*« og ikke »*with trouble*« (en af de vigtigste maximer i equity), afsagde han dekret om, at domhaveren ikke måtte forfølge sin ret (*common injunction*). Nogen magt til at løslade klageren fra gælds fængsel havde Chancellor ikke, for han var jo ikke appelret, men sad domhaveren pålægt overhørigt, blev han sat i fængsel for foragt for retten, et ganske effektivt middel til at stille ham medgørlig overfor sin debitor. Men det var naturligvis en noget grotesk situation, at både debitor og kreditor sad i fængsel samtidig, debitor fordi han ikke betalte, og kreditor fordi han forfulgte sin ret efter common law.

De forskellige faser i kampen mellem Chancellor og Royal Courts kan vi ikke komme ind på. Først langt senere, da situationen var blevet endnu mere tilspidset, traf kongen en afgørelse, hvorved equity formelt fik overtaget.

Det skete, da den betydelige jurist *Coke* (1552-1634) sad som Lord Chief Justice i King's Bench, og Lord *Ellesmere* var Chancellor. En af de sager, der fik bageret til at flyde over, var den berømte *Earl of Oxford's Case*. I en anden sag (*Courtney v. Glanvil*), var sket følgende: A. havde til B. solgt juveler til værdi 150 £ under foregivende af, at de var 600 £ værd. B. betalte ikke, og ved en af kongens domstole blev han derfor dømt til at betale efter A.s påstand. B. indsendte så et andragende til Chancellor om »relief« mod betaling af 150 £. A., der nu blev stævnet for Chancery Court, udeblev, og for den derved udviste »contempt« blev han fængslet. Herpå »svarede« den første domstol, at fængslingen var i strid med Habeas Corpus Act og løslod manden. Da Lord Coke ved en anden lejlighed havde tilkendegivet, at han ikke ville høre på nogen sagfører, »who had art or part« i klager til Chancery Court, appellerede Chancellor til kongen (James I.), der i 1616 efter at have konsulteret sin Attorney-General, der var ingen ringere end Francis Bacon, gav Chancellor medhold. Denne sejr for equity betød dog ingenlunde, at common law blev fortrængt. Lord Bacon, selv Chancellor kort efter (1618-1621), formulerede Chancery Courts kompetence i forhold til common law således, at rettens afgørelser »shall contain no words to make void or weaken the judgment (of common courts), but shall only correct the corrupt conscience of the party and rule him to make restitution or to perform other acts according to the equity of the cause.«

Vil man forstå equity's betydning, må dog andre sider fremhæves end selve kampen med common law courts. Hvor interessant den end er, er den kun historie, medens equity udgør en del også af moderne engelsk ret. På Lord Bacons tid var equity blevet noget ganske andet end oprindeligt. Fra at være »natural justice«, administreret »of grace« uden faste regler, var den i det 15. århundrede blevet et selvstændigt system, uafhængigt af common law. Denne udvikling fortsattes i de følgende århundreder. Hertil bidrog, at det, efter at kardinal Wolsey havde været Chancellor (1515-1529), blev praksis at udnævne jurister til dette embede, og senere under Lord Nottingham (1673-1682), kaldet »Father of English Equity«, blev også præcedensdoktrinen knæsat i equity. På denne måde blev equity – ligesom common law – »judgemade« law, et højt udviklet teknisk system, der havde sine egne domssamlinger. Således *blev equity noget specielt engelsk*. Når man under de ændrede forhold besvarede det gamle navn, var det ikke uden grund, for den praksis, der blev udviklet i Chancery Court, var inspireret af og havde sin kilde i equity.

Vi skal nu se lidt nærmere på Chancery Court's jurisdiktion, den nødvendige nøgle til forståelsen af den endnu i dag rådende sontring mellem common law og equity og de moderne domstoles indbyrdes kompetence.

1. Det mest betydningsfulde område af equity er *trust*. Trust er en forpligtelse, der binder en person eller korporation (trustee) til at råde over en formue, over hvilken han har kontrol (trust property), til fordel for andre (beneficiaries). Common law betragtede trustee som den absolutte ejer og anerkendte ingen ret for den, til hvis fordel formuen blev administreret, hvorimod equity gav sidstnævnte en equitabel ret ved siden af administrators »trustownership«. Retssager, der udsprang af trusts, og kontrollen med dem (private trusts, public trusts) blev derfor naturligt henlagt til Chancery Court. Et betydeligt område blev derved unddraget de gamle royal courts: selskabsret og sager om legater og forvaltningen af umyndiges formue. Den praksis, Chancery Court skabte på dette område, blev senere for en væsentlig del kodificeret i en række love som Trustee Act 1925 og Companies Act 1929.

2. Også på udviklingen af panteretten (*mortgage*) fik equity betydning. I det 17. århundrede tog pantsætningen af fast ejendom den form, at låntageren til långiveren overdrog pantet med den klausul, at hvis han ikke betalte sin gæld prompte på et nærmere aftalt tidspunkt, forbrød han sin ejendomsret, der dermed overgik til panthaveren. Men equity mildnede denne strenge common law regel og tog hensyn til, om der forelå undskyldende grunde for forsinkelsen. Senere blev det en maxime: »Once a mortgage always a mortgage«, således at panthaveren blev afskåret fra at profitere i tilfælde af misligholdelse med betalingen, idet han nu ikke længere kunne overtage pantet til ejendom uden efter særlig ansøgning til Chancery Court (equity of redemption), der først gav tilladelse hertil, hvis pantsætterten ikke havde rettet for sig i løbet af 6 måneder. På den måde fandt mange sager om fast ejendom vej til Chancery Court. I det hele kan man sige, at særlig ejendomsretten (law of property) har hentet sine impulser fra equity, medens erstatningsretten (law of torts) næsten udelukkende er opbygget på common law. De vigtige ejendomsretlige love fra 1925 (foruden Trustee Act: Property Act, Settled Land Act, Land Registration Act, Land Charges Act og Administration of Estates Act) er gennemsyret af equitabel ret.

3. Efter common law havde en ægtemand en meget vidtgående ret over sin *hustrus særformue*, og en velhavende fader havde derfor betænkelighed ved at overlade sin gifte datter kapital. Også her trådte equity hjælpende til og tillod, at kapitalen kunne investeres i en trust, således at manden intet fik at sige over den. Det blev senere lovfæstet i 1882, og siden 1935 (Married Women and Tortfeasors Act) er ægtefællerne nu formueretligt ligestillet.

4. Vi har tidligere nævnt, at retsmidlerne (*remedies*) efter common law var indskrænket til erstatning og indsættelse i besiddelse af fast ejendom. Common law tillod ikke at pålægge en person at udføre en bestemt handling, f. eks. udstede et dokument eller præstere naturalopfyldelse. Equity, der

handlede »in personam«, ikke »in rem«, gav derimod en sådan videregående ret, kendt som *injunction* og *specific performance*. Derved fik equity også tag i dele af kontraktsretten (law of contract). Om den såkaldte common injunction, der pålagde en domhaver ikke at forfølge den ret, han havde opnået ved de andre domstole, er allerede talt.

Men ikke alene grundede equity ny substantiel ret på mange områder. Også *procesformen* i Chancery Court var mere smidig end ellers kendt. En sag skulle ikke indledes med en speciel writ, men en mere formløs stævning (subpæna) var tilstrækkelig. Svarede sagsøgte ikke på den, blev han sendt i fængsel (i det kendte Fleet Prison). Den i moderne engelsk procesret gennemførte vidtgående pligt til at åbenbare dokumenter, som er i ens besiddelse (discovery), kan føres tilbage til equity.

Intet under, at Chancellors domstol i dronning Elizabeths dage blev populær. Og efter at Chancellor først havde prøvet livtag med common law's domstole og sejret i 1616, blev forholdet til dem mere harmonisk igen, idet Chancellor ikke gjorde mere brug af sin magt, end forholdene nødvendiggjorde. Efter "*Restorationen*" i 1660 og indtil de store lovreformer, der tog fart i 1830 under Benthams indflydelse, gik *Chancery Court imidlertid en mørk tid i møde*. Den strenge dyrkelse af præcedens begyndte nemlig nu at sætte sit præg på equity, der ligesom før i tiden common law blev mere stiv og konservativ. Også procesformen udviklede sig i uheldig retning. En sagsøgt blev fængslet for et godt ord, hvis han ikke rettede sig efter rettens ordre. Vidner blev sjældent ført for retten selv. Og sagerne fik aldrig nogen ende. Hertil bidrog, at rettens »decrees« ikke var endelige. Samme sag kunne ofte blive prøvet flere gange. Ingen har bedre end Dickens i »Bleak House« skildret den langsommelighed, der prægede arbejdet i Chancery Court. Det hed sig, at man skulle være heldig for at overleve sin egen sag. En af de mest reformivrige, Lord Brougham, holdt i 1823 i House of Commons en tale, hvori han sagde, »that that court was a great public grievance, and the severest calamity to which the people of England was exposed.« The Duke of Wellington omtalte den som »that damned court«. Kritiken angik også rettens organisation, der havde skabt mulighed for korrupktion. Det var nemlig på den tid skik, at rettens embedsmænd, *the Masters*, (hvis chef i det 18. århundrede blev ophøjet til dommer under titel af Master of the Rolls), bistod parterne med sagens tilrettelæggelse og udførte et arbejde, som i dag naturligt varetages af sagførere. Da rettens klientel ofte var velhavende, var det ikke små salærer, disse Masters beregnede sig, samtidig med at de gjorde sig livet behageligt ved for et usselt vederlag at lade det underordnede personale udføre arbejdet. Der var derfor stor rift om disse »masterships«, der blev solgt for 5-6000 £, et svimlende beløb i datidens England. Der blev dog senere

sat en stopper for disse salg, efter at der var konstateret en deficit i rettens bogholderi på henvend 100.000 £, hvilket kostede den daværende Chancellor (Lord Macclesfield) hans embede samt en bøde på 30.000 £.

Det mål, reformatorerne satte sig, gik dog langt videre end at ændre rettens arbejdsform. Det, man stilede imod, var en sammensmeltning af de sideløbende domstole. *William Blackstone* (1723-80), sin tids største jurist – »he taught English lawyers to speak the language of a gentleman« - fremhævede i sit hovedværk: *Commentaries on the Laws of England* (1765)¹, den anomali, at equity og common law løb hver sin vej. Blackstones samtidige, den store Lord *Mansfield* (1703-93), der beklædte embedet som Lord Chief Justice, viste selv vejen ved i vidt omfang at anvende equitabel ret i King's Bench, den største af de 3 common law courts. Det endelige skred skete dog først under de store lovreformer på forvaltningens og retsplejens område i 1830 og de følgende år, inspireret af den fremragende retslærde *Jeremy Bentham* (1748-1832), en af utilitarismens betydeligste forkæmpere (»the greatest happiness of the greatest number«). Det endelige mål nåede man ved *the Judicature Act 1873*, der skabte den moderne domstolsordning. Chancery Court blev nu sammensmeltet med de gamle common law courts i en High Court med forskellige sektioner, af hvilke Chancery Court, der bevarede sit navn, blev den ene. Denne nye domstol var »not a court of law nor a court of equity, but a court of complete jurisdiction« (Lord Cairns). Som vi senere skal se, beholdt Chancery Court i det væsentlige sin jurisdiktion. Men dommerne, hvad enten de sad i den ene eller den anden "division", kunne nu anvende enten equity eller common law, således som det passede bedst på den enkelte sag, dog kom equity naturligvis fortsat til at dominere i Chancery Division. Billedligt er det udtrykt: »De to strømme var mødtes, og de løber nu i den samme kanal, men deres vande blandes ikke sammen« (Snell).

Her standser vi. Når vi har beskæftiget os så udførligt med equity, er det ikke alene, fordi dens opståen og udvikling i sig selv er interessant, men også fordi kendskab hertil er nødvendigt for at forstå, hvorfor equity den dag i dag nævnes side om side med common law. Vi så, hvorledes common law efter en blomstringsperiode begyndte at stivne i former, vi så endvidere, hvorledes grunden derved blev lagt for equity, og at også den tilsidst faldt for fristelsen til juristeri, indtil endelig i sidste halvdel af det 19. århundrede de 2 systemer gik op i en højere enhed. Engelsk ret står på mange måder i gæld til equity. Den var opstået ikke for at ødelægge, men for at fuldstændiggøre common law. Disse to systemer har suppleret hinanden. Common law uden equity har man lignet ved en gennemhullet frakke, medens

1. Oversat til tysk, fransk, italiensk og russisk.

equity uden common law ville være som lappernes flugt i luften (Radcliffe). Equity's fortjeneste ligger ikke blot i, at den har fremmet common law. Den har også skabt det betydelige trustinstitut, af professor Holdsworth betegnet som »one wholly original idea to the jurisprudence of the world«. Sidst, men ikke mindst, har equity udfyldt mange gab i ejendomsretten, kontraktsretten, selskabsretten og personretten, særlig angående umyndighed og værgemål, samt også indenfor de områder af familieretten, der vedrører gifte kvinders formueretlige stilling. Hertil kom dele af skifteretten. »Af alle disse grunde«, siger professor Holdsworth, »tror jeg, at vi med sikkerhed kan sige, at uden udviklingen af vort equity-system ville engelsk ret ikke have nået den standard, der var egnet til at tilfredsstille de sociale og økonomiske tarv i en moderne stat.«

RETSOMRÅDER MED SÆRLIGT PRÆG AF ROMERSK OG KANONISK RET

Vi har i det foregående lejlighedsvis omtalt romersk rets indflydelse på common law. Påvirkningen var størst i det 12. og 13. århundrede, Glanvils og Bractons tidsalder. Senere, da der opstod en professionel juridisk stand, der mere dyrkede domstolenes praksis end fordybede sig i videnskabelige retsstudier, kom romerretten kun til at spille en ringe rolle. Under renæssancen i det 16. århundrede opstod der en kamp mellem den hjemlige jurisprudence og den romanistiske skole, der endte med den førstes sejr. Det har været hævdet – men bestrides af andre –, at romerretten på den tid bragte den hjemlige ret i fare. Hvorvidt dette nu har været tilfældet, er resultatet dog sikkert: romerretten nåede aldrig at blive reciperet i England. Har den end sat sine spor på common law og equity, er disse spor dog ikke dyberegående. Derimod har romerretten haft en betydelig indflydelse på skotsk ret.

På to områder fik fremmed ret, særlig romersk og kanonisk ret, dog en større og mere varig indflydelse. Og i det hele står engelsk ret i en ikke ubetydelig gæld til romerretten.

Først må her nævnes handelsretten, *law merchant* i videre forstand som også omfattende søretten, *law maritime*. Englands voksende handels-samkvem med andre lande gjorde den hjemlige common law mindre egnet. For at undgå diplomatiske forviklinger, fik retten på dette område hurtigt en mere international karakter. Man adopterede de i vesteuropa og middelhavslandene skabte sædvaner, der var stærkt påvirkede af romerretten. En lov af 1353 bestemte, at disse sager skulle behandles af lokale domstole, der fik sæde i havnebyerne og de store markedsstæder. Proceduren, der anvendtes her, var langt mindre teknisk end ellers, og sagerne blev som følge

af deres ofte hastende karakter også behandlet hurtigere. I det 16. og 17. århundrede begyndte common law at absorbere law merchant, og endelig blev de lokale handelsretter i det 18. århundrede – særlig under indflydelse af den magtfulde Lord *Mansfield* – inkorporeret i de almindelige domstole, idet handelsret dog forblev en speciel branche med sine egne retsregler. Forinden havde en nyskabt domstol, *the Admiralty Court*, fået jurisdiktion i søsager og visse andre handelssager og overflødiggjorde mange af de lokale maritime retter. Siden 1875 behandles søsager (skibssammenstød og prisesager) i den sektion af High Court, der betegnes Probate, Divorce and Admiralty Division, medens handelssager behandles i de to andre divisions (King's Bench og Chancery Division).

Også på et andet område fik fremmed ret indflydelse. Allerede under normannerne blev der oprettet særlige kirkeretter (*ecclesiastical courts*), der dømte efter kanonisk ret. Disse kirkeretter overlevede reformationen, men deres jurisdiktion blev efterhånden mere begrænset. Deres oprindelige område var 1) sager mellem kirken og dens embedsmænd, 2) sager vedrørende borgernes moralske vandel (blasfemi, banden, drukkenskab, injurier etc.), 3) ægteskabs- og faderskabssager, 4) dødsboskifte og testamentssager vedrørende løsøre, medens testamenter om fast ejendom henhørte under de andre domstole. For at sidde som dommer i en kirkeret – før reformationen havde det altid været gejstlige – blev det praksis at kræve doktorgrad i romerret (Doctor in Civil Law, D.C.L.), et krav man ikke stillede til de andre dommere. Skønt romerret ikke var estimeret efter reformationen, lod Henry VIII. dog oprette professorater i romersk ret, som kunne studeres i Oxford og Cambridge. Doktorerne dannede et særligt selskab, *Doctors Commons*.

Sager vedrørende kirkens forhold i snævrere betydning er stadig henlagt under de kirkelige domstole, men i forholdet til borgerne er deres kompetence efterhånden faldet bort. Ægteskabssagerne kom dog først i 1857 under de almindelige domstole. Skiftesager og sager om testamentsfortolkning var allerede da henlagt til Chancery Court, medens bevilling til skifte (grant) og sager om testamenters gyldighed kom ind under en ny domstol, *Probate Court* (1857), der i 1875 opslugtes af High Courts' Probate, Divorce and Admiralty Division.

※

I det citat af Lord Bacon, hvormed dette kapitel indledes, fremhæves som noget særligt for engelsk ret, at den ligesom sproget er »mixed« af de mange folkeslag, der fandt vejen over havet. En engelsk jurist af i dag vil dog højst sandsynlig – og med selvfølelse – sige, at engelsk ret i modsætning til kontinental ret helt igennem er deres egen. Dette forliges, når vi på den

ene side fastholder, at romerretten aldrig nåede at slå dybe rødder i England og på den anden side gør os klart, at de mange indvandrere, der hver førte sit system med sig, ikke forblev i landet som fremmede, men kom til at udgøre det britiske folk. Derfor kan professor Potter med rette sige: »*English Law was made by Englishmen for Englishmen and expresses the spirit of England.*«

Det er nationens stolthed.

Kapitel II
CASE LAW – STATUTE LAW
DOMSSAMLINGERNE

»When in most continental countries legislation is the basis and judicial reasoning the ornament, in England the position is reversed.«

(*C. H. S. Fifoot*).

»The practise of law is an art rather than a science, and as a result our law is intensely practical and intensely individualistic.«

(*J. L. Brierly*).

Vi har i kapitel I stillet common law op som modsætning til equity. Disse to systemer har dog det til fælles, at retsreglerne er skabt af dommerne. Den således tilblivne ret kaldes *case law*. Som modstykke hertil står den skrevne (enacted) lov, *statute law*, med parlamentslovene, *the Acts*, som de vigtigste (original legislation), hvortil slutter sig den såkaldte administrative lovgivning (delegated legislation), *Orders and Rules*.¹

Et ejendommeligt forhold mellem lovgivning og domspraksis må her fremhæves. Et fingerpeg om styrkeforholdet findes i kapitlets overskrift, der nævner case law før statute law, således som det er almindeligt i lærebøgerne, hvis index over citerede domme som regel er placeret foran lovregistret. Skønt loven i den forstand er primær retskilde, at domstolene ikke kan dømme i strid med den, er den i anden henseende betragtet som underordnet. Som alt i engelsk ret er sammenhængen at finde i den historiske udvikling.

1. Hvor kapitlet berører almindelige statsretlige spørgsmål er benyttet *E. C. S. Wade & G. G. Phillips: Constitutional Law*, 1925, (3. udgave 1946).

Det så aktuelle spørgsmål om »administrativ lovgivning« og domstolenes stilling til denne er behandlet af *Lord Hewart: New Despotism* (1929), et værk, der ved sin fremkomst vakte umådelig opsigt på grund af den voldsomme kritik, der blev rettet mod administrationen af domsmagtens øverste repræsentant. Samme emne er mindre temperamentsfuldt behandlet af *C. K. Allen: Law and Orders* (1945).

Om case law henvises til de i kapitel I citerede værker, der kan suppleres med *C. K. Allen: Law in the Making*, 4^e ed. 1946, en instruktiv og letlæselig bog om lovenes tilblivelse og om forholdet mellem lovgivning og domspraksis.

Til fremstillingen af præcedensdoktrinen er blandt andet hentet bidrag fra kapitel 8

I størstedelen af middelalderen var det ikke let at sige, hvad *statutes* var. Dommeren bøjede sig ikke uden videre for dem, men ønskede at se, hvorledes de var blevet til. Da lovgivningen tog stærkere form, havde dommerne på store områder gennem deres praksis skabt ret i landet. Det er betegnende for denne tilstand, at James den I. (1603-25), da han engang spurgte den store engelske jurist Edward Coke, om et retsspørgsmål skulle afgøres efter common law eller statute law, bemærkede, at hvis det var common law, kunne han besvare det i sengen, men ellers måtte han studere lov-bøgerne. På den tid var det forlængst blevet en regel – gradvis udviklet i det 13. og 14. århundrede – at dommerne bøjede sig for en *klar* lovtekst, selv hvor den stred mod common law, men videre var de heller ikke tilbøjelige til at strække sig. Dette træk fra fortiden spores også i moderne engelsk ret. Det er endnu et dominerende princip, som dommerne stedse har for øje, at *common law er videre og mere fundamental end statute law*, der derfor så vidt muligt bliver konstrueret i harmoni med domspraksis. Indenfor privatretten betragtes statutes kun som et appendix til common law. »Skønt det for en kontinental dommer lyder impertinent,« siger professor Allen, »føler vi intet forkert i, når en dommer udtaler: Vi bør i almindelighed ved fortolkningen af en lov forudsætte, at lovgivningsmagten kender den eksisterende retstilstand.« Derfor har dommeren, når en lovtekst frembyder tvivl, ikke for vane at søge vejledning i lovens forarbejder. Lovens formodede hensigt efterspores ikke. Er loven uklar, er løsningen at finde i domspraksis. Hvad der er sagt i parlamentet, mener dommerne ikke at burde lægge vægt på, for parlamentsmedlemmernes mening om lovens forståelse kan variere. Lignende holdning indtager de normalt overfor udtalelser i kommissionsbetænkninger. Begrundelsen er omtrent den samme: »Lovgiveren« behøver ikke ved at vedtage loven at have givet sin stemme til de motiver, der har båret lovforslaget frem (Salmond).

Det kan ikke undre, at dommerne derved ofte kommer til at fortolke loven mod dens mening, hvilket ikke sjældent har ført til gnidning mellem domstolene og administrationens lovkoncipister. Med en smule foragt be-

i J. W. Salmond's: Jurisprudence, 10' ed. 1947, en almindelig retslære. Udførlige henvisninger til litteratur om præcedens findes i en afhandling af A. L. Goodhart om *ratio decidendi*, trykt i sammes: Essays in Jurisprudence and the Common Law, 1937, pag. 1-26. Er man interesseret i domsbegrundelse og domsanalyse, vil man i denne afhandling finde værdifuld vejledning. En sammenligning mellem engelske og amerikanske domstoles stilling til præcedensdoktrinen findes i samme værk pag. 268-81.

De oplysninger, der i kapitlet er givet om domssamlingerne og deres anvendelse, er for en stor del hentet fra G. L. Williams: Learning the Law, 2' ed. 1945. Denne lille bog, der fortrinsvis er beregnet for studenter, giver mange praktiske oplysninger, som man som udlænding let vil lede forgæves efter andetsteds.

tegner domstolsjuristerne administrationen som »the bureaucracy«. En på området sagkyndig (Sir W. Graham Harrison) skriver således¹: »Vi finder, at når en lov skal fortolkes af domstolene, antages den alt for ofte at skulle forstås på en anden måde end tilsigtet, og vi får at vide, at denne fortolkning er uundgåelig set på baggrund af de fundamentale retsregler, der må anvendes ved tilblivelsen af love; det forekommer imidlertid os, at disse resultater er frugten af subtiliteter og en overdreven sindrig argumentation, som der ikke er plads for, når det gælder den slags aktstykker, som danner det nødvendige grundlag for en parlamentslov. Yderligere føler vi, at domstolene i det hele er usympatisk indstillet overfor vort materiale, og at de snarest finder en glæde ved at vise, hvor meget klogere de er end vi, og hvor latterlige vore love er.« Professor Allen er inde på det samme: »Medens det er at gå for vidt at sige, at vor domstole læser loven »i ond tro«, er det vanskeligt at imødegå den opfattelse, at de altid er parate til at tænke det værste om en lov og om dem, der har konciperet den – men den sandhed bliver tilbage, at mange love ikke er velskrevne.« Større gensidig forståelse af domstolenes og administrationens synspunkter anses for ønskelig.²

Domstolenes vagtsomme holdning overfor den udøvende magt, »the Executive«, står også i forbindelse med et andet forhold: Administrationens tiltagende magt, som finder udtryk i et utal af regulerende bestemmelser på næsten alle områder. Parlamentet har kun tid til at befatte sig med de mest centrale spørgsmål, og administrationen får derfor stedse stigende myndighed til at udfylde lovene. Domstolene finder heri en tendens til at indskrænke borgernes handlefrihed, hvilket dommerne, der er tilbøjelige til at sætte hensynet til det individuelle højere end hensynet til det sociale, har vanskeligt

1. The Journal of Public Teachers of Law, 1935, pag. 9.

2. Professor Allen giver følgende karakteristik af en tjenestemand i administrationen (civil servant): »Hans betydning som en selvstændig personlighed er ringe, og hans overordnede hverken venter af ham, at han skal træffe uafhængige afgørelser, eller opmuntrer ham til at komme med nye ideer. Man kan maaske sige, at det ikke er ubegrundet at stille sådant krav om disciplin til enhver, der begynder i sit fag, men visse unge mennesker, som går i tjenesten med den entusiasme, der nu engang passer for deres alder, finder denne prøvetid så nedslående, at de enten taber gnisten for stedse eller gnaver i deres bånd, indtil de brister, og så finder andet afløb for deres energi.« Senere fortsætter han: »Hvadenten kritikken hidtil har været retfærdig eller ej, så vil den være tungtvejende, hvis alle »de bedste hoveder« blandt den yngre generation bringes til at tro, at sikkerhed er livets højeste mål, og at frihed for savn og frihed for frygt er det største menneskelige gode«. – »En tjenstemands stilling gør ham anonym og lærer ham, at han aldrig som selvstændig person skal tage ansvaret, men at det altid ligger højere oppe eller i et andet departement«, Allen: Law and Orders, pp. 175, 180 og 186.

Da engelske dommere aldrig har været civil servants, men i skranken er oplært til at stå på egne ben og have et selvstændigt ansvar, forstår man bedre disses indstilling.

ved at forlige sig med. Ingen har med større styrke end Lord *Hewart*, Englands tidligere Chief Justice, fremdraget denne fare i sin bog: *New Despotism*, og hans tanker er taget op af professor *Allen* i et senere værk, *Law and Orders*. Ikke alene er domstolskontrollen ved dertil sigtende klausuler i lovene blevet indskrænket ved i mange tilfælde at gøre administrationen til øverste dommer i egne sager, men også parlamentets magt er i dalen. Det hævdes allerede nu, at den egentlige magt i staten ligger hos administrationen. Lloyd George var tidligt opmærksom herpå, da han sagde: »I am speaking now after forty years of experience: Parliament has really no control over the Executive; it is a pure fiction.« Som det liberale partis førstemand gennem en menneskealder, er disse ord sikkert sagt med resignation.

Med disse indledende bemærkninger til belysning af forholdet mellem case law og statute law og dermed domstolenes forhold til lovgivningsmagten og administrationen, skal vi nu omtale de to retsgrundlag hver for sig. Vi begynder – i strid med engelsk tradition – med

STATUTE LAW

England har *ingen grundlov*. Ingen lov har derfor større kraft end andre. Det i andre lande rejste problem om domstolenes prøvelsesret med hensyn til påståede grundlovstridige love er ukendt. En lov af forfatningsmæssigt indhold og en lov om rottegift vedtages og ophæves på samme måde. Er House of Commons og House of Lords¹ enige, kan de med kongens underskrift afskaffe domstolene. Parlamentets magt siges derfor kun at være begrænset af, hvad der er fysisk muligt (Blackstone).

Parliament Act af 1911 har begrænset overhusets magt. Et finanslovsforslag (Money Bill) kan stadfæstes mod overhusets villie, hvis det ikke er vedtaget af dette 1 måned efter at være oversendt dertil fra underhuset. Med hensyn til andre Public Bills – lovforslag »affecting the community generally« (Wade) – har overhuset ligeledes måttet se sin magt begrænset. Hvis nemlig lorderne i tre på hinanden følgende sessioner har afvist et sådant forslag, og der er forløbet 2 år mellem 2. læsning i 1ste session og 3. læsning i sidste session, kan det underskrives af kongen som lov. Når loven har fået kongens underskrift, træder den – i mangel af anden bestemmelse – i kraft straks.²

Tidligere havde hvert ministerium sine egne lovkoncipister (draftsmen), der arbejdede uafhængigt af hverandre.² Denne ordning fandtes mindre til-

1. House of Commons (eller blot Commons) tæller 625 medlemmer. House of Lords (eller blot Lords) består af temporal (verdslige) og spiritual (gejstlige) peers. Af de første er cirka 700, af de sidste 26, der alle er biskopper.

2. Interpretation Act., 1889, s. 9.

fredsstillende, og i 1868 indførte man derfor et slags lovråd, bestående af »expert draftsmen«, der rekrutteredes fra the Bar. Dette råd samarbejder med de tjenestemænd i administrationen, der særlig giver sig af med lovgivningsarbejde. Indenfor privatrettens område er det dog ikke ualmindeligt at overlade de store opgaver til særlig fremragende retslærde. Således er the Partnership Act 1890 udformet af professor Sir Frederick Pollock.

Medens public law, hele den sociale ret, stort set er skabt af lovgivningsmagten, er privatretten kun i ringe grad kodificeret. Tendensen går dog i retning af at bringe stedse større områder ind under den skrevne lov. Som led i bestræbelserne herfor blev der i 1932 nedsat et stående udvalg, *Law Revision Committee*, der blandt sine medlemmer også tæller dommere. Fra tid til anden afgiver udvalget indstilling om emner, der er egnet til lovregulering. Der gør sig dog en vis tilbageholdenhed gældende med at lovgive på privatrettens område. Mange mener, at retten vil have større mulighed for en naturlig udvikling, når domstolene kan bedømme sagerne frit og med tilbørlig hensyntagen til de individuelle forhold. Dette synspunkt er på åndfuld måde formuleret af Hobart: »The statute is like a tyrant – when he comes he makes all void, but the common law is like a nursing father, and makes void only that part, where the fail is, and preserve the rest.« En anden grund er de store vanskeligheder, der er forbundet med en mere omfattende kodificering, fordi en enorm retspraksis skal indarbejdes i en lovs spændetrøje. Eksempelvis kan nævnes den engelske veksellov: Bills of Exchange Act af 1882, der er blevet til på grundlag af 17 tidligere love og efter en gennemgang af cirka 2500 domme, hvoraf de ældste fra begyndelsen af det 17. århundrede. I det hele gælder, at et utal af gamle, forlængst forældede love på grund af det næsten uoverskuelige lovstof stadig får lov til at bevare deres formelle gyldighed. I nogen grad har man bødet herpå, siden man i 1868 nedsatte et stående udvalg, *the Statute Law Committee*, der har gennemgået lovene tilbage til 1235 og samlet de endnu gældende love i et værk: *The Statutes Revised*, der indtil udgangen af 1929 var på 24 bind. Den mindste forandring i en lov registreres årlig i *The Chronological Table of all the Statutes*. Det er flere gange sket, at man ved en såkaldt *Statute Law Revision Act* har foretaget masseophævelser af love, i 1867 således ikke mindre end 1300 love på een gang.

Nogle af de betydeligste engelske love udenfor det sociale område skal her nævnes:

Fra *forfatningsretten*: Bill of Rights 1689, Act of Settlement 1701, Parliament Act 1911, Statute of Westminster 1931 og Ministers of the Crown Act 1937.

Ejendomsretten: De 6 Acts af 1925: Law of Property Act (Ændringer i 1926,

1929 og 1932), Land Registration Act, Land Charges Act, Settled Land Act, Trustee Act og Administration of Estates Act. Den sidste lov, der angår arv og skifte, hører efter engelsk tradition hjemme i ejendomsretten. En anden arvelov er Inheritance (Family Revisions) Act 1938. De to sidste love vil blive nærmere omtalt i kapitel XXI. Den engelske konkurslov, Bankruptcy Act, er fra 1914.

Kontraktsretten: Købeloven: Sale of Goods Act 1893, Aftaleloven: Law Reform (Frustrated Contracts) Act 1934 og Afbetalingsloven: Hire Purchase Act 1938. En vigtig lov om søforsikring er Marine Insurance Act 1906.

Handels- og Selskabsret: Bills of Exchange Act 1882 (senere love af 1906, 1917 og 1932), Partnership Act 1890 og Companies Act 1929 (og 1947).

Familieretten: Law Reform (Married Women and Tortfeasors) Act 1935 angår det formueretlige forhold mellem ægtefæller, Matrimonial Causes Act 1937 (»Herbert's Act«) angår separation og skilsmisse. Herom henvises til Kapitel XX.

En vigtig lov om *børn* er Children and Young Persons Act 1933. Det er en slags forsorgs- og straffelov, der intet indeholder om børns privatlige stilling.

Fra *procesrettens* og *strafferettens* område findes en række love, som vil blive omtalt senere i bogen. En enkelt retsplejelov eller straffelov findes ikke.

Den mest benyttede samling af gældende love er: *Halsbury's Statutes of England*. Et andet værk er *Chitty's Statutes of Practical Utility* og en forkortet udgave: *Everyday Statutes Annotated* ved S. E. Williams.¹

Til orientering skal endnu nævnes, at en engelsk lov citeres på een af tre måder, men aldrig med angivelse af datoen for dens stadfæstelse. Enten bruges (1) en kort betegnende titel med angivelse af kalenderår, f. eks. Bills of Exchange Act 1882, eller (2) angivelse af regenten og hans regeringsår ved lovens stadfæstelse (eventuelt angives 2 år, hvis loven er vedtaget i en parlamentssamling, der ikke falder indenfor et enkelt regeringsår) med tilføjelse af lovens kapitel (chapter eller »c«, svarende til vore lovnumre), f. eks. (ovennævnte lov): 45 & 46, Vict. c. 61, – eller (3) en kombination af (1) og (2): Bills of Exchange Act 1882 (c 61). Form 2 er den ældste, men af praktiske grunde blev det i 1889 gjort til regel, at hver lov tillige skal have »a short title« (form nr. 1.)

Lovsproget er ofte meget udtværet. Korte og knappe sætninger finder

1. Den, der har brug for de officielle (ukommenterede) særtryk af love, retter henvendelse til H. M. Stationary Office, York House, Kingsway, London W. C. 2, der også forhandler kommissionsbetænkninger og lignende.

man sjældent. §-tegnet bruges ikke, men hvert afsnit (section) har sit nummer med undernumre, der citeres: s. 3 (4), s. 12 (1) etc.

Ved siden at parlamentslovene indtager *Orders and Rules* en vigtig plads. Mange af dem gives i henhold til særlig bemyndigelse i lovene (statutory orders), men ofte skal de forelægges parlamentet, før de bliver gyldige. Hvor sådan forelæggelse er foreskrevet, skal efter Rules Publication Act 1893 bekendtgørelse herom med 40 dages frist indrykkes i »London Gazette«; er indsigelse ikke fremsat før fristens udløb, træder bestemmelserne automatisk i kraft, men det kan også være bestemt, at de udtrykkelig skal bifaldes af parlamentet, eller at de bliver ugyldige, når der er forløbet en vis tid, uden at de er blevet stadfæstet. Man søger på disse måder at sikre parlamentet en vis kontrol med administrationen, men som allerede nævnt anses den ikke for effektiv. Måske er de vigtigste Rules de, der angår retsplejen; som vi senere skal se, udgår de ikke fra et administrationskontor, men fra særlige retsplejeudvalg (Rule Committees), bestående af dommere og sagførere.

CASE LAW.

At skrive om den engelske case law er det samme som at skrive om *præcedensdoktrinen*. Intet sted på kloden har den nået en sådan anerkendelse som i England. Som Professor Potter siger: »The process of reasoning step by step which we may call »judicial logic«, is the basis of our modern law of precedents, and it is fundamental to all legal study in England.«

Case law har dog ikke i fortiden haft den samme autoritet som i dag. Vel begyndte dommerne allerede i det 13. århundrede at skele til tidligere retsafgørelser, men først i det 15. århundrede blev det en mere almindelig regel. Det var dog kun de fastslåede resultater, ikke domsbegrundelsen, man følte sig bundet af. Med de skrevne domssamlinger, der er en forudsætning for et gennemført præcedenssystem, kom også argumentationen til at spille en rolle, og i det 18. århundrede blev de i dommene nedlagte principper basis for domstolenes praksis. Det var dog næppe før i det 19. århundrede, at præcedensdoktrinen blev gennemført i sin stregthed. Engelske dommere har dog altid hævdet det princip, at deres afgørelser ikke i sig selv skaber ret. Det er måske tydeligst sagt i et votum af Lord Mansfield¹: »The law does not consist of particular cases, but of general principles which are illustrated and explained by the cases«. Er dommene derfor mere i formen judge-made, er de på den anden side strengt bevis for, hvad der er ret.

Vil vi nu se, hvorvidt doktrinen følges.

1. R. v. Bembridge (1783). 3 Doug. 327.

Kun de overordnede domstole: (1) High Court, (2) Court of Appeal og Court of Criminal Appeal, og (3) House of Lords skaber bindende ret.

En underdommer må blindt følge overordnede domstoles afgørelser. En High Court dommer har samme pligt overfor domme afsagt af appelretterne, og alle domstole må følge House of Lords.

Var doktrinen begrænset hertil, ville der vel kun være en gradsforskel sammenlignet med kontinental ret. Doktrinens strengthed viser sig først ved princippet om, at overordnede domstole med nogle exceptionelle undtagelser¹ er bundet af deres egne tidligere afgørelser, uanset at dommerne på grund af tidens ændrede forhold finder dem forældede. Undertiden giver dommerne udtryk herfor i selve dommen.² Deraf følger, at hvad House of Lords har sagt, er lov i århundreder, og hvad Court of Appeal har sagt, har samme vægt, så længe afgørelsen ikke er *overruled*³ af House of Lords. Selv meget gamle afgørelser er bindende, og det ejendommelige er, at de vinder i kraft med tiden, dog kun indtil et vist punkt. Man siger, at det går med dommene som med vinen: De bliver fyldigere med årene, indtil de til sidst »go off« (Allen). Begrundelsen er at finde i hensynet til retssikkerheden, det hensyn der i det hele bærer præcedenstanken. Man mener, at en ældre dom vækker større tillid til, hvad der er ret, end en nyere, for på den første har man gennem længere tid indrettet sig. Det er dog værd at nævne, at det nu kun er sjældent, at dommerne citerer retsafgørelser ældre end det 19. århundrede. De engelske domme er iøvrigt fyldt med citater af ældre domme og begrundes ofte blot med henvisning til dem. Af de i Law Reports for 1926 optagne domme, afsagt af King's Bench, har professor Goodhart konstateret, at kun fem af dem ikke indeholdt henvisning til tidligere afgørelser, i 43 domme var citeret ialt 201 fortillfælde og i de resterende fem ikke mindre end 94 domme, heraf 27 i samme sag. – Det skal være meget værre i U. S. A.!

1. En dom afsagt af *House of Lords* er ubetinget bindende også for denne domstol, selvom dommen er afsagt med dissens og stemmetallet er lige, se *Bright v. Hutton*, 3 H. L. Cass. 391-92. Har *Court of Appeal* truffet en afgørelse med stemmelighed, synes retten ikke selv at føle sig bundet i fremtiden, *The Vera Cruz* (1884), 9. P. D. 98. En *High Court* dommer er ikke ubetinget bundet af en kollegas dom, men efter professor Holdsworth er det endnu ikke klart fastslået, hvorvidt hans myndighed hertil strækker. *Court of Criminal Appeal* er nogle gange gået imod egne tidligere afgørelser.
2. For eksempel i sagen *Daley v. Lees*, (1926) 1 K. B. 46, hvor selv Lord Chief Hewart måtte erkende sin afmagt: »I am compelled to take a course and expound a view which, if the matter were open, I should not take or expound.« Side 105 findes refereret en overhusdom (*Russell v. Russell*), der viser, at overhuset følte sig bundet af en dom fra det 18. århundrede.
3. Man taler om *overruling*, når en beslægtet sag afgøres på anden måde end tidligere af lavere instans, men om *reversal*, når samme dom bliver ændret.

Man kan nu spørge: Er dommerne også bundet af urigtige afgørelser? Svaret er, at dommerne er bundet, selvom de finder dem »wrong«; dog anser de sig beføjet til at lukke øjnene for domme, som er »plainly absurd and contrary to principle« (Holdsworth). Det er kun en ringe ventil, for Englands overordnede domstole afsiger vist yderst sjældent domme, der kan karakteriseres således.

Ikke alt i en dom er bindende. Absolut bindende er kun dommens *ratio decidendi* eller »the principle of the case«. I den juridiske argumentation går derfor alt ud på at finde de påberåbte dommes ratio, og den betydning, der tillægges denne ratio, nødvendiggør den mest omhyggelige domsudformning. Næppe noget andet land viser hensynet til domsanalysen så megen energi og skarpsindighed som England. Her nøjes advokaterne ikke med at henvise til et sidetal i et bind af domssamlingerne for at overlade de videre studier til dommerne. På begge sider af skranken fordyber man sig i de enkelte domme under proceduren og diskuterer deres rækkevidde med det resultat, at dommeren, når sagen er udprocederet, næsten altid har taget sit standpunkt og afsiger dom på stedet i form af et mundtligt foredrag.

Hvad er en doms *ratio decidendi*? Det kan siges kort, at det er det abstrakte princip, der kan udledes af en dom, dog kun for så vidt den bygger på de fastslåede kendsgerninger i sagen. Herved tænkes på modsætningen til *obiter dicta*, det vil sige den konklusion, som dommeren »i forbigående« drager af kendsgerninger, som for ham står som hypotetiske. Siger en dommer: »Hvis sagen lå sådan, så ville jeg dømme sådan,« er det et dictum, som ofte forekommer i dommene. Det skaber ikke præcedens, men en anset dommers dicta har umådelig vægt i senere retssager.

Det er fejlagtigt at tro, at domsbegrundelsen i sig selv er det bindende. Det er dommens konklusion på grundlag af de kendsgerninger i sagen, som dommeren anser for væsentlige (material facts), der skaber ret. Jo færre de facts er, hvorpå dommen bygger sit resultat, des videre er det i dommen udtrykte princip. Fremhæver dommen ingen kendsgerninger som de bærende (»efter alt foreliggende«), anses samtlige sagens oplysninger – forudsat at de ikke springer i øjnene som irrelevante – for at have været afgørende. Det er et dårligt præcedens, for hvornår kommer en sådan sag igen? Giver dommeren en begrundelse, som undlader at fastslå, hvad der som bevist anses for væsentligt, er dommen et tvivlsomt præjudicat. Og begrunder man dommen med noget, der ligger udenfor de fastslåede kendsgerninger, etableres intet princip; det er kun et dictum. Hvis flere dommere når til samme resultat, men er uenige om de relevante facts, hvorpå konklusionen bygges, er dommens præcedens begrænset til summen af alle de facts, som af majoriteten er anset som væsentlige.

Med særlig adresse til de danske dommere, som bestræber sig for at opnå »billige« afgørelser ved konkretisering in absurdum, hvorved retspraksis bliver flydende og usikker, citeres følgende udtalelse af en autoritet som professor Goodhart, der ingenlunde er tilhænger af præcedensdoktrinen i dens strengeste udformning. Han skriver: »Man kan sige, at en doktrin, som finder en doms ratio decidendi i, hvad der fastslås som »material facts«, næppe udtrykker noget almindeligt juridisk princip, for facts kan varieres i det uendelige. Det er vel sandt – fortsætter han – men de relevante kendsgerninger, som man finder inden for en speciel gruppe sager, er stærkt begrænsede. Naturligvis kan en domstol altid undgå et præcedens ved at finde, at en »additional fact« (»omstændighederne iøvrigt«) er væsentlig, men *hvis den gør det uden grund, fører resultatet til juridisk forvirring*. En sådan domsargumentering fører yderligere til den antagelse, at domstolene er uærlige og arbitrære. Hvad man end kan sige om tidligere tids praksis, er det givet, at engelske domstole i dag ikke forsøger at overliste retten på den måde.« – Heraf må man ikke slutte, at en engelsk dommer nedlægger flere principper, end den konkrete sag kræver; men »*findes ingen autoritativ dom, er det hans pligt, om muligt, at afgøre sagen principielt*, det vil sige at formulere en generel regel og at handle efter den, hvorved der skabes ret for fremtiden...«¹ (Salmond).

Som man ser, tilstræber engelske dommere ikke først at nå den med konkret billighed bedst stemmende afgørelse. Det falder i tråd hermed, når professor Allen skriver: »Det siges ofte, at en erfaren dommer først når til sit resultat og bagefter finder begrundelsen. Men det er kun en paradoksal måde at udtrykke, at hans trænede ånd ræsonnerer hurtigt og næsten automatisk, og det faktum alene, at han har at ikklæde sin afgørelse en begrundet form, er en sikkerhedsventil overfor den blotte intuition.«

Absolut bindende præcedens er altså kun en doms ratio decidendi. Til præcedens af ringere styrke (*persuasive precedents*) hører *obiter dicta*; desuden fremmede, særlig amerikanske domstolsafgørelser.² Også bøger af autoritet – efter professor Pollock er det en begrænset og exceptionel klasse – tillægges vægt. I streng forstand er en juridisk videnskabsmand nemlig ikke at anse for en autoritet, før han er død og har opnået tilstrækkelig anseelse. Det skete engang i professor Pollock's levetid, at Lord Wright i et votum sagde:³ »The matter is very clearly stated in a work, *fortunately* not a work of authority, but to which we all are as lawyers indebted, Sir Frederick Pol-

1. Understregningerne er forfatterens.

2. I U. S. A. citeres engelske domme som autoritative.

3. *Nicholls v. Ely Beet Sugar Factory, Ltd.* (1936) Ch. at 349.

lock's Law of Torts.« Redaktøren af Law Times Reports misforstod denne kompliment og erstattede ordet »fortunately« med »unfortunately«. Nutildags tages det mindre strengt, men at føre en proces på grundlag af professorers responsa, kan ikke let tænkes i England.

Man har sagt, at ingen dommer i verden, takket være præcedenssystemet, har en så vanskelig opgave som den engelske, selv i ret simple sager. Der er heller ingen tvivl om, at uden en fremragende dommerstand kunne systemet heller ikke være opretholdt. Blot få svage dommere ville være i stand til at gennemhulle det hele. Professor Holdsworth har opstillet følgende betingelser for udviklingen af case law: 1. Et centralt juridisk system (som vi senere skal se, er retsvæsenet centraliseret i London), 2. dygtige dommere og sagsførere, der føler sig stærkt sammenknyttet, og 3. en uafhængig og veltrænet dommerstand, hvis medlemmer i det hele er mere fremragende end sagsførerne.

Vil man også i fremtiden opretholde præcedenssystemet så strengt, eller er der tegn på en mere smidig anvendelse af doktrinen?¹ Efter alt at dømme vil udviklingen gå i retning af en lempelse, men hensynet til den retssikkerhed, der skabes af respekten for tidligere retsafgørelser, er så indgroet, at der selv blandt kritikerne af den nuværende ordning ikke hersker tvivl om, at doktrinen i princippet vil blive opretholdt. Flere tænker sig en kompromisløsning i retning af, at en domstol ikke ubetinget skal føle sig bundet af egne tidligere afgørelser.

En af doktrinens skarpeste modstandere er den fremragende dommer Mac Cardie: »Mit eget synspunkt«, siger han, »er, at dette slaveri af case law, som eksisterer i dag, gør engelsk ret uendelig skade. Stod det til mig, skulle principper og afgørelser ændres med tiden.« På et mere moderat standpunkt står professorerne Allen og Goodhart, medens professor Holdsworth forsvare systemet. Overfor den kritik, at det er for konservativt, siger han, at et element af konservatisme er nødvendigt for at opbygge et durable juridisk system.

1. *U. S. A.*, der har arvet doktrinen fra England, har i det 20. århundrede slækket af på kravene. Efter udtalelser af Allen og Salmond viser omvendt *Frankrig*, der tidligere havde ringe respekt for tidligere retsafgørelser, en tendens i modsat retning. For *Danmarks* vedkommende har professor Knud Illum i *Lov og Ret* pag. 146 udtalt følgende dom: »Dog er det mit almindelige indtryk, at man her i Landet i *de senere Aar* (fremhævet her) udviser for ringe Respekt for det bestaaende Retsgrundlag og dermed bidrager til at skabe Retsusikkerhed.«

DOMSSAMLINGERNE.

Det følger af sagens natur, at case law ikke kan udvikles, uden at de principielle afgørelser samles og trykkes. Disse samlinger kaldes *Reports*. De ældste (fra tiden før Henry VII) gik under navn af *Year Books*. De var af privat karakter og blev nedskrevet af sagførerne til deres eget brug. De var derfor højst ufuldstændige. Senere begyndte man at sondre mellem autoriserede og uautoriserede samlinger, og indtil 1832 var det kun tilladt at citere de sidste i retten. Da de autoriserede reports var meget dyre, gik de uautoriserede samlinger dog ikke af brug. Endelig i sidste halvdel af det 19. århundrede opstod kravet om en enkelt officiel domssamling, hvilket i 1863 førte til oprettelsen af et af sagførere (ikke dommere) dannet råd, »Council of Law Reporting«, der siden har udgivet den engelske hoveddomssamling, *Law Reports* (L. R.), hvis første bind udkom i 1866. Samtidig lod man samle alle vigtige afgørelser i de gamle private domssamlinger i et nyt værk: *English Reports* (E. R.). Fremkomsten af en officiel eller rettere quasi-officiel domssamling, for *Law Reports* er ikke – så lidt som nogen anden domssamling – forsynet med statens stempel, overflødiggjorde dog ikke de rent private samlinger, og det blev derfor gjort til en regel, at enhver anden samling af domme, der er redigeret af skrankens medlemmer, kan citeres i retten. Findes en dom trykt både i *Law Reports* og i en af de private samlinger, er det dog en regel, at kun *Law Reports* citeres. Da dommene, som vi har set, normalt ikke gives i skriftlig udformning, men afsiges i et mundtligt foredrag, der stenograferes, er det kutyme at lade dommerne se det renskrevne stenogram for at give dem lejlighed til at foretage sproglige rettelser, førend det går i trykken.

Da det for enhver, der studerer engelsk ret, er af største vigtighed at kende nærmere til de engelske domssamlinger, og hvorledes man slår op i dem, skal vi omtale dem lidt nærmere.

Law Reports består siden 1890 af 4 serier.¹ Den ene omfatter domme afsagt af House of Lords og the Judicial Committee of Privy Council, den øverste domstol for de oversøiske lande. Denne serie hedder *Appeal Cases* (A. C.). Man bemærker, at domme afsagt af Court of Appeal *ikke* medtages her. De tre andre serier omfatter domme afsagt af Court of Appeal og High Courts tre sektioner: King's Bench (K. B.), Chancery (Ch.) og Admiralty, Probate and Divorce Division (P), således at f. eks. en dom afsagt af Chan-

1. Vil man studere domme i *Law Reports* af ældre dato, anbefales det at gøre sig bekendt med det skema, der er trykt hos G. L. Williams: *Learning the Law*, pag. 28-29, se noten foran pag. 25.

cery Division (eller af Court of Appeal, når der er appelleret til denne domstol fra Chancery Division) findes i serien vedrørende Chancery-cases.

Inden man lærer at slå op i Law Reports, må man vide, at en sag mellem X og Y citeres som X v. (for *versus*) Y, idet kun efternavnet angives.¹

Herefter er det let af forstå, at en dom, der citeres: Bahrs v. Bank of England, (1913) 1 Ch. 57, betyder en af Bahrs mod Bank of England anlagt sag, der er afgjort i 1913 og trykt i 1. bind af denne årgangs Chancery-cases side 57.²

Lige så let finder vi nu en sag, der citeres som: Chester v. Bateson, (1920) 1 K. B. 829, Ogilvie v. Massey, (1910) P. 243, Rose v. Ford, (1937) A. C. 826. I en straffesag angives anklageren som Rex (eller Regina) eller blot R., f. eks. R. v. Lapworth, (1931) 1 K. B. 117. Hvis to sidetal er angivet, refererer det sidste sig til det sted, hvor den juridiske begrundelse begynder. Da engelske domme ofte er meget lange, er denne oplysning af praktisk betydning.

Vender vi os til de *private* domssamlinger, er de fire vigtigste:

All England Law Reports (All E. R.),

Law Journal Reports (L. J.),

Law Times Reports (L. T.) og

Times Law Reports (T. L. R.).

Siden 1. Januar 1948 er Law Times Reports inkorporeret i All England Law Reports.

Kun ringe fantasi skal nu til for at »oversætte« R. v. Manley 102 L. J. K. B. 323, til en straffesag mod Manley, der findes i bind nr. 102 af Law Journal Reports side 323, og som er pådømt af High Courts King's Bench Division. Mange andre eksempler er givet i noterne til denne bog.

Den, der studerer strafferet, vil træffe på to andre reports: *Cox's Criminal Reports* (Cox) og *The Criminal Appeal Reports* (Cr. App. R.). Eksempler på citeringer fra disse samlinger findes bl. a. pag. 182 og 265.

Disse oplysninger hører til den engelske jurist's A. B. C. Værre bliver det, når man får at vide, at der i England er *henved 1000 private domssamlinger*, når man tager alle de ældre med, og at mange af dem kun spænder over en meget kort årrække. Det må dog erindres, at mange af disse domme er optrykt i English Reports.

Hvad betyder nu f. eks. det mystiske: 10 Cl. & F. 200 (se pag. 252 note 3)? Her må man hjælpe sig med et index til domssamlingerne. Man vil da

1. I visse sager, f. eks. hvor der er spørgsmål om fortolkning af en Mr. Smith's testament, angives kun et navn: In Re Smith eller Re Smith.

2. I sager, der appelleres til Court of Appeal, angives sagsøgeren altid først, selvom det er sagsøgte (domfældte), der appellerer, men – hvad der er logisk uforståeligt – nævnes appellanten altid først, hvis sagen yderligere går til House of Lords.

se, at Cl. & F. betyder en af Clark og Finelly udgivet domssamling på 12 bind fra årene 1831-1846, og at de vigtigste af dommene i denne samling findes gengivet i serien English Reports bind 6-8. Som et andet eksempel tager vi den foran pag. 31 i noten citerede dom: R. v. Bembridge (1783) 3 Doug. 327. Index viser, at dommen findes i Douglas' domssamling på 4 bind for årene 1778-1785, delvis optrykt i English Reports Bind 99. Den videnskabeligt arbejdende jurist lærer hurtigt at benytte dette index, men i Danmark nytter det lidet, da kun få af disse gamle domssamlinger findes i vore biblioteker. Den nys citerede dom 10 Cl. & F. 200 angår tilfældigt den vigtigste afgørelse vedrørende spørgsmålet om tilregnelighed i straffesager, hvoraf ses, at man godt kan få brug for de gamle domssamlinger. Index til domssamlingerne findes mange steder, f. eks. i H. F. J. Teague's: Pocket Law Lexicon (1947).

På dette sted kan vi spørge: Hvorledes er det muligt for engelske jurister at holde sammen på et retssystem, der bygger på tusinder og atter tusinder af retsafgørelser, trykt i et utal af domssamlinger? Læseren vil her gøre en vigtig iagttagelse.

På den ene side er det sandt, at den søgende bevæger sig i et væld af domme. To illustrerende eksempler skal gives. I *Halsbury's Laws of England* på 28 bind à cirka 1000 sider (+ årlige supplementsbind på ca. 2400 sider), indeholdende en fremstilling af engelsk rets forskellige emner på grundlag af lovene og dommene, fylder alene index over de citerede domme over 1000 sider, hver med cirka 100 domme. I et lignende værk: *English and Empire Digest* med 44 bind er domslisten på ca. 2500 sider à ca. 100 domme, det vil sige ca. en kvart million domme. Heroverfor står følgende udtalelse af professor Goodhart: »Måske er grunden til, at engelske jurister ikke er utilfredse med det nuværende system, at der ikke eksisterer myriader af præjudikater.« Hvorledes kan det forenes med det foregående? Goodhart gør regnestykket op på den måde, at han begrænser sig til de gamle retsafgørelser før 1866, der er genoptrykt i English Reports, og til de nyere (efter 1865) i Law Reports, som er Englands U. f. R. afd. A: Af English Reports findes ialt 175 bind og af Law Reports (indtil 1930) cirka 450 bind, ialt 625 bind, som er »a complete working library«. Så fastslår han, at kun få nye sager bliver trykt (»unless a case deals with a novel point of law and novelty is strictly construed«). Selv har jeg gennemgået Law Reports for 1946 og fundet ialt 185 domme, hvoraf 32 er afsagt af House of Lord og Privy Council. Sammenlignet med dommene i Ugeskrift for Retsvæsen for samme år er det et betydeligt ringere antal. Medregnes kun de i ugeskriftet in extenso refererede sager, var alene tallet af højesteretsdomme og- kendelser 158 og domme og kendelser afsagt af de andre ordinære domstole cirka 170. Medregnes samtlige trykte afgørelser, bliver tallet meget højere.

Hvad siger det os? Et land på cirka 40 millioner, der har knæsat præcedensdoktrinen som ikke noget andet sted, optager i sin ledende domssamling betydelig færre domme end et lille land på cirka 4 millioner. Man kan grue for den udvikling, som vi hos os er slået ind på, når man blot tænker 50 år frem i tiden. Og hvormange af vore domme har så en *ratio decidendi*, som er værd at forevige?

Kapitel III

DE CIVILE DOMSTOLE

INDLEDNING¹

Selvom domstolene ikke nyder grundlovmæssigt værn, idet England ikke kender til love, der vanskeligere lader sig ændre end andre, er domstolene dog i praksis ikke mindre uafhængige end for eksempel i Danmark. Til en vis grad respekteres deres uafhængighed endda mere end hos os. Parlamentet ændrer kun love angående domstolenes organisation på forslag af eller efter råd af dommerne, og de mange domstolstekniske regler, der så omhyggeligt er samlet i vor retsplejelov, findes ikke i parlamentslove, men i »Orders and Rules«, der udformes af domstolsjuristerne i de såkaldte »Rule Committees«, de engelske retsplejeudvalg.

Som en reminiscens fra den tid, da al magt i riget lå hos kongen og hans råd, er *kongen* stadig formelt Englands *øverste dommer*. De overordnede domstoles (Supreme Court's) officielle navn er »The Royal Courts of Justice«, og dommerne betegnes fremdeles som »His Majesty's Judges«. Ikke alene udfærdiges et anklageskrift i kongens navn, men en person, der stævnes i en civil sag, skal møde »by the King's command«. Hvis en udenlandsk regent dør, bærer dommerne og de sagførere, der har titel af King's Counsel, sorg, når de i retten bærer deres kapper, således som jeg erfarede det under ophold i London kort efter Kong Christian den X's død – et yderligere eksempel på tilknytningen til kongemagten.

Som typiske træk vedrørende de engelske domstole skal følgende fremhæves:

1. Det første er den principielle *sondring mellem civile og kriminelle domstole*, – en sondring, der dog ikke er uden undtagelser. Det bliver derfor nødvendigt at omtale disse domstole med deres særlige instansfølge hver for sig.

1. Foruden flere af de i det foregående nævnte værker er til dette og det følgende kapitel benyttet: R. C. K. Ensor: Courts & Judges in France, Germany, and England, 1933, hvori drages en interessant sammenligning mellem engelsk og kontinental ret.

De engelske domstoles udvikling gennem tiderne er skildret af A. T. Carter i History of the English Courts, 7' ed. 1944.

2. Dernæst den *stærke centralisering af retsplejen* i London, hvor alle overordnede domstole har sæde. Det har til følge, at mange dommere periodvis må rejse til provinsen for at holde ret. Dommerne i appelinstanserne rejser dog aldrig.

3. Yderligere må nævnes, at *de juridiske dommere udgør et fåtal*, ja i de overordnede domstole findes ialt cirka 50, hvilket i forhold til befolkningstallet ville svare til, om vi i Danmark havde tilsammen fem lands- og højesteretsdommere. Forklaringen på, at man i England kan klare sig med så få dommere, skal gives senere, men

4. en af grundene er det for England særlige, at *enkeltdommersystemet anvendes selv i store sager*, der hos os behandles ved landsretterne som 1. instans.

5. Sidst men ikke mindst må nævnes *lægmandselementets vide udbredelse*. Det gælder navnlig i kriminelle sager, der i underretten som regel behandles af såkaldte fredsdommere. Også den engelske jury indtager en særlig plads. Jury i civile sager er ikke ukendt, men spiller ikke nær samme rolle nu som tidligere.

Skotland, der i 1707 blev forenet med England, bevarede ifølge unionstraktaten sit eget retssystem og har også sine særlige domstole.¹

Over de engelske *civile* domstole gives indledningsvis følgende

OVERSIGT

1. instans	<i>Småsager</i> behandles i <i>County Court</i> ; over 400 retskredse. <i>Større sager</i> behandles i <i>High Court</i> i London eller af rejssende <i>High Court</i> -dommere. <i>High Court</i> svarer til vore landsretter, når de sidder som 1. instans, men beklædes af enedommere.
2. instans	<i>Court of Appeal</i> , der har sæde i London, er 2. instans <i>både</i> for småsager og større sager. Dommerne her rejser aldrig. Retten sættes som regel med 3 dommere. <i>Court of Appeal</i> kan sammenlignes med vore landsretter som ankeinstans, men også med

1. *Domstolsorganisationen i Skotland*: De underordnede retter er the Court of the Sheriff og the Court of the Sheriff Substitute. De overordnede domstole, der har sæde i Edinburgh, er Court of Session, der er delt i Outer House, bestående af 5 medlemmer, der sidder som enedommere, og appeldomstolen Inner House, der har to afdelinger hver med 4 dommere. Det samlede antal dommere i Inner House er 13, nemlig the Lord President, the Lord Justice Clerk og 11 Lords Ordinary. Fra the Inner House er der appel til *House of Lords*, den eneste domstol der er fælles for England og Skotland. Derfor er det kutyme, at Skotland er repræsenteret i House of Lords ved 2 å 3 skotske jurister.

- højesteret, da adgangen til yderligere appel er meget stærkt begrænset.
3. *instans* Sidste instans er *House of Lords*, hvortil sager kun kan appelleres med samtykke af retten selv eller af Court of Appeal. House of Lords behandler yderst få sager. I rang med House of Lords er *the Judicial Committee of the Privy Council*, der er øverste domstol i sager fra kolonierne og dominions, men også appelret i kirkelige sager og prisesager.

Supreme Court (of Judicature) er fællesbetegnelsen for High Court og Court of Appeal. Reglerne for deres organisation og kompetence findes i Supreme Court of Judicature (Consolidation) Act 1925, der afløste en lov af 1873, der grundlagde den moderne domstolsordning (foran pag. 21). House of Lords er som Englands øverste domstol naturligvis endnu mere »supreme« end de to andre retter, men teknisk hører House of Lords ikke til Supreme Court. Det har en historisk forklaring. Ved Judicature Act 1873, som blev vedtaget af den liberale regering under Gladstone, blev overhusets myndighed som øverste domstol afskaffet, men loven skulle først træde i kraft i 1875. I 1874 kom de konservative til magten, og da de befrygtede, at den i 1873 vedtagne lov var et trin til afskaffelsen også af overhusets politiske magt, genindførte man overhusets domsmyndighed, men glemte at gøre House of Lords til en del af Supreme Court.

Vi vil nu omtale de civile domstole nærmere og begynder med laveste instans:

A. COUNTY COURT

Domsmyndigheden i civile småsager lå i middelalderen hos de kommunale og feudale (seignorial) retter, der også havde en vis kompetence i straffesager. Vi så i kapitel I, at de kommunale retter var delt i shire (senere county) courts og hundred courts, svarende til den daværende territoriale inddeling i shires (senere counties) og hundreds. Fælles for alle disse retter var, at de udelukkende var beklædt af lægmænd. Denne mangel blev til dels afhjulpet ved, at dommerne fra London rejste til provinsen for at holde ret, men det gjaldt kun i de større sager. Den stedse voksende trang til indførelse af civile underretter med professionelle dommere førte dog først så sent som i 1846 til oprettelsen af de moderne County Courts, men deres kompetence var oprindelig stærkt begrænset (20 £). De nugældende regler findes i the County Court Act, 1934.

England og Wales (med undtagelse af City of London)¹ er i dag delt i 411 »areas« eller »districts«, hver med sin County Court. I 42 af disse distrikter findes mere end een County Court, og det totale antal County Courts er for tiden 459. Til dette antal retskredse svarer ikke et tilsvarende antal dommere. De forskellige retskredse er nemlig grupperet i 59 »circuits«, hver med een – ganske undtagelsesvis to – faste dommere, således at *det samlede antal civildommere*, indbefattet London (med undtagelse af City), *er cirka 60*. Den enkelte dommer har derfor 6 til 12 tingsteder, som han rejser rundt til.

Det kan anbefales udlændinge, der studerer retterne i London, at aflægge besøg i den centralt beliggende County Court i Sct. Martin's Lane (nr. 82), der munder ud i Trafalgar Square.

En County Court Judge har med hensyn til retssager en *kompetence*,² der ikke er væsensforskellig fra en dansk civildommers. Han dømmer i sager, hvis formueværdi ikke overstiger 200 £, (hvis kravet støttes på equity 500 £), men herfra undtages visse sager, for eksempel om erstatning for ærefornærmelser. Drejer sagen sig om mere end 100 £, kan sagsøgte dog få den henvist til High Court. Omvendt har retten kompetence uden hensyn til formueværdien, hvis parterne samtykker i underretsbehandling. I en række tilfælde kan også en ved High Court anlagt sag begæres henvist til County Court, f. eks. hvis i en erstatningssag sagsøgeren ikke skønnes at have midler til at betale de højere omkostninger i High Court, hvis han skulle tabe sagen.

County Court har også kompetence i en række specielle sager, herunder visse sager om fast ejendom. En nærmere opremsning har næppe interesse. Kun skal nævnes, at retten er kompetent også i adoptionssager, der i England behandles judicielt. Alimentationssager (bastardy cases) hører derimod under de kriminelle domstole og skilsmisssager under High Court.

Man kan spørge: *Hvorledes er det muligt for cirka 60 dommere indenfor en befolkning på henved 40.000.000 at behandle alle civile småsager?* Efter en sammenligning med Danmark, hvis befolkning er 10 gange mindre, og som har over 100 underdommere, skulle man vente et dommerantal på omkring 1.000.

Når man har hørt om de høje sagsomkostninger i England, fristes man til at finde forklaringen i, at den jævne mand ikke har råd til at søge sin ret gennemført ved domstolene. Det er dog ikke hovedforklaringen, for i under-

1. *The City of London*, der kun omfatter hovedstadens centrum, udgør en særlig kommune med egen borgmester, og den har sin egen civile underret, der har sæde i *Guildhall*, City's rådhus. Denne underret har en noget videre kompetence end de almindelige County Courts.

2. County Court Act, 1934, ss. 40-65.

retten er sagsomkostningerne, som vi senere skal se, ikke betydelige. De sagførere, der møder i disse retter, skriver ikke store regninger, og heller ikke retsafgifterne er betydelige. Nævnes må det også, at der ikke består sagfører-tvang. Ofte møder parterne i County Court uden sagfører, i hvilke tilfælde dommeren – ligesom i Danmark – har en vejledningspligt. Forklaringen må derfor findes i andre forhold.

For det første har en County-Court-dommer kun kompetence i civile sager, medens hans danske kollega som regel også har domsmyndighed i straffesager. Faderskabssager og (normalt ikke) ægteskabssager, der fylder en dansk retsliste i underinstansen, hører heller ikke under en engelsk civil-dommers forretningsområde. En række County-Courts-dommere har dog nu fået speciel bemyndigelse til også at behandle skilsmisssager. County Courts er heller ikke tyngt af skiftesager, idet boerne behandles af beskikede administratorer, der dog står under et vist tilsyn af retten (se kapitel XXI). Endvidere er tinglysning (registration of land) dommerembederne uvedkommende, idet tinglysningsvæsenet er henlagt til andre embedsmænd.¹

Foruden disse forhold må fremhæves, at dommeren deler arbejdet med en eller flere vicedommere, kaldet *Registrars*. De udnævnes af Lord Chancellor (ikke kongen) og er af uddannelse Solicitors. De har ikke titel af Judge og bliver heller aldrig udnævnt til judge, skønt de både har judicielle og administrative forretninger. Under Registrar sorterer alle dommerkontorets skriverforretninger. Også fogedforretningerne hører under hans domæne. Nok så interessant er dog hans virksomhed ved domssagernes forberedelse, hvormed en engelsk dommer ikke befatter sig. Forberedelsen foregår, som vi senere skal se, også i underretterne ved skriftveksling, hvor den dog kan frafaldes. Skønt der ikke er pålagt Registrar nogen mæglende funktion, bliver sagerne dog ofte forligt hos ham, inden de når at komme til dommeren. Endelig har Registrar dommermyndighed i visse sager. Han kan (1) afsige dom i udeblivelsessager, og han har (2) en stående fuldmagt til at pådømme sager, der ikke overstiger 10£. Er parterne enige, kan han (3) også behandle sager af større værdi. Hans domme kan dog *appelleres til dommeren*. Derfor sondres der skarpt mellem *Registrar's Court* og *Judge's Court*. Flertallet af de cirka 1.200.000 sager, der årlig kommer for County Court, bliver således afgjort af Registrars, og kun cirka 30.000 sager når frem til formelig domsforhandling.

Man vil heraf se, at en County-Court-dommer ligesom andre engelske dommere stort set har sin virksomhed begrænset til det, der dækkes af hans

1. Reglerne om tinglysning findes i the Registration of Land Act 1925 og Land Charges Act 1925, se nærmere Vinding Kruse, Ejendomsretten, 2. udg., 2. bind pag. 887-92.

titel: at dømme i retssager. De mange administrative og quasi-judicielle forretninger, som en dansk dommer er tynget af, er hans engelske kollega fritaget for. Det højner utvivlsomt hans virksomhed, at han kun har med egentlige retssager at gøre og endda kun sådanne, der er modne til domsforhandling, og som ikke angår rene småbeløb.

De forklaringer, der her er givet, er dog ikke tilstrækkelige til at forstå, at arbejdet kan overkommes af så få dommere. Den hjælp, den engelske dommer får af Registrar, er jo ikke væsensforskellig fra den, en dansk dommer får af sin fuldmægtig. Vi må derfor nævne endnu et forhold, måske det vigtigste, nemlig at man *i det hele er mere tilbageholdende med processer i England end på kontinentet*. Jeg støtter mig til følgende udtalelse af en på området sagkyndig (Ensor): »Der kan ikke være tvivl om, at enhver, der sammenligner systemerne (det engelske med det franske og det tyske) finder, at i England er retssager meget mindre populære end i de andre lande, og folk, som synes, at de ikke får deres ret, er i England meget mere tilbageholdende med at søge hjælp hos domstolene, end de er i Tyskland, ja selv i Frankrig. Den engelske forestilling, at hvis man er i en vanskelighed, vil næsten enhver anden udvej være mindre uklog end at gå til retten, savner i tilsvarende grad sit modstykke i de kontinentale lande.« Med al den tillid, som man ellers i England nærer til landets domstole, er dette forhold værd at tage i betragtning.

B. HIGH COURT

Denne Englands største og mest kendte domstol har sæde i den store retsbygning »*Law Courts*« ved Strand i hjertet af London. Den blev opført under Dronning Victoria og blev taget i brug 1882. Retsbygningen er afbildet påg. 48.

High Court, der er *første* instans for hele England i praktisk talt alle *større* civile sager, blev oprettet i 1873. De nugældende regler for rettens organisation findes i Judicature Act 1925.

Retten er delt i 3 *sektioner*: King's Bench Division, Chancery Division og Probate, Divorce and Admiralty Division.

King's Bench Division (eller blot King's Bench), der er den største og har den mest omfattende kompetence, kan føre sit navn og sin oprindelse tilbage til den 13.-14. århundrede, da King's Bench var en af de tre da eksisterende såkaldte common law courts med rod i Curia Regis. Som udviklet i kapitel I var den gamle King's Bench oprindeligt kun domstol i kriminelle sager, medens civile sager behandledes for the Court of Common Pleas og the Court of Exchequer. I tidens løb udvidskedes kompetencen mellem de tre retter, der i 1873 blev amalgeret i High Court, og deres funktioner blev i det væ-

sentlige henlagt til King's Bench (dengang Queen's Bench) Division. Det var dog først i 1880, at the Court of Common Pleas og the Court of Exchequer blev afskaffet.

King's Bench består af *en præsident og 19 andre dommere*. Disse dommere, skønt de normalt kun dømmer i større sager, sidder som regel som *enkelt-dommere*, hvilket er noget for England særligt. Præsidenten, hvis titel er Lord Chief Justice of England, er næst efter Lord Chancellor Englands øverste dommer. Han beklæder jævnlig retten selv.

King's Bench Division's kompetence er mere omfattende end de andre sektioners. Den behandler de sager, der er præget af common law, d.v.s. de fleste obligationsretlige sager (om contract og torts). En stor del af rettens tid er optaget af de såkaldte »running down cases«, sager om erstatning på grund af færdselsulykker. Disse sager kan ikke som hos os kædes sammen med politisager. Den, der ikke har nærmere kendskab til engelsk jura, har større udbytte af at lytte til retsforhandlingerne i King's Bench end i de andre sektioner, der behandler mere specielle sager.

Skønt retten består af ialt 20 dommere inklusive præsidenten, lægger King's Bench kun beslag på 10 retssale i »Law Courts«, idet et stort antal dommere, som vi senere skal se, er på rejse eller optaget andetsteds. En af dommerne udpeges årligt til at behandle handelssager i en særlig afdeling: *Commercial Court*, hvor sagerne fremmes hurtigere end i de andre afdelinger.

Nogen skarp kompetencefordeling mellem King's Bench og de to andre divisioner af High Court eksisterer ikke. Finder en dommer, at en sag er bedst egnet til behandling i en af de andre divisions, kan han henvise sagen til denne, uden at det er nødvendigt at anlægge ny sag.

Den omstændighed, at underretten, County Court, er kompetent, afskræker ikke sagsøgeren fra at anlægge sagen ved High Court, men de betydelige omkostninger her vil som regel afholde en part fra den luksus at gå til High Court.

Chancery Division. Som King's Bench Division har sin historie, gælder det i ikke mindre grad Chancery Division. Det er tidligere udviklet, at engelsk ret tidligt spaltede sig i common law og equity, og at equity administreredes af Chancellor's domstol, Chancery Court. Det førte en tid til voldsom rivalisering mellem domstolene. Denne strid ophørte vel i det 17. århundrede ved kongens indgriben, men senere opstod der pånyrøre om Chancery Court på grund af dens møjsommelige behandling af retssagerne, der aldrig fik nogen ende. Derved opstod til sidst kravet om at smelte domstolene sammen. Det skete, da High Court blev oprettet i 1873. Chancery Court blev ganske vist opretholdt som en særlig sektion af High Court, men den

kan lige så vel som King's Bench dømme *både* efter equity og common law, der er gået op i en højere enhed. Equity har dog stadig selvstændig betydning, og loven siger, at equity, hvor den kommer i strid med common law, skal nyde forrang (equity »shall prevail«¹). Dommerne i Chancery Court er stadig eksperter i equitabel ret, og de går for at være nogle af Englands lærdeste jurister.

Chancery Division består af *en præsident og 5 andre dommere*. Præsidenten er Lord Chancellor, – om dennes embede, se kapitel VI – men da han har mange andre forretninger, virker han aldrig i Chancery Court. Ligesom i de øvrige sektioner sidder dommerne også her som enkeltdommere, men de *rejser aldrig* rundt i landet.

Retten virker indenfor de områder af retssystemet, hvor equity er dominerende. Dens vigtigste område er sager om trusts, administration af umyndiges midler, testamentsfortolkning, mange sager om fast ejendom samt selskabssager, patentsager, firmasager og sager om copyright.² Mange af de vanskeligste sager kommer for Chancery Court. Publikumsbesøget er her kun ringe; dertil er sagerne for juridiske, og vidneførsel, der ellers kan sætte kolorit på en retssag, er ikke så almindelig som f. eks. i King's Bench. Sagerne er ofte fyldt med eksperterklæringer, hvilket væsentligt bidrager til at forhøje de i forvejen høje sagsomkostninger.

Probate, Divorce and Admiralty Division. Som navnet angiver, beskæftiger retten sig med testaments- og skiftesager,³ skilsmisssager og søsager. Sagsområdet er så forskelligartet, at den kendte forfatter Sir Alan Herbert, faderen til den engelske skilsmisselov, ikke uvittigt har sagt, at retten beskæftiger sig med de sager, der begynder med »w«, nemlig wills, wives and wrecks. Forklaringen er historisk. Sager om testamenter og skilsmisse behandledes i gamle dage i de kirkelige retter, og såvel disse sager som søsagerne er i højere grad influeret af romersk ret end engelsk ret iøvrigt.

Retten består af *en præsident og 7 andre dommere*. De er først og fremmest specialister i skilsmisssager, der udgør langt den væsentligste del af rettens arbejde. Da skilsmisssager skal afgøres af High Court, og deres antal nu andrager cirka 50.000 om året, tiltrænger det en forklaring, hvorledes et sådant arbejde kan præsteres.

Vi har nævnt, at King's Bench består af 1 præsident og 19 andre dommere, men at der kun findes 10 retssale til King's Bench i den store retsbygning i London. Det har blandt andet sin forklaring i, at et stort antal dommere

1. Judicature Act 1925, s. 44.

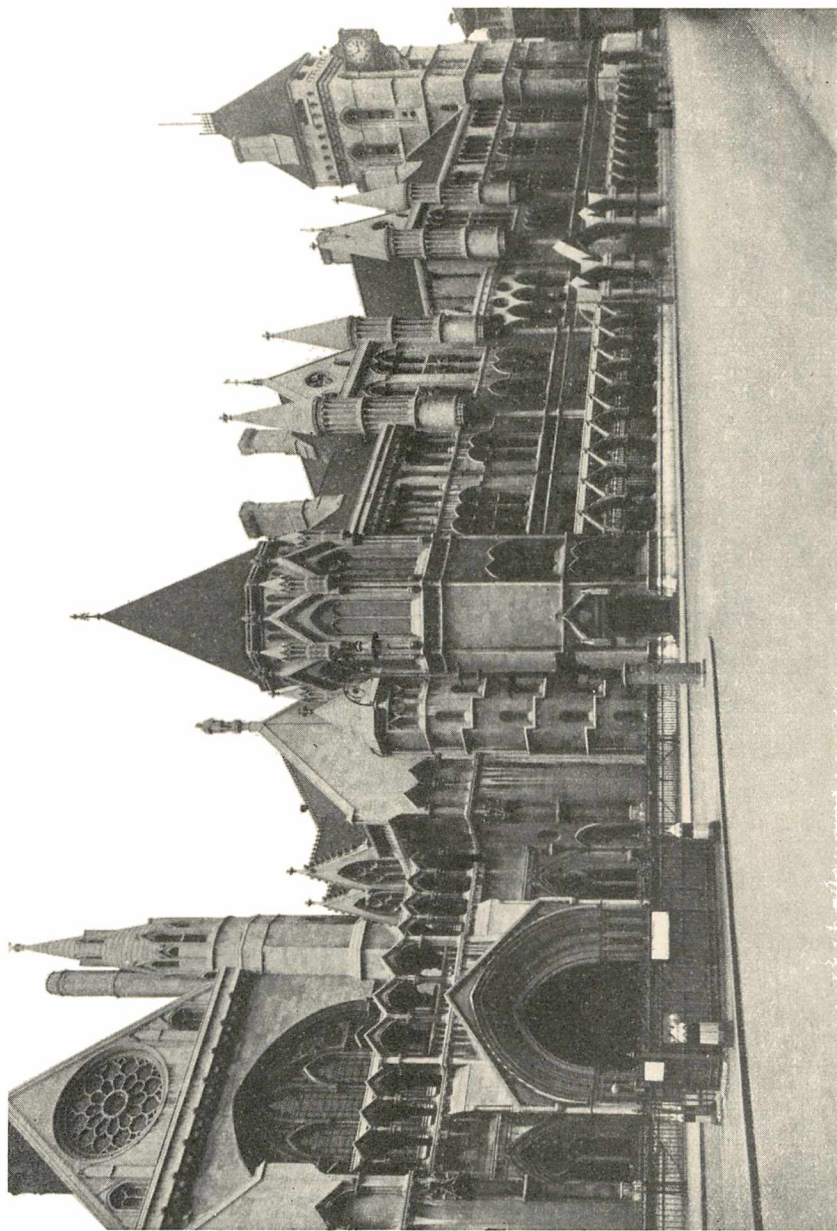
2. Ibid s. 56.

3. Spørgsmål om gyldigheden af et testamente afgøres af Probate Court, medens sager om testamentsfortolkning afgøres af Chancery Court.

flere gange om året, ofte for længere perioder, rejser rundt i provinsen for at holde ret der. Denne rejsende ret kaldes *Court of Assize*, der vil blive nærmere omtalt i Kapitel IV, fordi den har mest tilknytning til den kriminelle retspleje. Af de civile sager, som behandles af de rejsende High Court-dommere, er skilsmisssagerne de talrigste. Med andre ord: Dommerne i King's Bench hjælper dommerne i Divorce Court med skilsmisssager. Men denne hjælp strækker ikke til. Det har i de senere år været nødvendigt at konstituere et antal rejsende High Court-dommere som *Special Commissioners*. Det er ikke som hos os fuldmægtige fra offentlige kontorer, men Englands mest ansete og erfarne sagførere, der udses til denne opgave. Ifølge en statistik fra 1938 var af ca. 6.000 civile sager, der blev behandlet af Court of Assize, cirka 4.000 skilsmisssager, men tallet er steget betydeligt siden. Endelig modtager High Court nu i skilsmisssager også bistand af flere County Court-dommere. De har i funktionsperioden myndighed og løn som High Court-dommere, da man i England stadig anser skilsmisssager for så vigtige, at de hører hjemme i Supreme Court.

Vi har set, at High Courts tre divisions består af lidt over 30 faste dommere. *Hvorledes er det muligt for disse få dommere – selv med den bistand som de navnlig i skilsmisssager modtager af Commissioners og County Court Judges – at behandle alle 1. instans sager af betydning i England?*¹ Til de grunde, der allerede er nævnt under omtalen af County Court, må føjes de meget dyre sagsomkostninger i de overordnede domstole. Mange englændere af lavere stand afholdes herved fra at gå rettens vej, hvis de ikke opnår fri proces. En anden grund er den omhyggelige sagsforberedelse, som dommerne ikke har med at gøre. Langt fra alle de sager, der anlægges, når derfor frem til domsforhandling. Endvidere spiller voldgiftsbehandling en betydelig rolle, hvorfor der også gælder særlige lovregler herom (Arbitration Acts af 1889 og 1934). I visse vanskeligere sager kan retten ligefrem beordre voldgift, eventuelt ved særlige til denne opgave ansatte embedsmænd, se kapitel VII. Endelig må man erindre, at dommerne i High Court sidder som enedommere. En engelsk High Court-dommer udfører derfor det samme arbejde, som tre danske landsdommere, der behandler civile sager i 1. instans.

1. Der er en ejendommelig, men ikke betydningsfuld begrænsning i High Courts jurisdiktion. Medlemmer af Oxford universitet må sagsøges for en særlig domstol, *the University Court*, selv om sagsøgeren ikke har nogen tilknytning til universitetet. En lignende regel gælder for universitetet i Cambridge, men her skal begge parter have forbindelse med universitetet. (19 & 20 Vict. c. XVII, s. 18).

Barrets Photo Press Ltd.

The Royal Courts of Justice (»Law Courts«), hvor Englands overordnede domstole med undtagelse af the House of Lords har sæde.

C. COURT OF APPEAL

Court of Appeal behandler kun *civile* sager.¹ Den blev ligesom High Court oprettet i 1873 og overtog de funktioner, der tidligere var fordelt mellem the Court of Exchequer, the Court of Appeal in Chancery og the Judicial Committee of the Privy Council. Retten har sæde samme sted som High Court, og den *rejser aldrig* til provinsen.

Nominelt er Lord Chancellor præsident for the Court of Appeal, men han tager ikke del i rettens arbejde. Court of Appeal består iøvrigt af 8 dertil udnævnte dommere, der betitles »*Lord Justices*«, og af et antal ex-officio medlemmer blandt Englands øverste dommere, af hvilke dog kun een, *the Master of the Rolls*, tager del i retssagerne og fungerer som rettens præsident.²

Retten sidder i 2 à 3 afdelinger hver med tre dommere; dog kan en afgørelse træffes af to dommere, hvis parterne er enige.³

Retten hører appeller både fra High Court og fra County Court. Men *ikke alle County Courts' afgørelser kan indbringes for Court of Appeal*. De af County Courts' Registrars afsagte domme appelleres således til County Courts' dommere og ikke til Court of Appeal. Endvidere kan en sag fra County Court kun appelleres med hensyn til *jus*, og hvis dens værdi ikke overstiger 20 £, kræves underrettsdommerens samtykke til appel.⁴ Derimod gælder ingen begrænsning for sager, der er pådømt af High Court (landsretssager), og appellen har her karakter af en »re-hearing«. Court of Appeal kan tillade ny bevisførelse⁵, men det sker yderst sjældent. Retten plejer at lægge High Courts bedømmelse af bevisernes vægt til grund, således at Court of Appeal i langt de fleste tilfælde kun beskæftiger sig med *jus*. Appelfristen er 6 uger.⁶

Det er bemærkelsesværdigt, at man i England kan klare sig med en enkelt appelret med tre afdelinger. At de store sagsomkostninger også influerer her, er givet, men grunden må tillige søges i den begrænsede adgang til appel

1. Til adskillelse fra Court of Criminal Appeal (Kapitel IV) burde Court of Appeal egentlig hedde Court of Civil Appeal, men spørger man en retsbetjent i »Law Courts«, hvor Court of Civil Appeal har retslokaler, vil han stille sig ganske uforstående. England har først i dette århundrede fået almindelig appelret i straffesager, hvilket er grunden til, at Court of Appeal's udelukkende civile funktion ikke fremgår af navnet.

2. De øvrige ex-officio medlemmer er foruden Lord Chancellor, Lord Chief Justice, Præsidenten for the Probate, Divorce and Admiralty Division og de faste juridiske dommere i House of Lords.

3. Judicature Act, 1925, s. 68.

4. County Court Act 1934, s. 105.

5. Judicature Act, 1925, s. 27.

6. Supreme Court Rules: Order 58. r. 15.

i småsager. I det hele er man i England ikke så appellysten som i andre lande, hvilket sikkert står i forbindelse med den grundige behandling af højt kvalificerede dommere også i de lavere instanser.

D. HOUSE OF LORDS

House of Lords eller the High Court of Parliament er Englands (og Skotlands) øverste domstol. Det engelske overhus er således på een gang parlament og domstol, og forhandlingerne i domstolen foregår i overhusets sal i parlamentsbygningen. Denne ejendommelighed i engelsk ret har en historisk forklaring.

Da King's Bench og de andre common law retter udskilte sig fra Curia Regis, ville de ikke anerkende, at kongens råd havde ret til at korrigere deres afgørelser, hvilken myndighed alene skulle tilkomme parlamentet. Dette bestod oprindeligt kun af the Lords, men det delte sig ret hurtigt i to »Huse« ved udskillelse af the Commons. Overhuset og underhuset havde til at begynde med fælles møder i the Parliament Chamber, hvor kongens trone stod, og endnu så sent som i slutningen af det 17. århundrede har det været hævdet, at øverste domsmyndighed tilkom det samlede parlament i forening med kongen. Siden det 15. århundrede blev den judicielle myndighed imidlertid i praksis alene udøvet af overhuset, medens underhuset, der tidligt blev travlt optaget af møder i deres eget kammer, hvor det drøftede lovsagerne, ikke viste interesse i at deltage i domssagerne. Det havde så meget mindre grund dertil, eftersom de retssager, der skønnedes af sådan vigtighed, at parlamentets dom var ønskelig, på den tid væsentligst angik adelen, hvis tvistigheder underhuset ikke havde interesse i at befatte sig med. I 1675 blev overhusets magt som øverste appelinstant endelig fastslået.

For imidlertid at kunne virke som dommer i House of Lords måtte man være medlem af »Huset,» hvilket forudsatte, at man havde Peer-rang. Da de juridiske dommere normalt ikke opfyldte denne betingelse, var der en tid tendens til at lade Chancellor som overhusmedlem afgøre sagerne med eller uden assistance af juridiske dommere. I begyndelsen af det 19. århundrede vandt den tanke indpas, at overhuset, når det udøvede sin judicielle funktion, skulle betragtes som en egentlig juridisk domstol ligesom de andre retter, og at de læge Peers ikke burde tage del i retssagerne. For nu at skaffe egnede juridiske kræfter i overhuset blev det praksis at udnævne ansete jurister til Peers for livstid, en rang der ellers går i arv til efterkommerne. Disse jurister var imidlertid ikke alle lige fremragende, og der rejste sig derfor røster for helt at afskaffe House of Lords som domsmyndighed. Det skete virkelig også ved en lov af 1873, men som allerede nævnt vakte dette anslag

mod overhusets magt en sådan modstand fra konservativ side, at loven, da en ny regering kort efter kom til magten, blev ophævet, endnu forinden den var trådt i kraft.

House of Lords som domstol består teoretisk vel stadig af alle overhusets medlemmer, men i praksis tager de ikke del i domssagernes behandling. Retten bestod indtil for nylig af 7 menige dommere, men i 1947 forhøjedes antallet til 9. De er betitlet »*Lords of Appeal in Ordinary*« eller blot »*Law Lords*« og hører til landets højst kvalificerede jurister. Ved deres udnævnelse til embedet får de personlig Peer-rang og indtræder som medlemmer også af overhuset som politisk kammer. Præsidenten er *Lord Chancellor*, men da han har mange andre hverv, er det som regel en ex-Lord Chancellor, der leder rettens daglige arbejde.

Mindst tre dommere skal deltage i en sags behandling, men normalt beklædes retten af fem dommere. Retsmøderne er offentlige. Dommene har form af taler holdt til overhuset, og dommernes vota citeres som »the speech of Lord«.

Sager kan kun appelleres fra Court of Appeal, enten når denne ret meddeler samtykke, eller House of Lords selv tillader appel. Også på grund af de enorme sagsomkostninger – ekstrakterne er trykte bøger – kommer kun meget få sager for House of Lords, i 1938 således kun 43, hvoraf 4 fra Skotland.

En udlænding, der studerer retspleje i London, må ikke undlade at aflægge besøg i denne fornemme domstol. Det ydre udstyr er enkelt. Dommerne sidder som almindelige mennesker uden kappe og paryk, som man ellers ser det i de engelske retssale. De sidder heller ikke hævet i højt sæde. Præsidentens dommersæde er beskedent anbragt ved et almindeligt bord på gulvet. De andre dommere sidder ved små borde anbragt vinkelret på midterbordet. Når retten hæves ud på eftermiddagen, flyttes disse borde til side, for at pladsen kan være ryddet, når parlamentsdebatten begynder. Jeg har set Lord Simon om formiddagen præsidere i retten og om eftermiddagen i samme sal tale som ordfører for de liberale, – en ganske flot præstation af en mand på over 70.

E. THE JUDICIAL COMMITTEE OF THE PRIVY COUNCIL

Denne domstol, der er sideordnet med House of Lords, har sæde i Whitehall ved siden af premierministerens bolig i Downing Street nr. 10. Den er øverste domstol i mange af Imperiets sager. Dens oprindelse skal kort omtales.

Efter at domstolene var udskilt fra Curia Regis, bevarede rådet dog i

flere århundreder domsmyndighed i specielle sager. Det udvalg af rådet, der trådte sammen for at dømme, fik i 1487 navn af "*Star-Chamber*". Da denne domstol i 1641 blev afskaffet, overtoges dets funktioner af de eksisterende common law retter, men nogle sager vedblev at ligge udenfor deres kompetence, særlig sager fra de oversøiske besiddelser. Den øverste dømmende myndighed i disse sager forblev derfor i kongens råd. Allerede længe forinden, under Henry VII (1485-1509), var rådet, hvis magt var dalende, imidlertid blevet delt mellem the Council of Westminster og the Privy Council. Kun det sidste bevarede sin levedygtighed, og derfor blev det også Privy Council, der fik domsmyndigheden.¹

Ligesom man i House of Lords kom ind på at overlade dommerhvervet til erfarne jurister, dannede man i 1833 et særligt juridisk udvalg af Privy Council til at dømme i retssagerne. Formelt er det et administrativt råd og ikke en domstol. Det finder udtryk i, at afgørelserne ikke har form af domme, men er indstillinger (uden dissens) til kongen, der stadfæster dem i Privy Councils ordinære møder. Reelt er det dog domme, der modtages med den største respekt. Medlemmerne af the Judicial Committee nyder anseelse som nogle af det britiske riges mest fremragende dommere. Komiteen består af dommere og ex-dommere fra High Court i Indien, Canada, Australien og Sydafrika samt af dommere i House of Lords. Flere forhenværende dommere i Englands High Court og Court of Appeal får det »ben« at sidde i Privy Council. Det anses for en stor ære, da en Privy Councillor får titel af »The Right Honourable«.

Retten sættes af *mindst tre* dommere. Retsmøderne er offentlige, og det er ikke mindre interessant at lytte til forhandlingerne dér end i House of Lords. Når man møder i the Judicial Committee of the Privy Council, fornemmer man et pust fra den store verden. Jeg har hørt advokaterne oversætte tekster fra fremmede sprog, og dommerne afbryder dem, hvis oversættelsen ikke er pinlig nøjagtig. På samme boghylde kan man finde bøger med følgende titel: »Russian and Japanese Prize Cases«, »Statutes relating to Toronto« og »The Penal and Criminal Procedure Codes of the Sudan«. Det er vingefang!

The Judicial Committee's betydeligste *kompetence* er appelsagerne fra kolonierne. Ofte er der i de konstitutionelle aftaler med moderlandet hjem-

1. Privy Council er ophørt med at være rådgivende for regeringen, men mødes for at stadfæste anordninger (making orders), udfærdige proklamationer og udføre formelle stats-handlinger. Den egentlige udøvende magt ligger nu hos kabinettet. At være Privy Councillor er i dag kun et hædersherv, idet kun få af dem tager del i de ordinære møder. På kongens fødselsdag og ved andre højtidelige lejligheder er det skik at ud-nævne nogle af de mest ansete mænd til Privy Councillors.

let ubetinget ret til at få appelsager bragt for denne domstol, men undertiden kræves rettens samtykke. Dominions har i henhold til en lov af 1931 (Statute of Westminster) ret til at forbeholde sig højeste domsmyndighed i egne sager. Canada har gjort brug heraf for så vidt angår straffesager. Den irske fristat vedtog i 1933 at afskaffe alle appeller til Privy Council.

Ved siden heraf har the Judicial Committee siden 1832 øverste domsmagt i visse kirkelige (ecclesiastical) sager og i prisesager.

Det samlede antal sager, der årlig behandles i the Judicial Committee of the Privy Council, er ikke overvældende. I 1938 således 100 sager, heraf 65 fra Indien.

Kapitel IV
DE KRIMINELLE DOMSTOLE
FREDSDOMMERINSTITUTIONEN

»We were sworn justices of the peace for Middlesex, Essex, Kent, and Southhampton; with which honour I did find myself *mightily pleased*, though I am *wholly ignorant* in the duty of a justice of the peace.«
(Pepys' Diary for 5. Maj 1600).

OVERSIGT

1. instans	1. Småsager	Småsager pådømmes af <i>Petty Sessions</i>, også kaldet <i>Court of Summary Jurisdiction</i> eller populært (men misvisende) <i>Police Court</i>. Disse retter findes i et antal af cirka 1.000. De beklædes de fleste steder af to eller flere lægmænd, Justices of the Peace, men i London og enkelte andre større byer af en juridisk dommer, Magistrate. Straffesager mod børn pådømmes som hovedregel af særlige børnedomstole, <i>Juvenile Courts</i>, der hører til <i>Petty Sessions</i>, men sættes som specialretter. <i>Petty Sessions</i> har også domsmyndighed i nogle <i>civile</i> sager (alimentationssager, separationssager, adoptionssager m. fl.).
		Større straffesager pådømmes efter forundersøgelse for <i>Petty Sessions</i>: a. af <i>Quarter Sessions</i>, af hvilke findes et betydeligt antal, – og de største sager: b. af <i>Court of Assize</i>, i London af <i>Central Criminal Court</i> (Old Bailey). Det er jurydomstole undtagen i tilståelses-sager. Medens <i>Quarter Sessions</i> på landet sættes af lægmænd og i London og de fleste byer af juridiske enedommere, beklædes <i>Court of</i>

Assize, der er rejsende provinsretter, og den i London dertil svarende ret, Central Criminal Court, altid af dommere (enedommere) fra High Court's King's Bench Division.

2. instans {
1. Sager fra Petty Sessions appelleres for så vidt angår facts: til *Quarter Sessions*, og for så vidt angår law til en *Divisional Court of High Court*, der beklædes af 2 à 3 dommere.¹
 2. Sager såvel fra Quarter Sessions som fra Court of Assize appelleres til *Court of Criminal Appeal*, der har sæde i »Law Courts« i London og normalt beklædes af tre dommere.

3. instans {
1. Sager pådømt af Quarter Sessions som ankeinstans kan ikke appelleres med hensyn til facts, men i begrænset omfang for så vidt angår law til en *Divisional Court of High Court*.
 2. Sager pådømt af Court of Criminal Appeal kan med samtykke af the Attorney-General appelleres til *House of Lords*. Kun yderst få straffesager bliver bragt op til overhuset, hvorfor Court of Criminal Appeal faktisk er Englands øverste domstol i straffesager.

Petty Sessions har tillige *forundersøgelse* i alle straffesager, der skal pådømmes af højere ret.

Endomstol af speciel karakter er *Coroner's Court*, der findes i hver retskreds. Retten beklædes af en juridisk eller lægeuddannet dommer. Som forundersøgelsesret kan den ikke rubriceres i instansfølgen. Retten sættes med eller uden jury og træder i funktion i tilfælde af dødsfald under mistænkelige omstændigheder. Denne ret omtales nærmere i kapitel XVI.

FREDSDOMMERNE²

I oversigten finder vi en sondring mellem Petty – og Quarter Sessions. Disse to domstole har det til fælles, at de *beklædes af lægdommere*, kaldet *Justices of the Peace*. Denne ejendommelighed i engelsk ret kræver en nærmere omtale.

Fra gammel tid har man betragtet en forbrydelse som begået mod den af kongen værnedes fred. William Blackstone (1723-1780) skriver herom i

1. En undtagelse fra reglen om, at en High Court Judge optræder som enedommer.
2. Foruden til de større retshistoriske værker kan henvises til en lille bog *Justices of the Peace: An Outline of the Origin, Powers and Duties of the Magisterial Bench* (1946).

sine Commentaries: »The King's Majesty is the principal conservator of the peace within all his dominions; and may give authority to any other to see the peace kept and to punish such as break it; hence it is usually called the King's peace.« Til at håndhæve denne fred skulle der efter en lov af 1327 i hver retskreds udpeges »a number of good and lawful men«, der således blev »keeper of the peace« på kongens vegne. Disse mænd, der vistnok første gang i 1378 ses betegnet som Justices of the Peace, havde til at begynde med mere administrative, særlig politimæssige funktioner, end egentlig domsmyndighed. De mindre straffesager blev afgjort af de kommunale og feudale retter (Hundred Courts og Courts Leet), og de større, der krævede jurybehandling, kom for kongens rejsende dommere. Meget hurtigt fik fredsdommerne dog egen jurisdiktion og ejendommeligt nok først i de større sager. På denne måde aflastede de kongens dommere. Fredsdommerne skulle dog ikke træde regelmæssigt sammen, men kun holde møde fire gange om året for at holde ret; derfra stammer navnet »Quarter Sessions«. Småforbrydelserne vedblev en tid at blive forfulgt ved de gamle retter, men i det 16. århundrede, da det strafbares område som følge af lovgivningens udvikling var blevet udvidet til at omfatte en række nye forhold af mindre graverende karakter (petty offences), blev det også pålagt fredsdommerne at tage sig af disse sager. De skulle imidlertid ikke afgøres af den kun periodevis sammentrædende Quarter Sessions under medvirken af jury, men behandles på en mere summarisk måde. Derved var grundlaget skabt for Petty Sessions, der helt kom til at afløse de oprindelige lokale retter. Efterhånden som de judicielle opgaver voksede, blev fredsdommerne lettet for mange af deres tidligere administrative hverv, der gled over til andre myndigheder, særlig til de kommunale råd.

Fredsdommerinstitutionen har således dybe rødder i England, og den har bevaret sin levedygtighed til nyeste tid. De fleste af de lavere kriminelle retter beklædes den dag i dag af Justices of the Peace. Antallet af fredsdommere er steget til cirka 25.000, heraf cirka 1.000 kvinder, men kun nogle af dem virker som dommere. Mange udfører kommunale hverv (for eksempel udsteder bevillinger til udskænkning af stærke drikke) eller påtager sig sociale opgaver ved besøg i fængsler og på sindssygehospitaler. Andre nyder blot æren af at kunne sætte bogstaverne J. P. på deres visitkort. I gamle dage, da antallet af fredsdommere var færre, var denne ære større, end den nu er, således som Mr. Pepys har beskrevet det i sin berømte dagbog.

Lige til 1906 var det en betingelse for at blive fredsdommer, at man ejede fast ejendom. Nu er enhver formuebetingelse bortfaldet. Foruden at være bosiddende i retskredsen (eller højst 7 miles derfra) kræves, at man skal være »of best reputation and one of the most worthy men in the county«. Alle

samfundsklasser er nu repræsenteret, og der skal være nogen tilbøjelighed til ved udnævnelsen at tage hensyn til de politiske partiers indflydelse.¹ For at blive Justice of the Peace må man anbefales af det lokale udvalg, og en særlig embedsmand, Lord Lieutenant, gør indstilling til Lord Chancellor. De udnævnes af ham for livstid, men kan afskediges i tilfælde af »misconduct«. De skal aflægge embedsed. Hvervet er *ulønnet*. Dommerne i Supreme Court og borgmestrene er i kraft af deres embede Justices of the Peace.

Fredsdommerne har ikke begreb om juridiske spørgsmål. Da jeg engang spurgte en fredsdommer, hvor gammel den lov var, som han i den pågældende sag skulle dømme efter, henviste han mig til sin fuldmægtig. Den fornødne juridiske vejledning gives dem nemlig af fuldmægtigen, the *Clerk of the Peace*. Det er i realiteten ham, der leder retsforhandlingen. Han er af uddannelse Solicitor, og da hans løn som clerk er ringe, driver han privat praksis, hvilket er fuldt tilladt.

Hvorledes bedømmer man nu fredsdommerinstitutionen i England? I det almindelige omdømme nyder den tillid, men juristerne i de overordnede domstole, der får fredsdommernes afgørelser forelagt til prøvelse, er ikke så imponerede. Man har spøjende sagt, at de sidder som negerhøvdinge under palmetræet og dømmer efter intuition. Under alle omstændigheder har fredsdommerinstitutionen slået sådanne rødder i landet, at dens afskaffelse sikkert hører en fjern fremtid til. Herman Cohen har i sin bog: *The Spirit of our Laws* formuleret følgende dom over fredsdommerne: »Mange af dem er gode og brugbare, men mange er med rette kritiseret. Der er for stor vilighed hos dem til at acceptere politiets bevismateriale, og rettens afgørelser er ofte truffet af fuldmægtigen, som til tider kun har ringe kvalifikationer til at udfylde sin stilling.« Andre udtaler sig mere anerkendende. Således skriver den kendte forfatter i statsret E. C. S. Wade: »Denne rets høje anseelse kan ikke modsiges. Ingen anden nation kender til denne uvurderlige institution. Dens arbejde er vel mere betydningsfuldt på landet end i de større byer, men engelsk folkeliv kan ikke trives uden den.« Sammenfattende kan man vist sige, at disse 100 pct. lægmandsdomstole trods kritikken ikke er upopulære.

Herefter vil vi omtale de enkelte instanser nærmere.

1. *M. S. Amos*: *British Justice* (1940) pag. 24. Denne bog, der er illustreret, hører til serien: *British Life and Thought*. Den er letlæselig og giver en god orientering på strafferetsplejens område. Prisen er 1 sh.

A. PETTY SESSIONS

Der findes cirka 1.000 kriminelle underretter, Petty Sessions. De fleste steder *på landet* beklædes de *udelukkende* af fredsdommere. I domssager sidder de i et antal af 2 eller 3, men under forundersøgelsesforhør og ved foretagelse af enkeltstående retshandlinger er en enkelt lægdommer tilstrækkelig.

I *London og en række andre byer* (cirka 20) beklædes retten af professionelle dommere, kaldet *Magistrates*, hvorfor de kriminelle underretter i byerne også betegnes *magistratsretterne*. I London og omegn (»Metropolitan Area«) er dommernes officielle titel »Metropolitan Magistrates«. De holder ikke ret i en enkelt bygning (svarende til Domhuset på Nytorv), men der er en række Police Courts fordelt over London, for tiden 12, hver med 2 dommere. Den mest kendte er *Bow Street Police Court* ved Covent Garden (3 dommere)¹. I de andre byer, hvor man har professionelle kriminaldommere, bærer de titlen »Stipendary Magistrates«. Alle disse dommere, der er velanskrevne jurister, er af uddannelse sagførere (barristers).

Petty Sessions har to funktioner: At dømme i småsager og at forberede de større sager for Quarter Sessions og Court of Assize. Retternes indbyrdes kompetence vil blive omtalt senere. Her skal kun anføres, at de som regel ikke kan idømme højere straf end *fængsel i 6 måneder*, selv ikke i tilståelses-sager. På grund af sagernes mere summariske behandling siges Petty Sessions at udøve »summary jurisdiction« som modsætning til jurybehandlingen.

Skønt Petty Sessions' kompetence er betydelig snævrere end de danske underretters, pådømmer de dog langt de fleste straffesager i England. Det samlede antal straffesager, store og små, udgør i England cirka 1.000.000 årlig, hvoraf fredsdommerne afgør cirka to trediedel.

England har særlige børnedomstole, *Juvenile Courts*, der blev oprettet i 1908. De må nævnes i sammenhæng med Petty Sessions, af hvilke de udgør en særlig afdeling, bestående af læge dommere med særlige forudsætninger for dette arbejde. Børnedomstolene behandler de fleste straffesager mod børn *under 17 år*, men tager sig også af de såkaldte »care or protection cases«, hvor børnenes forsømmelse og vanrøgt kræver samfundets indgriben. En Juvenile Court har således en kompetence, der ikke principielt adskiller den fra et dansk børneværnsudvalgs, men alle sagerne behandles i retsple-

1. *City of London* hører ikke til »the Metropolitan Area«, men har også med hensyn til kriminelle sager sin egen jurisdiktion. Retten holdes i Lord Mayor's palæ, *Mansion House* (ved Bank of England) og beklædes af borgmesteren eller rådmændene (aldermen) som Justices of the Peace.

jens former. Retsmøderne er dog lukkede, og retten holdes enten i særskilte bygninger eller dog i lokaler, der er forskellige fra dem, hvori de ordinære straffesager behandles. Iøvrigt henvises til den senere fremstilling i bogen (kapitel XVIII).

Under omtalen af County Court er nævnt, at visse sager, skønt de af karakter er *civile*, dog behandles af Petty Sessions. Det gælder mange ægte-skabssager (ikke skilsmisssager), sager om underholdsbidrag til ægtefælle og børn, alimentionssager og sager om adoption samt enkelte andre.

Man vil heraf se, at en del sager, der hos os afgøres af administrationen, i England afgøres af retten under de sædvanlige processuelle former med adgang til vidneførsel etc. Adoptionssagerne behandles i dommernes privat-værelse. Jeg har overværet et sådant retsmøde, hvor adoptanterne med barnet og dets moder mødte og afgav forklaring under ed. Afhøringen foretoges af the clerk, der forvissede sig om, at de formelle betingelser i loven var til stede. Derefter erklærede den læge retsformand, en af byens ansete mænd, adoptionen for meddelt, idet han udtalte ønske om, at barnet måtte vokse op til glæde for adoptanterne og samfundet. En af adoptanterne udtalte, at dagen havde været den bedste i hendes liv. Der er næppe tvivl om, at denne måde at afgøre sagerne på er bedre egnet til at skabe et tillidsforhold mellem borgerne og myndighederne end den upersonlige behandling, som finder sted på et dansk amtskontor eller i justitsministeriet, hvor afgørelsen træffes på grundlag af attester og politirapporter.

B. QUARTER SESSIONS

De fleste jursager – bortset fra de største, der skal for Court of Assize – kommer for Quarter Sessions. Af disse findes en i hver county. Desuden har mange byer fået deres egen Borough Quarter Sessions.

Fra de kvartårlige sessioner har retten som nævnt sit navn, og det er endnu reglen, at retten træder sammen 3 å 4 gange om året. Ligesom Petty Sessions beklædes den de fleste steder på *landet* kun af fredsdommere, af hvilke *mindst to* skal deltage i en sags behandling. Den virker uden jury i tilståelsessager.

I jursager virker det særlig forbavsende, at man kan klare sig uden juridisk retsformand. Det er da også i England blevet stærkt kritiseret, at Quarter Sessions, der dog behandler de fleste større straffesager bortset fra mord, røveri og enkelte andre af de alleralvorligste forbrydelser, kan afgøre dem uden anden juridisk bistand end clerkens. Derfor går udviklingen også i retning af at søge de læge dommere i Quarter Sessions erstattet af juridiske retsformænd. En lov af 1938 gav alle Quarter Sessions ret til at søge Lord Chan-

cellor om en juridisk uddannet retsleder, hvilket også har den betydning, at retten så får en noget videre kompetence end ellers. I *byerne* er det i alt fald nu almindeligt, at retten ledes af en professionel dommer. I *London Quarter Sessions* er der 3 sådanne faste dommere, der bærer titel af Chairman eller Deputy Chairman. Denne domstol, der i modsætning til de andre Quarter Sessions arbejder kontinuerligt, siges at være den mest travle domstol i verden.¹ Cirka 20 % af alle, der i England bliver tiltalt ved anklageskrift (indictment) får deres sag for her. I de *andre byer* har den juridiske dommer titel af *Recorder*. Da retten som regel kun træder sammen nogle gange om året, er Recorder ikke en på stedet fast bosiddende dommer, men en anset London-Barrister, der udnævnes til hvervet og får et beskedent salær, der udredes af det kommunale fond. Flere af High Court's dommere har før deres udnævnelse, da de praktiserede som Barristers, fungeret som Recorders.

Som det ses af den skematiske oversigt, er Quarter Sessions også *appelret* i sager fra Petty Sessions, dog kun i bevisspørgsmål og angående strafudmåling.² Kun domfældte, derimod ikke anklagemyndigheden, kan appellere til Quarter Sessions. Drejer tvivsten sig om et rent juridisk spørgsmål, går appellen – der i så fald kan iværksættes også af anklagemyndigheden – til et særligt tribunal af High Court (Divisional Court of H. C.).³

Quarter Sessions er som appelinstans anderledes sammensat, end når den sidder som 1. instans, idet særlig dertil udpegede Justices of the Peace i et antal af mindst tre og højst tolv (udtaget blandt medlemmer af "the appeal committee") pådømmer ankesagerne. Hvor der er en Recorder som formand, er han dog enedommer i appelsager, og jury medvirker aldrig i disse sager.

I appellen er der adgang til vidneførsel. Til trods for den vide appeladgang er antallet af appelsager få, blandt andet fordi det er dyrt at appellere. I 1937 appellerede af 656.953 domfældte *kun* 884; en femtedel af dem blev frifundet.

-
1. Retten har sæde i Sessions House, Newington, syd for Themsen (5 minutters gang fra Borough Underground Station på Northern Line.)
 2. I London, hvor magistratsretten beklædes af jurister, kan straffe, der ikke overstiger 3 £ eller fængsel i 1 måneder, ikke ankes.
 3. Også de af magistratsretten pådømte alimentionssager (bastardy cases) kan appelleres til Quarter Sessions. Separationssager bliver derimod appelleret til High Courts Divorce Division.

C. COURT OF ASSIZE OG CENTRAL CRIMINAL COURT

Court of Assize, herunder Central Criminal Court i London, behandler under medvirken af jury de *alvorligste* kriminelle sager. Ligesom i Quarter Sessions sættes retten dog uden jury i tilståelsessager. Som alt nævnt er det nemlig ikke sigtedes tilståelse, men forbrydelsens grovhed, der principielt er afgørende for, om sagen skal behandles summarisk for Petty Sessions eller domsforhandles i de højere domstole.

Næppe nogen af Englands nuværende domstole kan føre sin historie så langt tilbage som Court of Assize. Det forklarer også det næsten middelalderlige ceremoniel, der stadig udfoldes, hvor denne ret sættes.

Vi så i kapitel I, at det meget tidligt, under Henry II (1154-1189), blev fast praksis, at Curia Regis udsendte såkaldte Royal Commissioners for at varetage kronens forretninger på landet (Pleas of the Crown). Disse Commissioners havde ikke alene domsmyndighed, men varetog også administrative og fiskale opgaver. Med tiden blev domsmyndigheden – Commission of Assize – den vigtigste. Rettens kompetence var dobbelt. Den havde *nisi prius* jurisdiction i civile sager. Dette noget besynderlige udtryk (latin for: medmindre tidligere) benyttes stadig og refererer sig til, at de rejsende dommere afgør sagerne, medmindre de alt forinden er overført til London til afgørelse dér. Kompetencen i straffesager var delt i *Commissions of Oyer and Terminer* (normannisk for: hear and determine) og *Commissions of Gaol Delivery*, det vil sige, at retten henholdsvis havde domsmagt og ret til at træffe bestemmelse om løsladelse af fængslede personer.

I det lange løb kunne Court of Assize ikke overkomme det stedse voksende arbejde, hvilket var grunden til, at Quarter Sessions blev oprettet i det 14. århundrede. Men ligesom sager om landsforræderi (treason) ikke kunne afgøres af denne domstol, blev det i det 18. århundrede praksis at henvise alle sager, der kunne medføre dødsstraf (capital offences) – hvilket på det tidspunkt gjaldt alle alvorligere forbrydelser – til Court of Assize. Disse sager skal stadig behandles af Court of Assize, og det samme gælder sager, hvor der for forbrydelsen er foreskrevet strafarbejde (nu fængsel) på livstid. Men også sager, hvor Quarter Sessions er kompetent, kan komme til behandling i Court of Assize, idet Petty Sessions, der altid forbereder sagerne, har bemyndigelse til at henvise dem til denne domstol, hvis den finder det mest hensigtsmæssigt, for eksempel på grund af sagernes vanskelighed, eller hvis Quarter Sessions lige har afsluttet sin session. I 1938 blev af 10.003 sager, der var henvist til domsforhandling, 3.444 afgjort af Court of Assize og 6.559 af Quarter Sessions.

Assize-dommerne er alle dommere i High Court's King's Bench Division.

De får tildelt et bestemt distrikt, *circuit*, af hvilke findes syv.¹ Også sagførere antages til at rejse rundt i et bestemt circuit. Retten holdes altid i en by, men ingenlunde alle større byer er assize-byer; det gælder for eksempel ikke Sheffield. Forholdet mellem antallet af rejsende dommere og dommere fast stationerede i King's Bench er meget varierende. Til tider er flertallet af dommerne i denne "division" på rejse i provinsen. Rejserne foregår ikke kontinuerligt, men på bestemte tider af året. Der er som regel en vinter-, sommer- og efterårssession. I enkelte byer er der en ekstra session om foråret.²

Skönt Court of Assize beklædes af enkeltdommere fra King's Bench, er den dog ikke en del af denne sektion, men *et særligt tribunal indenfor High Court*³. Dommeren skal også have en særlig udnævnelse (letters patent) for at fungere som rejsedommer. Man regner med, at det rejsende arbejde beslaglægger en trediedel af dommernes virksomhed. Undertiden kan en session vare op til to måneder, men i de mindre byer varer den ofte kun nogle få dage. For at kunne overkomme det meget arbejde i provinsen, supplerer retten sig med King's Counsel, der konstitueres som Commissioners.

Til Court of Assize er knyttet gamle skikke og traditioner. Åbningsdagen – der er festdag i byen – indledes med en ekstraordinær gudstjeneste, som dommeren og rettens personale samt byens honoratiores overværer. Derfor sættes retten først klokken 11. Når dommeren ankommer til retten, (se billedet pag. 192) er det endnu nogle steder skik, at han modtages med trompetstød. Dommeren, der sidder i rød kappe, til hvilken hører hvide handsker, ledsages i retten af borgmesteren, ligeledes i kappe med pelsværk og gylden kæde om halsen. En embedsmand, the High Sheriff, ofte en forhenværende officer, gør dommeren sin opvartning og er ansvarlig for His Majesty's Judge's beskyttelse. En High Sheriff fortalte mig, at dommeren er finere, når han er på rejse, end når han sidder i London, fordi han kommer som kongens personlige repræsentant, og at man derfor ikke må tale til ham, uden at han først tilkendegiver sin lyst til at indlede en samtale (ak, jeg fik det for sent at vide!). – Før retsforhandlingen begynder, oplæser clerken en proklamation, og når han kommer til et bestemt sted, rejser alle sig op, og dommeren sætter en flad sort hat på sin paryk, indtil oplæsningen slutter

-
1. Northern, North Eastern, Midland, South Eastern, Oxford, Western og Wales (der er delt i en nordlig og en sydlig).
 2. Den nærmestliggende assize-by fra London er Kingston (en halv times jernbanekørsel). Noget længere borte er Oxford og Cambridge. En plan over steder og tider for retsmøderne kan fås i »Law Courts« for en pris af 1 penny. Det frarådes at møde på den første dag, kaldet »Commission day«, der er rejsedag, og hvor intet foregår i retssalen.
 3. Judicature Act 1925, ss. 70-83.

med: »God save the King«. Foran dommeren er en stor buket blomster og en lugteflaske, hvilket er en skik fra middelalderen. Dagen kulminerer, når High Sheriffen byder byens bedste borgere på lunch. Sir Travers Humphreys, High Court's ældste aktive dommer, nu 80 år gammel, skriver i sine erindringer »Criminal Days« om disse lunches, da han som yngre sagfører deltog i dem: »Jeg husker dem, de var fortrinlige i sig selv, men viste sig ødelæggende hen på eftermiddagen, da enhver var optaget af samme ønske: at sove. Maden var rigelig og vel tilberedt, og de drikkevarer, man fik, var forførelsesrige. For hvem, der ønskede det, var der masser af øl og rødvin og hvidvin og dertil portvin i stedet for kaffe samt en fortrinlig punch, brygget af dommerens hovmester, som han plejede at tage med sig på circuit, jeg formoder af samme grund(!). Det var en excellent rom-punch, just den rette ting på en kold vinteraften, men som forberedelse til en krydseksamination eller en retsbelæring til juryen, var det en drik, som burde undgås af den fornuftige.« – Jeg har deltaget i en sådan assize-lunch, iøvrigt sammen med Justice Humphreys, og jeg kan bekræfte, at der var rigelig vin, men punchen er nu om dage erstattet af kaffe.

Et noget lignende ceremoniel kan man også overvære i London, når den til den rejsende Court of Assize svarende domstol for Stor-London sættes med jury af en af King's Bench' dommere (undertiden Lord Chief Justice selv) i *Central Criminal Court* i Ludgate Hill (nær Sct. Paul's). Retten blev oprettet i 1834 og kaldes populært »Old Bailey«¹. Bygningen er afbildet pag. 64. Teknisk er Central Criminal Court også en assize-ret, og dommeren rejser for så vidt også til den, idet retten jo ikke sættes, hvor King's Bench hører hjemme, nemlig i »Law Courts« ved Strand, men i en retsbygning, der ligger et kvarters gang derfra.²

I »Old Bailey« holdes ret i månedlige sessioner. Nogle af de største og mest celebre straffesager afgøres her. Den behandler cirka 1.000 sager om året. Der findes 4 retssale, men kun i den ene (court nr. 1) præsiderer

1. Når man undertiden hører danske jurister, der har været på besøg i England, sige, at »Old Bailey« nærmest svarer til Københavns Byret, er det lidt af en misforståelse. Det er at gøre byretten for stor en ære.

2. King's Bench som sådan – i modsætning til den særlige branche af High Court, der betegnes Assize og sættes i provinsen eller i »Old Bailey« – har fra gammel tid udøvet kontrollen med de lavere kriminelle domstole: Petty Sessions og Quarter Sessions. Derfor er rettens præsident, Lord Chief Justice of England (ikke Lord Chancellor, der ellers er domstolens topfigur) de kriminelle domstoles øverste chef. Endnu i dag har King's Bench magt til ved et såkaldt *Writ of Certiorari* at overføre en sag fra underret til King's Bench selv (til behandling i Central Criminal Court), hvis den mener, at den lokale ret ikke frembyder tilstrækkelig sikkerhed for en fair trial, eller en sag skønnes at være særlig vanskelig. King's Bench kan da sættes med flere dommere, men det sker sjældent

rer en assizedommer. Old Bailey er nemlig *tillige* sæde for de sager fra the *City of London*, der andre steder behandles i Quarter Sessions. Dommerne er også her juridiske enedommere, der sidder med jury undtagen i tilståelsessager. Dommerne, af hvilke der findes tre, har hver deres titel: The Recorder, the Common Serjeant og the Judge of the City of London Court. Systematisk hører denne specielle bydomstol nærmest hjemme under afsnittet om Quarter Sessions.

D. DIVISIONAL COURT OF HIGH COURT

Medens High Court normalt sættes af enedommere, gælder noget andet, når den virker som appeldomstol, hvilket ikke er dens normale funktion. Hver af rettens tre divisions sættes da med to eller tre dommere og udgør en Divisional Court.

En Divisional Court of *King's Bench* afgør *juridiske* spørgsmål i de små straffesager, der er pådømt af Petty Sessions (eller af Quarter Sessions som ankeinstans).

Kun sjældent føres sagerne op til en Divisional Court. Rene juridiske spørgsmål opstår sjældent i disse sager, og anke er også kostbar.

E. COURT OF CRIMINAL APPEAL.

Court of Criminal Appeal er en moderne domstol, skabt ved the Criminal Appeal Act af 1907.

I ældre tid fandtes ingen øverste appeldomstol i kriminelle sager. Hvis en dommer var i tvivl om et spørgsmål, plejede han at diskutere det i uformelle møder med kollegerne. Var tiltalte allerede blevet dømt, udvirkede dommeren, hvis dommerkollegiet fandt afgørelsen tvivlsom, at han blev benådet. Denne tilstand varede til 1848, da man oprettede en domstol, kaldet *Court for Crown Cases Reserved*. Den blev sat med fem dommere. Retten kunne prøve juridiske spørgsmål i sager, der var afgjort af Quarter Sessions eller Court of Assize. Men ligesom det offentlige ikke kunne appellere til denne domstol, beroede det på dommeren i 1. instans, om han ville give domfældte ret til at få sagen bragt videre op. Da High Court blev skabt i 1873, overtog den også denne domstols funktion.

Den i 1907 oprettede Court of Criminal Appeal er på en ejendommelig måde *koordineret med High Court's King's Bench Division*, idet dommerne

i praksis. I enkelte andre tilfælde, for eksempel i straffesager begået udenfor rigets grænser, er King's Bench den kompetente domstol. *Ellers er King's Bench først og fremmest en civil domstol, hvis dommere kun som assize-dommere udøver straffemyndighed.*

The Central Criminal Court (»Old Bailey«) i London, hvor nogle af de største straffesager finder deres afgørelse. Barrets Foto.

dér skiftes til at sidde sammen – i et antal af tre – i Court of Criminal Appeal, der ligesom High Court har sæde i »Law Courts«. Ofte præsiderer Lord Chief Justice i Court of Criminal Appeal. Det ejendommelige kan ske, at han, der jævnligt også præsiderer i Court of Assize, kan få sin retsbelæring erklæret misvisende og ugyldig af de menige dommere i King's Bench, der fungerer i Court of Criminal Appeal.

Læseren vil nu have bemærket, at en dommer i King's Bench fører en afvekslende tilværelse. Han (1) dømmer i civile sager i High Court i London, (2) rejser i provinsen som assize-dommer og behandler her både civile og kriminelle sager, (3) sidder i »Old Bailey« som straffedommer og (4) indtager periodevis dommersædet i Court of Criminal Appeal sammen med to kolleger.

Appel fra Quarter Sessions og Court of Assize kan ske uden videre, når det spørgsmål, der ønskes prøvet, alene drejer som om law, for eksempel om dommeren har givet en misvisende retsbelæring. Drejer det sig om facts eller om blandet law og facts eller om strafudmåling, kræves samtykke til appel enten af retten i 1. instans eller af appelretten. Selv en fældende jurykendelse kan omstødes af bevismæssige grunde, hvis retten finder, at 12 fornuftige mænd ikke *kan* anse beviset for fyldestgørende. Det sker dog sjældent, for det er ikke nok, at appelretten selv ville have voteret for frifindelse. Herom vil vi høre nærmere i Kapitel XVII.

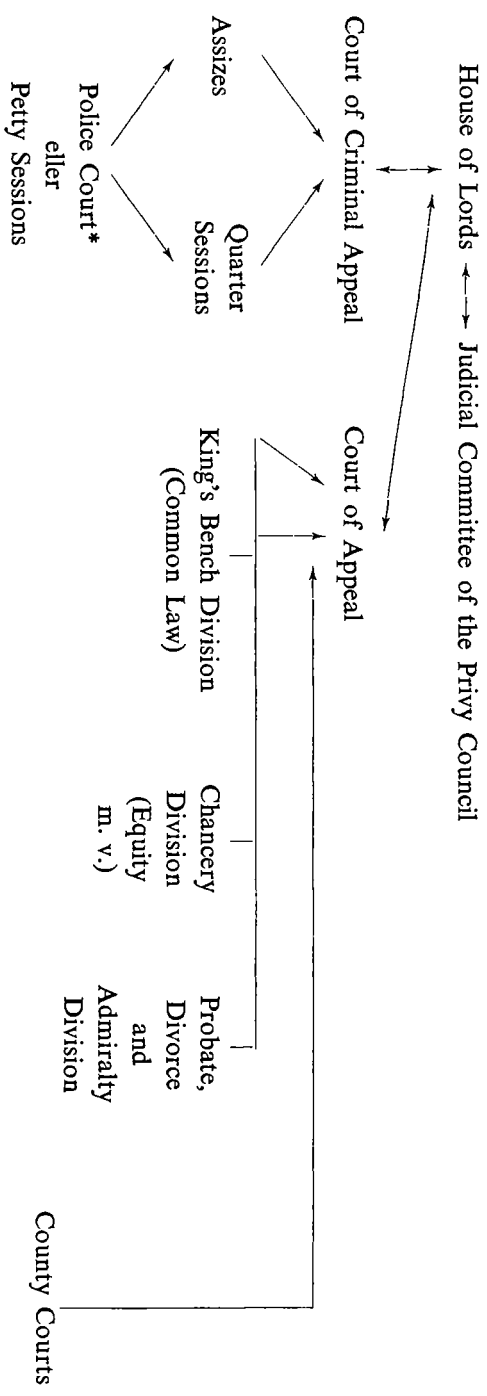
Appelretten kan tillade ny vidneførsel, men det sker sjældent i praksis. Retten går ikke i petitesser, men vogter over, at der ikke sker »a substantial miscarriage of justice«. Retten arbejder kun i een afdeling. I 1938 havde den ialt kun 234 sager!.

F. HOUSE OF LORDS

De straffesager, der indbringes for overhuset, er så få, at Court of Criminal Appeal praktisk talt er øverste domstol i straffesager. Der kræves *appel-tilladelse* af den øverste anklager, the Attorney-General, og den gives kun, når en sag er af ekstraordinær offentlig interesse, og det af hensyn her til findes ønskeligt, at der sker yderligere appel. Spørgsmål alene om strafudmåling kan derfor ikke nå videre end til Court of Criminal Appeal.

House of Lords var tidligere både første og sidste instans i straffesager mod Peers, men ved the Criminal Justice Act af 1948 er denne regel afskaffet, og disse sager skal nu behandles på samme måde som andre sager.

SAMLET SKEMATISK OVERSIGT OVER DOMSTOLENE

*) Sager om juridiske spørgsmål kan appelleres fra Petty Sessions til en Divisional Court of High Court.

Kapitel V

SAGFØRERNE OG DERES UDDANNELSE

»Lawyers are custodians of civilisation,; than which there can be no
higher aim and no nobler duty.«

(Lord Maugham)

I England har betegnelsen "*lawyers*" en lidt anden klang end ordet jurister hos os. Når vi siger om en person, at han er jurist, tænker vi snart på en sagfører, snart på en embedsmand med juridisk eksamen. I England er lawyer egentlig kun betegnelsen for en sagfører (eller dommer, hvortil visse sagførere senere udnævnes), men ikke nødvendigvis en praktiserende sagfører. Mange søger nemlig over i anden virksomhed, hvor de får lejlighed til at anvende deres juridiske kundskaber og praktiske færdigheder. Det er dog ikke som hos os nødvendigt for at opnå en højere stilling i administrationen, at man er jurist. Mange har en anden og til formålet bedre uddannelse. Den vordende tjenestemand må som regel underkaste sig en af de mange forskellige eksaminer for civil servants. Sagt med andre ord: *Juristeksamen i England er ikke en embedseksamen, men en sagførereksamen*, og når den er overstået, kan man uden yderligere uddannelse *straks* erhverve ret til at praktisere som sagfører.¹

1. Af den righoldige litteratur både om uddannelsen og om sagførerprofessionen skal fremhæves følgende:

Om studiet i almindelighed har jeg selv draget nytte af en lille bog: *C. G. L. du Cann: The Legal Profession*, 1945, (2 sh.). *G. L. Williams'* tidligere omtalte bog: *Learning the Law* giver også værdifuld vejledning. Mere udtømmende er: *Guide to the Legal Profession*, the London LL. B. and to Students Law, 2^e ed. 1947 (6 sh.).

Hvad angår Solicitors, er hovedværket *A. Cordery: Law relating to Solicitors*, men da sidste udgave er fra 1935, har den ikke kunnet medtage de sidste Solicitors Acts. Nævnes kan også: *H. Lock: Advice to a Young Solicitor* (1946).

Af alle bøger om Barristers, særlig om advokatur, skal den mest oplysende være *Sir Harold Morris: The Barrister* (1930). Endvidere kan anbefales *J. E. Singleton: Conduct at the Bar* (1933), hvori forfatteren som dommer i High Court og tidligere sagfører i korthed belyser nogle af de problemer, som en advokat kan komme ud for. Singleton's kollega, *Sir M. Hilbery*, har i 1946 udgivet: *Duty and Art in Advocacy*. Af bøger om samme emne kan nævnes *F. L. Wrottesley: Letters to a Young Barrister*, 1930

STUDENTENS 2 VALG.

En ung mand, der vil studere jura, bliver straks stillet overfor to valg, som hans danske kollega ikke kender til. Det ene er: *Skal jeg søge en akademisk uddannelse?* Dette spørgsmål vil nok undre en dansk student, for hvem den eneste vej til juridisk eksamen går over universitetet. Men således er det ikke i England. *En juridisk grad ved universitetet kan ikke i sig selv kvalificere en til at virke som jurist.* Teoretisk er der ikke noget i vejen for at nå selv de højeste dommerstillinger uden akademisk uddannelse. De eksaminer, der er nødvendige for at føre en ind på den juridiske løbebane, tages nemlig på de af sagførerprofessionen ledede og kontrollerede juristskoler, således som vi nærmere skal se. Et universitetsstudium bliver således fra et økonomisk synspunkt en luksus. Alligevel søger mange studerende at opnå en akademisk grad, og Oxford og Cambridge med de smukke gamle collegier, hvor der mellem de unge udfolder sig et liv, hvor studier, sport og dans går op i en højere enhed, er stadig de mest tiltrækkende af Englands mange universitetsbyer, London indbefattet. Men et studium her er dyrt; i dag koster det næppe under 300 £ årlig, sandsynligvis mere. Mange har ikke råd hertil, og studielegater (scholarships) har kun de dygtigere mulighed for at erhverve. Når ikke desto mindre talrige jurister kan sige, at de er udgået fra et College i Oxford eller Cambridge, er forklaringen, at mange af dem, navnlig Barristers, er rekrutteret fra samfundets højere lag.

En student, der supplerer det professionelle lovstudium med en universitetsuddannelse, kan have flere grunde hertil. Nogle frekventerer et universitet mindre med tanke på at erhverve sig juridiske kundskaber end på at opnå større almindelse, end skolegangen giver. Efter tre års forløb kan man blive *Bachelor of Arts*, der svarer til en meget lille kandidateksamen. »Arts« omfatter mange fag og kan også omfatte »law«. Den senere Barrister eller Solicitor vil dog ikke sætte *B. A.* på sit visitkort; dertil er graden for ringe. Man må huske, at de engelske universiteter har lange ferier (vacations), og at de som regel kun har åbent cirka 6 måneder ialt om året. Kun få studenter »læser« mere end 8 måneder årlig, så tre års studietid bliver i virkeligheden kun til to år. Stiler man højere, kan man blive *Master of Arts* med større eller mindre iblanding af jura i studiet. I Oxford og Cambridge kan denne titel iøvrigt erhverves uden yderligere studier ved at indgive ansøgning et år efter, at man er blevet *Bachelor of Arts*. Ikke få af de akademisk uddanne-

(nu udsolgt), *L. Page: First Steps in Advocacy* (1943) og *R. Harris: Hints of Advocacy*, 18ed. (1943). Kendt er også *Lord Macmillan: Law and other Things* (1937). Om de skinprocesser, der arrangeres for studenterne i the Inn's of Court, findes oplysninger hos *J. R. Atkin: Moot Book of Gray's Inn* (1924). Ingen af de her nævnte bøger er dyre.

de jurister kan føje *M. A.* til deres titel. Vil man specielt studere jura, kan man i Oxford blive *B. C. L.*, det vil sige *Bachelor in Civil Law*, hvilken grad som regel opnås 1 år efter, at man er blevet *B. A.* Den tilsvarende grad i Cambridge hedder *LL. B.*, det vil sige *Laws Bachelor* i engelsk og romersk ret. De højeste juridiske akademiske grader er *D. C. L.* og *LL. D.*, der nærmest svarer til vor doktorgrad, men det er som hos os kun få, der når så vidt.

Medens det ikke tiltrækker nogen forklaring, hvorfor en ung jurist, der har råd dertil, for en kortere tid søger en almen akademisk uddannelse, kan man spørge, hvad fordel han har ved specielt at kaste sig over et juridisk studium på et universitet, når erhvervelsen af en universitetsgrad i law hverken er tilstrækkelig til eller påkrævet for at blive jurist. For det første er en universitetsgrad i law nu ikke ganske uden praktisk betydning. Når en student begynder på det professionelle lovstudium udenfor universitetet, opnår han nemlig den fordel at slippe for visse fag eller visse forberedende eksaminer, hvorved han kan indvinde et år eller to. Denne forklaring strækker dog ikke til, idet den vordende jurist ikke indvinder noget i den totale studietid, ja den vil faktisk talt altid blive længere, hvis man vælger først at »gå over« universitetet. Den egentlige forklaring må findes i de forskellige undervisningsmetoder i de specielle juristiskoler og på universiteterne. Som følge af den strenge dyrkelse af præcedensdoktrinen, som studenten meget tidligt stifter bekendtskab med, er det fra et praktisk synspunkt alt afgørende at kende engelsk ret, således som den *er* efter lovgivningen og domstolenes praksis. Med dette ene formål udgiver mange Barristers og Solicitors lærebøger, der har karakter af håndbøger. De udmærker sig ved klarhed, overskuelighed og grundighed, men er kedelige at læse. Rammende er det sagt, at engelske lærere understreger, hvad dommeren har sagt, deres kolleger i U. S. A. derimod, hvad han burde have sagt (Goodhart). Derved får engelske jurister en overdreven veneration for dommerudtalelser og omvendt en sund uærbødighed for lærebogsforfatternes meninger (G. L. Williams). Sjældent vil man derfor i disse bøger finde en baggrund for de grundlæggende principper eller se problemerne stillet i lys af samfundsforholdenes udvikling. Kun når man kommer ind på områder, hvor lovgivning og domspraksis er sparsom, skifter lærebøgerne noget præg. Det gælder f. eks. et fag som statsforfatningsret. På de engelske universiteter, navnlig i Oxford, London og Cambridge, hvis lærerstab tæller højt ansete juridiske videnskabsmænd, er der derimod mulighed for at høre mere beændede forelæsninger, der giver videre perspektiver og bidrager til en bedre juridisk forståelse. Derfor går tendensen også i retning af at udvide universitetsuddannelsen og at give lærebogsstoffet en mindre stiv form. Fremtidens løsen bliver at

koordinere den videnskabelige og den mere praktisk betonedede uddannelse, der gives under kontrol af sagførerprofessionens organer. Professor Goodhart har udtrykt stillingen i dag i følgende ord: »Måske ikke på noget tidligere tidspunkt i Englands juridiske historie har lovstudiet fra et videnskabeligt synspunkt været stillet i så stor modsætning til den rent praktiske fremstilling af de forskellige retsregler som netop nu«.

Det andet valg, studenten straks kommer ud for, er: *Skal jeg være Barrister eller Solicitor?* Dette spørgsmål er fundamentalt, for der kræves forskellig, såvel praktisk som teoretisk, uddannelse i disse brancher. Derfor må studenten først gøre sig klart, hvori forskellen mellem de to slags sagføreres arbejde består.

Kort kan det siges, at *en Solicitor er rådgivende sagfører i almindelige juridiske anliggender, medens en Barrister er advokat i egentlig forstand*, altså specialist i procedure, i hvilken egenskab han er eneberettiget til at føre sager i Englands overordnede domstole. Slet så skarp er sondringen dog ikke. Solicitors kan foruden at føre sager for de underordnede domstole møde i de højere retter på en sags forberedende stadier. Solicitor tager sig derfor hyppigt af skriftvekslingen, førend sagen overgår til Barrister. Omvendt optræder sidstnævnte ofte som rådgiver ikke blot i sager, der eventuelt kan føre til proces (litigious matters), men også i andre sager, som på grund af deres specielle natur kræver en særlig indsigt. Endelig er der ikke så få Barristers, der næsten udelukkende beskæftiger sig med tilrettelæggelsen af større retssager, medens proceduren overlades til andre.

Denne sondring mellem to slags sagførere: Barristers og Solicitors, er ikke noget enestående for England; den findes for eksempel også i Frankrig og U. S. A., omend virkefeltet er anderledes afgrænset. Begge brancher kan føre deres historie tilbage til middelalderen. Barristers hed oprindeligt *pleaders*. Solicitors var i gamle dage, da de gik under navn af *attorneis*, retsembedsmænd, der havde ret til at optræde som agenter for procesparterne, medens selve proceduren udførtes af the *pleaders*. Skønt Solicitors i dag driver deres virksomhed som fri næring, forklarer den historiske udvikling, at de formelt betragtes som embedsmænd. Deres fuldstændige titel er »Solicitors of the Supreme Court of Judicature«, og deres virksomhed er under kontrol af domstolene. Derfor er det også en af Englands øverste dommere, the Master of the Rolls, der er professionens »hoved«.

Hvilken af de to veje, den vordende jurist vil slå ind på, kan bero på mange hensyn. Den, der foretrækker et mere roligt arbejde, vælger at blive Solicitor, og vejen til et passende udkomme er heller ikke så lang. Den almindelige begynderløn er 4-500 £ årlig, og 2.000-3.000 £, ja endog 5.000 £ er en ikke usædvanlig årsindtægt for den noget ældre Solicitor. De helt

store indtægter når man dog sjældent ad denne vej. Anderledes med Barristers. Vejen er chancens og risikoens. Procedørens arbejde er mere opslidende, hvis man vil høre til de ypperste. Adskillige trænger aldrig igennem eller finder ventetiden for lang og foretrækker at gå over til anden virksomhed. En succesfuld Barrister kan på den anden side nå en økonomisk og social position som få, hvadenten han forbliver i professionen eller bliver udnævnt til dommer eller – hvilket ikke er ualmindeligt – slår ind på den politiske karriere. Vejen til succes i skranken afhænger mindre af juridisk kunnen end evnen til at vinde rettens øre. En af Englands store advokater i dette århundrede, Sir Edward Marshall-Hall, K. C., sagde om sig selv: »I can't argue a point of law. I know no law and don't want to. I'm an advocate, not a lawyer.« I England, hvor lægmandselementet i domstolene indtager så stor en plads, er der også større mulighed for at spille på veltalenheden, end hvor dommerne udelukkende er jurister. Omend man har set Barristers tjene 40-60.000 £ på et år, hører det til de meget sjældne undtagelser, der mere vildleder end vejleder. En indtægt på 1.000 £ årlig efter 5 års praksis er almindelig.

Forinden studenten træffer sit valg, må han også gøre sig klart, at en Barrister – med ganske få undtagelser – er tvunget til at have kontor i London, hvor de overordnede domstole har deres sæde. Vil han væk fra London, skal han blive Solicitor, der findes i nær sagt hver by i England. Det er heller ikke nødvendigt på noget tidspunkt under studiet til Solicitor at tage til London, hvorimod den vordende Barrister må tilbringe flere år dér.

Endvidere må den unge tage i betragtning, at der ikke er noget, der hedder at gå i kompagni med en ældre Barrister. Når en Barrister dør, dør forretningen med ham. Man kan altså ikke købe en Barristers forretning; den har simpelthen ingen good-will. Anderledes med Solicitors. De driver – som sagførerne hos os – ofte virksomhed sammen og danner større firmaer, hvilket bliver mere og mere almindeligt i England på grund af specialiseringstendensen. En Solicitors søn har derfor den fordel at kunne gå ind i faderens forretning.

Er endelig den vordende jurist i tvivl om, hvorvidt han vil slå an som sagfører, står han sig ved at blive Solicitor, der får en bredere juridisk uddannelse, navnlig i praktisk henseende, end den der studerer til Barrister. Derfor vil han have lettere ved at blive ansat i et offentligt kontor. Ikke så få Solicitors (det gælder iøvrigt også Barristers) søger over i retterne som fuldmægtige (clerks), men – modsat hos os – er det ikke påkrævet at være jurist for at udføre fuldmægtigarbejde i underretterne, medmindre de beklædes af lægdommere (justices of peace), for hvem the clerk of the peace er juridisk rådgiver.

Har studenten nu truffet sit valg og enten fuldendt sin universitetsuddannelse eller foretrukket – måske af økonomiske grunde – at springe den over, går han i gang med den professionelle uddannelse. I de to næste afsnit vil vi følge denne uddannelse nærmere.

SOLICITORS

For at begynde studiet som Solicitor er det strengt taget ikke nødvendigt at være student, men hvis man ikke har »General School Certificate« og opnået visse karakterer, må man først underkaste sig en ikke-juridisk forprøve, *Preliminary Examinations*, foranstaltet af »Law Society«. Kendskab til latin er nødvendigt.

*Studiet er dels praktisk, dels teoretisk.*¹

Det praktiske studium består i – efter opnået »admission«, – at gå i lære hos en praktiserende Solicitor som regel for 5 år, i visse tilfælde, for eksempel hvis man har en universitetsgrad, dog i kortere tid, dog ikke under 3 år. Denne tjeneste, der er heldagstjeneste, kaldes "*service under articles*," og aspiranten betegnes som "*articled clerk*," der ikke må forveksles med Solicitors almindelige clerks. I disse år lærer den vordende Solicitor det almindelige på et sagførerkontor forefaldende arbejde og følger Solicitor i retten. Han får med andre ord indblik i det, som sagførerfuldmægtigen hos os først lærer efter sin eksamen. The "*articled clerk*" må imidlertid spænde livremmen ind, for ikke blot får han ingen løn i læretiden, men han skal tværtimod betale for at være i lære. Betalingen, kaldet "*premium*," kan variere fra 100 til 500 £ og er højest i London. Det er dog ikke ualmindeligt efter læretidens udløb at tilbagebetale noget af premium som honorar for den hjælp, som den unge gennem årene har ydet firmaet, hvori han har været ansat.

Før eller jævnsides med den praktiske tjeneste hos en Solicitor og senest 15 måneder efter ansættelsen som »articled clerk« må aspiranten frekventere en af de mange af »Law Society« kontrollerede *Law Schools*, hvorefter den største er »The Society's Law School« i London. Der findes ialt cirka 20 sådanne skoler i England, og de fleste har tilknytning til et universitet eller universitetskollegium. Studietiden er mindst 1 år, men i praksis er den ofte 3 år, undertiden længere. For at modvirke for megen manuaktionsundervisning er kravene til undervisningen på disse juristskoler skærpet, og siden 1946 undervises der i 11 af årets måneder. Har man erhvervet en universitetsgrad i jura, behøver man ikke at gå i Law School.

Endelig må man bestå en *eksamen*, hvis 1. del kaldes "*Intermediate*"

1. De nærmere regler findes i Solicitor's Act, 1936.

(som følgende efter den ikke-juridiske forprøve »Preliminary«) og 2. del »*Solicitor's Final*» eller blot »Final«. 1. del består dels i bogholderi (og »trust accounts«, der er noget specielt engelsk), dels i teoretiske fag, nemlig hovedpunkterne i ejendomsret (real property) og obligationsret (law of contract and torts) samt statsret og afsnit af processens almindelige del. Bortset fra bogholderiprøven kan man opnå fritagelse for at underkaste sig »Intermediate«, hvis man er den lykkelige indehaver af en universitetsgrad i jura. Derimod må *alle* underkaste sig eksamens 2. del, der først kan tages, efter at tjenesten som »articled clerk« er afsluttet. Den omfatter yderligere emner indenfor formuerettens almindelige del og vigtigere afsnit af dens specielle del som arbejdskontrakter, køb på afbetaling (hire-purchase), forsikringsret og selskabsret samt arveret (der i England behandles under »law of property«). Man finder også et så praktisk fag som skatteret. Dertil kommer strafferet og afsnit af procesretten, særlig bevislæren (der i England er noget meget centralt), konkurs, skifteret og voldgift. Endelig er der nogle valgfri fag som ægteskabsret, kommunallovgivning og udvidet procesret.

»Solicitor's Final« er ligesom de andre juridiske eksaminer i England *skriftlig*. Hver af de skriftlige opgaver indeholder 12 spørgsmål, der skal besvares på 3 timer.¹ Det er den almindelige opfattelse, at prøven for Solicitors er sværere end Barrister-eksamen, skønt Barristers betragter sig som hørende til »the upper branch«.

Når den afsluttende eksamen er taget, og »kandidaten« har ofret lidt af en formue i gebyrer, er han dermed sagfører (Solicitor). Der kræves dog en formel tilladelse af the Master of the Rolls for at praktisere, og britisk statsborgerret er nødvendig. Dette »*practising certificate*» skal fornyes hvert år mod erlæggelse af et mindre gebyr, vist 2 £. Optræder man i retten uden at have opnået certifikat, straffes man for »contempt of court«.

Antallet af praktiserende Solicitors er i dag ca. 15.000. Selvom man umiddelbart efter eksamen har ret til straks at nedsætte sig, søger de fleste først ansættelse som »*managing clerk*» hos en Solicitor for en løn, der nu ligger omkring 400-500 £ årlig.

De vigtigste bestemmelser om Solicitors findes i *Solicitor's Act 1932* (og senere tillægslove). »*Law Society*« har siden 1831 været professionens faglige organisation, der har hovedkontor i London, medens lokale afdelinger er spredt ud over landet. I dag er cirka to trediedele af standens praktiserende

1. Ved universitetseksaminerne stilles indenfor samme tidsrum af 3 timer kun 5-6 spørgsmål, der imidlertid rummer flere problemer, hvorved man bedre kan bedømme kandidatens evner.

medlemmer også medlemmer af Law Society, men det påtænkes at gøre medlemsskabet tvungent. Dets øverste råd består af en præsident, en vicepræsident og 50 medlemmer, heraf 10 ekstraordinære. Rådet nedsætter forskellige komiteer, af hvilke for tiden findes 14. En af de vigtigste er "*Examinations Committee*," der fører kontrollen med uddannelsen af »articled clerks« og foranstalter de fornødne eksaminer. Gennem en »*Disciplinary Committee*« udøver Law Society sin magt til at suspendere Solicitors, og siden 1919 til med juridisk virkning at fratage dem deres praksis i tilfælde af »misconduct«, men der er appel til High Court. Jævnside hermed fører domstolene gennem the Master of the Rolls kontrol med Solicitors.

Law Society råder over et "*Compensation Fund*", hvis midler dækker klienters tab ved Solicitors eller deres clerks »dishonesty«. Derimod erstatter fonden ikke tab, der blot skyldes forsømmelighed. Court of Appeal har udtrykt ansvarsbetingelsen for Solicitors på den måde, at det ikke er nok, at han har givet et forkert råd med hensyn til et juridisk spørgsmål; der må kræves »crass negligence and damage«.¹ Det er pålagt Solicitors at oprette klient-konto.

Solicitors *salærtakster* er fastsat i en lov af 1881 (Solicitors Renumeration Act), men de er siden forhøjet med (kun) 50 %. Standardbetalingen for en konsultation er 10 sh. (nu 15 sh.); angår den en retssag dog kun 6 sh. 8 d (nu 10 sh.). For et rutinebrev er betalingen 3 sh. 4 d, for mere specielle breve 5 sh. (med 50 % forhøjelse), altså et temmeligt drastisk og også stærkt kritiseret indgreb i Solicitors forretningsvirksomhed. Drejer det sig om udførelse af juridiske forretninger som ejendoms køb, udfærdigelse af pantebreve etc., beregnes salæret derimod efter takster, rettende sig efter det beløb, transaktionen angår. Taksten kan iøvrigt fraviges ved *skriftlig* aftale, og for Solicitors arbejde med forberedelse af retssager gælder, så vidt vides, ingen takster. Til sikkerhed for sit salærkrav har Solicitor tilbageholdelsesret i de ham overladte dokumenter; dog kan der ikke udøves tilbageholdelsesret i testamenter. Ydelse af gaver fra en klient til hans Solicitor er ugyldige som modtaget under »undue influence«.

Ikke sjældent vil man på en Solicitors skilt finde titlen: *Commissioners for Oaths*. Det betyder, at han har erhvervet tilladelse til at modtage ed, der har en særlig betydning i England, idet mange dokumenter kun har beviskraft, hvis de er afgivet under ed (affidavits). En Solicitor kan ikke tage mod ed af egne klienter.

1. 103 L. T. 56 (1910). En anden ledende dom er: Godefrey v. Dalton, 6 Bing. 468.

BARRISTERS.

Uddannelsen af Barristers har fra et praktisk synspunkt ikke stor interesse for os, eftersom vi næppe vil gøre forsøg på at efterligne den. Men for den, der nærer ønske om at forstå en ejendommelig side af engelsk retsliv, er det nødvendigt at følge den vordende advokat fra det øjeblik, han begynder sin løbebane. Hvormeget studiet end kan kritiseres fra et demokratisk synspunkt, er det på den anden side gjort mindre trist end hos os. De unge oplæres også i højere grad til at forstå, at de i juraen finder en formen virksomhed, der stiller krav udover lærdom og forstand.

Uddannelsen op til det tidspunkt, man er berettiget til at praktisere i »the Bar«, betegnelsen for den engelske skranke, er rent teoretisk. Det er en vigtig forskel fra uddannelsen som Solicitor. Ser man bort fra universitetsuddannelsen, foregår den i de såkaldte »Inns of Court«,¹ professionens selvstyrende, faglige og selskabelige organer, fri for enhver kontrol udefra. En aspirant til »the Bar« må søge optagelse i en sådan Inn, og han forbliver medlem af den livet igennem. Af disse Inns findes fire: *Gray's Inn, Lincoln's Inn, the Middle Temple og the Inner Temple*,¹ alle beliggende i Londons hjerte ikke langt fra den store retsbygning i Strand, »Law Courts«. Hvad der hører til en Inn, er samlet i smukke gamle bygningskomplekser omkring grønne plæner. De rummer hver et bibliotek (størst i Lincoln's Inn),² og en »dining hall« samt mødelokaler, hvor blandt andet undervisningen foregår. Endelig har de praktiserende Barristers kontor (chambers) her, men det behøver nødvendigvis ikke at være beliggende i den »Inn«, som de er udgået fra og altså stadig tilhører. Det er derfor ikke for meget sagt, at en Barrister lever sit professionelle liv i sin Inn og i retssalen, og den vordende advokat vokser allerede fra studieårene op i den særlige atmosfære omkring the Inns of Court.

The Inns of Court's historie går tilbage til Chaucers tid i det 14. og 15. århundrede, men »the Bar« kan føre sin historie endnu længere tilbage. Der er dog delte meninger om, hvorvidt den er seniorbranchen indenfor juraen. Så tidligt som i 1275 fastsatte parlamentet regler for professionen, der allerede forinden havde søgt at frigøre sig for det klerikale element. The Inns of Court blev oprettet som »residential colleges«, og de virkede som en slags universiteter, hvor forelæsningerne blev holdt af seniormedlemmerne. De

1. Størstedelen af Gray's Inn blev bombet under sidste krig, og også the Middle og Inner Temple blev svært beskadiget.

2. Det rummer cirka 70.00 bind. En udenlandsk jurist med introduktion fra en Barrister vil kunne forvente tilladelse til at læse i et af disse biblioteker. Navnlig i Lincoln's Inn's bibliotek træffer man mange »farvede« studenter.

fik monopol på undervisningen i common law, medens studiet af romersk og kanonisk ret var henlagt til Oxford og Cambridge. I Lincoln's Inn gav man sig særlig af med studier af equitabel ret, hvilket stod i forbindelse med, at Chancellor tidligere holdt ret i Old Hall i Lincoln's Inn, der er afbildet pag. 208. Senere forfaldt undervisningen, hvilket satte sig mærkbare spor i den engelske jurisprudence, men i 1753 blev forelæsningerne genoptaget, væsentligt under indflydelse af den store engelske jurist Blackstone. I 1851 etableredes »The Council of Legal Education«, der skulle stå for undervisningen i the Inns of Court, men først i 1872 blev eksamen gjort obligatorisk for Barristers. Disse havde tidligere kunnet klare sig med attest om, at de havde fulgt et vist antal forelæsninger.

For at blive optaget som studerende i en Inn of Court må man være i besiddelse af studentereksamen eller anden eksamen af lignende standard, og det er – ligesom for Solicitors – nødvendigt at have studeret latin. Et godt eksamensbevis er dog ikke nok. Man skal være »a gentleman of respectability«, for professionen våger over, at standen, der er eksklusiv og betragter sig som en af de fineste, ikke proletariseres. Studiet er ganske vist dyrt, men ellers er det naturligvis uden betydning, om man er rig eller fattig, blot man kan skaffe attest for, at man er af *good character*. Den fattige student er altså ingenlunde udelukket, for the Inns of Court uddeler ikke så få »student-ships«. Disciplinen i the Inn er streng og etikettereglerne brogede. De mange traditioner stammer fra en tid, da de mere begavede godsejersønner »passed through the Inns of Court, just as they travelled Europe, as a part of their general education« (du Cann).

I the Inns of Court møder studenten til undervisning og tager sine eksaminer. Men det er kun den ene side af studiet. Den anden side er, at han har pligt til et vist antal gange i hver af de (normalt) 12 »terms« at spise middag (under rationeringen lunch) i sin Inn of Court. Dette led i uddannelsen hedder »*keeping of terms*«. De studerende i Oxford og Cambridge er særlig glade for pligten til at skulle deltage i måltiderne, da det er en god undskyldning for dem til at komme til London. Spørger man en sådan student, hvad hans profession er, kan man få det svar, at han »is eating his dinners«, hvilket er »slang« for, at man studerer til Barrister. Meningen med denne tvungne fællesspisning er at opdrage de unge i den for en advokat rette ånd og at ryste dem sammen med standens medlemmer, mellem hvilke der råder en *esprit de corps*, som kollegerne i »the lower branch« ikke kender til. Når den indbyrdes hjælpsomhed mellem Barristers fremhæves som noget for standen særligt, står det sikkert i en vis forbindelse med det tidligt udviklede kammeratliv i the Inns. Det store sammenhold mellem medlemmerne af »the Bar« finder også udtryk i den ligefremhed, hvormed de yngre med-

lemmer af professionen tiltaler de ældre, der blot benævnes ved efternavn. Lige fremheden strækkes dog ikke så vidt, at de studerende kan sidde sammen med de ældre under måltiderne i the Inns of Court. Studenterne har deres bord, Barristers deres, og ved det fineste bord sidder »the Benchers«: Dommerne og de mest ansete Barristers, der er udgået fra the Inn, og som nu står for dens ledelse.

En Barrister har fortalt mig, at en af hans største fornøjelser, da han som studerende deltog i disse »dinner«, var, når spisningen var tilendebragt, og forsamlingen begyndte at tynde ud, at blive inviteret til Barristers bord, hvor han hørte på de ældres erfaringer og fik mere og bedre portvin.

Til de mange *etiketteregler* hører, at man til daglig såvel i som udenfor retten skal færdes i sort eller dog meget mørkt tøj, og den omstændighed, at man i retten skal være iført kappe, der kan skjule en lysere farve, er ingen undskyldning. En yngre Barrister, der havde forsyndet sig herimod, måtte engang forlade retten med uforrettet sag, idet dommeren hver gang, Barrister åbnede munden, bemærkede: »I can't hear«. I 1947 læste jeg i en avis, at Mr. Justice Wynn-Parry i Chancery Court nægtede at lytte til en Barrister, der havde dristet sig til at optræde uden vest, skønt han var iført kappe. Han sagde: »Så længe der ikke er givet anden regel, må en advokat have vest.« – Og så skal man vide, at har man end nok så god en ven, der er Solicitor, må man ikke invitere ham som gæst i sin Inn of Court. Derimod er der intet i vejen for, at en Barrister inviterer en udlænding. Det er en oplevelse, for der hersker en egen stemning i disse Inns, der er prydet med portrætter af Englands største jurister.

Det er naturligvis ikke nok på denne måde at få en opdragelse i juridiske sæder og skikke. Aspiranten må følge de forelæsninger, der gives af *the Inns of Court School of Law* under tilsyn af ovennævnte Council of Legal Education. Studerer man (tillige) ved et universitet, kan nogle af fagene overspringes. Det er ligesom hos os almindeligt at gå til manuduktør (crammer).

Eksamen består af to dele. 1. dels fagene er: 1. romerret, 2. retshistorie og statsret, 3. Obligationsrettens almindelige del og 4. enten ejendomsrettens almindelige del eller grundtræk af hindu- og muhammedansk ret eller romersk-hollandsk ret. Fagene kan tages separat. 2. del (Final Examination) består i seks eksaminationer: 1. Strafferet og straffeprocess, 2. common law (specielt emne), 3. equity's almindelige del og et specielt emne indenfor dette fag, 4. selskabsret og enten praktisk dokumentsskrivning eller et specielt emne i hinduret, muhammedansk ret eller romersk-hollandsk ret, 5. civilproces, særlig bevislæren, og 6. »generalpaper« i to dele, nemlig common law og equity. Prøverne er helt igennem skriftlige, og der stilles som regel 10 spørgsmål, der skal besvares på 3 timer. For Solicitors, der ønsker at tage

»Bar-eksamen«, indrømmes visse lempelser. De kandidater, der består den sidste prøve, deles i 3 klasser; hører man til de to første klasser, opføres man på lister efter eksamensresultatet, og alle i 1. klasse modtager et »Certificate of Honour«.

Efter den afsluttende eksamen, som mindst tager 3 år, men som regel mere, står en formalitet tilbage, førend man kan praktisere. Man skal »be called«, hvilket vil sige, at »the Treasurer« på en festaften i the Inn of Court, kaldet »Grand Night« eller »Call Night«, hvor også de ældre medlemmer er samlet, kalder hver enkelt kandidat op til sig, giver ham hånden og siger med høj røst: »I hereby call you to the Bar and publish you Barrister.« Derpå vil »the Benchers« og »the Bar« udbringe en skål for de nyudnævnte og ønske dem succes i professionen. En hel formalitet er denne »calling« nu ikke, for når de almindelige betingelser er opfyldt – alder mindst 21 år, afsluttende eksamen og betaling af hele 38 £ i gebyr for »the call«, – bliver det ved opslag i alle the Inns of Court bekendtgjort, hvilke kandidater, der forventer at »be called«, og der vil da være adgang til at gøre indsigelse, hvis man finder, at en kandidats opførsel gør ham uværdig til æren som Barrister. Hvis »the Benchers« på grundlag af de fremkomne oplysninger nægter en at blive »called«, kan han appellere til dommerne i High Court. På samme måde kan der blive spørgsmål om at ekskludere en Barrister fra hans Inn of Court.

Har »the newly called« vel ret til straks at praktisere, er mulighederne ringe, for han skal jo først skaffe sig klienter, og hans klienter er Solicitors. Det bedste middel hertil er at *vise sit ansigt i retten så hyppigt som muligt* og yde hjælp, hvor der er lejlighed dertil. Jo mere han går i retten, jo mere lærer han også en advokats praktiske virksomhed at kende, og afhøringen af vidner er i den engelske retspleje den vigtigste og vanskeligste side af hans arbejde. Som regel vil han dog ikke blot gå og lytte i retten, men søge ansættelse hos en praktiserende kollega som »a pupil«, hvilket nogle allerede gør inden »the call«. Eet års »pupilage« anses som minimum for en god praktisk uddannelse, og da han mere er læredreng end fuldmægtig, får han ingen løn, men må tværtimod som regel betale 50 guineas pr. halvår. Denne frivillige, praktiske uddannelse som »pupil« efter »the call« modsvarer den tvungne uddannelse som »articled clerk«, som Solicitor-aspiranten får før sin afsluttende eksamen. I begge tilfælde adskiller den sig fra vor uddannelse som sagførerfuldmægtig, idet vægten mere lægges på at oplære de unge end på mod betaling at benytte deres arbejdskraft. Er det en dygtig ung mand, kan han også på dette stadium forvente pekuniær understøttelse af sin Inn of Court. Som »pupil« er han berettiget til at læse sin chefs papirer og følge ham i retten, hvor han hjælper ham med notater om vidneførsel; derimod får han sjældent lejlighed til at procedere.

For at lære, hvorledes man skal føre en sag, har »the pupil« i disse år rig lejlighed til at høre på, eventuelt deltage i de skinprocesser, som holdes i Gray's Inn og i the Middle Temple. Det er ikke vanskeligt for en udenlandsk jurist at komme til at overvære disse »processer«, om hvilke der findes opslag blandt andet i bibliotekerne i the Inns of Court. Der sondres mellem »moots« og »mock trials«. Forskellen mellem dem er følgende: I »moots« optræder to studenter på hver side som sagførere (»leader« og »junior«, se straks nedenfor), og »retten« består som regel af tre »dommere«, repræsenterende appelretten. Det tales 30-40 minutter på hver side, og proceduren angår kun spørgsmål om »law«, ikke om »facts«, idet der ikke finder vidneførsel sted. Når proceduren er sluttet, vil »the presiding judge«, undertiden en virkelig dommer, opfordre auditoriet til at udtale sig om sagens problemer, hvorefter votering finder sted. – I »mock trials« derimod drejer sagen sig udelukkende om »facts«; der føres vidner, og retten sidder som en jurydomstol. Dommere og sagførere optræder i kappe og med paryk, og handlingen er i nogen grad lagt an på det humoristiske. Lægmand har adgang til disse forestillinger.

Både ved at gå i retterne og ved at lytte til »processerne« i the Inns of Court lærer den unge advokat *takt og tone* i retssalen. Han lærer, hvornår man siger »My Lord« og hvornår »Your Lordship« til dommeren, og at det er respektløs at sige »My Lord, in my opinion the law is so and so« eller »My Lord, in my opinion this man is innocent«. En engelsk advokat skal alene argumentere og ikke fremsætte meninger; det er dommerens sag. I stedet for at sige »in my opinion« skal han bruge udtryk som »in my submission« eller »I suggest« eller lignende.

Det tilrådes altid den unge Barrister – vel at mærke hvis han er »common law« Barrister – »to join a circuit«, hvilket tiltrækker lidt nærmere forklaring. Som andetsteds omtalt rejser dommerne i High Court nogle gange om året ud til provinsen for at holde ret, og dommerne har deres bestemte kreds, »circuit«. De Barristers, der giver sig af med at procedere for High Court, når den sidder i provinsen, er tilsluttet en af disse circuits, der således hver har sin lokale »Bar«. Efter de for professionen gældende regler må en Barrister kun optræde udenfor sin kreds mod et ekstra salær af 50 guineas, hvis det er King's Counsel 100 guineas. Dog kan naturligvis enhver Barrister optræde i London, og circuit-inddelingen begrænser heller ikke adgangen til at vise sig i underretterne ude på landet. Dette »circuit-life« har en særlig charme, omend det på grund af tidens udvikling nu kun er en skygge af sig selv (Claud Mullins). Det er derfor en oplevelse for den unge Barrister at tage med sine ældre kolleger ud i provinsen, hvor han lærer nye sider af retslivet at kende.

Selv om en Barrister efterhånden finder sig tilstrækkeligt udrustet til at begynde sin egen praksis, kan manglen på klienter tvinge ham til – hvis vejen ikke allerede er blevet ham for lang og for dyr – at søge ansættelse som medhjælper eller »devil« hos en Barrister, undertiden den samme som han har tjent under som »pupil«. Han får ikke fast løn, men som regel »half fees« pr. sag, og han har ret til selv at tage arbejde. Som »devil« får han større lejlighed til at udfolde sig i retssalen end som »pupil«, og han får nu også et omend beskedent honorar. Mange tvinges derfor til at supplere deres indkomster for eksempel som manuduktører. Andre udgiver lærebøger, af hvilke det store flertal skrives af praktikere, der også holder forelæsnings i »Law Schools« eller i »the Inns of Court«. Ikke så få opgiver sagførergerningen for helt at hellige sig undervisning og juridisk forfattervirksomhed.

Er den sidste hindring for at praktisere for egen regning ryddet af vejen, lejer Barrister sig et kontor i en af the Inns of Court. Der er som nævnt intet, der hedder kompagniskab, men så meget mere er der tale om *kontorfællesskab*. Det vigtigste i fællesskabet er kontorfuldmægtigen, the clerk, der, skønt uden juridisk eller akademisk uddannelse, har en indflydelse, som en fremmed har svært ved at forestille sig. Herom vil det følgende afsnit fortælle. Kontorfællesskabet drives i et »set of chambers«, det vil sige en 4-5 værelses lejlighed, som en ældre Barrister står som lejer af, idet han så fremlejer de overflødige kontorer til yngre kolleger. Lejen er billig; den ligger på cirka 50 £ årlig, undertiden dog noget mere.

Antallet af fuldt praktiserende Barristers er kun 5-600 af standens cirka 3.500 medlemmer. Ved en lov af 1919 fik kvinder ret til at blive lawyers, og før sidste krig var cirka 200 blevet »called to the Bar«, men kun cirka 20 praktiserede som Barristers.

Det store flertal af standens medlemmer går under navn af »junior barrister« eller »junior counsel« eller slet og ret »junior«. Betegnelsen har ikke så meget med alderen at gøre, idet mange »juniors« er ældre mænd, men udtrykker modsætningen til den mere ærefulde grad »King's Counsel«. En King's Counsel (K. C.) kaldes også »leader« eller mere populært »a silk«, fordi han møder i retten i silkekappe, medens »juniors'« kappe er af bomuld. Er man »K. C.« har man det privilegium at sidde på første række i retten med front mod dommersædet, medens junior barristers sidder på rækken bagved.¹ En »K. C.« må efter reglerne ikke møde alene i retten, men skal være ledsaget af en

1. Sagførerne i England plejer ikke som hos os at tale fra en pult anbragt på hver side af dommersædet, men fra bænke foran dommeren. På tredje række, bag junior-barristers, sidder Solicitors, og først bagved dem kommer tilhørerpladserne, se kapitel XI.

Barrots Foto.

Pump Court i the Temple.

»junior«, som bl. a. bistår ham med visse afhøringer. Det er dog værd at bemærke, at det ikke er »the leader«, som bestemmer, hvilke »junior« han vil have; tværtimod er det altid en »junior«, som først ser sagen i forberedelsesstadiet, og det sker ofte, at han udtaler sin mening om, hvilken »leader«, der egner sig bedst til den pågældende sag. Den assisterende »junior« må kun tage to trediedel af det salær, som King's Counsel beregner sig for sagen.

Formelt er en King's Counsel embedsmand (crown official), der udnævnes af kongen, hvilket forklarer, at han indtil fornylig ikke kunne føre sager imod det offentlige (the Crown) uden speciel tilladelse. Titlen gives undertiden også som anerkendelse til højtansete juridiske videnskabsmænd eller jurister i den politiske karriere. For de praktiserende Barristers har denne ære væsentlig anden betydning end titel og rang. Har man praktiseret som junior barrister i 10-15 år og erhvervet sig en vis anseelse, kan man gøre sig håb om, at en ansøgning om rangen som »K. C.« vil blive imødekommet, men antallet begrænses efter den praktiske trang. Nogen *prøve i procedure* *fordres ikke*, for ens kvalifikationer kendes i forvejen.

Til de mange traditioner, der er knyttet til engelsk retsliv, hører også det ceremoniel, der udfoldes, når et nyt kuld King's Counsel første gang modtages i retten. Jeg fortæller ud fra egne oplevelser, da jeg engang sad som tilhører i Court of Criminal Appeal. Jeg hørte her på nogle ret trivielle straffesager og undrede mig derfor over at se, at tilhørerpladserne efterhånden blev fyldt med ladies, der så ud til at komme fra de fine kvarterer i Kensington og Mayfair. Det gik snart op for mig, at det var i de nyudnævnte King's Counsel's hustruer og døtre, for pludselig standsede retspræsidenten forhandlingerne og kastede blikket mod et hjørne af retssalen, hvor His Majesty's nyeste counsel stod samlet. Hver af dem – der var vel 10-15 – blev nu under navns nævnelse enkeltvis kaldt frem foran dommeren, der lykønskede ham, efter at han havde bukket dybt for retten. Derpå vendte vedkommende siden til – først til højre og så til venstre – og bukkede ligeså dybt for den forreste tomme stolerække, der er forbeholdt Kings' Counsel. Endelig skulle de også aflevere et buk bagud, tilsyneladende for tilhørerne, men antagelig for de junior barristers, der sad på anden række. Denne forestilling varede et kvarters tid. Da jeg senere i advokaternes lunch-room fortalte, hvad jeg havde set, fik jeg at vide, at det var kun et forspil, for det hele gentages i de mange retssale i den store retsbygning. Jeg regnede da ud, at det koster henvend 50 buk, før man er lovligt døbt som King's Counsel.

Ikke alle, der kan komme i betragtning som King's Counsel, aspirerer til titlen, for den kan lige så vel betyde økonomisk tilbagegang som vejen

til den største velstand. En »K. C.« lever nemlig udelukkende af at procedere, medens mange »juniors« tillige eller hovedsagelig er beskæftiget med det skriftlige forarbejde, »drafting of papers«. Endvidere viser en »K. C.« sig så godt som aldrig i underretten, idet han kun tager sig af de større eller største sager, som det jo må være, når de skal kunne bære udgiften til den eller de junior barristers, som »the leader« tager med sig til sin assistance i retten. Derfor betyder udnævnelsen til »K. C.« ofte, at man må skaffe sig nye klienter, en risiko, som ikke alle vil tage, så meget mindre som en junior barrister har den samme ret som en King's Counsel til at procedere i enhver af Englands domstole, House of Lords indbefattet. Men sager, der når frem til »Huset«, er ofte så store og principielle, at parterne foretrækker en Barrister af navn, altså en King's Counsel, til at føre dem.

Op over alle Barristers eller Counsel, som de ligeså hyppigt kaldes, rager *the Attorney-General*, der af profession er Barrister, og som er den siddende regerings juridiske rådgiver og medlem af parlamentet. Efter senere års praksis er han også medlem af kabinettet. Om hans virksomhed som øverste anklager henvises til kapitel XIV. Næst i rang er *the Solicitor-General*, der også er juridisk rådgiver for regeringen. Navnet til trods er han ikke Solicitor, men Barrister. *The Attorney-General* fører som standens topfigur formandssædet i dens fælles råd *the General Council of the Bar*, der blev oprettet i 1883. Rådet består foruden af formanden og Solicitor-General af 48 praktiserende Barristers, hvoraf 12 skal være King's Counsel og ikke mindre end 24 »juniors«, hvoraf atter mindst 6 skal være Barristers med mindre end 10 års praksis. Rådet er således betydeligt mere demokratisk sammensat end ledelsen i the Inns of Court. De opgaver, rådet beskæftiger sig med, er efter de for standen gældende vedtægter blandt andet a) hævdelser af skrankens ære og uafhængighed og dens forhold til domstolene og regeringen (the judiciary and executive), b) varetagelse af den juridiske uddannelse, c) forbedring af retsplejen og – som noget særligt – trykning af domssamlinger (law reporting), d) ydelse af juridisk hjælp til de fattige, e) spørgsmål angående disciplin og etikette og f) omsorg for et godt forhold til Solicitors, til publikum og til jurister i fremmede lande. –

Til de etiketteregler, rådet våger over, hører, at en Barrister ikke averterer. Ej heller må den praktiserende Barrister lade sig interviewe af pressen angående sager, i hvilke han er eller vil blive engageret. Hvis den nylig »called« Barrister benytter sig af lejligheden til at skilte med æren ved at sende pressen et fotografi til eventuel offentliggørelse, bryder han ligeledes etiketten. Den, der for tydeligt tilkendegiver, at han søger »publicity«, vil hurtigt blive frosset ud.

De love, der gælder for Barristers, er de af traditionen dannede etikette-

regler. *Ingen parlamentslov regulerer deres virksomhed*, hvorved de indtager en mere uafhængig stilling end Solicitors. Det viser sig også ved, at de ikke kan sagsøges for forsømmelighed ved førelsen af en retssag¹. Og slutter Barrister forlig i en retssag uden at have haft bemyndigelse hertil af klienten, er denne dog bundet. Det er fastslået i en ledende dom.² Hvis klienten imidlertid udtrykkelig har forbudt counsel at indgå forlig, men han gør det alligevel, har House of Lords (mod Court of Appeal) antaget, at klienten ikke er bundet.³

SAMARBEJDET MELLEM BARRISTERS OG SOLICITORS I RETSSAGER.

For at kunne danne sig et virkeligt billede af den engelske sagførervirksomhed, må man se, hvorledes det praktiske samarbejde mellem Barristers og Solicitors foregår.

Det er nævnt, at Solicitor undertiden træder i forbindelse med en Barrister for at hente råd i specielle juridiske spørgsmål uden forbindelse med et påtænkt søgsmål. Mere betydningsfuldt er dog samarbejdet mellem Solicitors og Barristers i anledning af forestående retssager. Drejer det sig om underretssager, som Solicitor jo selv har ret til at føre, bliver der ofte ikke tale om nogen henvendelse til en Barrister, medmindre Solicitor finder det tilrådeligt, eller hans klient ønsker, at en Barrister skal føre hans sag i retten.

Hvis en klient ellers henvender sig til en Solicitor for at få anlagt en sag, og Solicitor ikke finder sagen så håbløs, at han vil fraråde sagsanlæg eller søge en forligsmæssig ordning, vil Solicitor undertiden straks gå i gang med den retslige forberedelse, der altid ved de overordnede domstole og hyppigt også ved underretterne indledes med skriftveksling. Når den er sluttet, vil han træde i forbindelse med den Barrister, som skal foretage det videre i sagen. Ofte tør Solicitor imidlertid ikke selv tage ansvaret for at begynde retssagen, men vil først rådføre sig med en Barrister (»ask for counsel's opinion«). Hvor en Barrister således er konsulteret, er det almindeligt, at han konciperer stævningen, men den underskrives af Solicitor, der også tager sig af skriftvekslingen. Barrister kan i det hele ikke foretage noget retsskridt uden at være »briefed«, det vil sige, uden at han fra Solicitor har modtaget et dokument, der bemyndiger ham til at føre sagen, og som indeholder en sagsfremstilling. Desuden giver Solicitor den antagne Barrister direktiver med hensyn til vidnerne, som Solicitor forinden vil have interviewet. Derimod er det ikke god skik, at Barrister selv forhandler med vidner før domsfor-

1. *Fell. v. Brown*, 1 Peake N. P. 131.

2. *Swinfen v. Lord Chelmsford*, 2 L. T. 406 (1860).

3. *Neale v. Gordon-Lennox*, (1902) 1 K. B. 838.

handlingen, medmindre der er tale om meget alvorlige sager. Dog er der ikke noget i vejen for, at Barrister træder i direkte forbindelse med parten, og det tilrådes, at han i alt fald tager en enkelt samtale med ham, inden sagen kommer for. Hvis Barrister er blevet »briefed« uden først at være blevet rådspurgt, og han finder sagen for tynd, bør han råde klienten til at opgive den. Hvis der – hvilket hyppigt sker – skal engageres flere Barristers for samme part, skal hver have »a brief«.

Valget af Barrister afhænger vel principielt af klienten eller Solicitor, men pengepungen viser sig her at spille en forbavsende stor rolle. For Barristers gælder nemlig, at *»manden« i højere grad end »jobbet« er bestemmende for salærest størrelse*, medens det omvendte er tilfældet med Solicitors. Bortset fra specielle sager, for hvilke er fastsat standardskalaer, er der for Barristers hverken noget der hedder minimums- eller maksimumssatser; dog må de aldrig beregne sig mindre end 1 guinea (21 sh.) Principielt kan en Barrister altså tage i salær, hvad han vil, men i praksis afhænger det foruden af sagens vanskelighed og dens størrelse i meget høj grad af hans navn i skranken. Tager man derfor en kendt King's Counsel i en nem lille sag, kan det få de frygteligste konsekvenser, når retten skal fastsætte sagsomkostningerne, idet den kan straffe den vindende part for »super luxury« ved at tillægge ham omkostninger, der hverken helt eller halvt dækker Barristers salær.

Som en anden ejendommelighed kan nævnes, at *salæret altid aftales, forinden sagen kommer for retten*, og det vil være et groft brud på den professionelle etikette at gøre salærets størrelse afhængig af sagens udfald. Mest bemærkelsesværdigt er det dog, at *Barrister praktisk talt aldrig diskuterer salærspørgsmålet med Solicitor, hvilket aftales mellem denne og Barristers clerk*. Det anses ligefrem for en uskik at drøfte salær med Solicitor. Som man ser, er clerken en såre betydningsfuld person, der har næse for, hvad det passende salær er, skønt han ikke har nogen juridisk uddannelse. Da salæret som nævnt meget afhænger af, hvem der skal føre sagen, vil diskussionen mellem Solicitor og Barrister's clerk ofte blive ført på den måde, at Solicitor nævner det beløb, som hans klient vil ofre på sagen, hvorefter clerken nævner, hvilken Barrister i det pågældende kontor, han kan få for pengene. Hvis der skal engageres flere Barristers til at føre sagen, er det ikke nødvendigt at tage dem fra samme »chambers«. Da clerken får procenter, som regel $2\frac{1}{2}$ pct. af salæret, er han naturligvis interesseret i, at det ikke fastsættes for lavt.

Hvis man vil tale om et klientforhold til Barrister, må det blive forholdet mellem Barrister og Solicitor og ikke forholdet til dennes klient. Sidstnævnte har en langt fjernere forbindelse med Barrister end for eksempel en person

herhjemme har med den sagfører, der skal møde for ham i retten. Det viser sig også i retssalen. Hvis han for eksempel under en vidneafhøring kommer i tvivl om, hvorvidt han har glemt et spørgsmål af betydning, vender han sig om og taler med den bagved siddende Solicitor, partens egentlige sagfører, der efter praksis enten selv eller ved stedfortræder møder i retten og følger domsforhandlingen. Af denne grund kommer mange Solicitors fra provinsen hyppigt til London.

At Solicitor og ikke parten er Barristers klient, forklarer betydningen af, at en Barrister i de unge år viser sit ansigt i retten og bliver kendt i solicitor kredse. Det er nemlig *Solicitor, der giver ham levebrødet*. I det hele kommer Barrister ikke til at træde i noget personligt forhold til Solicitors klient. Når Barrister skal have sit salær, (hvis størrelse er angivet i »the Brief«), sender han heller ikke regningen til parten, men til hans Solicitor. Men hverken han eller klienten kan sagsøges til betaling. Da det af »Law Society« anses for »a matter of professional etiquette«, at Solicitor hæfter for salæret til Barrister, vil denne dog sjældent have vanskelighed ved at få sit salær hjem. Solicitor kan naturligvis sagsøge sin klient både for sit eget salær og for det beløb, der skal betales til Barrister.

Det spørgsmål har lejlighedsvis været drøftet at ophæve forskellen mellem Barristers og Solicitors. Man har særlig anført, at det er bekosteligt for folk at skulle have to slags sagførere i retssager, og at den fornødne sagskundskab i advokatur stadig vil være til stede, fordi der af sig selv vil ske en specialisering. Spørgsmålet er stadig brændende, og man har overvejet at finde en mellemløsning, for eksempel ved at tillade folk at gå direkte til en Barrister i retssager uden om Solicitor eller ved at give Solicitors og Barristers ret til at praktisere i fællesskab. Selv om det nok hører en fjernere fremtid til, før de to brancher slås sammen, er der meget, der tyder på, at Solicitors, der har de fleste talsmænd for en fusion, og som vel nok står med de stærkeste saglige argumenter, i det lange løb vil gå af med sejren. Barristers modstand skyldes i særlig grad traditionen, og den vejer også i den saglige diskussion tungt. Måske kan det tages som typisk for en Barrister, når han på mit spørgsmål om hans standpunkt til spørgsmålet svarede: »Nej, en forening af de to brancher må ikke ske, for sker det, vil standen som helhed forringes, og forringes den, bliver også dommerne ringere. Skulle det sidste ske, har vi ikke længere noget, der hedder »justice«.

Kapitel VI

DOMMERNE

»It is not without significance that the historic names upon the roll of English legal literature – Glanvil, Bracton, Littleton and Fortesque, Coke and Hale and Blackstone – should have been the names of judges.«
(C. H. S. Fifoot).

England har ikke noget justitsministerium. En stor del af de forretninger, som her i landet varetages af justitsministeriet, er i England underlagt Lord Chancellor og the Home Secretary. Den »civile« side af retsplejen hører under førstnævntes ressort, medens Home Secretary mere har tilknytning til strafferetsplejen.

Lord Chancellor er medlem af kabinettet og »Speaker« (forhandlingsleder) i House of Lords, hvor han sidder på »the Woolsack«.¹ Det er dog kun en del af hans virksomhed. Han indtager nemlig den ejendommelige dobbeltstilling, at han foruden at være politiker er præsident i House of Lords, når »Huset« sættes som domstol. Præsidentstolen overlader han dog ofte til en ex-Lord Chancellor, for som øverste dommer har han adskillige opgaver af administrativ karakter, der beslaglægger hans tid. For det første har han en afgørende indflydelse på besættelsen af de fleste dommerembeder. Han udnævner ikke alene de læge fredsdommere, Justices of the Peace, men også County Court-dommerne (de civile underrettsdommere), der mærkeligt nok ikke er kongelig udnævnte embedsmænd. Alle andre dommere udnævnes af kongen, men medens dommerne i High Court indstilles af Lord Chancellor, nomineres dommerne i House of Lords og Court of Appeal samt retspræsidenterne af premierministeren. Lord Chancellor fører dernæst en vis kontrol med County Court. Nominelt er han også præsident for Supreme Court, men han har intet at gøre med rettens arbejde i kriminelle sager, der overvåges af Lord Chief Justice, præsidenten for King's

1. Således betegnes fra gammel tid Speaker's sæde i parlamentet, fordi England for en stor del skylder uldproduktionen sin velstand, og »the Woolsack« er således et symbol på landets magtstilling.

Bench. Endelig udnævner Lord Chancellor den store stab af clerks, der er knyttet til retterne. Det vidtspændende arbejde, der således er underlagt Lord Chancellor, administreres af et departement med en under Lord Chancellor sorterende departementschef.

Home Secretary har indflydelse på de underordnede kriminelle domstole derved, at de juridiske dommere (Magistrates og Records) udnævnes af kongen på hans indstilling. Politi- og anklagevæsenet sorterer under Home Office, hvis forretningsområde iøvrigt spænder over mange felter, der ikke har tilknytning til justitsvæsenet.

Med undtagelse af County Court-dommerne, der udnævnes – og afskediges¹ – af Lord Chancellor, udnævnes de engelske dommere som nævnt af kongen. Medens andre embedsmænd (civil servants) udnævnes »during the pleasure of the Crown«, har dommernes uafhængighed siden the Act of Settlement af 1701 fundet udtryk i, at de *udnævnes »during good behaviour«*. De kan kun afskediges af kongen efter indstilling af parlamentets to kamre efter forudgående procedure. Det er sidste gang sket i 1830.

En underrettsdommer skal gå af i en alder af 72 år, medens der ingen *aldersgrænse* gælder for dommerne i de overordnede domstole. Enkelte har en alder nær ved 80 år.

En dommer må ikke være medlem af House of Commons,² og det er i det hele ikke velset, at en dommer beskæftiger sig med politik (Jenks).

En dommer kan efter common law ikke sagsøges for, hvad han har gjort eller sagt, sålænge han beklæder dommersædet. Dette er udtalt i en ledende dom, hvor sagsøgeren af dommeren var beskyldt for at være en grisk person, der snyltede på de fattige: »You are a harpy preying on the vitals of the poor.« Dommernes immunitet begrundes i dommen således³: »Det er en fundamental regel, som har gyldighed i alle domstole, at en dommer, som er udnævnt til at afgøre, hvad der er ret, må udøve sin magt under lovens beskyttelse, uafhængigt og frit, upartisk og uden frygt. Denne forholdsregel er ikke givet til beskyttelse af en onskabsfuld eller korrump dommer, men af hensyn til folket, i hvis interesse det er, at dommerne skal have fuld frihed til at udøve deres funktioner uafhængigt og uden frygt for konsekvenserne.«

*

Måske har intet land i verden så fremragende dommere som England. Meget i retsplejen har også fra engelsk side været kritiseret, men for deres dommere nærer folket respekt. Fortidens største jurister, der nævnes side om side med navnkundige søhelte og store statsmænd, har næsten alle været

1. Afskedigelse på grund af embedsforsømmelse eller embedsmisbrug er hidtil aldrig sket.

2. Judicature Act 1925, s. 12.

3. Scott v. Stansfield, (1868) L. R. 3 Ex. 220

dommere. De har udmærket sig ikke alene som retsledere, men mange af dem også som juridiske forfattere af værker, der har haft blivende betydning, for eksempel Blackstone's Commentaries. Når der i retssalen citeres domme eller rettere, hvad de enkelte dommere har sagt i deres vota (kompromisbegrundelser bruges ikke), kan man høre dem omtalt som »the great judge« eller »the eminent judge«. Mange af dem har været markante skikkelser, og det gælder stadig, at de engelske dommere virker stærkere end deres kolleger på kontinentet.

Når de engelske dommere nyder en så fremskudt position, skyldes det i særlig grad, at man i England finder, at en stærk og uafhængig dommerstand er et af de sikreste bolværker mod undergravning af de ledende principper i et sandt demokrati. Med dette udgangspunkt har englænderne taget de strengeste konsekvenser i henseende til dommerudvælgelsen. Uden med fremragende retslærde på dommersædet kunne den for engelsk ret så karakteristiske udvikling af case law heller ikke have været mulig.

Fire træk adskiller engelske dommere fra deres kontinentale kolleger: 1. deres rekruttering, 2. deres forbliven i det een gang opnåede embede, 3. deres fåtal og 4. deres høje løn. Vi vil se lidt nærmere herpå.

1. Hvad *rekrutteringen* angår, har det siden det 14. århundrede været *praksis at hente dommerne fra sagførerstanden, og det er stadig en undtagelsesfri regel*, at ingen udnævnes til dommer, uden at han forhen har været Barrister, i de overordnede domstole altid King's Counsel. Ved at hente dommerne fra det praktiske livs mænd finder man for en væsentlig del forklaringen på, at England tidligt frigjorde sig fra romerretlig påvirkning og skabte sit eget retssystem (Holdsworth). De juridiske og personlige kvalifikationer er så afgørende ved dommerudnævnelser, at *ancienniteten er underordnet*. Dog skal man efter loven have været Barrister i en vis årrække, nemlig for at blive dommer i Court of Appeal 15 år, i High Court 10 år¹ og i County Court og magistratsretten 7 år.² Dommerembederne i Supreme Court, der også omfatter High Court (Landsretten), opslås ikke ledige; de kan ikke engang søges. Man bliver simpelthen *kaldet*.

For at forstå den dybere baggrund for den engelske ordning må man gøre sig klart, at *den spaltning i juridiske klasser, som vi har hos os: Embedsmænd og sagførere, ikke kendes på samme måde i England*. En dommer hos os er i sin rod embedsmand. Han føler sig beslægtet med de juridiske embedsmænd, der har administrative opgaver, og sammen med dem udgør de en blok forskellig fra juristerne i det frie erhverv, sagførerne. I England er det anderle-

1. Judicature Act 1925, s. 9.

2. County Court Act, 1934, s. 5; Metropolitan Police Courts Act, 1839, s. 3.

des. Der sonderer man mellem domstolsjuristerne på den ene side, det vil sige dommerne og sagførerne under eet, som hører til den egentlige »legal profession«, og på den anden side de mange, der – man kan næsten sige – er gået på afveje ved at benytte deres sagføreruddannelse på andre områder, for eksempel i administrationskontorerne. En sagfører, der udnævnes til dommer, bliver ganske vist formelt embedsmand, men på grund af hans fortid i skranken føler han sig aldrig som egentlig civil servant, som statsfunktionær. Følgende udtalelse i et værk, der ofte er benyttet i denne bog (Radcliffe & Cross: *The English Legal System* pag. 388), tjener til sammenligning: »En ung mand med juridisk uddannelse i England har intet valg mellem at drive privat praksis og at blive dommer. Det er gennem privat praksis, hvis han opnår succes, at han som midaldrende eller som ældre mand kan indtage et dommerembede, og når han bliver dommer, vil han ikke føle, at han er blevet tjenestemand, og at han er kommet i en verden forskellig fra den, han levede i, da han var i skranken. Det at være dommer i England er ikke et hverv, der administreres af statstjenestemænd på samme måde som arbejdet i administrationskontorerne, men er snarere et hverv, der er baseret på en privat profession, hvis ledende medlemmer forsynes af staten med autoritet til at præsidere i dens domstole«. En anden forfatter (Brierly) udtrykker sig på lignende måde: Dommerne er ikke civil servants i ordets almindelige betydning, »but serve the state in a civil capacity.«

Dette system anses for at være *det sagligt bedste*. Ingen kender bedre end de procederende sagførere gennem deres mangeårige praksis i skranken domstolens arbejde og arbejdsform. *Det skaber efter engelsk opfattelse også større uafhængighed i forhold til administrationen*. Den dommer, der kommer fra embedskontorerne, mener man ikke kan frigøre sig for sin tidligere tilknytning til statsforvaltningen. Han vil på forhånd være tilbøjelig til i retssager at slutte sig til de synspunkter, der forfægtes af »the Crown«, en af de værste beskyldninger, man kan rette mod en engelsk dommer. Derfor ser man i England med nogen skepsis på det kontinentale system. Denne frie holdning, som Englands dommere så ofte har vist at indtage overfor »the Bureaucracy«, har som tidligere berørt ført til gnidninger mellem administration og domstole. Administrationen mistænker dommerne for at leve i en lovlig individualistisk atmosfære og at finde en vis tilfredsstillelse i at tilsidesætte ministerielle anordninger, medens dommerne på deres side er kritisk indstillet overfor de mange administrative bestemmelser, der lægger bånd på borgernes handlefrihed, og som heller ikke er udformet med den omhyggelighed, som formålet kræver.

Blandt de fordele, der knytter sig til den ordning at tage dommerne blandt sagførerne, fremhæver engelske jurister den fortrinlige lejlighed, der derved

gives til at skabe *et godt forhold mellem dommerne og sagførerne*. De sidste ser op til dommerne, fordi de tages blandt de bedste af deres egen kreds, og omvendt forstår dommerne som tidligere sagførere disses vanskeligheder. De værdsætter i særlig grad en god procedure, fordi den som følge af den engelske præcedensdyrkelse er en forudsætning for at nå til det rigtige resultat. Det er derfor ganske fremmed for engelsk tankegang kun at overlade »facts« til sagføreren og »law« alene til dommeren – for ikke at sige til dommerens intuition. Dommerne er heller ikke ængstelige for at udtrykke deres anerkendelse af en god indsats fra sagførernes side. Det er således ikke ualmindeligt, at en dommer indleder sin dom med en vending som denne: »This is a very difficult case, and I am obliged to Mr. . . . for the help he has given me.« Udtalelser som disse finder man også i de trykte domme. Det er karakteristisk og vidner om en forståelse af de situationer, en sagfører kan komme i, at dommeren særlig udtrykker sig som nævnt, når han skønner, at en sagfører af juridiske grunde må tabe en sag, idet han derved garderer sagføreren mod uberettiget kritik fra klientens side. Min viden herom har jeg fra en af High Courts dommere, Mr. Justice Denning.

2. Det andet træk, der skiller den engelske dommerordning fra den kontinentale, er, at dommerne *ikke plejer at avancere op gennem grader*. En underdommer, det være sig en County Court dommer eller en Magistrate, avancerer ikke til medlem af de overordnede domstole, og det er ingeniunde en almindelig regel, at dommerne i High Court senere bliver udnævnt til dommere i Court of Appeal eller House of Lords. Men det er en regel, der lider af undtagelser. I de senere år er to County Court-dommere, der begge var King's Counsel, udnævnt til medlemmer af High Court; hyppigere ser man dommere fra denne domstol, navnlig de, der sidder i Chancery Division, rykke op i Court of Appeal, af hvilken domstol man godt kan blive medlem direkte fra »the Bar«, hvilket også gælder House of Lords. Om man bliver udnævnt til dommer i County Court eller i Supreme Court afhænger væsentligt af kvalifikationerne.

I det system, at en dommer normalt bør forblive i det embede, hvortil han een gang er udnævnt, *finder man en garanti mod forfremmelser af politiske grunde*. Der er også noget sundt i den ordning, at en dommer ikke skal spekulere på yderligere advancement. Det har i England den følge, at ingen udnævnes til dommer før i en moden alder, medens advancementssystemet forudsætter, at de, der aspirerer til de højeste dommerstillinger, må begynde i 1. instans som yngre, uerfarne mænd for at nå op i graderne, inden de bliver for gamle. Selvom ens juridiske evner næppe i større grad tiltager med årene, er der sikkert noget rigtigt i den tanke, at den, der sidder i dommersædet, skal fylde på denne plads ikke alene i kraft af sin juridiske kunnen,

men også i kraft af den livserfaring, som årene giver. Englænderne har derfor noget svært ved at forstå, at en ung dommer på 40 år er en virkelig dommer. Han mangler noget af det, som folket lægger vægt på: Autoritet i dommersædet. Da jeg engang præsenterede mig som judge, blev jeg spurgt: Really?

Man *udnævnes sjældent til underdommer før i 50-års alderen*. Flere er ved udnævnelsen nærmere de 60. Det vil en dansk dommerfuldmægtig vel synes er et dårligt advancement, men han må huske, at disse dommere ved udnævnelsen er velhavende mænd, der som dygtige sagførere har haft forudsætning for at spare en formue sammen.

Det sidste gælder i endnu højere grad i de overordnede domstole. Om aldersfordelingen gives følgende tal udregnet efter Whitaker's Almanack for 1947:

	Yngste	Ældste	Gennemsnit v. udnævn.	Gennemsnit
High Court { King's Bench Div.	47	79	55 ¹	64
High Court { Chancery Div. . .	47	69	54	56
High Court { Divorce Div. . . .	46	71	53	56
High Court under eet.	46	79	55	61
Court of Appeal	56 ²	77	60	62
House of Lords.	65	77	62	70

3. Hvad særlig overrasker en udenlandsk jurist, er det forbavsende *ringe antal* (juridiske) dommere i England. I kapitel III har jeg forsøgt at give en forklaring herpå. Dommerne fordeler sig således:

De overordnede domstole:

Lord Chancellor (Præsident i House of Lords)	1
Lord Chief Justice (Præsident for High Courts King's Bench Div.)	1
Master of the Rolls (Præsident for Court of Appeal)	1
Præsidenten for High Court's Divorce Division m. v.	1
Law Lords (House of Lords).	9
Lord Justices (Court of Appeal).	8
High Court Justices	31
	Ialt: . . . 52

1. I 1947 blev to sagførere udnævnt til High Court-dommere i en alder af henholdsvis 47 og 48 år, hvilket kunne tyde på en tendens til at få yngre dommere.
2. I 1947 blev to High Court-dommere i en alder af henholdsvis 47 og 67 år udnævnt til dommere i Court of Appeal. Førstnævnte var ved sin udnævnelse til dommer i High Court kun 44 år, hvilket er noget nær rekorden. Den 20-årige aldersforskel mellem de to dommere viser, at det ikke er ancienniteten, der er det primære.

Underretterne:

County Court Judges.....	ca. 60
Magistrates, herunder faste Chairmen (men ikke Records) i Quarter Sessions.....	ca. 50
	Ialt... ca.110

Det samlede antal faste juridiske dommere er altså i England cirka 160, et mindre antal end i Danmark, hvis befolkning kun er cirka en tiendedel af befolkningen i England og Wales.

4. Bemærkelsesværdig er endelig de engelske dommeres efter danske forhold overordentlig *høje løn*, hvilket fremgår af nedenstående skema:

Lord Chancellor.....	10.000 £ ¹
Lord Chief Justice	8.000 £
Master of the Rolls.....	6.000 £
Law Lords.....	6.000 £
Lord Justices.....	5.000 £
High Court Justices.....	5.000 £
 County Court Judges.....	 2.000 £
Magistrates.....	2.000 £

Det er jendommeligt at se det store spring i lønnen² mellem en underdommer og en landsdommer (High Court Judge). Da en dommerstilling i England uanset grad giver en enorm position, og antallet af dommere selv i underretten er ringe, er *også de underordnede domstole besat med særdeles kvalificerede jurister*, selvom de fleste af dem ikke har været King's Counsel. Man vil derfor forstå, hvilke uhyre krav der stilles for at blive udnævnt til dommer i Englands overordnede domstole. Men det må jo efter den engelske domstolsordning også være indlysende, at der præsumtivt må være forskel i en underdommers og en landsdommers kvalifikationer, da *dommerne også i High Court sidder som enedommere*, hvilket fremmer de mere selvstændige naturers interesse for disse stillinger. Uden denne kvalitetsforskel ville der ikke være megen mening i at føre de største sager for en enlig dommer i High Court.

Omvendt ser man, at der ikke er gjort forskel på dommerlønningserne i High Court og Court of Appeal³ (nærmest svarende til højesteret, da House

1. Heraf dog 4.000 £ som »Speaker« i House of Lords.

2. Pensionen er også høj, i Supreme Court indtil 3,500 £, Judicature Act, s. 14.

3. Det er blevet sagt mig, at dommerne i Court of Appeal engang fik valget mellem højere løn eller at blive »Privy Councillors« (pag. 52), og at de foretrak æren fremfor pengene.

of Lords behandler yderst få sager). Det er måske tvivlsomt, om det i det hele taget betragtes som mere eftertragtelssværdigt at sidde som meddommer i Court of Appeal end som enedommer i High Court. Givetvis er High Court gjort til en meget stærk domstol. Som følge af det her i landet gennemførte hierakiske embedsmandssystem er landsretterne placeret i en mindre tillokkende mellemgruppe.

Medens lønnen for County Court-dommere jævnlig er steget, har dommerlønningerne i de overordnede domstole været uforandret siden tiden fra den første verdenskrig. Prisstigningen siden og de højere skatter har gjort det spørgsmål aktuelt, om lønnen stadig er høj nok til at reservere de bedste kræfter for domstolene. Man må jo stadig erindre, at dommerne tages blandt de mest fremragende Barristers, der har større indtægter end selv de højest betalte dommerembeder byder, – dog »the best men will always take it« (Ensor). En justitssekretær i Edinburgh, der fortalte mig, at enedommerne der fik 3.600 £ om året, svarende til cirka 70.000 danske kroner, føjede genert til: »We are only a poor country«.

Selvom embedslønningerne i England for så vidt angår de overordnede stillinger ligger på et højere niveau end hos os, må dog fremhæves, at *dommerne i de overordnede retter er de højest betalte embedsmænd i det britiske rige*.¹ En engelsk minister oppebærer 5.000 £ årlig, en departementschef (permanent secretary) fra 3.000 til 3.500 £, en admiral (noget varierende efter graden) er lønnet med 2-3.000 £, chefen for Scotland Yard, svarende til vor rigspolitichef, oppebærer 3.500 £, og the Director of Public Prosecutions (rigsadvokaten) 2.500 £. Selv en underdommer i England får højere løn end direktøren for British Museum, der er lønnet med 1.650 £.

At det engelske folk overvåger ethvert skridt, der kan udlægges som et forsøg på at forringe dommernes uafhængige stilling, fremgår af en episode i 1931. Under den daværende økonomiske krise vedtoges det at nedsætte alle embedsmænds løn med 10 pct., herunder dommernes. Det er karakteristisk, at det ikke var dommerne, men folket der protesterede herimod, og det endte med, at dommerne fik lov til at beholde deres løn ubeskåret. Om det var rigtigt i den givne situation, er en anden sag.

*

En engelsk dommer bidrager ved sin retsledelse meget til at skabe den *værdighed om retsforhandlingen*, som man møder i domstolene. Det ydre udstyr er også lagt an herpå. I Supreme Court og i County Court, derimod ikke i magistratsretterne, sidder dommerne i *kapper* og bærer *paryk*. I County Court er kappen mørkeblå med violette bræmmer, i King's Bench

1. Ærkebiskoppen af Canterbury og the Attorney-General er dog undtagelser.

mørkeblå med et bredt rødt skærf, og i de andre divisions i High Court samt i Court of Appeal sidder dommerne i sorte kapper. I Court of Criminal Appeal og i Court of Assize er kappen rød, en farve der bruges i kriminelle sager. Mindre farverigt er billedet i House of Lords, hvor dommerne for at illudere, at de sidder som medlemmer af parlamentet, er iført almindeligt (sort) jakketøj, hvorimod advokaterne bærer både kappe og i denne domstol *lange* parykker.

Det er stilfuldt at se dommerne gå i procession til Westminster Abbey den 11. oktober, hvor der holdes en særlig gudstjeneste i anledning af det nye retsår, der indledes efter sommerferien (long vacation), der begynder den 1. august.¹ De lange parykker, som da bæres (se billedet pag. 272), benyttes kun ved højtidelige lejligheder.

Under omtalen af stilen og etiketten i retssalen må nævnes, at dommerne tiltales »My Lord« eller »Your Lordship«, magistratsdommerne dog mindre fint »Your Worship«. Det svarer nærmest til vort »Høje Dommer«. Kun sjældent er dommeren nemlig egentlig Lord, det vil sige har Peer-rang. Det gælder foruden dommerne i House of Lords kun retspræsidenterne og måske nogle få andre. Derimod er det kutyme, at dommerne i Supreme Court ved udnævnelsen bliver »knighted«, hvilket giver titlen »Sir«. En High Court dommers officielle titel efter loven er »Mr. Justice x«, en undtagelse fra den engelske skik, hvorefter man kun er mister uden tilføjelse af stilling.

Den, der kun få gange har mødt i en engelsk retssal, vil navnlig med danske forhold som baggrund være tilbøjelig til at mene, at den ærbødighed, der vises retten, virker noget overdrevent. Det er for eksempel skik, at sagførerne bukker for dommeren, når de kommer ind midt under et retsmøde, selvom de måske kun kommer som tilhørere og er klar over, at dommeren ikke har bemærket dem. Forlader de retssalen, inden retten er hævet, går de ud med bøjet ryg, næsten krybende, efter påny at have afleveret et buk. Det hører nu engang til etiketten blandt skrankens mænd, ligesom det er en uskreven lov, at der er tavshed i retten, medens dommeren gør notater. Har man sin daglige gang i retten, værner man sig hurtigt til disse hævdvundne former, som lægmanden finder naturlige. Det virker trods alt heller ikke stift, og dommerne selv tager heller ikke disse former højtideligere, end formålet kræver. Det betragtes da heller ikke så uærbødigt, at en sagfører, selv

1. Court of Criminal Appeal holder en ekstra session i september. Retsferierne er iøvrigt: Jul fra den 24. december til den 6. januar og påske og pinse, der strækker sig en uge udover helligdagene.

Udenfor retsferien arbejdes der de fem første dage i ugen, magistratsretterne dog ofte også om lørdagen. Retsmøderne begynder som regel først kl. 10,30 og vedvarer til kl. 16, afbrudt af frokostpause fra kl. 13 til kl. 14.

i House of Lords, siger dommerne imod, navnlig ikke, når der indledes med ordene »with respect«. Man kan endog høre sagførerne sige: »With respect, your Lordship is wrong«, og så forklarer de nærmere, hvorfor Lorden er wrong. Dommerne er kun glade for at blive retledet, og de tager sig ikke nær på en elskværdig måde at blive sat til vægs. Det vil blive omtalt nærmere, når vi kommer til retsforhandlingen.

Dommernes *ligefremhed* kan illustreres ved nogle eksempler:

Et norsk rederi var for nogle år siden part i en søsag, der gik gennem alle tre instanser i London. Det norske rederi havde tabt i de to første instanser, men prøvede så lykken i House of Lords, hvor modparten, et engelsk selskab, nu led nederlag. Dette selskabs skotskfødte advokat havde hele tiden mærket en modvilje blandt dommerne overfor de synspunkter, som han med bravour havde forfægtet i de lavere instanser. Da han for sidste gang tog ordet, indledede han med en beklagelse af den kulde, han havde mødt hos Lorderne, idet han sagde, at en sagfører vel aldrig før havde talt under så dårlige konditioner som han, fordi dommerne gang på gang havde afbrudt ham. En af dem svarede den klynkende sagfører, at det kunne have været meget, meget værre. Men det var åbenbart ikke trøst nok, for advokaten gentog sin beklagelse. Så indskød Lord Macmillan, Skotlands repræsentant i denne fornemme domstol: »Vis Dem nu som en rigtig skotte!« En frisk bemærkning som denne, fremsat af en mand, der har nået ærens tinde, rører noget af den engelske sportsånd, som bliver hængende ved en livet igennem. Kunne nogen tænke sig en dansk retspræsident sige til en træt sagfører under proceduren: »Frisk mod, Antonius, De er jo jyde som jeg selv«?

Under en mordsag i foråret 1947, der blev forhandlet for jury i »Old Bailey«, præsiderede Lord Goddard, the Chief Justice i egen person. Som Englands øverste dommer i kriminelle sager havde han bestegt dommersædet efterfulgt af Lord Mayor og flere andre under udfoldelse af et betydeligt ceremoniel. Under retsforhandlingen afgav et vidne beskrivelse af mordstedet på grundlag af et rids, som han havde i hånden. Lord Chief Justice, der på grund af afstanden til ridset havde vanskeligt ved at følge med, kaldte ikke af den grund vidnet hen til sig, men rejste sig og gik hen til vidneboksen, for at vidnet kunne vise ridset for ham dér. Derpå tog han det selv i hånden og sagde til vidnet, at han skulle holde det op for nævningerne på den og den måde, så de rigtigt kunne følge med. En dansk dommer af betydelig mindre værdighed end Englands Lord Chief Justice, en mand på over 70 år, ville have bedt vidnet komme til dommerbordet i stedet for at gå til ham.

Dommerne ynder også at tale på en ligefrem måde, som folket forstår. Under en straffesag, jeg overværede i den lille by Kingston nær London,

afgav en læge forklaring for Court of Assize om tiltaltes mentale tilstand. Han mente, at han var upålidelig, hvilket han omskrev ved at sige, at han havde en livlig fantasi. Dommeren – det var High Court's ældste dommer på 79 år – afbrød ham og sagde, at her i retten talte man engelsk, og at det på dette sprog hed: »He is a liar«. Men den gode doktor, der ville være fin, svarede, at en sådan sprogbrug benyttede han sig ikke af.

Ikke så sjældent – og det er måske ikke efterfølgelsesværdigt – benytter de engelske dommere lejligheden til at fremsætte moraliserende bemærkninger. Det skete f. eks. engang i Liverpool, hvor en High Court-dommer behandlede en skilsmisssag. Da han skulle afsige dommen, sagde han, at han var kommet til den konklusion, at alt hvad hustruen havde sagt var sandt, og alt hvad manden havde sagt var løgn. Så føjede han til – bemærk at manden var skolelærer – at han var glad for, at han ikke underviste i moral. Det er et spørgsmål, om ikke sådan en udtalelse virkede hårdere end selve skilsmissten, som han havde modsat sig.

Endnu et lille træk: Når man møder i Court of Appeal eller i Court of Criminal Appeal, hvor dommerne sidder sammen i et antal af tre, kan man komme ud for at høre præsidenten – efter at have hvisket med sin sidemand om sagen – sige til sagføreren: »My brother says«. Denne omtaleform virker for en dansk dommer overraskende. Den står i skærende modsætning til den overdrevne brug af titler, som benyttes af danske dommere selv mellem kolleger, der møder hinanden daglig gennem en stor del af deres liv.

Dette broderskab mellem Englands dommere giver sig praktisk udslag i, at selv de øverste dommere på kammeratlig vis deler byrderne imellem sig, derved at de skiftes til at påtage sig den byrdefulde opgave, som det er at være førstvoterende. Med al respekt for vor egen øverste domstol, må det være tilladt at sige, at det forekommer mig, at den i alt fald på dette punkt har noget at lære.

Barrets Foto.

Lord Goddard, Englands nuværende Lord Chief Justice.

Kapitel VII

RETSPLEJENS GRUNDREGLER

»These Rules of Procedure are, in effect, the work of the Judges«.
(*Professor E. Jenks*)

Vi har allerede omtalt, at England ikke har en enkelt retsplejelov, hvor alle regler – de vigtige som de mindre vigtige – er samlet. Størstedelen af de bestemmelser, efter hvilke retsplejen administreres, findes end ikke i parlamentslove. Naturligvis er domstolenes organisation og kompetence fastlagt ved lov, og det samme gælder flere af retsplejens mest centrale regler, for eksempel om vidne- og dokumentbeviset, hvorom Evidence Acts af 1898 og 1938 indeholder bestemmelser. Hvad angår den kriminelle retspleje, findes en række særlige love. De nærmere regler om, hvorledes sagerne skal behandles, vil man derimod ofte lede forgæves efter i en lov. Det gælder skriftveksling, berømmelse, vidneafhøring, udmeldelse af syns- og skøns-mænd, virkningen af parterers udeblivelse, i hvilken rækkefølge sagførerne skal tage ordet, sagsomkostninger, fri proces, fremgangsmåden ved appel etc., hvorom regler findes i de såkaldte *Orders and Rules*, der er intet mindre end retsplejens *corpus juris*. Disse bliver til i retsplejeudvalgene, *the Rule Committees*,¹ der således har en langt større betydning end det danske retsplejeudvalg, der mere betragter sig som en rådgivende institution for justitsministeriet end som et selvstændigt og initiativrigt organ for retsplejen. Der findes tre sådanne Rule Committees, et for Supreme Court, et andet for County Court (begge civile) og endelig et for de kriminelle domstole. The Rule Committee of the Supreme Court består af Lord Chancellor og de øvrige retspræsidenter samt af mindst fire andre overordnede dommere, to Barristers og to Solicitors.

Medens reglerne for County Court sættes i kraft af Lord Chancellor, skal de af the Rule Committee of the Supreme Court vedtagne regler forelægges parlamentet, men det er nærmest en formsag. Som alt tidligere be-

1. Judicature Act, 1925, ss. 99-100 og County Court Act, 1934, s. 99.

rørt findes der ikke i England et justitsministerium, der udfærdiger bestemmelser også på de områder af retsvæsenet, der mere direkte berører domstolene. Administration og lovgivningsmagt griber i England kun sjældent ind i domstolsjuristernes arbejde med udformning af de for retsplejen tjenlige regler. Bestemmelser, hvis gennemførelse medfører finansielle byrder for statskassen, skal dog altid forelægges finansministeren.

Hvor vi altså arbejder med retsplejeloven, arbejder engelske dommere og sagførere med "Orders and Rules"¹. Fælles for dem er deres generelle affattelse, der giver plads for vidtgående dommerskøn. De à jour føres fra år til år i kommenterede udgaver: *Annual Practice of the Supreme Court* (»*White Book*«), *County Court Practice* (»*Green Book*«) og – fortrinsvis vedrørende den kriminelle retspleje – *Stone: Justices Manual* (blot kaldet »*Stone*«). Det er håndbøger på flere tusinde tættrykte sider.

Vil man som udlænding studere engelsk retspleje udenfor retssalen, er det nyttigere at ty til andre værker.²

De tre grundprincipper i vor retspleje: Mundtlighed, offentlighed og bevisumiddelbarhed finder vi naturligt nok også i England, hvis retspleje ved siden af norsk og østrisk ret har været vort forbillede. Men disse tre principper indtager ingen dominerende plads i fremstillinger af den engelske retspleje. Det er ikke noget, man har måttet kæmpe sig til ved hjælp af slagord, fordi retsplejen er bygget op om dem som noget ganske selvfølgeligt.

Mundtlighed er reglen, når intet andet er bestemt. Den eneste praktiske undtagelse i civile sager er sagsforberedelsen, men den er til gengæld også skriftlig, så det forslår.

I England kender man ikke til henvisning af store indviklede regnskabs-sager til skriftlig behandling, men der findes i loven³ nogle bestemmelser, der kan bringes til anvendelse i visse sager. Dommeren kan nemlig bestemme,

1. »Rules« er underafdeling af »orders«; rules er atter delt i sections og paragraphs; referering for eksempel til S. C. R. (Supreme Court Rules), Order III, r. 6 (1) (b), bliver herefter forståelig. Country Court Rules forkortes til C. C. R.

2. Standardværket vedrørende den civile retspleje er *W. Blake Odgers: The Principles of Pleadings and Practice* (13. ed. 1946), der kendes af enhver praktiserende jurist. En kortere instruktiv beskrivelse af processystemet i de civile underretter finder man hos *R. C. L. Gregory: County Court Manual*, udgivet af Lord Chancellors Department (1946).

Det førende straffeprocessuelle værk er *J. F. Archbold: Pleading, Evidence and Practice in Criminal Cases* (31' ed. 1943); mere kortfattet er *A. J. Wilshire: Criminal Procedure* (1943) og *G. C. Touche & F. E. Ruegg: Criminal Procedure* (2. ed. 1933). Men der findes mange andre værker, og det er ikke ualmindeligt, at fremstillingen af strafferetten tillige omhandler straffeprocessen, for eksempel i *Kenny's Outlines of Criminal Law*.

Læsere, der måtte være interesserede i en fordomsfri vurdering af engelsk retspleje set med en praktikers øjne, kan henvises til *Claud Mullins: In Quest of Justice* (1931).

3. Judicature Act, ss. 88-97.

at en sag helt eller delvis skal behandles for en voldgiftsmand (*special referee, arbitrator*) eventuelt for en til retten knyttet embedsmand (*official referee*). Betingelserne er, 1) at parterne er enige om en sådan behandling, eller 2) at det drejer sig om en regnskabssag, eller 3) at sagen forudsætter en tidsrøvende gennemgang af dokumenter eller foretagelse af videnskabelige eller lokale undersøgelser, som dommeren skønner vil lægge for stærkt beslag på rettens arbejdskraft. Retten bestemmer omfanget af den myndighed, voldgiftsmanden skal udøve. Indenfor disse grænser har han beføjelse som en dommer. Kommer han i tvivl om juridiske spørgsmål, kan han forelægge dem for dommeren til afgørelse, ligesom dommeren også kan beordre ham til det.

Også *offentlighed* er en hovedregel. Nogen generel lovbestemmelse herom findes ikke, men princippet håndhæves strengt af domstolene. Man taler om retsmøder »in open court« som modsætning til møder »in chambers« eller *in camera*. De vigtigste undtagelser i *civile* sager er 1) de forberedende møder, der – som vi skal se – normalt ikke foregår for dommeren selv; endvidere 2) visse ægteskabssager og andre sager om familiemæssige forhold, idet pressen dog har adgang til retsmøderne og til at give et begrænset referat.¹ Skilsmisssager derimod behandles altid i offentlige retsmøder. Endelig må nævnes 3) sager, der ifølge deres beskaffenhed nødvendiggør »secret processes«, for eksempel visse handelssager og patentsager² og sager, hvor nationale interesser kræver hemmeligholdelse efter the Official Secret Acts.

I *straffesager* må retsmøderne ikke overværes af børn under 14 år, og skal vidner under 17 år udtale sig i sædelighedssager eller andre sager »contrary to decency or morality«, skal dørene lukkes for alle, der ikke har direkte tilknytning til retshandlingen³. De engelske børnedomstole er ikke offentligt tilgængelige; dog er det tilladt pressens repræsentanter at være til stede, men de må ikke referere sagerne således, at tiltalte ved navns nævnelse eller på anden måde identificeres. Lignende referatbegrænsning gælder i andre straffesager, i hvilke børn under 17 år er implicerede, selvom dørene ikke er lukkede.⁴

Bortset fra de særlig for børn gældende regler kan dørene iøvrigt lukkes under forundersøgelserforhør,⁵ medens dørlukning under domsforhandling kun finder sted, hvis det er nødvendigt for »the administration of justice«,⁶

1. Summary Procedure (Domestic Proceedings) Act, 1937.

2. Overhusdom: Scott v. Scott, (1913) A. C. 417.

3. Children and Young Persons Act, 1933, ss. 36 og 37.

4. Ibid. ss. 39 og 47.

5. Indictable Offences Act, 1848, s. 19.

6. R. v. Governor of Lewes Prison, (1927) 2 K. B. 254.

men der skal meget til, og i sædelighedssager plejer dommeren ofte kun at henstille til de tilstedeværende kvinder at forlade retssalen.

Bevisumiddelbarheden er meget vidt gennemført i England. Det har fra gammel tid været en regel, at vidner skal »*be examined viva voce and in open court*«, og court betyder her den ret, der skal dømme i sagen. Der gælder principielt ingen afstandsbegrænsning for vidner.¹

Fra bevisumiddelbarheden gælder undtagelser. I *civile* sager kan i visse tilfælde indenretlig vidneforklaring erstattes med bevis 1) »by affidavit« eller 2) »by deposition«.

1) For at spare udgifter, navnlig ved førelse af fjernere boende vidner, kan parterne *skriftligt* samtykke i, at et vidne i stedet for at møde i retten skal afgive en edelig erklæring (*affidavit-evidence*) for en såkaldt *Commissioner*, hvilken erklæring da tjener som bevis i retten.² Retten kan også selv bestemme, at visse stridspunkter (»particular facts«) om muligt bør søges bevist på denne måde, men hvis en part har begrundet ønske om, at et vidne føres i retten, og vidnet ikke på grund af sygdom eller af anden årsag er forhindret i at møde, bør affidavit-bevis ikke tillades. Der kan også blive spørgsmål om indenretlig krydsafhøring af den, der har afgivet affidavit.

2) Hvor et vidne ikke kan møde, men retten finder det »necessary for the purpose of justice«, kan den tillade *udenretlig* vidneforklaring under ed for en *Examiner* – undertiden en embedsmand, men hyppigere en *Bar-rister* – som parterne foreslår udpeget til denne opgave. Som man ser, er det ikke skik at sende sager til subsidiær vidneafhøring for en dommer. Forklaringen for Examiner foregår på samme måde som i retten; begge parter er til stede og afhører og modafhører vidnet. Forklaringen bliver protokolleret, og en udskrift (deposition) oplæses under domsforhandlingen.

I *kriminelle* sager er disse undtagelser fra bevisumiddelbarheden mere begrænsede. Vidner, der afgiver forklaring for forhørsdommeren, skal møde igen for den dømmende ret, medmindre andet bestemmes.⁴

Bevisdommelsens frihed er ikke på samme måde et princip i England som hos os. Selvom bevisfrihed vel nok må siges at være hovedreglen, er der mange undtagelser derfra. Omvendt vil man i England betegne det som et retspleje-princip, at afhøringen i retten foregår under form af *crossexamination*. Begge spørgsmål hører hjemme under læren om *evidence*, der indtager en dominerende plads i den engelske procesret. Herom vil vi høre nærmere i de to følgende kapitler.

1. For Supreme Court, se Judicature Act, 1925, s. 49.

2. S. C. R. Order XXX og XXXVIII.

3. Ibid. Order XXXVII.

4. Criminal Justice Act 1925, s. 13.

Det hører naturligvis til enhver engelsk borgers rettigheder at kunne søge domstolenes bistand; men der gælder en ikke betydningsløs undtagelse, som vi ikke kender. I dansk ret kan man ikke hindre en person i at anlægge sag, blot fordi han er *kværlant*, medmindre han lider af vrangforestillinger,¹ men der kan pålægges ham bøde for unødigt trætte. High Court derimod kan på begæring af the Attorney-General bestemme, at en person, der vanemæssigt og vedvarende uden tilstrækkelig grund anlægger processer af chikane eller trættekærhed, det være sig i High Court eller i en af de lavere retter, ikke fremtidig må anlægge sag uden rettens samtykke. Før sådan bestemmelse træffes, skal vedkommende dog have haft lejlighed til at blive hørt.²

Omvendt gjaldt der indtil for nylig en interessant begrænsning med hensyn til, hvem man kan sagsøge. Med støtte i doktrinen »*the King can do no wrong*« har staten i mange år hævdet, at den ikke kunne sagsøges, og domstolene har i vidt omfang været nødsaget til at bøje sig herfor. Det gjaldt særlig i sager om torts. Sådanne sager kunne – med enkelte undtagelser – kun anlægges mod den forsømmelige embedsmand, for hvis handlinger staten principielt ikke var ansvarlig. Men selv sager mod staten til opfyldelse af kontraktmæssige forpligtelser kunne som regel kun anlægges efter opnåelse af en »petition of right« i henhold til en Act af 1860. Dog plejede staten ikke at nægte tilladelse (give »royal fiat«), hvis the Attorney-General fandt, at der kunne være nogen grund for den private borger til at søge staten. Men stat og borger mødtes ikke som ligestillede parter i retten. Særlig nød staten en præferencestilling derved, at den ikke havde samme pligt til fremlæggelse af dokumenter som sagsøgeren. Selv den, der vandt sin sag mod staten, kunne indtil 1933 ofte ikke få tilkendt omkostninger, hvilket blev anset for stridende mod statens værdighed, der heller ikke tillod den at modtage omkostninger af den tabende sagsøger. Ydermere kunne sagsøgeren, når han undtagelsesvis fik dom over staten, ikke lade dommen eksekvere, men det havde naturligvis ingen praktisk betydning.

Nu er denne særstilling for staten, der i mange år har været følt som uretfærdig overfor samfundets borgere, ophævet ved *the Crown Proceedings Act af 1947*. Med få endnu gældende begrænsninger kan den private borger nu optræde som jævnbyrdig part med staten i retssager.

1. U. f. R. 1928. 1025 (H)

2. Judicature Act, s. 51 (» habitually and persistently and without any reasonable ground instituted vexatious legal proceedings«).

Kapitel VIII

VIDNER OG KRYDSEKSAMINATION

»The fairest cross-examination is generally the most effective«.
(Justice J. E. Singleton).

Bevislæren, læren om *evidence*, indtager en så central plads i den engelske proces, at der alene om dette emne findes en række voluminøse værker.¹ I dette kapitel skal kun behandles de mere almindelige regler om vidner og formen for vidneafhøringen, der er så særpræget, at en omtale vil være nødvendig for at følge gangen i en engelsk retssag. I det følgende kapitel vil vi se lidt nærmere på bevisreglerne, særlig dem, der begrænser bevisbedømmelsens frihed.

En forklaring for en ret afgives fra "*the witnessbox*", et lille indelukke, der er anbragt til højre eller til venstre for dommersædet, aldrig midt for. Også parter afgiver forklaring herfra. De er vidner som andre og kan indkaldes af modparten, hvilket dog sjældent sker. Ordet witnesses bruges i det hele i en videre betydning end ordet vidner hos os. Syns- og skønsmænd kaldes expert-witnesses. Selv en tiltalt er vidne, når han afgiver forklaring fra vidneboksen, men ligesom en tiltalt ikke har pligt til at udtale sig, kan han også vælge at afgive forklaring uden vidneansvar fra "*the dock*," det vil sige anklagebænken. Det nærmere herom hører en senere fremstilling til.

En parts- og vidneforklaring indledes altid med *edsaflæggelse*.² Med

1. Standardværket er *Taylor's Treatise on the Law of Evidence as administered in England* (1931). Det er i 2 bind med henved 1200 sider, indeholdende cirka 10.000 cases. Andre store værker er: *Phipson's Law of Evidence*, 1942, og en forkortet udgave: *Phipson's Manual of the Law of Evidence*, 6' ed. 1943, *Roscoe's Nisi Prius Evidence (civil)*, 20' ed. 1934, og sammes *Digest of the Law of Evidence and the Practise in Criminal Cases*, 15' ed. 1928, samt *Cockle: Cases and Statutes on Evidence*, 7' ed. 1946. Mere kortfattede fremstillinger af bevislæren findes blandt andet i det i kapitel VII nævnte værk af *Odgers* og særlig med hensyn til straffeprocessen i de almindelige strafferetlige fremstillinger hos *Kenny* og *Harris*, der vil blive nærmere omtalt siden.
2. Efter Oath's Act, 1888, erstattes eden af en højtidelig forsikring (affirmation), hvis vid-

biblen i høje hånd fremsiges edsformularen: »I swear by Almighty God that the evidence I shall give the court will be the truth, the whole truth and nothing but the truth«. Stævningsmanden eller clerken (ikke dommeren) hjælper det uvante vidne på gled ved at gentage edsformularens led. Handlingen virker ikke særlig højtidelig, og den indledes ikke med en formanings-tale. Et par gange har jeg endog set et vidne aflægge ed med den ene hånd i bukselommen, uden at dommeren gjorde nogen bemærkning herom. I det hele kan man vist sige, at edsaflæggelse i den angelsaksiske form har et noget stereotypt præg, ikke mindst i politiretterne, hvor der møder så mange professionelle vidner. Det er ikke almindeligt at indskærpe sandhedspligten under afhøringen, selv hvor der kunne være grund dertil.¹

For børn gælder ingen aldersgrænse, men de skal kunne forstå edens betydning. En dommer udsatte engang en sag, for at barnet først kunne blive belært om edens hellighed. Jeg har overværet et barn på 9 år aflægge ed. Er et barn tilstrækkeligt modent til at afgive forklaring – 6 år synes i almindelighed at være grænsen – men ikke modent nok til at aflægge ed, kan barnets ubeedigede forklaring akcepteres som bevis.²

Vidner i England *honoreres* efter rang og stand og efter hvilken art sager, de møder i: civile eller kriminelle sager, underretssager eller sager for High Court.³ Skalaerne, som iøvrigt kan fraviges under særlige omstændigheder, ser således ud:

net erklærer ikke at have nogen tro eller en tro, der ikke tillader ham at aflægge ed. Hvis en vidneforklaring først er afgivet under ed, kan den ikke anfægtes, fordi det viser sig, at vidnet ingen tro har.

1. Mened, *perjury*, straffes efter the Perjury Act af 1911. Forbrydelsen kræver forsæt, men ikke i nogen snæver betydning. Det er ikke alene strafbart at forklare, hvad man »knows to be false«, men også hvad man ikke positivt »believes to be true«. High Court har fundet det strafbart at forklare noget, hvorom man ingen kundskab har, selvom det sagte viser sig rigtigt, da man så moralsk er løgner (R. v. Wheeler, [1917] 1 K. B. 283). Et falsk vidnesbyrd om noget, der ikke er væsentligt (material), er ikke strafbart, men retten fortolker det vidt som omfattende for eksempel også et vidnes urigtige forklaring om ikke tidligere at have været straffet. Ingen kan fældes på et enkelt vidnes udsagn, men det yderligere bevis, der kræves, behøver ikke at tilvejebringes gennem andre vidner. Af hensyn til den krænkelse lige overfor retten, som perjury er, kan dommeren selv og på stedet beordre tiltale, hvis han skønner, at der er grundlag derfor, (Perjury Act, s. 9).
2. Children and Young Persons Act, 1933, s. 38.
3. Witness' Allovances Order, 1920.

I. KRIMINELLE SAGER

Jurister og læger, der udtaler sig i deres professionelle egenskab ...	1 £	1 sh.
Almindelige vidner:		
Personer, som ikke mister løn,	0	5 -
Personer, som mister løn, højst	0	10 -
Rejseudgifter og udgifter ved overnatning godtgøres særskilt.		

II. CIVILE SAGER

High Court

	pr. dag:					
	<i>Indenbys</i>			<i>Udenbys</i>		
	£	sh.	d.	£	sh.	d.
Arbejdsmænd og håndværkssvende	0	5	0 (max.)	0	7	6 (max.)
Handlende og bønder	0	10	0 -	0	15	0 -
Auktionsholdere og revisorer	1	1	0 -	1	1	0 -
Kunstnere, akademikere, mænd i liberale erhverv	1	1	0	3	3	0 -
Kontorfolk	0	10	6	1	1	0 -
Ingeniører og landinspektører	1	1	0	3	3	0 -
Rentiers, bankers, grosserere	1	1	0	1	1	0
Kvinder efter deres stand (min. 5 sh.)	0	10	0 (max.)	1	0	0 (max.)
Politiinspektører	0	5	0	1	0	0 -
Betjente	0	3	0	0	7	6 -
Rejseudgifter godtgøres højst med 1 sh. pr. mile.						

County Court

Honorarerne er her noget lavere, og der er ikke så mange klasser.

I civile sager fastsættes honorarerne til syns- og skønsmænd individuelt, og de kan være meget store.

*

De tilfælde, hvor et vidne er *udelukket* fra eller *fritaget* for at afgive forklaring, afviger en del fra dansk ret. For at lette jævnføringen med de regler, vi kender, benyttes her en anden systematik end den engelske. Langt de fleste regler er dannet af domspraksis.

En til retsplejelovens § 169, stykke 1, nr. 2, svarende regel, hvorefter en sagfører ikke uden klientens samtykke må afkræves vidnesbyrd om, hvad der i hans egenskab som *sagfører* er blevet ham betroet (*legal professional privilege*), er fastslået i en dom fra 1881.¹ Men den engelske regel er vidrerækkende, idet den også gælder, hvad sagføreren har erfaret fra andre end sin klient med henblik på varetagelsen af hans anliggender, men i så fald

1. Wheeler v. Le Marchant, (1881) 17 Ch. D. 675.

dog kun, hvis det drejer sig om en verserende eller påtænkt retssag.¹ Privilegiet gælder også ubetinget i straffesager (cfr. retsplejelovens § 169, stykke 2), medmindre sagføreren mistænkes for at have bistået klienten med udførelsen eller tilrettelæggelsen af en forbrydelse.²

I modsætning til dansk ret gælder der ingen tilsvarende regel for *præster*, men der findes afgørelser, der viser, at der hersker nogen tvivl om spørgsmålet. Derimod er *lægers* vidnepligt uomtvistet efter retspraksis. Selv hvor personer har betroet sig til en læge i anledning af en forbrydelse, for eksempel ulovlig svangerskabsafbrydelse, kan lægen føres som vidne i straffesagen mod patienten. Både fra lægelig og juridisk side har man kritiseret manglen af en regel, der begrænser lægens vidnepligt.

Vidnesbyrd angående statens anliggender må ikke afkræves, hvis forklaringen antages at ville være »*injurious to the public interest*«. Skønnet herom overlader domstolene til »the head departement«. Også denne næsten hundredårige regel, der minder om bestemmelsen i retsplejelovens § 169, stykke 3, er fastslået i en dom.³

Men der gælder nogle andre nok så interessante vidneudelukkelsesgrunde, som vi ikke har mage til.

For at fremme en forligsmæssig afgørelse af tvistigheder, som ellers ville resultere i retssager, er det fastslået i to domme,⁴ at hvis en part i sin korrespondance med den anden part har gjort indrømmelser, men har mærket sine breve »*without prejudice*«, må adressaten, hvis det alligevel kommer til retssag, ikke uden afsenderens samtykke påberåbe sig korrespondancen eller føre vidner om den.

En bemærkelsesværdig regel er fastslået af House of Lords for nogle år siden i sagen *Russell v. Russell*.⁵ Hvis et barn er født under ægteskabet, er det hverken tilladt manden eller hustruen at forklare, at de ikke har haft samleje med hinanden på en sådan tid, at barnet kan være ægte. Denne regel var vel allerede fastlagt i en dom af 1727 som grundet på »*decency, morality and policy*« (Lord Mansfield), men var hidtil opfattet som begrænset til de tilfælde, hvor sagen udelukkende angik spørgsmålet om barnets legitimitet. House of Lords fastslog imidlertid i sin nævnte dom (med 3 stemmer mod 2)⁶, at den også måtte gælde i skilsmissesager, ja, selv hvor det er evident,

1. *Harris v. Harris* (1931), P. 10, *Mc. Corquodale v. Bell*, 45 L. J. C. P. 329.

2. *R. v. Cox. and Railton*, (1884) 14 Q. B. D. 153.

3. *Beatson v. Skene* (1860), 2 L. T. 378.

4. *Paddock v. Forrester* (1841), 3 Scott N.R. 715 og *Walker v. Wilsher*, (1889) 23 Q.B.D. 335.

5. L. R. (1924) A. C. 687.

6. High Court og Court of Appeal var kommet til det modsatte resultat, der således fandt støtte hos 6 af de 9 dommere, der havde taget del i sagens behandling i de forskellige

at barnet, fordi ægtefællerne har levet adskilt, ikke kan være ægte. Dommen vakte enorm opsigt, fordi den ikke blev anset for stemmende med moderne retsopfattelse. Earl of Birkenheads votum er særlig interessant, fordi det understreger betydningen af den engelske præcedensdyrkelse: »Vi skal ikke spørge os selv, om vi ville have givet en sådan regel (som den, der var fastslået af Lord Mansfield i den gamle dom fra det 18. århundrede), *endnu mindre skal vi undersøge, om forandrede sociale forhold har undermineret dens autoritet*. Vi finder dens anvendelse på legitimationssøgsmål klart anerkendt. Vor opgave er derfor at afgøre, hvorvidt det, der er utilladeligt som bevis i sådanne sager, er tilladeligt i skilsmisssager«. Denne forbløffende dom bliver uforståelig, hvis man ikke nævner de tre forbehold, hvormed den må læses. Har ægtefællerne været judicielt separeret, gælder den ikke. Den er endvidere begrænset til at angå forklaring om ikke-samleje (non access) med ægtefællen. Har en hustru indrømmet samleje med manden i conceptionstiden, kan hun for at opnå skilsmisse godt forklare, at hun i samme periode har stået i forhold til en anden. Endelig er det kun ægtefællen selv, der ikke må vidne om non-access. En britisk officer, der i avlingstiden har opholdt sig uafbrudt på kontinentet i tjenstligt anliggende, kan ikke i retten forklare, at han ikke har haft samleje med hustruen i England, men en til kompagniet hørende korporal kan derimod bevidne, at hans foresatte ikke kan have stået i forhold til hende, fordi han til stadighed har opholdt sig på slagmarken!

Om ægtefæller gælder en række andre regler. I straffesager kan tiltalte ægtefælle ikke føres som vidne af anklagemyndigheden, men derimod af forsvaret, hvis tiltalte samtykker.¹ Reglen lider af undtagelser, men de rækker normalt ikke videre end til at tillade en ægtefælle at vidne uden at pålægge pligt dertil.² Det gælder blandt andet i sager om blodskam, bigami, visse sædelighedssager, visse forbrydelser mod børn og måske også i sager om landsforræderi. Sædvanlig vidnepligt for en ægtefælle i straffesager består kun, når tiltalen går ud på vold eller anden »personal injury« overfor pågældende vidne.³

Hverken i civile eller kriminelle sager har ægtefæller pligt til at røbe, hvad de har betroet hinanden.⁴ Og i sager om ægteskabelig utroskab (der-

instanser. En juridisk forfatter skrev i sin indignation over dommen, at enhver ved, at de dommere, der udgjorde majoriteten i House of Lords, var ringere end de andre dommere.

1. Criminal Evidence Act, 1898, s. 1 (c).

2. Således fortolkes det i lovene anvendte udtryk »may be called«.

3. R. v. Lapworth, (1931) 1 K. B. 117.

4. Evidence Amendment Act, 1853, s. 3, og Criminal Evidence Act, 1898, s. 1 (d).

imod for eksempel ikke i injuriesager) er en part ikke forpligtet til at besvare modpartens spørgsmål, om han (hun) har gjort sig skyldig i utroskab, medmindre vedkommende allerede har ført modbevis herfor.¹

Medens et vidne – som vi skal se nærmere nedenfor – må tåle det spørgsmål, om han tidligere har været straffet, er det derimod fast praksis,² at et vidne er fritaget for at aflægge vidnesbyrd eller at fremskaffe dokumenter, der kan udsætte det for at blive sigtet for en forbrydelse eller dømt til at miste ejendom, forudsat at der er en reel fare herfor. Hvor specielle love gør brud på denne regel, forudsættes det almindeligvis, at vidnets svar ikke benyttes imod ham.

*

Vi vil nu gå over til at skildre vidneforklaringen, som den former sig i den engelske retssal. Ordet *krydseksamination* er i sig selv ikke særligt oplysende, hvis man derved blot mener, at afhøring følges af modafhøring og derpå eventuelt af genafhøring, således som vi også jo kender det hos os. Det særlige ved den engelske vidneeksamination – og her gælder parter også som vidner – er, at den fra dens begyndelse til dens slutning finder sted efter en ganske bestemt metode.

Den engelske vidneafhøring har tre led: 1) Hovedafhøring, kaldet *examination-in-chief*, 2) modafhøring, *cross-examination*, og 3) genafhøring, *re-examination*. Yderligere afhøringer finder ikke sted uden rettens tilladelse.

Inden vi omtaler disse tre led nærmere, må fremhæves nogle træk, der straks markerer forskellen mellem dansk og engelsk vidneførsel. Medens det er almindeligt hos os, at vidneafhøring foregår stykkevis, idet man udstykker vidnetemaet i punkter, som man afhører og modafhører om, inden man går over til det næste, er det en regel i England, at *den part, der fører vidnet, afhører til bunds angående samtlige spørgsmål, som ønskes forelagt vidnet, førend modafhøringen finder sted*. Denne forskel er så betydningsfuld, at den sætter sit præg på retsforhandlingen. Metoden stiller krav til sagførerne på en ganske anden måde end hos os. En afhøring til bunds, der ofte medfører, at den enkelte sagfører har ordet i flere timer, gør det nødvendigt, navnlig for den der har indkaldt vidnet, at forberede sig til afhøringen dels for ikke at glemme noget af betydning dels for at få så meget ud af den som muligt. Vidneafhøringen betragtes derfor som en endnu mere krævende opgave end selve proceduren. At være en god vidneeksaminator er en virkelig kunst. »At eksaminere vidner«, siger Wrottesley, en af Englands nuværende Lord

1. Judicature Act, 1925, s. 198.

2. R. v. Boyes (1861), 30 L. J. Q. B. 301 og Pye v. Butterfield (1864), 34. L. J. Q. B. 17.

Justices, »kræver en større kombination af evner end måske nogen anden branche indenfor advokatur, af hvilke de vigtigste er tålmodighed, koldblodighed, mod og takt.«

Til uvurderlig nytte for de unge har flere praktiske jurister, navnlig dommere, ud fra deres erfaringer i skranken skrevet belærende bøger om emnet.¹ Hvornår indser danske dommere og sagførere, at de her har en opgave?

Det er tidligere nævnt, at der i samme sag ofte møder flere Barristers, og selv hvor der ikke er engageret mere end een sagfører, møder han jævnligt med yngre kolleger (*devils*) som hjælpere. I sager af nogen betydning ser man dem *dele afhøringerne mellem sig*, og de yder også hinanden bistand ved at notere spørgsmål og svar ned til brug under efterfølgende afhøringer og proceduren.

Afhøringerne foregår ofte på grundlag af *optegnelser*, og det er en naturlig opgave for en Solicitor, der forbereder sagerne for Barrister, at optage nøjagtige forklaringer af vidner til brug for Barrister's eksamination i retten. Derimod plejer Barrister ikke før domsforhandlingen at interviewe vidnerne, idet han indskrænker sig til at tale med parterne.

En ting må endnu nævnes. Det er *ikke* almindeligt, at en sagfører under afhøringen giver et vidne frie tøjler, lader ham »*tell his own story*«. Der stilles et enkelt spørgsmål ad gangen, som regel så klart, at det kun kræver et kort svar. På denne måde har sagføreren vidneafhøringen i sin hånd og risikerer ikke, at hans slagplan ødelægges. Endvidere afskræer man på denne måde et vidne fra ræsonnerende udviklinger. Et vidne må ikke udtale sig om sin mening (*opinion*), men kun om sin iagttagelse (*memory*). Et vidne må derfor ikke spørges om, hvorvidt en person ved en given lejlighed har udvist forsømmelighed, for i så fald udtaler vidnet sin dom, og den er ikke relevant.² Men han må opfriske sin hukommelse ved henvisning til optegnelser af ham selv eller andre, nedskrevet *umiddelbart* efter den begivenhed, hvorom vidnesbyrd aflægges, da han endnu havde sagen i frisk erindring. Kun syns- og skøns mænd (*expert-witnesses*) må afhøres om *opinion*. Om et vidne er *expert-witness*, afgøres af dommeren, og efter en ledende dom³ lægges der afgørende vægt på, om han har drevet praksis og ikke blot har tilegnet sig teore-

1. anbefales kan *F. J. Wrottesley: The Examination of Witnesses in Court*, 2' ed. (1926), *Lord Macmillan: Law and other Things* (1937), *J. E. Singleton: Conduct at the Bar*, 3' ed. (1946), og *Malmcolm Hilbery: Duty and Art in Advocacy* (1947). En bog af ældre dato, men meget kendt og benyttet, er *Richard Harris: Hints on Advocacy*, der nu foreligger i 18. udgave. – Disse bøger er alle skrevet af dommere undtagen den sidste, der er skrevet af en Barrister.

2. Lord Goddard's votum i *Hollington v. F. Hewthorn & Co*, (1943) 1 K. B. 587.

3. *Bristow v. Sequeville* (1850), 19 L. J. Ex 289.

tiske kundskaber. Derfor tillodes det ikke en jurist, der havde været konsulent for den preussiske konsul i London, at aflægge forklaring om, hvorvidt Code Napoleon havde været gældende i Köln, skønt han fra sine studier i Leipzig vidste, at dette var tilfældet. En af dommerne (Alderson) sagde i sit votum: »Hvis en mand, som har studeret jura i Sachsen, men aldrig har praktiseret i Preussen, er kompetent vidne, hvorfor skulle så ikke en franskmænd være kompetent til at udtale sig om det samme. Eller antag, at jeg havde læst en bog om kinesisk ret, ville da en sådan erhvervet kundskab gøre det tilfældigt at føre mig som vidne om, hvad der er lov i Kina.« En anden dommer (Pollock) føjede til: »Antag, at en sag drejede sig om et medicinsk bevis, ville da et sådant bevis kunne føres af en mand, som har studeret ved et af universiteterne, men som aldrig har praktiseret?« Fra denne dom mener man dog ikke at kunne slutte, at en videnskabsmand, for eksempel en juridisk professor, skulle være helt udelukket fra at udtale sig som sagkyndig, fordi han ikke har været praktiker (Cockle).

Hovedafhøringen, *examination-in-chief*, foretages naturligvis af den, der har indkaldt vidnet. To vigtige regler gælder for denne afhøring.

Ethvert spørgsmål skal være »*relevant to the issue*«, det vil sige have direkte relation til det, der er stridens genstand. Drejer en sag sig om, hvorvidt en af A til B leveret vare er af god kvalitet, er det (efter domspraksis) irrelevant at spørge om, af hvilken kvalitet de varer af samme slags har været, som A har leveret til C, D og E, selvom man måske derfra kunne drage visse slutninger. Et sådant spørgsmål kan modparten protestere imod ved at sige: »*That is not evidence*«. Det er også irrelevant at stille spørgsmål med det formål at angribe vidnets almindelige troværdighed, og at føre andre vidner herom tilstedes ikke. Men er spørgsmålene ikke rettet herpå, men på at bevise, at vidnets udsagn angående spørgsmål, der er relevante for selve sagen, ikke stemmer med de faktiske forhold, kommer sådanne spørgsmål ikke i strid med reglen. Har således et af parten ført vidne, der har overværet en aftales indgåelse, givet et svar, der går partens sag imod, er det ikke irrelevant at føre andre vidner på, at han var beruset, da han overværede aftalen. Et sådant spørgsmål har ikke til hensigt at anfægte vidnets almindelige troværdighed, men at søge oplyst et punkt af direkte betydning for bedømmelsen af, hvad der er aftalt mellem parterne.

Leading questions, det vil sige suggestive spørgsmål, er i *examination-in-chief forbudte*. Denne for os ret selvfølgelig regel må ses i sammenhæng med, hvad der gælder under *cross-examination*. Forbudet gælder ikke ubetinget, for eksempel hvis spørgsmålet stilles for at hjælpe et glemsomt vidne på gled, altså tilfælde, hvor vi også i dansk ret ville tillade *leading questions*. Er vidnet ligefrem fjendtligt indstillet (*hostil*) overfor den part, der har ind-

kaldt ham, gælder det samme, og parten kan med rettens tilladelse også krydseksaminere ham, hvis der er modstrid mellem, hvad han nu siger og hans tidligere mundtlige eller skriftlige erklæringer.¹

Modafhøringen, *cross-examination* har et dobbelt formål: At svække de fra den anden side førte vidners udsagn og eventuelt selv at bygge et forsvar op herpå. Cross-examination former sig derfor på en ganske anden måde end examination-in-chief.

Modafhøringen er ikke begrænset af rammerne for hovedafhøringen, men der er fri adgang til at bringe helt nye momenter ind i sagen. *Leading questions* er her *tilladt* uden anden begrænsning end den, at de ikke må være chikanøse. Vidnet må også spørges, om han tidligere har været *straffet*, og om han tidligere har erklæret noget andet end det, han nu siger. Endelig er det fuldt tilladt at prøve et vidnes *almindelige troværdighed*, at eksaminere »as to credit«. Denne regel angår dog *ikke parter*, medmindre en parts troværdighed er selve stridens genstand, som det ofte vil være i en injuriesag. Spørgsmål »as to credit« kan være et tveægget sværd, for hvis vidnet afviser det i et spørgsmål liggende angreb på hans troværdighed ved at give et benægtende svar, er parten bundet af det. Man siger, at *svaret er konklusivt*. Det illustreres bedst ved et eksempel:² D har beskyldt P for at være en tyveknægt, og P anlægger erstatningssag mod D for injurier. D krydseksaminerer P med det formål at prøve hans almindelige troværdighed på følgende måde:

Spørgsmål: De havde arbejde hos Mr. X.

Svar: Ja.

Spørgsmål: Afskedigede han Dem?

Svar: Nej, jeg forlod selv pladsen.

Spørgsmål: Jeg antager, han afskedigede Dem på grund af uærlighed?

Svar: Nej.

Spørgsmål: Forlod De pladsen, fordi han havde opdaget, at De havde stjålet fra ham.

Svar: Nej.

Spørgsmål: Fortalte han ikke, hvorfor de måtte gå fra pladsen?

Svar: Nej.

Sagsøgerens »Nej« kan ikke modbevises ved at kalde X som vidne, for sagens genstand angår ikke sagsøgerens *almindelige* troværdighed, men om han har stjålet ved en bestemt lejlighed.

Anderledes derimod, hvis spørgsmålene tager *direkte* sigte på det, hvor-

1. Criminal Procedure Act 1865, s. 3 (der også gælder i civile sager).

2. Efter D. Elias: Evidence in a Nutshell, 1945, pag. 68-69.

om der er disput. Har D således støttet sin sigtelse mod P på, at han den 1. maj 1945 ulovligt har oppebåret 5 sh. 6 d., må P blive spurgt:

Spørgsmål: Den 1. maj eller i dagene deromkring modtog De af D's husassistent Mrs. Y 5 sh. 6 d.?

Svar: Ja.

Spørgsmål: Skulle disse penge ikke betales til mælkeemanden, Mr. Z?

Svar: Nej, hun skyldte mig pengene.

Mrs. Y kan da indkaldes for at vidne imod P.

Reglen om, at man i cross-examination er bundet af vidnets svar på spørgsmål, der alene tilsigter at angribe dets hæderlighed eller troværdighed, er begrundet i et dobbelt hensyn, for det første, at det ikke kan forlanges af et vidne, at det skal kunne etablere et forsvar over for alle mulige spørgsmål, for det andet, at en vidneførsel må have visse begrænsninger, for at den ikke skal blive uendelig. Det indses vel, at sandheden derved ikke altid kommer frem, »men dette, hvor sandt det end er, er for intet at regne sammenlignet med de ulemper, som vil følge af, at den modsatte regel herskede« (Tailor). Der gives dog *undtagelser*. Hvis et vidne 1. tidligere er straffet for en forbrydelse, eller 2. andre ligefrem kan bevidne, at han er kendt som en person, på hvis ed man ikke kan stole, eller 3. der er grund til at tro, at vidnet er partisk eller korrupt i favør af den part, som har indkaldt ham, og han for eksempel benægter at have modtaget penge for at svare, som han gør, er vidnets svar ikke det sidste ord, men bevis imod ham kan føres.

Re-examination har til formål at klarlægge tvivl, der har rejst sig under cross-examination. Den *må holdes indenfor de ved cross-examination afstukne grænser*, hvilket tages strengt. I en sag om erstatning for uforsvarlig lastning af et vareparti som dækslast, havde sagsøgerens vidne under examination-in-chief svaret, at dækslast var risikabelt. Efter at vidnet under cross-examination havde besvaret spørgsmålet: »Er dækslast ikke almindelig i sommertiden?«, blev der ved re-examination stillet det spørgsmål: »Bæres risikoen for disse sommer-dækslastninger af rederiet eller ladningsejeren?« Dette spørgsmål blev afvist, fordi det derved ville blive bragt et nyt forhold ind, som – hvis det skulle debatteres – måtte have berettiget modparten til cross-examination angående dette punkt. Hvis det imidlertid skyldes glemsomhed, at et spørgsmål ikke tidligere er stillet, vil dommeren dog ofte tillade afhøring herom under re-examination, men naturligvis med adgang til cross-examination.

Ligesom ved examination-in-chief må leading questions *ikke* stilles.

Når sagførerne har endt deres afhøringer, stiller dommeren ofte nogle supplerende spørgsmål. Når vidnet først er aftrådt, kan det ikke føres påny uden dommerens samtykke

Vi skal nu give et eksempel på, hvorledes afhøringen foregår.¹

A er tiltalt for at have bedraget B for 25 £. B afhøres som vidne.

Examination-in-chief:

Spørgsmål: Viste tiltalte dem noget?

Svar: Ja.

Spørgsmål: Hvad var det?

Svar: Et stort stykke papir, som han foldede ud.

Spørgsmål: Sagde han noget om det?

Svar: Ja.

Spørgsmål: Hvad sagde han?

Svar: Han sagde, at det var et aktiebevis på 100 £ i A/S X.

Spørgsmål: Troede De på det?

Svar: Afgjort.

Spørgsmål: Sagde han andet?

Svar: Ja, han bad mig låne ham 25 £.

Spørgsmål: Gjorde De det?

Svar: Ja, jeg gav ham en check.

Cross-examination:

Spørgsmål: De læste ikke det omtalte store stykke papir igennem, vel?

Svar: Nej.

Spørgsmål: Sagde De ikke til tiltalte, da han var ved at folde papiret ud:

»Det kan være det samme«?

Svar: Jo, jeg tror, jeg gjorde det.

Spørgsmål: Vil det så ikke sige, at aktiebeviset eller hvad det nu var, ikke har interesseret Dem meget?

Svar: Nej, ikke meget.

Spørgsmål: Vel overhovedet ikke?

Svar: Det har De måske ret i.

Re-examination:

Spørgsmål: Ville De have overladt tiltalte penge, hvis han ikke havde vist Dem det såkaldte aktiebevis?

Svar: Nej.

Man bemærker, at svarene er korte, og at alle spørgsmål i cross-examination er suggestive.

Det anses i almindelighed for *vanskeligere at foretage examination-in-chief end cross-examination, og en planløs re-examination kan ødelægge hele sagen*. Derfor overlades slutaafhøringen som regel til den mest erfarne Barrister.

1. Elias 1. c. pag. 71-72.

Barrots Foto.

The Hall i Law Courts.

Det er en fundamental læresætning, at man bør stille *så få spørgsmål som muligt*, og at ethvert spørgsmål bør forfølge et klart formål. Ellers keder det retten og gør let vidnerne vrangvillige. I almindelighed vil en kort og fair cross-examination være det mest effektive. Hvis man fører vidnet gennem hele den forklaring, som han allerede har afgivet, vil resultatet sandsynligvis kun blive, at han gentager sine svar med større eftertryk og klarhed end sidst. En dommer sagde engang til en sagfører, der gik for hårdt på: »Mr. X, you seem to be of the opinion that cross-examination consists of examining crossly« (gnavent). Et vidnes almindelige troværdighed bør helle ikke angribes, hvis det kan undgås, og det sker også kun sjældent. Det er heller ikke velset – men i cross-examination tilladt – at spørge et vidne, om det tidligere har været straffet. Fra praksis foreligger et afskrækkende tilfælde, hvor et vidne – efter forgæves at have protesteret mod at besvare et sådant spørgsmål – til sidst måtte indrømme, at han engang havde været straffet. I re-examination blev han spurgt: Hvornår var det? Svar: For 29 år siden! »De var altså kun en dreng?« indskød dommeren. Efter vidnets svar: »Yes, my Lord«, rejste der sig en voldsom indignation mod den sagfører, der havde bragt dette spørgsmål ind i sagen.

At re-examinere om bagateller anses for uklogt; ligeledes frarådes det at genafhøre et vidne, der har gjort en ynkelig figur under krydsforhøret. Et afskrækkende eksempel: Et vidne havde engang under cross-examination måttet erkende, at han tidligere havde været straffet for falsk forklaring. For at redde situationen, spurgte modpartens sagfører under re-examination, om han ikke også flere gange var blevet frifundet for lignende anklage. Hans bekræftende svar virkede som en boomerang.

Wrottesley's foran pag. 108 nævnte bog indeholder mange nyttige vink angående vidneafhøring, der også kan læses med udbytte af danske jurister, der lider under savnet af en praktikers vejledning. Nogle få råd skal her gives, skønt de i og for sig er selvfølgelige.

Vidner, der skal udtale sig om den samme ting, bør af ordensmæssige grunde og for at fremme koncentrationen som regel føres lige efter hinanden. Men en advokat bør føre sine bedste vidner først; dog kan det undertiden være tilrådeligt at gemme nogle af dem til senere, når de allerede førte vidner har frembragt en *prima facie* case, det vil sige støttet sagen så meget, at bevisbyrden nu ligger hos modparten. De mindre gode vidner bør ikke føres først eller sidst, men ind imellem de andre.

Kun højt kvalificerede vidner bør have lejlighed til længere selvstændige udviklinger. Derfor bør man normalt forme spørgsmålene således, at de kræver korte svar. Er man stillet overfor frygtssomme vidner, anbefales det at indgyde dem selvtillid ved først at stille dem nogle neutrale spørgsmål.

Det er uklogt og brutalt at krydseksaminere ud fra den teori, at vidner forklarer falsk. En usikker og vaklende forklaring er hyppigere, end man tror, udtryk for en uklar erindring hos vidnet. Hvis der imidlertid er særlig grund til at tro, at et vidne er uærligt, er der to veje at vælge: Enten lade ham gå eller åbne ilden imod ham, så han afslører sin partiskhed. Den første udvej anbefales overfor trodsige, samvittighedsløse og intelligente vidner; den sidste er mere brugbar, hvis vidnet ikke anses for tilbøjeligt til at ville sætte hårdt imod hårdt. Følger man den sidstnævnte fremgangsmåde, er det nyttigt at stille spørgsmål til ham hurtigt efter hinanden, således at han ikke får tid til at udklække en plan mellem spørgsmålene. En anden taktik er at prøve vidnets sandfærdighed ang. spørgsmål, som er uvæsentlige, men som stilles op, som om de var af afgørende betydning.

Læsere, der iøvrigt måtte være interesserede i dette emne, kan med udbytte læse *Richard Harris: Hints on Advocacy*. Bogen er af ældre dato (1897), men er stadig meget benyttet og foreligger nu i 18. udgave (1943). Der gives en interessant skildring af den rette måde at krydseksaminere de forskellige slags vidner på. Forfatteren inddeler dem i de uærlige, de rapmundede, de trodsige, de tøvende, de nervøse, de humoristiske, de listige, de hykleriske, de halværlige, de positive, de stupide, de halvprofessionelle og de officielle vidner!

Hvorledes bedømmer man nu den engelske form for vidneafhøring? Der er ingen tvivl om, at englænderne i almindelighed sværger til den. De er vel klar over dens brist, men metoden anses for effektiv, og der findes efter deres mening ingen, der er bedre, forudsat at den anvendes med dygtighed og takt. »Cross-examination frembyder utvivlsomt den bedste sikkerhed mod ufuldstændigt, fordrejet eller falsk bevis Er det vel sandt, at retten til at krydseksaminere til tider misbruges, kan værdien af den, rigtigt udført, som middel til at nå frem til sandheden under vort system ikke overvurderes« (Wrottesley). Sir D. Maxwell Fyfe, K. C., Englands hovedanklager i Nürnberg-Sagen, udtalte fornylig på et møde, hvor han gjorde sine landsmænd bekendt med kontinentets ukendskab til disse regler: »Frygten for at blive krydseksamineret har afskrækket mange uærlige parter fra at komme i retten og mange uærlige vidner fra at gå i vidneboksen. Den er en mere magtfuld garanti mod mened, end nogen frygt for politiundersøgelser kan være det.«

Som metode lader den sig næppe overføre til danske forhold. Der kræves mange års erfaring i skranken for at lære vidneafhøringens kunst efter engelsk mønster. Kan det være rigtigt, at metoden med at stille leading questions er effektiv overfor uærlige vidner, er det sikkert ikke mindre rigtigt, at den til tider kan virke hensynsløs overfor ærlige vidner af den mindre ro-

buste klasse eller overfor vidner, der ikke er vant til at møde i en retssal.¹ Dertil kommer, at vidneafhøringen til tider synes at foregå i lovlig stive former. Vidnerne holdes noget for strengt til spørgsmålene med det resultat, at oplysninger af relevans holdes tilbage.

På den anden side må man ikke undervurdere metodens fordele. Den fremmer agtpågivenheden og opfordrer til forberedelse. Der er langt mere orden og system i afhøringerne, end vi kender til. Det hele glider frem i et roligt tempo, hvor der bliver tid til at notere ned og til at fordøje svarene, før nye spørgsmål stilles. I denne henseende er der noget at lære for os.

1. En gejstlig (Ærkebiskop Whately) har udtalt følgende hårde dom: »I think that the kind of skill by which the cross-examination succeeds in alarming, misleading or bewildering an honest witness may be characterised as the most, or one of the most, base and deproved of all possible employments of intellectual power.« (Efter Wrottesley, pag. 74).

Kapitel IX

BEVISREGLER

»Little to do and plenty to get, I suppose?« said Sergeant Buzfuz with jocularity.

»Oh, quite enough to get, sir, as the soldier said when they ordered him three hundred and fifty lashes« replied Sam.

»You must not tell us what the soldier or any other man said, sir«, interposed the Judge; »it's not evidence.«

(Bardell v. Pickwick i Pickwick Papers).

I det foregående kapitel talte vi særligt om formen for vidneafhøringen. Her skal gengives nogle af de regler, der sætter grænse for, hvad der må tillægges bevismæssig vægt. De fleste er fælles for civile og kriminelle sager, men adskillige har alene hensyn til de sidste.

Englænderne anerkender principielt bevisbedømmelsens frihed, men undtagelserne er så talrige, at de sammenlignet med dansk ret indtager en dominerende plads. Man kan gå videre endnu og sige: De engelske bevisbegrænsninger står i skærende kontrast til det løse bevisskøn, som de kontinentale domstole akcepterer (Kenny). Forklaringen herpå er at søge i den vide udbredelse af lægmandselementet i retsplejen. Man har tidligt indset, at lægdommeren lettere end fagdommeren lader sig lede af følelse end fornuft. Domstolene har derfor gennem flere århundreders praksis dannet bevisregler bygget på common sense. Vel indrømmes det, at deres anvendelse i den konkrete sag ikke altid stemmer med denne fornuft, men man har ment at måtte ofre hensynet til billighedsbetragtninger i enkelttilfældene for fastheden og sikkerheden i de regler, domstolene skal administrere. Professor W. L. Birckbeck siger betegnende: »Juryen og bevislæren er englændernes to store garantier mod den værste form for undertrykkelse – den undertrykkelse, der skjuler sig bag retfærdighedens maske«, og, føjer professor Kenny til: »Disse to garantier er intimt forbundet, for den ene er et produkt af den anden.«

Medens det efter common law var en fundamental regel, at en person, der havde interesse i en sag, ikke kunne føres som vidne, er udviklingen i

det 18. og 19. århundrede, i hvilken periode de fleste bevisregler er udformet, gradvist gået bort fra dette princip, så vidt endda, at selv en tiltalt (siden Evidence Act 1898) kan afgive vidneforklaring under sædvanligt vidneansvar.

Det er sandsynligt, at bevisreglerne også på mange andre punkter vil blive lempet i fremtiden; meget tyder herpå. De gennem tusinder af resafgørelser dannede regler anses nemlig af mange engelske jurister for at være for komplicerede. Den sidste lov om bevis, Evidence Act 1938, har i nogen grad fulgt kritikken. En overgang til fuldstændig fri bevisbedømmelse er dermod ikke sandsynlig. *Den almindelige tillid til domstolene menes nemlig for en stor del at have sin årsag i de barrierer for bevisfriheden, som domstolene har sat.*

Om et bevis, der ikke kan godtages, fordi det er i strid med de fastlagte bevisregler, siger man, at det er »inadmissible« eller »not evidence«. En advokat, der vil føre et sådant bevis, vil blive standset af modparten, men denne kan i civile sager samtykke i bevisførelsen, når den ikke er i strid med præceptive regler, for eksempel om vidneudelukkelse. I straffesager overvåges reglerne strengere.

I det beskudne uddrag af læren om evidence, som læseren nu vil stifte bekendtskab med, vil sikkert findes adskilligt, som ægger til kritik. Vær dog ikke for hastig med vurderingen. Vor egen bevislære – om man kan kalde den så – er så godt som regelløs, og andre kan med styrke kritisere også vort system. I alt fald må man indrømme, at de engelske dommere med skarp-sindighed og ud fra dyb menneskekundskab har udformet et sæt regler, der kan være lærerige for jurister, der til daglig er henvist til et fuldstændigt frit skøn. En dansk jurist kan imidlertid prise sig lykkelig over ikke at skulle have overblik over de myriader af retsafgørelser om evidence, som den engelske advokat forudsættes at være fortrolig med. En del ledende domme er citeret i det følgende, og skønt flere af dem er af ældre dato, har de stadig gyldighed som præcedens.

*

Udgangspunktet er bevisfriheden, og indiciebeviset (*“circumstantial evidence”*) anerkendes så godt som det direkte bevis. Det gælder også i mordsager og blev fastslået i the Trial of William Palmer (1856). Nogle anser endog indiciebeviset for det bedste: »Witnesses can lie, circumstances not«. En berømt engelsk sag, *Reg. v. Castro*,¹ tages til indtægt for denne opfattelse. En slagter ved navn Orton Castro krævede i 1866 dom for at være Sir Roger Tichborne, en ung baron, som man troede var omkommet ved en stranding i 1854. Castro blev sigtet for falsk forklaring. Anklagemyndigheden førte 212 vidner og forsvaret 256. Vidnerne kunne rubriceres i fire grupper; nogle

1. (1874), L. R. 9 Q. B. 350.

kunne kun forklare, at slagteren ikke var Roger Tichborne, andre at han var Arthur Orton, atter andre at han ialtfald ikke var Arthur Orton, og endelig bevidnede nogle, at han var Tichborne. Disse mange uoverensstemmende vidneudsagn tjente kun til at kaste mistillid til vidnerne i det hele, og sagen måtte derfor afgøres efter indicier: Slagterens opdragelse, hans ukendskab til Tichborne-familien o. s. v.

Indtager indiciebeviset således en betydelig plads, er domstolene dog forsigtige med at bygge herpå. I visse straffesager er der også sat en barriere for at dømme på indicier. Går tiltalen ud på mord, er det *af afgørende betydning, at liget eller dele af dette findes*, hvis ikke tiltalte erkender, at personen er død.¹ I en sag, hvor vidner havde set et barns forældre klæde barnet af og kaste det i Liverpools dokker, havde man forgæves ledt efter liget. I sin retsbelæring rådede dommeren dog juryen til ikke at dømme for mord, da barnet kunne være ført ud på havet af tidevandet og senere være blevet opfisket. (!) I en lignende sag tilstod tiltalte at have kastet et spædt barn i vandet. Det bevistes, at der næste morgen var fundet et lig af et barn af samme køn og alder ved kysten 1 mile derfra. Dog sagde dommeren, at juryen ikke måtte dømme, medmindre de var overbevist om, at det var det samme barn.

Et tilsvarende beviskrav gælder i tyverisager. *Der må kræves bevis for, at tingen faktisk er stjålet*. Besiddelse under mistænkelige omstændigheder, for eksempel hvis en vagabond findes i besiddelse af nogle diamantringe, er ikke nok, men der kan eventuelt blive spørgsmål om at straffe for hæleri, se nedenfor. Derfor vil det næsten altid være nødvendigt at føre ejeren af de stjalne ting som vidne i retten. I en sag fra 1947 blev der fra en Lord Justice stjålet en overfrakke. Han måtte selv møde i retten og bevidne, at frakken var hans; man kunne altså ikke nøjes med hans skriftlige erklæring eller en forklaring herom til politirapport. Derfor er de i England så hyppigt forekommende tyverier af golfbolde i praksis som regel straffri.

*

Den engelske bevislære opererer med mange *formodningsregler*, der afgør spørgsmålet om bevisbyrden. Nogle af dem skal her nævnes.

I *straffesager* er den mest fundamentale regel af alle, at en tiltalt anses for uskyldig, indtil bevis for hans skyld er ført. Der skal være »no reasonable doubt« for skyld. Englænderne er tilbøjelige til at fremhæve denne regel som modsætning til kontinental – navnlig fransk – ret. Sandheden er, at den i højere grad føres ud i sine konsekvenser end selv hos os. »The mere fact«, siger professor Jenks, »that (the accused) is made to appear in Court does not raise the *slightest* presumption in law that he is guilty«. Reglen sætter sit

1. Ledende dom: R. v. Davidson (1934), 25 Cr. App. R. 21.

præg på behandlingen af den tiltalte fra hans første afhøring af politiet til den endelige dom, men det lader vi foreløbigt ligge.

Da selvmord i England er en forbrydelse (det vil sige forsøg herpå strafbart), er det en konsekvens af reglen, at et livsforsikringsselskab, der under en civil sag nægter udbetaling af forsikringsbeløbet på grund af påstået selvmord, har bevisbyrden herfor – og beviskravet er strengt.

I visse tilfælde har dog den tiltalte bevisbyrden. Af House of Lords er fastslået, at *bevis for sjælelig abnormitet* altid må føres af den anklagede.¹

Er en tiltalt i besiddelse af *nyligt* stjålne koster – og bevis for, at de virkelig er stjålne er ført – må efter praksis tiltalte sandsynliggøre, hvorledes han har fået dem.² Hvad der skal anses for »nylig« varierer efter karakteren af de stjålne ting. To måneder anset for tilstrækkelig »nylig« med hensyn til klædekuponer, tre måneder når det drejer sig om en bil og fire måneder, hvis det er en obligation. Går genstanden hurtigt fra hånd til hånd, er fordringerne strengere. 6 måneder er fundet for lang tid for en hest og 8 måneder for en silke-balle. 16 måneder er for alle tings vedkommende antaget at være en for lang tid. At en tiltalt, der er i besiddelse af en nylig stjålet ting, skal redegøre for, hvorledes han har erhvervet den, betyder dog ikke, at der er nogen præsumption for tyveri eller hæleri. Men vikler han sig ind i modstridende forklaringer, eller disse iøvrigt er utroværdige, vil han kunne domfældes, men uden sikkert bevis som regel kun for hæleri, selv hvor – som i et tilfælde – tiltalte bevislig havde tingen i sin besiddelse 20 minutter efter, at den var stjålet.³ I nogle få andre tilfælde ligger onus på den tiltalte. Det er således strafbart (indtil 14 års fængsel) blot at findes i besiddelse af eksplosive stoffer under mistænkelige omstændigheder, hvis tiltalte ikke kan føre bevis for, at han er kommet i besiddelse af dem på lovlig måde.⁴ Efter en anden lov straffes en person, der indenfor Londons storområde er i besiddelse af gods under omstændigheder, der lader formode, at de er stjålne, medmindre han afkræfter denne formodning. Ligeledes straffes den, der ved nattetid findes i besiddelse af indbrudsredskaber »without lawful excuse«.⁵ De sidstnævnte forhold er dog mere eksempler på tilfælde, hvor man af bevismæssige grunde har dannet en selvstændig forbrydelse.

Civilprocessen har også sine formodningsregler. *Med udgangspunkt i reglen om, at en person formodes ikke at have begået noget strafbart, præsumerer man, at han heller ikke har begået noget umoralsk* – en meget fair regel. Hvor

1. Woolmington v. Director of Public Prosecutions, (1935) A. C. 462.

2. R. v. Abramovitch (1915), 11 Cr. App. R. 45.

3. 17 Cr. App. R. 124, cfr. 18 Cr. App. R. 118.

4. The Explosive Substance Act 1883.

5. Larceny Act 1916, s. 28.

der er tale om kønsligt samliv, er der således *prima facie* bevis for ægteskab. I en sag¹ havde sagsøgeren søgt dom for, at han som lovlig arving efter sine forældre var berettiget til nogle ejendomme. Det eneste bevis for, at hans forældre havde været gift, var, at de havde levet sammen som ægtefæller. Dette blev anset for tilstrækkeligt. En af dommerne sagde i sit votum: »Den almindelige regel er, at »reputation« er tilstrækkeligt bevis for ægteskab.« En anden dommer erklærede simpelthen: »Om denne regel har der aldrig været tvivl. Det er under sagen oplyst, at sagsøgerens moder blev modtaget i det gode selskab som en respektabel dame og under sådanne omstændigheder bør »improper conduct« ikke præsumeres.« Reglen gælder stadig,² men har ikke gyldighed i sager om bigami, eller hvor der opstår spørgsmål om utroskab, i hvilke tilfælde man kræver strikte bevis for ægteskabet.³

Videre gælder som almindelig regel, at *alt formodes at være udført på den rigtige og passende måde*⁴. Det gælder i private som i offentlige affærer, men navnlig i de sidste. Der er domme for, at postkort, rigtigt afsendt, formodes at være blevet læst ved deres modtagelse; ligeledes at den, som indgår en kontrakt, har været myndig, da han indgik den.

Besidderen af en ting formodes at være ejer af den, hvis det ikke drejer sig om nylig stjalne ting, jfr. foran. Har man levet på et vist tidspunkt, formodes man også at have levet en vis tid derefter. En almindelig dødsformodning opstilles, når man bevislig ikke har hørt fra en person i 7 år, og der ikke nu kan skaffes bevis for, at han lever. Også her hviler reglen på domspraksis.⁵ Omkommer flere ved samme lejlighed, antages den yngre at have overlevet den ældre.⁶

Mindst 20 år gamle dokumenter (ancient documents) »beviser sig selv«, siger englænderne, hvis de har været opbevaret på et efter deres beskaffenhed passende sted (in proper custody).⁷ Den dybere mening med denne regel forstås kun i sammenhæng med forbudet mod hearsay evidence, jfr. nedenfor. Forandringer i et skøde forudsættes at være sket før dets oprettelse, forandringer i testamenter derimod efter.⁸

1. Doe v. Fleming (1827), 4 Bingham 266. *

2. De Thoren v. Attorney-General, L. R. 1 A. C. 686.

3. Morris v. Miller (1767), 1 W. Bl. 632.

4. Neal v. Denston (1932), 48. T. L. R. 637.

5. In Re Phene's Trusts (1869), L. R. 5 Ch. App. 139. Der findes dog tre lovregler om dødsformodning efter 7 år: 18 & 19, Car. 2 c. 11, s. 2 (i relation til skifte), the Offences against the Person Act, 1861, s. 57 (i relation til straf for bigami) og the Matrimonial Causes Act, 1937, s. 8 (i forhold til ægtefællen).

6. Law of Property Act, 1925, s. 184.

7. Anderson v. Weston (1840), 6 Bingham 296. Evidence Act, 1938, s. 4.

8. Doe v. Catomore (1851), 20 L. J. Q. B. 364.

I adskillige tilfælde er et enkelt vidneudsagn ikke tilstrækkeligt til at statuere bevis. Man taler her om "*corrobativ evidence*." Undertiden kræves mindst to vidners sammenstemmende forklaring. Det gælder i sager om højforræderi (high treason), blasfemi og forfalskning ved stemmeafgivning til parlamentet.

I andre tilfælde kræves foruden eet vidne tillige andre bevisdata. I alimentionssager (bastardy cases) kan den udlagte fader ikke dømmes alene på moderens forklaring. Det samme gælder i sager om erstatning for brudt ægteskabsløfte. Corrobativ evidence fordres også for domfældelse for falsk forklaring i retten. Er anklagerens eneste vidne et barn, hvis alder hindrer det i at aflægge ed, gælder det samme.¹ Og er en mand tiltalt for forbrydelse overfor småbørn, er det antaget, at flere børns sammenstemmende forklaringer ikke er nok til at fælde tiltalte, hvis børnene alle er under den alder, der hindrer dem i at aflægge ed,² en praksis, der er kritiseret. Den mest praktiske undtagelse findes i færdselsloven³. En person, der tiltales for at have overtrådt hastighedsbestemmelserne, kan ikke domfældes på et enkelt vidnes udsagn, selv om det er en betjent. En dom finder dog ikke reglen anvendelig, hvis vidnet har målt hastigheden med et stopur.⁴

De eksempler, der her er nævnt, har støtte i lovgivningen og gælder ubetinget. Domspraksis går undertiden videre. Det er således fastslået (as a rule of prudence, not a rule of law), at en tiltalt ikke bør dømmes på grundlag af en eller flere medtiltaltes forklaringer, selvom de er afgivet fra vidneboksen, og dommeren skal i sin retsbelæring til juryen vejlede den herom.⁵ Lignende regel gælder i sædelighedssager, når vidnet er den krænkede part. I sager, hvori fremsættes krav mod et dødsbo, samt skilsmisssager for så vidt angår skilsmissegrunden, nøjes man som regel heller ikke med et enkelt vidne.

*

Et vigtigt afsnit af bevislæren – og måske det vanskeligste – er læren om "*relevancy*," som vi allerede har været inde på i kapitel VIII. Kun hvad der er relevant, det vil sige, hvad der har direkte relation til stridens genstand, kan tjene som bevis. Det er en fundamental regel, der kan synes selvfølgelig, men den har dog i engelsk ret et snævrere område end hos os. Hvorledes en person har handlet eller optrådt ved andre lignende lejligheder, selv om det i og for sig kunne kaste lys over sagen, betragtes i almindelighed som irrelevant, og en bevisførelse herom kan derfor nægtes. *En vigtig undtagelse gælder*

1. Children and Young Persons Act, 1933, s. 38.

2. R. v. Manser (1934), 25 Cr. App. R. 18.

3. Road Traffic Act, 1930, s. 10 (3).

4. Russell v. Beesley (1937), 1 All. E. R. 527.

5. Den ledende dom: R. v. Baskerville, (1916) 2 K. B. 658.

under cross-examination, hvor det er tilladt at afhøre vidner (som regel ikke parter) »as to credit«, det vil sige med det formål at prøve deres almindelige troværdighed ved spørgsmål, der i og for sig er sagen uvedkommende, men det erindres, at et svar, hvorved vidnet »ryster« spørgsmålet fra sig, som regel er konklusivt, således at videre afhøring herom er utilstedelig.

Retten til at krydseksaminere »as to credit« gælder ikke sagens *parter*. Kun i ganske bestemte tilfælde er det tilladt at afhøre om parter »conduct« (optræden ved bestemte lejligheder), »character« (almindelig vandel) og »convictions« (tidligere domfældelser).

Om "*conduct*", en parts optræden ved andre bestemte lejligheder, findes en ledende dom.¹ Sagen drejede sig her om, hvorvidt sagsøgeren havde solgt gødning til sagsøgte på nærmere angivne betingelser. Antaget, at bevis ikke kunne føres om, hvorvidt han ved andre lejligheder havde solgt lignende varer til andre på de samme betingelser, når de dog var »unconnected« med det varesalg, sagen angik. Bevisførelse herom, siger en af dommerne, ville føre til »the greatest inconvenience«. Hvis derimod en persons handlemåde ved tidligere lignende lejligheder kan understøtte beviset for hans subjektive forhold til gerningen, har en overhusdom antaget, at reglen ikke gælder². Det er også tilfældet i civile sager. Hvor således en part sagsøgte en frisør, i hvis forretning han påstod at have pådraget sig skægpest på grund af sagsøgtes anvendelse af uhygiejniske materialer, tillodes det at føre to andre kunder i samme forretning som vidner på, at sagsøgte betjente sig af urenlige redskaber.³ Som de to domme viser, kan grænsen være svær at drage.

Medens det er en så godt som undtagelsesfri regel, at en *sagsøgt* ikke kan angribes på sin »character«, det vil sige sin almindelige vandel,⁴ findes der få tilfælde, hvor det er tilladt at søge *sagsøgeren* »sværtet til«. En uegenlig undtagelse gælder, når sagens stridspunkt står og falder med sagsøgerens vandel, hvor denne er »itself in issue«, for eksempel i sager om bagvaskelse (defamation). Men ellers er en vidneførsel, der tager sigte herpå, kun tilladelig i visse erstatningssager, hvor erstatningens størrelse afhænger af sagsøgerens moralske status, særlig sager om forførelse, utroskab og brud på ægteskabsløfte.⁵

Oplysning om en *tiltalts* vandel må som regel først gives, efter at hans skyld er fastslået. Herom henvises til kapitlet om juryen.

*

1. *Hollingham v. Head* (1858), 27 L. J. C. P. 241.

2. *Makin v. Attorney-General for New South Wales*, (1894) A. C. 57.

3. *Hales v. Kerr*, (1908) 2 K. B. 601.

4. *Attorney-General v. Bowman* (1791), 2 B. & P. 532.

5. *Verry v. Watkins* (1836), 7 C. & P. 308.

En af de interessanteste engelske bevisregler er forbudet mod »*hearsay evidence*«. Som det ligger i ordene, omfatter forbudet bevisførelse om forhold, om hvilke man kun fra anden hånd har sin viden. A kan ikke som bevis for, hvad B har gjort, forklare, hvad C har fortalt eller skrevet til ham herom, selvom C måtte være forhindret i selv at afgive forklaring. Reglen går videre endnu. Om hvad B har gjort, kan A ikke afgive bevis, selvom B selv har fortalt ham det, og han nu er død. Har A nemlig ikke anden viden, er hans kendskab til det passerede kun afledet, altså hearsay. Hearsay is not evidence, kort og godt.

Reglen har fundet klassisk udtryk i »Pickwick Klubben« i sagen *Bardell v. Pickwick*. Da Sam Weller i vidneboksen blev spurgt, om han ikke i sin tjeneste hos Pickwick kun havde lidt at gøre, men meget at tjene, svarede han: »Aah, jeg modtog fuldt tilstrækkeligt, som soldaten sagde, da de beordrede, at han skulle have 350 slag.« Men så brød dommeren ind: »De må ikke fortælle os, hvad soldaten eller nogen anden sagde, for det er ikke bevis.« I en fransk oversættelse af *Pickwick Papers* har oversætteren udeladt sætningen: *It's not evidence*, som han åbenbart ikke har forstået meningen med. Det ses heraf, hvor fjern denne bevisregel er efter fransk tankegang.

Reglen går langt tilbage i engelsk historie, og den skylder i særlig grad lægmandselementet i domstolene sin oprindelse. I en gammel dom giver Lord Jeffreys følgende begrundelse for forbudet mod hearsay: »Hvis den person (hvorfra vidnet har sin viden) var her selv, og ikke ville aflægge ed på at have sagt som påstået, ville vi ikke have hørt på dette vidne. Hvorledes kan da en anden persons forklaring om, hvad han sagde, tages som bevis? Jeg gad vide, om nogen mand, som bærer en embedsskappe, kan tvivle om det?«

Det følger af reglen, at en person ikke kan bevidne sin egen fødselsdag, for hvornår han er født, er en viden, han har fra andre. Derimod kan han spørges om, på hvilken dag hans fødselsdag plejede at blive fejret, og derfra må dommeren så drage sin slutning. Men grænsen for, hvad der er hearsay, kan undertiden være subtil. Det kommer an på, hvad der skal bevises. Hvis for eksempel A henvender sig i B's hjem og som svar på, om B er hjemme, får at vide af hans husassistent, at han ikke er at træffe, kan A ikke som bevis for, at B var ude, sige, hvad hun fortalte ham, for kun fra hende har han sin viden *herom*. Derimod er det ikke hearsay, hvis han blot henviser til husassistentens udsagn for dermed at bevise, at det ikke lykkedes ham at træffe B. I det første tilfælde er kærnepunktet (the transaction in dispute eller *res gestae*), om B er hjemme, i det andet tilfælde derimod om B er *truffet* hjemme.

Bevisførelse om ord eller udbrud, som ledsager eller forklarer transaktionen, kan imidlertid tillades, hvis vidnet har hørt dem fremsat i umiddelbar forbindelse

med transaktionen uden at have overværet selve denne. Meningen hermed belyses ved et eksempel. En mand fo'r ude af sig selv hen til en landgangsbro og udbrød: »Gud, landgangsbroen brænder! Det er min skyld!« Den, der hørte dette udbrud, havde ikke set, hvorledes branden var opstået, og sin viden herom havde han fra en anden, den sandsynlige brandstifter. Det blev ham dog tilladt at afgive forklaring om, hvad han havde hørt. Hvis derimod en sådan uformel tilståelse (»admission«, i straffesager »confession«) afgives blot nogle minutter efter handlingen, så den har karakter mindre af et spontant udbrud end af en beretning om det skete (en *narratio*), tilstedes det ikke at afgive vidneforklaring herom.

Forskellen er let nok at forstå. Hvad en person ikke har set, men kun hørt fra andre, kan han ikke bevidne. Det gælder også den, der har hørt et udbrud som det ovennævnte. Hvad han kan bevidne, er kun udbrudet, der kaster lys over den tilstand, hvori vedkommende må have befundet sig. En ledende dom af usandsynlig strenghed¹ må her nævnes. I en mordsag var den døende efter overfaldet med overskåren hals løbet ud af værelset, hvor gerningsmanden opholdt sig, og råbte: »Oh, dear Aunt, see what Bedingfield has done to me!« Da udbrudet først var fremkommet, efter at misgerningen var fuldbyrdet, kunne der ikke tillægges vidneudsagn herom nogen betydning. Dommen er blevet kritiseret, og praksis synes i dag ikke at være fuldt så streng. I en sag om uagtsomt manddrab havde tiltalte med sin vogn kørt en anden mand ned. Et vidne så køretøjet, men ikke selve ulykken. Han gik straks hen til den overkørte, som da gjorde en bemærkning om, hvad der var sket. Forklaring herom anset tilstedelig.²

I *grove sædelighedssager er man noget lempeligere*.³ Det tillades at aflægge vidnesbyrd om, hvad den krænkede har fortalt om den begåede akt kort efter dens fuldbyrdelse.

I *drabssager* (murder og manslaughter), men kun i disse sager,⁴ griber en anden højst ejendommelig regel ind. Det tillades i sådanne sager at bevidne, hvad man har hørt den døende person sige (*dying declarations*). Men det er en forudsætning, at det sagte er sket med bevidsthed om, at der ikke er ringeste håb om at ville overleve udåden. Denne begrænsning tages meget højtideligt, som det fremgår af følgende dom.⁵ En person var sigtet for mord på en

1. R. v. Bedingfield (1879)), 14 Cox C. C. 341.

2. R. v. Foster (1834), 6 C & P. 325..

3. Ledende domme: R. v. Lillyman, (1896) 2 Q. B. 167, R. v. Osborne, (1905) 1 K. B. 551, og R. v. Camelleri, (1922) 2 K. B. 122.

4. R. v. Mead (1824), 2 B. & C. 605.

5. R. v. Jenkins (1869), 1 C. C. R. 187. Heller ikke i den ovenfor i note 1 citerede dom fandtes *denne* betingelse at være til stede.

kvinde, der på sygelejet fortalte om forbrydelsen. En fuldmægtig nedskrev hendes forklaring, idet han tilføjede, at den var afgivet »with no hope of my recovery«, hvilket han oplæste. Før hun underskrev protokollatet, ønskede hun tilføjet »at present«, så at ordene i sammenhæng herefter lød: »With no hope at present of my recovery«. Antaget, at der dermed var taget et sådant forbehold, at hendes forklaring ikke kunne bruges som bevis. På den anden side er det ikke en betingelse, at den døende udtrykkelig bemærker, at han venter døden, når det fremgår af omstændighederne; ej heller, at vedkommende venter, at døden vil indtræde øjeblikkelig.

Foruden disse »dying declarations« findes fire andre tilfælde, hvor erklæringer afgivet af senere afdøde personer kan tillægges bevisende vægt, skønt det er hearsay evidence. Disse undtagelser fra hovedreglen forklares ved, at der i de beskrevne situationer kan tillægges udsagnene særlig troværdighed, for eksempel fordi de er afgivet mod den erklærendes personlige interesser.

Den ene gruppe betegnes da også som »declarations against interest«. I en sag¹ var der spørgsmål om, hvorvidt A, der nu var død, havde lånt penge til B. I A's bog stod: »B har betalt mig tre måneders renter.« Denne bemærkning og andre, der gik i lignende retning, var »admissible« som bevis for lånet. Det, at A havde ført renter til indtægt i sin regnskabsbog, var nemlig for så vidt imod hans interesse, som han jo derved tilkendegav, at han havde modtaget noget, som han ikke senere kunne kræve.

»Declarations in course of duty« omfatter erklæringer afgivet af personer i deres pligtmæssige udførelse af deres erhverv. I den dom, der først fastslog reglen², var sagsforholdet følgende: Sagsøgte påstodes dømt til at betale for et parti øl, som han nægtede at have modtaget. Da sagsøgte nu afdøde ølkusk, der hver aften kom til sagsøgerens bryggeri med opgørelse over, hvad sagsøgte i dagens løb havde modtaget, havde skrevet i sin bog, at øllet var modtaget, kunne opgørelsen – skønt strengt taget hearsay – tillægges bevisende vægt. Som man ser af dommen, tages hearsay i en næsten uforståelig vid betydning.

Den tredje gruppe er »declarations as to pedigree«. I »pedigree cases«, det vil sige sager om børns ægthed, om legal arveret og andre sager om personers familiemæssige stilling af betydning for retsforholdet, er det tilladt at føre bevis for slægtskabsforholdet ved at henvise til mundtlige eller skriftlige erklæringer herom af nu afdøde personer, der ved ægteskab eller ved blodets bånd har tilknytning til det familieforhold, om hvilket sagen drejer sig.³ Det gælder således en faders notater i en familiebibel om et barns

1. Taylor v. Witham (1876), 3 Ch. D. 605.

2. Price v. Torrington (1703), 1. Salkeld 285.

3. Princippet er fastslået i en overhusdom fra 1811: Berkeley Peerage Case, 4 Cambell 401.

fødsel eller indskrifter på en gravsten. Det er dog en forudsætning, at oplysningen hidrører fra et tidspunkt, hvor der ikke var disput om forholdet (*ante litem motam*). I en arvesag havde afdøde for en række år siden udtalt sig om familieforholdet til sin hovmester, men dennes vidneudsagn herom kunne ikke tillægges betydning, idet dommeren fastslog den yderligere begrænsning, at oplysningen skal være givet til et familiemedlem. En familietradition, hvis forekomst afdøde blot har viderebragt, er på den anden side tilstrækkelig.

Som den fjerde og sidste gruppe må nævnes »*declarations as to public rights*«, omfattende afdødes erklæringer om forhold af offentlig eller almen betydning, forudsat at han har været kompetent til at udtale sig.¹ Herunder falder således udtalelser om en offentlig vejret eller et sogns grænser. Begrundelsen er den, at den erklærende ikke kan antages at have haft egoistisk interesse i udtalelsens fremsættelse.

*

Til slut nogle bemærkninger om *dokumentbeviset*.

Hvis man vil påberåbe sig et dokumentets indhold (men ikke dets eksistens), gælder en vigtig regel, der går under navn af »*the best evidence rule*«: indholdet skal bevises ved fremlæggelse af originalen,² medmindre modparten erkender rigtigheden af det påståede. Bevis på anden måde (*secondary evidence*), for eksempel ved en kopi eller ved mundtligt bevis, kan kun føres, 1. hvis originalen er i modpartens besiddelse, og han nægter at fremskaffe den, eller 2. trediemand lovligt undlader at producere den, eller 3. den bevises at være gået tabt eller ødelagt eller på grund af sin beskaffenhed – for eksempel en murinskrift – ikke kan bringes til stede. Endelig indtager 4. »*public documents*« en særstilling, idet de som regel kan fremlægges i genpart.

Det følger af hovedreglen, at et vidne ikke må spørges om, på hvilken dag et uproduceret brev vides at være dateret, derimod nok om, hvornår han modtog det. Spørger man et vidne: »Blev der indgået nogen aftale?«, vil modpartens sagfører sandsynligvis afbryde og spørge: »Blev aftalen indgået skriftligt?« Er dette tilfældet, må vidnet ikke udtale sig om kontraktens indhold. Som Lord Eldon har sagt: »Vidnet må spørges, om en bestemt hest blev købt, men hvis han siger, at der foreligger en skriftlig aftale, må vidneførslen stoppe her.« Derfor må man heller ikke spørge: »Sendte De skriftlig besked til Deres husbond om, at De ønskede at komme tilbage i hans tjeneste?«, for derved ville vidnet komme til at udtale sig om meddelelsens indhold.

1. Mercer v. Denne, (1904) 2. Ch 534.

2. Mortimer v. M'Callan (1840), 9 L. J. Ex. 73.

Som en konsekvens af reglen om forbud mod »hearsay«, kunne man indtil fornylig – bortset fra offentlige dokumenter, 20 år gamle dokumenter (»ancient documents«, se foran pag. 120), bankbøger og enkelte andre tilfælde – ikke bevise dokumentets indhold blot ved at fremlægge det, men *udstederen måtte møde som vidne i retten*. En betydningsfuld fravigelse af denne regel er nu gjort ved *the Evidence Act 1938* (s. 1), hvorefter dokumentet i sig selv kan tjene som bevis, hvis (1) dets udsteder har personlig kendskab til det forhold, dokumentet omhandler, og (2) han er forhindret i at møde som vidne, eller retten finder det uhensigtsmæssigt, for eksempel på grund af udgifterne derved, eller fordi sagen ellers må udsættes.

Hvis en person på modpartens opfordring fremskaffer et dokument, kan han insistere på, at modparten benytter det i sagen, selv om det taler til hans ugunst.¹ Begrundelsen er den, at en modsat regel vil give parten en utilladelig fordel, idet han ved at se dokumentet kan skaffe sig oplysning om den anden parts forretningsforhold uden samtidig at bære risikoen for, at dokumentet kommer til at tjene som bevis for den anden part.

Vil man påberåbe sig et dokument, skal det sævdanligvis være *underskrevet*, og ofte fører man bevis for, at det hidrører fra rette vedkommende. At dømme efter bevisførelsen om dokumenter næres der åbenbart større mistillid til deres ægthed, end vi for eksempel kender det i dansk ret. Hvor en læge havde afgivet erklæring om en tiltalts mentale tilstand, og lægen var død, da sagen skulle domsforhandles, har jeg set ført bevis for, at håndskriften var afdødes.² Hos os ville vi tage det som en selvfølge.

Drejer det sig om *stempelplichtige dokumenter*, gås der endnu strengere til værks, hvilket har stor praktisk betydning, da kvitteringer for beløb på 2 £ og derover skal stemples. Har man undladt at forsyne dokumentet med stempel, og det ikke lovligt kan efterstemples, således som tilfældet for eksempel er med veksler og certepartier, kan dokumentet – bortset fra kriminelle sager – overhovedet ikke påberåbes.³

Det er i engelsk ret et stort problem, hvorvidt man ved vidneførsel kan supplere eller ændre det bevis, der ligger i et dokument. Det anses for et af de vanskeligste spørgsmål i bevislæren. Nogle (Taylor og Cockle) hævder, at der i virkeligheden ikke foreligger en eneste *virkelig* undtagelse fra reglen om, at dokumentet må tages, som det lyder. Dette bestrides af andre (Sturge), der fremhæver, at domstolene – særlig ved testamentsfortolkning – har vist en tendens til at nå frem til det mest rimelige resultat, selv om det

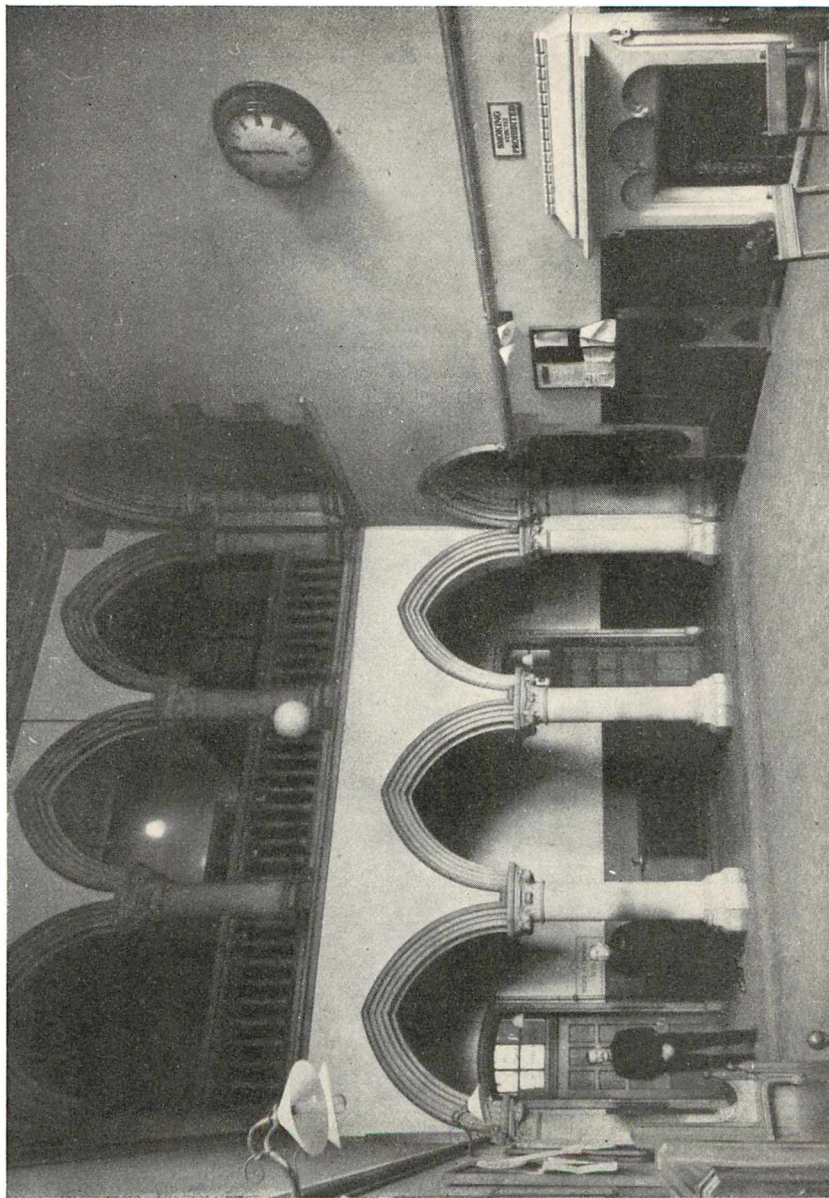
1. Wharam v. Routledge, 5 Espinasse 235.

2. Criminal Justice Act 1948 har netop med hensyn til mentalerklæringer indført en læmpelse (s. 4 (7)).

3. Stamp Act 1891, s. 14.

går på tværs af ordlyden. Det er dog vist hævet over enhver tvivl, at engelske domstole ved deres fortolkning i højere grad føler sig bundet af det skrevne end danske domstole. Det illustreres bedst ved en ledende dom, der nægtede vidneførsel om, at sagsøgeren, der ved skriftlig kontrakt havde lejet et hus med nærmere angivne møbler, havde fået løfte samtidig med kontraktens oprettelse om at få overladt nogle yderligere møbler, hvilket ikke var omtalt i det skrevne dokument.¹

1. Angell v. Duke (1875), 32 L. T. 320.

Barrets Foto.

Forrummet til Masters' Chambers (»Bear Garden«) i Law Courts.

Kapitel X

FRA STÆVNING TIL DOMSFORHANDLING

INDLEDNING

»Now we play with the cards on the table.«
(*W. Blake Odgers*).

Man har sagt om den civile retspleje i England, at den er som et isbjerg, hvoraf som bekendt kun en tiendedel er synlig. Der er noget rigtigt i dette billede. Den, der kun har stukket hovedet indenfor i High Court – og det samme gælder County Court – har kun overværet den udadvendte side af retsplejen, den egentlige *trial*, fællesbetegnelsen for vidneførsel og procedure. Før en sag når frem til trial, har den været genstand for en indgående forberedelse, *interlocutory proceedings*.¹ Det gælder også i underretten, hvor sagerne ligesom i High Court som regel forberedes ved udveksling af indlæg, omend fremgangsmåden der er noget simplere. Denne forberedelse foregår normalt ikke for den dommer, der skal dømme i sagen eller overhovedet for en jurist, der bærer titel af judge, men for en til denne særlige opgave udnævnt embedsmand. Virker han for High Court, kaldes han *Master*² eller, hvis han i provinsen forbereder sager for denne domstol, *District Registrar*, medens de embedsmænd, der forbereder sager for County Court, blot betegnes *Registrars*. De sidste er omtalt foran pag. 44.

Den fremmede, der møder i »Law Courts«, ser ikke noget til sagernes forberedelse. Medens dommernes arbejde foregår i stueetagen, hvor retssalene er grupperet omkring den store hall, der minder om et kirkerum, og i hvis midte er anbragt montrér, der indeholder dagens trykte retslistér (billedet pag. 112), residerer Masters på 1. sal, hvor de holder ret *for lukkede døre*. Forhallen til deres »chambers«, der på grund af den snakkende forsamling kaldes »Bear Garden« – betegnelsen for et sted »of disorder or tumult« – er afbildet pag. 128, hvor man lægger mærke til den for englænderne uundværlige kamin. Er der således ikke almindelig adgang til at

1. Af litteratur er særlig anvendt *Odgers' Principles of Pleading and Practice* og *Gregory's County Court Manual*, begge omtalt i kap. VII.

2. I Probate, Divorce and Admiralty Division kaldes han dog Registrar.

overvære sagernes forberedelse, vil den, der allierer sig med en Barrister eller en Solicitor, ikke have svært ved at skaffe sig adgang.

Antallet af Masters er 16, hvoraf 8 virker for King's Bench og 8 for Chancery Division. Af District Registrars findes cirka 100 og af Registrars flere hundrede. Navnlig stillingen som Master er eftertragtet; den er lønnet med 2.000 £ årlig, svarende til lønnen for en underdommer. En King's Bench Master skal af uddannelse være Barrister, men han har ingen udsigt til at blive forfremmet til dommer. Det gælder i endnu højere grad de andre Masters og de forskellige Registrars, fordi de af profession er Solicitors, hvilken uddannelse aldrig kvalificerer til et dommerembede. I realiteten er de dog en slags dommere, idet de udfører judicielle hverv og ofte afsiger domme i oplagte eller mindre betydningsfulde sager. Master (Registrar) handler på dommerens vegne, og hans afgørelser kan påklages til dommeren.

Som hovedregel er *værnetinget* for *underretssager* enten 1. sagsøgt personlige hjemting eller hans forretningssted (hvor han »resides or carries on business«) eller 2., hvor sagen har sit udspring (hvor »the cause of action wholly or in part arose«), således at der er valgfrihed mellem 1. og 2.¹ Hvis A i Newcastle bliver påkørt af en motorvogn tilhørende B, som bor i Oxford, kan A sagsøge enten i Newcastle eller i Oxford. Har B, som bor i Brighton, indgået en kontrakt med A i Birmingham om køb af et vareparti, for hvilket købesummen skal betales til A's agent i Manchester, kan A sagsøge B i Brighton, Birmingham eller Manchester. Hvis kontrakten imidlertid angår et mindre køb, ikke over 20 £, skal sagen dog anlægges ved det under 1. nævnte værneting, eller hvor sagsøgte eller hans agent indgik kontrakten. – Selvom en sag er anlagt ved urigtig værneting, *finder afvisning ikke sted*, men dommeren kan enten henvise den til rette domstol eller selv dømme i sagen².

I *High Court-sager* er værnetinget derimod anderledes *ubestemt*.³ I *første omgang* vil sagen ofte blive behandlet i det distrikt, hvor sagsøgte »resides or carries on business«, men det er uden betydning for stedet, hvor sagen skal *domsforhandles*, hvilket afgøres af vedkommende Master (District Registrar) under hensyntagen til sagens vanskelighed, begge parters interesser, vidnernes bopæl og andre omstændigheder, herunder om High Court kan ventes sat i den pågældende provinsby til den tid, sagen må påregnes at være moden til domsforhandling. De økonomiske hensyn er naturligvis et væsentligt moment. Det i den enkelte sag mest praktiske værneting vil

1. C. C. R. Order II. r. I.

2. 9 & 10 Geo. V. c. 73, s. 10.

3. S. C. R. Order XXXVI.

blive foretrukket. Værnetinget er med andre ord så »flydende«, at retten for eksempel kan beordre sagen behandlet, hvor de fleste vidner bor. Kan en part godtgøre, at modpartens hjemting, som måske ellers ville være det mest nærliggende, er mindre heldigt, for eksempel fordi modparten er særlig populær dér, og udsigten til en fair trial derved forringes, bliver der også at tage hensyn hertil.

Det er tidligere fremhævet som noget karakteristisk for England, at de fleste store sager behandles i London, og man regner med, at af 8 sager, der behandles i King's Bench Division, er kun tre forberedt i provinsen.

Englænderne kender *ikke* til *tvungen forligsmægling* hverken for retten eller for særlige forligskommissioner. Noget andet er, at Master's medvirken kan føre til forlig (settlement). Når sagen derimod først kommer til domsforhandling, vil forligschancerne som følge af den grundige sagsforberedelse ofte være små. Det hænder, at underdommeren medvirker til forlig, men i Supreme Court tager dommeren sjældent initiativet hertil, og en af High Court's dommere (Justice Denning) har fortalt mig, at det ikke anses for ganske passende. Grunden til, at man i England kan undvære tvungen forligsmægling, vil fremgå af det følgende.

SKRIFTVEKSLINGEN

Efter engelsk opfattelse er forudsætningen for en gennemført mundtlighed i den civile retspleje en *indgående* skriftlig forberedelse. Formålet hermed er ikke at skaffe dommeren et skriftligt grundlag, men at sammentrænge stridspunkterne så klart og koncist som muligt, så at sagen derved er lagt i spændetrøje, når den kommer frem til domsforhandling. Ved skriftvekslingen skal man nå frem til det, som englænderne kalder »*the issue*«, sagens kerne. For at opnå dette er absolut åbenhed overfor modparten nødvendig. Det er måske tydeligst udtalt af professor Goodhart i en afhandling om sagsomkostninger (trykt i hans Essays): »Som det ofte har været fremdraget, er de engelske procesregler baseret på teorien om, at en part, der møder til domsforhandling, ikke skal være udsat for overraskelser. Domstolenes opgave er at administrere retfærdigheden og ikke at dømme i leg mellem spillere. Derfor har man forsøgt at afskære den ene part fra at opnå en unfair fordel på den andens bekostning«.

Den engelske sagsforberedelse har også en anden mission end at skabe en ramme om domsforhandlingen, så den ikke »glider ud«. Når parterne efterhånden bliver klar over, hvor de gensidig står, er mulighed åben for en afgørelse uden en kostbar domsforhandling enten derved, at sagen forliges,

eller ved at Master (Registrar) afgør den ved en summarisk dom, når sagen viser sig oplagt på dette stadium.

Reglerne er af en teknisk fuldkommenhed, som man ikke rigtigt gør sig begreb om. Det illustrerer betydningen af sagsforberedelsen i den engelske procedure, at Odgers i sin civilproces anvender 16 kapitler på at beskrive disse regler, medens domsforhandlingen behandles i et enkelt kapitel!

Med udgangspunkt i den særlig grundige sagsforberedelse i High Court, vil vi senere se, på hvilke punkter den noget simplere behandling i County Court afviger derfra.

A. HIGH COURT-SAGER¹

Når man vil sagsøge en person for High Court, begynder man ikke – eller ikke nødvendigvis – med en stævning efter dansk mønster, indeholdende en beskrivelse af sagens fakta. Normalt nøjes man i første omgang med simpelthen at indkalde sagsøgte ved et såkaldt »Writ« (mere officielt: *Writ of Summons*).² Det er en indkaldelsesordre, der formelt udgår fra kongen. Meningen hermed er at se, hvorledes sagsøgte reagerer. Møder han ikke, eller erkender han søgsmålets rigtighed, sparer sagsøgeren derved en egentlig stævning. The Writ indleveres til rettens kontor i to eksemplarer, hvoraf det ene, kaldet »the writ in the action«, udleveres til forkyndelse. Har forkyndelse for sagsøgte personlig (personal service) været forgæves, og har han ingen Solicitor, som vil modtage den på hans vegne, kan Master tillade forkyndelse på anden måde, f. eks. ved anbefalet brev eller evt. ved offentlig bekendtgørelse (substituted service).³

For at Writ kan være egnet til forkyndelse, skal den dog indeholde så megen beskrivelse af sagen, at dens identitet står sagsøgte klart. Det sker ved en påtegning på bagsiden, kaldet *general indorsement*, der for eksempel kan indskrænke sig til en meddelelse om, at sagsøgeren kræver 300 £ som betaling for solgte varer. Men sagsøgeren kan også give en nærmere beskrivelse af sagen ved at forsyne the Writ med *special indorsement*, hvorved den mere får karakter af en dansk stævning. Vælger han denne fremgangs-

1. Fremstillingen refererer til sig sagsforberedelsen i King's Bench Division. Forberedelsen af sager for Chancery Court Division afviger noget herfra. Om sagsforberedelsen i skilsmisssager henvises til kapitel XXI.

2. Moderne writs må ikke forveksles med de i ældre tid benyttede »writs«, hvormed sagsøgeren i bestemte klageformer, rettede sig efter de forskellige »actions«, indstævnedes modparten. Dette system, der er omtalt i bogens indledende kapitel, er naturligvis forlængst afskaffet.

3. Order X.

måde, slipper han ikke alene for senere at skrive en stævning, men han kan, som vi skal se, også i anden henseende have en fordel derved.¹

Hvis sagsøgte vil bestride klagen, må han svare inden en vis frist (12 dage), hvilket hedder »*enter an appearance*«. Det sker ved til retskontoret at indlevere et såkaldt *Memorandum of Appearance* og at underrette sagsøgeren herom. Betegnelsen memorandum er en noget højtidelig betegnelse for dette dokument, hvis indhold kun lyder på, at sagsøgte vil tage til genmæle.

Oversidder sagsøgte fristen (»*default of appearance*«), kan sagsøgeren begære *udeblivelsesdom* efter nærmere regler.² Disse domme afsiges af Master. Hvis sagen angår et beløb, der kan fikseres efter bestemte regler (*liquidated sum*), gives endelig dom, *Final Judgment*, med 5 pct. renter. Er der derimod tale om et krav, hvis størrelse beror på et skøn (*inliquidated sum*) som i mange erstatningssager, afsiges kun en foreløbig dom, *Interlocutory Judgment*, der fastslår sagsøgtets pligt til at betale, medens kravets størrelse hen skydes til senere afgørelse efter forudgående formløs procedure for Master (eller for en *Official Referee*). Ikke alle sager, hvor sagsøgte undlader at svare, kan dog afgøres ved *udeblivelsesdom*.

Men sagsøgtets *udeblivelse*, det vil sige hans undladelse af at levere memorandum til justitskontoret, er ikke det eneste tilfælde, hvor Master har myndighed til selv at afgøre sagen. Selvom memorandum afgives, kan sagsøgeren under visse betingelser anmode Master om en dom på stedet. En sådan dom kaldes *Summary Judgment* (eller »*Judgment Order XVI*«) og har ingen præmisser. Master gør blot en bemærkning om domsresultatet i den af ham førte bog. Betingelserne er, 1. *at Writ* er »*specially endorsed*«, 2. *at* sagsøgeren afgiver edelig erklæring (*affidavit*) om, at sagsøgte »*has no defence to the action*«, og 3. *at* sagsøgte ikke har indsigelser af retlig betydning. Visse sager, f. eks. *injuriesager*, kan dog ikke afgøres på denne måde. Er disse betingelser ikke til stede, afvises begæringen eventuelt med pålæg af omkostninger, hvorefter sagen fortsætter sin vanlige gang. Cirka 4.000 sager for King's Bench afgøres årligt med en sådan summarisk dom, men der kræves ret meget for at afskære sagsøgte fra at få sagen til domsforhandling. Naturligvis er det ikke nok, at sagsøgte indskrænker sig til at sige, at han ikke skylder pengene, men det er ikke nødvendigt, at han ligefrem viser »*a good defence*«. Master kan også gå den mellemvej at gøre sagsøgtets adgang til at fortsætte

1. Der findes en tredje form for påtegning, *indorsement for an account*, men den er for speciel til at fortjene omtale her. Indledes en sag med et writ, forudsætter det, at der sker efterfølgende skriftveksling, men sagsøgeren kan i visse klare sager, der alene angår jus, gå en lettere vej ved at udtage en såkaldt *Originating Summons*, hvorefter sagen hurtigt kommer til behandling for en dommer (ikke Master) for lukkede døre. Denne fremgangsmåde er sjælden i King's Bench, hyppigere i Chancery Court.

2. Order XIII.

sagen betinget af, at han for eksempel straks betaler det beløb, som han erkender at skyldes.

Der findes endelig et tredje sæt regler, der bidrager til en afgørelse af sagerne på deres forberedende stadium, men som regel sker det dog først, efter at skriftvekslingen er begyndt. Det er systemet med »*Payment into Court*«, ¹ der allerede blev indført i 1833. Hvorledes det virker, illustreres bedst med et eksempel. En person er stævnet til at betale 1.000 £. Det kan være, at han – med eller uden anerkendelse af sin betalingsforpligtelse – vil tilbyde, skal vi sige 500 £, for at undgå at komme til at betale mere. De 500 £ *indbetaler* han så til rettens kontor, der giver notits herom til sagsøgeren. Akcepterer denne inden en foreskreven frist (11 dage) tilbudet, er sagen dermed ude af verden; kun må sagsøgte naturligvis betale omkostninger i forhold til beløbet; men omkostningerne bliver mindre, jo tidligere på sagens trin indbetaling har fundet sted. Tager sagsøgeren ikke imod tilbudet, fortsætter sagen sin gang, men pengene *forbliver* i retten, medmindre Master tillader andet. Det særlige er imidlertid, at *dommeren*, der til sin tid skal dømme i sagen, *ikke får kendskab til sagsøgte tilbud*, hvilket jo kunne tænkes at ville påvirke hans afgørelse. Hvis sagsøgeren opnår dom efter sin påstand, får sagsøgte tilbud ingen betydning. Hvis sagsøgeren derimod kun får tilkendt de allerede indbetalte 500 £, får han alene omkostninger for dette beløb og kun op til den dato, da tilbudet blev afgivet. Den dyre domsforhandling må derfor bekostes af sagsøgeren. Ved dette system tvinges med andre ord begge parter til, navnlig af frygt for sagsomkostningerne, at finde en forligsmæssig afgørelse på sagens forberedende stadium, hvor omkostningerne er langt ringere.

The Writ og sagsøgte svar, Memorandum of Appearance, er kun den indledende manøvre. Hvis sagen ikke på dette tidlige stadium kan afgøres på en af de beskrevne måder, begynder det næste skridt, skriftvekslingen, kaldet »*pleadings*«, der, som navnet indicerer, går tilbage til en tid, da også sagsforberedelsen skete mundtligt. At mestre reglerne for pleadings er intet mindre end en kunst. Det galdt navnlig i ældre tid, da Lord Coke beskrev pleadings som »one of the most honourable, laudable and profitable things in our law«, på hvilken advokaten skulle ofre »his courage and care«. Nu er reglerne blevet simplificeret, skønt de for os kan synes indviklede nok. Men selv praktiske jurister har advaret mod en for vidtgående forenkling. Således siger Lord Simon (en af skrankens mest fremtrædende mænd, senere udenrigsminister, finansminister og Lord Chancellor), at de moderne regler for pleadings er gennemført »with a sacrifice of precision which many of the best English lawyers realize to be a misfortune«.

1. Order XXII.

En engelsk stævning hedder *Statement of Claim*, svarskriftet *Defence*. Ofte nøjes parterne med disse indlæg, men sagsøgeren kan aflevere replik, kaldet *Reply*. Derimod kræver yderligere skriftveksling, altså også duplik (*Rejoinder*), tilladelse af Master. Det er ikke almindeligt at søge sådan tilladelse. Når sagsøgte fremsætter modkrav, kan der blive tale om yderligere skriftveksling.

Stævningen – er den på over 10 sider, skal den være trykt – skal indleveres til rettens kontor inden 14 dage efter Memorandum of Appearance, svarskriftet inden 18 dage derefter og replikken (om nogen) atter inden 11 dage. Fristerne kan, hvis parterne ikke er enige, forlænges med Masters samtykke, men det er usædvanligt. *Parterne eller deres sagførere behøver ikke at ulejliges sig med at give møde under skriftvekslingen, der hverken foregår for dommeren eller for Master, men sker ved indlevering af indlægene til rettens justitskontor.* Hvis svarskrift ikke indleveres rettidigt, kan sagsøgeren få summarisk *udeblivelsesdom* (judgment in default of defence) efter lignende regler som ved sagsøgtes undladelse af at afgive Memorandum of Appearance.²

Forløber skriftvekslingen glat, det vil sige, ønsker en part ikke oplysninger fra modparten, som denne ikke frivillig vil give, står tilbage, når skriftvekslingen er sluttet (closed), kun at få sagen berammet. Så let foregår det dog sjældent i praksis, og Master træder da i funktion for at løse eventuelle konflikter mellem parterne på dette stadium.

Forinden omtalen heraf skal vi dog se lidt nærmere på de krav, der stilles til de skriftlige indlæg. De er lærerige også for os. Der gælder et sæt faste regler, som ikke må brydes, selvom der ved indlæggenes udformning er »full scope of individuality« (Odgers).

Hovedbestemmelsen³ lyder således: »Hvert indlæg (pleading) skal indeholde en redegørelse i summarisk form af de væsentlige kendsgerninger, hvorpå en part støtter sin klage henholdsvis sit forsvar, men *ikke angivelse af, hvorledes beviset agtes ført.*«

Altså: Facts, ikke law, skal angives og af facts kun, hvad der er væsentligt. Udelades på den anden side noget, der er væsentligt, kan bevis herom ikke føres under domsforhandlingen uden dommerens samtykke. Dette kan betinges af, at den forsømmelige part, selvom han måtte vinde sagen, betaler de deraf flydende omkostninger. Videre: Facts skal påstås som facts uden angivelse af, hvorledes sandheden deraf agtes bevist (*facta probantia*). På dette ene punkt bryder man altså grundreglen: åbenhed i processen. Hvilke vidner en person agter at føre, er han normalt ikke forpligtet til at røbe. Hvor strengt man fastholder kravet om at holde facts adskilt fra beviset,

1. Order XXVII.

2. Order XIX r. 4.

illustreres ved en dom.¹ A havde tegnet en livsforsikring, der efter policen ikke ville komme til udbetaling i tilfælde af selvmord. Spørgsmålet i sagen var: Dræbte A sig selv? Det kunne ikke i selskabets svarskrift anføres, at A i flere uger havde været i nedtrykt sindstilstand, at han havde købt en pistol, dagen før han døde, at han fandtes skudt med pistolen i sin hånd, og at der hos ham fandtes et brev til hans hustru, hvori stod, at han havde til hensigt at berøve sig livet o.s.v. Alt dette var »evidentiary facts«, som skulde tjene til bevis for de påståede facts. I svarskriftet skulle kun angives: »Omtalte A dræbte sig selv«.

Endelig skal indholdet være summarisk. Korthed og klarhed er essentielt. For at opnå dette er *stævningen delt i nummererede punkter, og det samme gælder svarskriftet, der tager stilling til hvert af disse punkter.*

Vi ser her et eksempel på en

STATEMENT OF CLAIM.²

1. De sagsøgte er pakhusejere og lægterførere, der er beskæftiget ved pakhus nr. . . . i Wapping.
2. Den 7. januar 1945 aftalte de sagsøgte i deres egenskab af pakhusejere og lægterførere med sagsøgeren, at de mod betaling skulle transportere de sagsøgeren tilhørende 197 sække arabisk gummi fra S/S Rosalla, da forankret i Millwall dokkerne, til nævnte pakhus for at oplægge dem dér.
3. I overensstemmelse med aftalen begyndte de sagsøgte at overføre det nævnte gods, der blev lastet i en pram ved navn Thomas, som sank den 8. januar 1945, hvorved det ombordværende gods blev betydeligt beskadiget.
4. Den omtalte lægter var den 8. januar 1945 i de sagsøgte og deres folks besiddelse og under deres kontrol. På grund af deres uforsigtige navigering og for-tøjning af lægteren sank den, og godset blev som ovenfor anført betydeligt beskadiget.
5. De sagsøgte havde garanteret for, at lægteren var stærk og tæt og i enhver henseende egnet til på betryggende måde at transportere det nævnte parti gods.
6. Lægteren var imidlertid ikke stærk og tæt og var overhovedet ikke egnet til det anførte formål. Den lakkede, tog vand ind og sank, hvorved godset som anført blev betydeligt beskadiget.

Særskilt om erstatningen:

	£	sh.	d.
Værdien af 197 sække arabisk gummi af en vægt i ubeskadiget tilstand på 380 cwt, til 25 sh. pr. cwt.	475	0	0
Den mindre værdi ved salg af de beskadigede 197 sække.	76	1	8
	398	18	4

Sagsøgerens påstand: 398 £ 18 sh. 4 d.

1. Borradaile v. Hunter (1843), 5 Man. & Gr. 639.
2. Oversat efter Odgers pag. 365-66.

Retsplejespecialisten Odgers, der som sagfører og dommer kender det praktiske livs behov, svinger svøben mod al udenomssnak i de skriftlige indlæg. Hans gode råd kan også danske jurister have gavn af at lytte til. Han skriver:

»Først må alle væsentlige kendsgerninger angives klart og bestemt. Vær så koncis som muligt, forudsat at De ikke derved bliver uklar. Indlæg er nytteløse, medmindre de fastslår fakta med præcision. Hvis navne på personer og steder er væsentlige, angiv dem akkurat. Undgå stedord; meget ofte vil det ikke være klart, hvem De mener med »han«. Gentag »sagsøgeren« eller »omtalte Johnson« overalt, hvor »han« vil være tvetydigt. Brug relative pronominer så lidt som muligt; hvis De bruger dem, så forvis Dem om, at de henviser til det rette ord. Kald tingene ved deres rette navn så vidt muligt, og når der henvises til en ting, betegn den så hele vejen på samme måde. Benyt den samme fraseologi i indlægene; et forskelligt ordvalg indicerer en forandret mening. Hvis De støtter Dem på et dokument eller en lovtekst, forsøg ikke at forbedre sproget, hvor fristende det navnlig i sidstnævnte tilfælde kan være«.

Så fortsætter han:

»Kendsgerningerne skal påstås som kendsgerninger. Brug fyndige, korte og ligefremme sætninger, alt på en tydelig måde. Vær positiv. Brug ikke omsvøb. Gå lige til pointen. Hvis De tilsigter at slå en kendsgerning fast, gør det da ligefremt, klart og koncist. Undgå alle »hvis'er«, alle indledende forsikringer og alle omskrivninger. Pleadings er ikke stedet for »finskrivning«, men kort og godt for ligefremme business-like påstande. – Undgå også den passive form; brug altid den mest direkte konstruktion og som regel i den aktivt beskrivende form. Det er simplet og klarere at skrive: »Han betalte pengene tilbage den 24. juni 1937« end »Pengene blev betalt af ham på den eller den dag«. – Fremfor alt: undgå, hvad der minder om fraser. Sig aldrig, at sagsøgte værende sådan og sådan, gjorde det eller det. Gør to sætninger ud af det, sig, at han var sådan, og derpå, at han gjorde således. Undgå alle klausuler som »havende« eller »værende«. Hvis en kendsgerning er væsentlig, skal den formes som en positiv kendsgerning og i adskilte sætninger.«

Vore unge sagførerfuldmægtige har kun godt af en sådan lektion. Bemærk de korte og klare sætninger, Odgers betjener sig af. De mange relative indskud, som vore jurister efter tysk skik ynder at bruge for at presse så meget som muligt sammen mellem to punktum'er, fordunkler ofte meningen, ligesom det virker tungt og sprogligt uæstetisk.

Endnu et par gyldne regler: I en stævning bør man ikke foregribe forsvaret og begynde en imaginær imødegåelse. En part bør heller ikke fylde sit indlæg med fakta, som loven præsumerer er i hans favør, eller med hensyn til hvilke bevisbyrden ligger hos modparten.¹

Sagsøgte*s Defence* er nummererede sætninger svarende til stævningens. På den stævning, som vi foran gengav, kan der for eksempel svares således:

1. Order XIX, r. 25.

DEFENCE.¹

1. De i stævningen nævnte sagsøgte er pakhusejere, men ikke som påstået lægterførere, og de indgik ikke i denne egenskab nogen kontrakt.
2. De sagsøgte har aldrig påtaget sig for eller uden betaling at transportere og oplægge i pakhuset det i stævningen nævnte gods, således som deri angivet.
3. De sagsøgte benægter rigtigheden af de i punkterne 3, 4 og 6 i stævningen anførte påstande.
4. Hverken de sagsøgte eller nogle af deres folk har på uforsvarlig måde navigeret eller fortøjet den nævnte lægter eller gjort eller undladt noget, som har påført sagsøgeren tab.
5. Hvis det omtalte gods har været bragt ombord i lægteren, har den på den tid været tæt og stærk og i enhver henseende egnet til at laste og bortsejle det omhandlede gods. Men de sagsøgte har aldrig som påstået i punkt 5 i stævningen afgivet en sådan garanti. Der er ikke sket nogen skade på det nævnte gods, der skyldes brud på nogen garantierklæring.
6. Alternativt hævder de sagsøgte, at hvis de har aftalt mod eller uden betaling at transportere det pågældende gods eller at indlade sagsøgerens gods i lægteren, er det sket på den betingelse, at de ikke skulle være ansvarlige for tab eller skade på godset, medmindre skaden er forårsaget ved forsætlig eller uagtsom adfærd udvist af dem selv eller deres folk, men skaden er ikke således forårsaget.

Analysere man *Defence* nærmere, vil man se, at der er tre måder at svare på:

1. *Traversing*, det vil sige benægtelse, helt eller delvist, af påståede facts.
2. *Confessing and avoiding*, det vil sige erkendelse af facts, således som de er fremstillet i stævningen, men med supplerer af andre facts, der stiller sagen i et andet lys.
3. *Objection in point of law*, hvor der tages bekræftende til genmæle over for facts, men kravets juridiske berettigelse bestrides.

Af de tre metoder tiltrænger nr. 1 og nr. 3 lidt nærmere omtale.

Det er en *fundamental regel*, at påstande i *Statement of Claim*, der ikke benægtes (*traverse*), anses som indrømmet, og der skal derfor i svaret tages separat stilling til hvert punkt.² Af forsigtighedshensyn er det fristende at bestride alt, men en for vidtgående forsigtighed har den revers, at unødige indsigelser kan medføre en forhaling af sagen, som kan straffes med omkostninger, selvom sagen vindes.³

En *traverse* må ikke være undvigende (*evasive*). En sagsøgt, der i sit svarskrift anførte: »Ordlyden af kontrakten blev aldrig aftalt som påstået«, fik i en dom ord for at være evasiv med følgende begrundelse: »Skriftveks-

1. Efter Odgers pag. 386-87.

2. Order XIX, rr. 13 og 17.

3. Order XXI, r. 9.

lingens hele formål er at sammentrænge parternes stridspunkter, og meningen med reglerne er at hindre, at sagens kernepunkt udviskes, hvilket vil afholde en part fra, når sagen kommer til domsforhandling, at vide, hvad det er, der skal diskuteres og afgøres. Sagsøgte er forpligtet til at benægte, at ingen kontrakt kom i stand, hvis det er det, han mener; hvis han mener noget andet, skal han sige, at ingen af de påståede bestemmelser i kontrakten blev aftalt undtagen følgende punkter og derpå nævne, hvilke disse er». ¹ På samme måde kan det være evasivt at benægte noget bogstaveligt (literally). ² Der findes flere domme herom. Hvis for eksempel sagsøgeren i sin stævning har påstået, at sagsøgte har tilbudt sagsøgeren en belønning på 500 £, må sagsøgte ikke svare, at han »aldrig har tilbudt sagsøgeren en belønning på 500 £« (negative pregnant). Det ville jo være sandt, hvis han havde tilbudt for eksempel 400 £ eller et andet beløb end 500 £. Det anses for unfair at svare på denne måde. Sagsøgte skal svare, at han ikke har tilbudt 500 £ eller noget andet beløb. Et andet eksempel: Hvis sagsøgeren har formuleret sin påstand konjunktivt, skal sagsøgte svare i diskonjunktiv form. Påstår A således, at B brød hans indhegning, gik ind på hans mark og lod sine får og kør græsse dér, skal B ikke svare, at han ikke gjorde det, men at han hverken brød indhegningen eller gik ind på hans mark eller lod sine får og sine kør græsse dér.

Et svar, hvori alene fremsættes objection in point of law, ³ havde tidligere til følge, at skriftvekslingen standsede, for at dommeren straks kunne tage stilling til den juridiske disput. En sådan indsigelse kaldtes derfor *demurrer* (fra latin *demorari*=tøve). Nu er denne regel afskaffet.

Objection in point of law forudsætter ikke en juridisk udvikling. Kravet bestrides blot juridisk. En sådan indsigelse må have relation til facts, således som de er beskrevet i stævningen. Det er således ikke tilladt i svarskriftet at korrigere facts eller supplere dem og så anføre, at resultatet af kombinationen viser, at sagsøgeren ikke juridisk kan gennemføre sit krav. De af sagsøgeren påståede kendsgerninger kan vel suppleres i form af confessing and avoiding, men sagsøgte kan ikke samtidig fremsætte objection in point of law.

Der består ingen pligt for den, der vil bestride klagens juridiske grundlag, til at fremsætte denne indsigelse i svarskriftet, da den ikke derved fortabes, men der kan navnlig i klare sager være forbundet en fordel derved, for ligesom sagsøgeren, som vi har set, kan opnå summarisk dom, når sag-

1. *Thorp v. Holdsworth* (1876), 3 Ch. D. 637.

2. Order XIX r. 19 siger: »If an allegation is made with divers circumstances, it shall not be sufficient to deny it along with those circumstances«.

3. Order XXV.

søgte ikke har nogen reel indsigelse, har omvendt sagsøgte adgang til i klare tilfælde at få en *summarisk frifindelsesdom*, der ligeledes afsiges af Master. Men denne myndighed er begrænset til de tilfælde, hvor der er »no reasonable cause of action or answer . . . being shown by the pleadings to be frivolous or vexatious«. ¹

*

Når skriftvekslingen er sluttet, kan den part, der ikke er tilfreds med skriftvekslingens forløb, fordi modparten ikke vil fremskaffe ønskede oplysninger, rette henvendelse til Master. Det sker ved en såkaldt *Summons for Directions*², der er en indkaldelse af modparten for Master, for at denne – efter at have hørt begge parter – kan give de fornødne direktiver. Selvom alt forløber glat, er Masters assistance påkrævet for at få sagen berammet.

En udførlig omtale af de mange tilfælde, der kan give anledning til udtagelse af *Summons for Directions*, har ikke større interesse. Vi har allerede omtalt, at Master også bestemmer stedet for domsforhandlingen.³ Tre betydningsfulde regler, der i særlig grad belyser, på hvilken måde man ved at supplere og korrigere pleadings, når frem til »the issue«, må dog her nævnes. De engelske betegnelser for disse regler er: (1) particulars, (2) interrogatories og (3) discovery of documents.

1) Hvis et indlæg er for ubestemt eller er holdt i for almindelige vendinger, kan modparten – efter forgæves pr. brev at have opfordret den anden til at supplere indlægget – bede Master om at pålægge fremskaffelse af *particulars* (= detailler).⁴ Efterkommes Masters ordre ikke, kan sagen på begæring *afvises*. Har sagsøgeren påstået erstatning for en forsømmelig handling, kan krav om particulars for eksempel gå ud på, at sagsøgeren skal angive, når og hvor handlingen er foregået. Sagsøgerens besvarelse af sådanne spørgsmål, der ligesom pleadings kun angår facts, ikke bevis, må da lægges til grund under domsforhandlingen, medmindre retten tillader andet.

Krav om particulars er hyppige. Formålet er tidligst muligt at finde frem

1. Ibid., r. 4.

2. Order XXX.

3. Videre kan nævnes spørgsmål om yderligere skriftveksling efter reply, kumulation, henvisning af en sag til County Court eller til voldgiftsbehandling, sikkerhedsstillelse for sagsomkostninger og fastlæggelse af rammerne for bevisførelsen, for eksempel begrænsning af antallet af sagkyndige vidner og afgørelse af, om en påstand skal bevises ved fremlæggelse af beedigede erklæringer (affidavit evidence) eller ved førelse af vidner.

Master kan også »striking out pleadings«, det vil sige kræve udeladt passager i et indlæg, der er »unnecessary or scandalous«, eller som tenderer »to prejudice, embarrass or delay the fair trial of the action«, Order XIX, r. 27.

4. Order XIX, rr. 7, 7 A og 7 B.

til sagens kerne og afværge unødige vidneførsler. Particulars skal, som det siges i en dom, »narrow issues and ought to be encouraged«. Undladelse af at kræve particulars medfører større råderum for modparten med hensyn til bevisets genstand.

2) Forskellig fra particulars er *interrogatories*,¹ der er visse af Master godkendte spørgsmål til en part, der vil have at besvare dem i en *beediget erklæring* (*affidavit*).

Interrogatories stilles hyppigst i sådanne sager, hvor der i mangel af dokumenter kan ventes beviskonflikt på nær sagt alle punkter, hvis opmærksomheden ikke forinden har været rettet herpå. Lad os tage det eksempel, at sagsøgeren kræver erstatning i anledning af et bilsammenstød. For at spare ulejlighed og omkostninger ved sagens forberedelse til domsforhandling, vil sagsøgeren for eksempel være interesseret i at vide, om sagsøgte vil bestride sammenstødet, at sagsøgeren var passager i vognen, eller at han kom til skade. Formålet er et dobbelt: At lette beviset for en selv og at få klarhed over, hvor modparten vil sætte ind.

I modsætning til, hvad der gælder pleadings og particulars, vil *interrogatories ofte have hensyn til beviset*. Hvis således i en injuriesag sagsøgte har svaret, at de pågældende udtryk var fremsat »i den ærlige tro, at de var sande«, vil det som regel blive tilladt sagsøgeren at kræve beediget svar på, hvilke oplysninger han på tidspunktet for ytringernes fremsættelse havde for at tro, at de var sande, og hvilke skridt han gjorde for at sikre sig, at de var sande, førend han udtalte sig. Heri ligger ikke, at den spurgte skal være forpligtet til at røbe navnene på vidner.

Den omstændighed, at Master har tilladt visse *interrogatories* stillet, betyder ikke, at det dermed er endeligt afgjort, at modparten er forpligtet til at besvare dem. Han kan indvende, at spørgsmålene er »unreasonable, vexatious or scandalous«. Svarene skal være omhyggelige, men et »ja« eller et »nej« eventuelt »jeg ved det ikke«, kan efter omstændighederne være fyldestgørende. Den spurgte er ikke forpligtet til at forhøre sig hos andre for at kunne besvare spørgsmålene, medmindre de er ansat i hans tjeneste.² Han kan som nævnt også nægte at opgive vidners navne. Hvis imidlertid svarene er utilstrækkelige, kan den spørgende »ask for further and better answers«. En parts ubegrundede vægring ved at svare, kan have til følge, at han taber sagen.

Interrogatories og svar herpå kan se således ud:³ Det er påstået i Statement of Claim, at sagsøgte overfor sagsøgeren svigagtigt har angivet, at en

1. Order XXXI.

2. *Rasbotham v. Shropshire Union Ry. and Canal Co.* (1883), 24 Ch. D. 110.

3. Oversat efter *Marston Garsia: Civil Procedure in a Nutshell* (1946) pag. 80-82.

A tilhørende forretning var et blomstrende foretagende, og at sagsøgeren af denne grund indskød penge i forretningen.

Sagsøgeren retter følgende interrogatories til sagsøgte:

INTERROGATORIES

SVAR

Fortalte De ikke sagsøgeren, at A's forretning var ude af stand til at magte de modtagne ordrer på grund af mangel på kapital?

Foretog De eller nogen på Deres vegne en undersøgelse af forretningen? I bekræftende fald hvilken, ved hvem og hvornår?

Fortalte De sagsøgeren, at De havde overbevist Dem selv om, at A's forretning var af en sådan beskaffenhed, at sagsøgeren ikke burde gå glip af chancen for at sætte penge i den?

Er det ikke en kendsgerning, at på den tid, aftalen, som der refereres til i paragraf () i Statement of Claim, blev indgået:

- a) havde nævnte forretning ikke ordrer på hånden?
- b) var nævnte forretning i vanskeligheder?
- c) var ovennævnte A blevet rykket af sine kreditorer?

Taget i ed d.

for mig

P. Q.

Commissioner for Oaths.

Som svar på Interrogatories erklærer jeg, sagsøgte, *under ed* følgende:

1.

Som svar på interrogatory nr. 1 erklærer jeg, at jeg oplyste sagsøgeren om, at jeg gennem A havde erfaret, at A havde mange ordrer på hånden og behøvede kapital for at effektuere disse ordrer.

2.

Som svar på interrogatory nr. 2 erklærer jeg, at jeg i eller omkring september måned 1938 forhørte mig hos A angående de ordrer, han havde på hånden, og jeg henviste til hans referencer.

3.

Som svar på interrogatory nr. 3 svarer jeg nej.

4.

Som svar på interrogatory nr. 4 erklærer jeg:

a) Ikke mig bekendt.

b) Ikke mig bekendt.

c) Ikke mig bekendt.

Underskrevet

B.

3) Foruden particulars og interrogatories kan der – og der vil meget ofte – blive spørgsmål om *discovery of documents*¹, der angår spørgsmålet om en parts pligt til at gøre modparten bekendt med en sags dokumenter.

1. Order XXXI.

Herom kan der kun blive tale, hvis dokumentet er »material«, det vil sige af retslig betydning for sagen. Man må her sondre mellem følgende tilfælde:

Hvis et dokument er *nævnt* i pleadings eller i particulars, anses det for relevant. Sådanne dokumenter kan derfor uden videre kræves gjort tilgængelige på Solicitors kontor, og afskrifter kan forlanges taget. Nægtes det, kan den part, der har påberåbt sig dokumentet, ikke gøre brug deraf under sagen, medmindre han for dommeren godtgør at have en særlig grund til sin vægring.

En part kan under visse betingelser også forlange oplysninger om dokumenter, som *ikke* fremgår af pleadings.

a) *Tror* han, at sådanne findes, er fremgangsmåden den, at han i en bediget erklæring, »*affidavit*«, begrundet sin mistanke, nævner hvilke dokumenter han tænker på og beviser, at de er relevante. Master vil da beordre modparten til ligeledes i en affidavit at udtale sig herom.

b) Har en part *ingen idé* om, hvorvidt modparten ligger inde med relevante dokumenter, men ønsker klarhed herover, udtager han en Summons for Directions, og Master vil da som regel pålægge den anden part i en *affidavit* at erklære sig og levere en liste over eventuelle dokumenter. Master's pålæg kan være generelt (general discovery) eller begrænset til en bestemt klasse dokumenter, men det er stadig kun relevante dokumenter, der kan blive tale om.

Affidavit of documents afgives i en særlig form. I to særskilte skemaer opføres henholdsvis de dokumenter, som parten er i besiddelse af, og som han vil fremlægge eller nægte at fremlægge, og de dokumenter som han ikke længere besidder. Vil han nægte at fremskaffe et dokument, må han i affidavit angive sine grunde. Nogle dokumenter nyder det privilegium ikke at kunne forlanges fremlagt.¹

Hvis den, der er provokeret til at afgive affidavit, undlader behørig refe-

1. De vigtigste er følgende:

¹ Korrespondance mellem klient og Solicitor angående sagen. Det samme gælder alle »*opinions of counsel*« (se pag. 83). Privilegiet omfatter ikke ubetinget korrespondance, der har relation til en påstået forbrydelse.

² Alle dokumenter, som er udfærdigede med det formål at assistere en person eller hans juridiske rådgiver i en retssag, for eksempel de vidneforklaringer, som Solicitor har optaget til brug for Barrister's eksamination i retten. Men privilegiet angår ikke dokumenter afgivet til andre end partens juridiske rådgiver.

³ Incriminating documents, det vil sige dokumenter, der vil udsætte den part, der fremlægger dem, for at blive sigtet for en forbrydelse.

⁴ Dokumenter, som er trediemands ejendom eller i sameje, men det kan pålægges trediemand selv at forevise forretningsbøger og andre dokumenter.

⁵ Offentlige myndigheders dokumenter.

rence til tidligere i hans besiddelse værende dokumenter, kan det pålægges ham at supplere erklæringen. Ellers er dokumentfortegnelsen *konklusiv*, det vil sige, at den må lægges til grund under domsforhandlingen som værende en fuldstændig fortegnelse over relevante dokumenter i sagen.

Hvor udførlige disse dokumenterklæringer kan være, fremgår af følgende eksempel.¹

AFFIDAVIT ANGÅENDE DOKUMENTER.

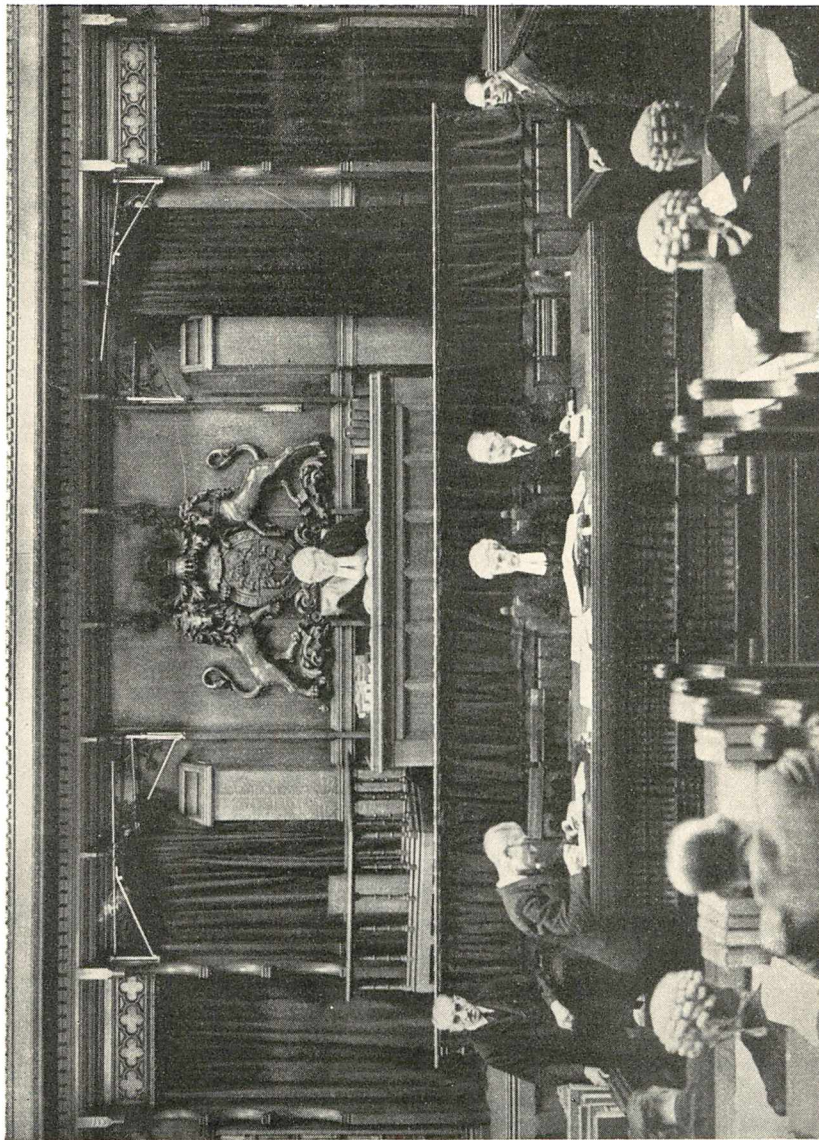
(Indledning, hvori modparten indkaldes ved Summons for Directions).

.....
Jeg, John Jones, boende....., ovennævnte sagsøgte, erklærer under ed følgende:

1. Jeg har i min besiddelse de i 1' og 2' del af medfølgende fortegnelse I nævnte dokumenter, der vedrører nærværende sag.
2. Jeg nægter at fremskaffe de dokumenter, som er bundet sammen i det med A mærkede bundt i nævnte 2' del af fortegnelse I, fordi de alle udelukkende angår min ejendomsadkomst og ikke hverken direkte eller indirekte understøtter sagsøgerens påstand eller afsvækker min. Disse dokumenter er derfor privilegerede.²
3. Jeg nægter også at fremskaffe den analyse og rapport, der er nævnt i 2' del af fortegnelse I af den grund, at den er udfærdiget til brug for min Solicitor i denne sag til oplysning om, hvorledes jeg skal føre mit bevis og iøvrigt for at sætte min Solicitor i stand til at udfærdige mit svarskrift i sagen og at rådgive mig. Dokumentet blev udfærdiget på min Solicitors foranledning med henblik på retssagen og ikke med noget andet formål. Derfor påstår jeg, at dokumentet er privilegeret.
4. Jeg nægter yderligere at fremskaffe alle de andre dokumenter, der er nævnt i 2' del af fortegnelse I af den grund, at de er privilegerede. Det drejer sig om sagkyndige meddelelser af fortrolig karakter, rettet til mine juridiske rådgivere med det formål at give mig juridisk vejledning, nemlig instruktioner til Barrister og dennes responsa til min Solicitor, breve og genparter af breve, der er udvekslede mellem mig og min Solicitor og mellem ham og trediemand enten forud for eller under retssagen, samt memoranda udfærdiget af min Barrister og Solicitor alt med nærværende retssag for øje.
5. Jeg har haft, men har ikke længere i min besiddelse de sagen vedrørende dokumenter, der er opført på fortegnelse II.
6. Sidstnævnte dokumenter var sidst i min besiddelse i oktober måned 1945, da jeg fremsendte det første (nr. 38) til sagsøgeren og de resterende tre til udgiveren af »The Observer«.
7. Efter min bedste overbevisning har hverken jeg personlig eller min Solicitor eller hans befuldmægtigede eller nogen anden person på mine vegne nu eller tidligere haft i forvaring eller besiddelse noget dokument, noget regnskab, nogen forretningsbog eller kvittering eller noget brev eller memorandum eller kopi eller ekstrakt af sådanne dokumenter, der er nævnt i fortegnelse I og II.

1. Efter Odgers pag. 400-402.

2. En speciel engelsk regel.

Barrets Foto.

Interieur fra en af High Court's afdelinger. Dommeren sidder alene og under ham the clerks. Foran med ryggen til sidder sagførerne. Til højre for dommeren findes the witnessbox.

FORTEGNELSE I.

1. del.

Originale dokumenter.

1. Brev fra sagsøgeren til sagsøgte, dateret 21. januar 1945.
2. Brev fra sagsøgerens Solicitor til sagsøgte, dateret 6. juni 1945.
3. Brev fra sagsøgeren til sagsøgte, dateret 6. oktober 1945.
4. »The Observer« for den 13. oktober 1945.

Kopier.

5. Brev fra sagsøgte til sagsøgeren, dateret 4. oktober 1945.
6. Inventarliste og vurderingsforretning udfærdiget af John Smith den 30. oktober 1945.
7.
8.

2. del.

- 9-36. Diverse dokumenter, nummereret 9-36 inclusive, som er hæftet sammen i et med A mærket bundt af deponenten John Jones.
37. En analyse og rapport udfærdiget af professor N. N. omkring den 23. november 1945 og fremsendt af ham til min Solicitor den 24. november 1945 til brug i denne sag.
- Responsa fra Barrister og instruktioner til ham i anledning af nærværende sag.

Fortegnelse II.

38. Breve skrevet og sendt mig til sagsøgeren den 4. oktober 1945.
39. Kopi af samme.
40. Kopi af sagsøgerens svar på nævnte brev, dateret 6. oktober 1945.
41. Brev af 8. oktober 1945, skrevet og sendt af mig til udgiveren af »The Observer« med de to ovennævnte kopier, hvilke tre breve blev optaget i bladet for 13. oktober 1945.

Ed aflagt af ovennævnte John Jones, boende,, den 17. marts 1945.

for mig
N. N.

A Commissioner to administer Oaths in the Supreme Court of Judicature in England.

Det sidste, Master skal træffe bestemmelse om, er sagens *berammelse*. Det sker også ved udtagelse af en Summons for Directions. Er der forløbet 11 dage, efter at skriftvekslingen er sluttet, uden at Summons er udtaget, kan sagsøgte begære sagen afvist.

I forbindelse med spørgsmålet om berammelse må det afgøres, om sagen skal domsforhandles i London eller i provinsen, og om den skal for jury, hvilket i civile sager nu kun sker undtagelsesvis. Hyppigere opstår der spørgs-

mål om at få en sag behandlet som *handelssag* i den særlige afdeling, Commercial Court, i King's Bench. Disputer herom afgøres ikke af Master, men af dommeren selv efter en formalitetsprocedure for lukkede døre, (men man kan uden vanskelighed snige sig ind). Da handelssager kommer hurtigere til domsforhandling end andre sager, er der allerede af den grund interesse for at få dem for Commercial Court, hvor kravene til skriftsveksling ofte slækkes, ligesom procesreglerne iøvrigt håndhæves mindre strengt dér.

Alle andre sager, der skal til domsforhandling i King's Bench i London, bliver af Master henvist til optagelse på af een tre retslist¹, *Short Cause List*, der omfatter de mest kortvarige sager, der forventes ikke at ville strække sig over 2 timer, *Short Non-jury List*, på hvilken opføres sager, der antages ikke at ville vare udover 1 dag, og *Long Non-jury List*, der vedrører de langvarige sager. Når tiden for domsforhandlingen nærmer sig, bliver sagerne opført på the Weekly List og til sidst på the Daily Cause List.

Berømmelse til bestemte tider sker ikke i High Court. Det tager i dag cirka 4 måneder, inden en sag når frem til domsforhandling. Sagførerne må derfor være agtpågivende og følge sagernes oprykning på listen, for når de står øverst, betyder det, at de kommer for. Det har sine ulemper, og der kan ske forskydninger i sidste øjeblik, selv efter at sagen i de dag for dag udarbejdede lister er »put down for hearing«. Det tilrådes udlændinge, der vil lytte til retssager i Law Courts, at bemærke sig, om sagerne er på short eller long list, da han normalt vil have mere udbytte af at høre på de første sager, der kan følges fra begyndelsen til og med dommen.

B. COUNTY COURT-SAGER

Sagsforberedelsen for underretten, hvorom regler indeholdes i County Court Rules, har det til fælles med sagsforberedelsen for High Court, at der i ordinære sager normalt finder skriftveksling sted, men reglerne er noget simplere. Der må iøvrigt gøres en vigtig sondring mellem ordinary actions og default actions.

I. *Ordinary actions*. Medens en High Court-sag normalt indledes med writ og memorandum efterfulgt af pleadings (stævning, svarskrift og eventuelt replik), begynder sager i underretten straks med en egentlig stævning, kaldet *praecipe*. Ved stævningens indlevering til retten *berammes sagen straks til domsforhandling* (hearing) for dommeren, eller – hvis sagens værdi ikke overstiger 10 £ – for Registrar. Mødedagen kaldes »return day«. I modsætning til, hvad der gælder i High Court, er det her retten (the bailiff), der

1. I Chancery Division benytter man kun to lister; den ene angår sager, hvor der skal føres vidner, på den anden opføres sager, hvor beviset alene føres ved dokumenter.

sørger for forkyndelsen, og denne behøver ikke – som normalt i High Court-sager – at ske for sagsøgte personlig, medmindre sagsøgeren i specielle tilfælde selv sørger for forkyndelsen. Viser der sig vanskeligheder ved forkyndelsen, kan Registrar tillade forkyndelse pr. brev, hvis der er sandsynlighed for, at brevet vil nå frem til sagsøgte.

Stævnevarslet er 14 dage, men der er her en ejendommelighed, som må nævnes. *Sagsøgte opfordres nemlig til at reagere allerede inden 8 dage ved til Registrar at levere enten en skriftlig erkendelse af søgsmålets rigtighed (admission) eller et svarskrift (defence).* En admission vil ofte indeholde et forslag om afdragsvis betaling, hvorom Registrar underretter sagsøgeren, og hvis denne inden 3 dage derefter akcepterer forslaget, hvilket skal meddeles såvel retten som sagsøgeren, afsiger Registrar på »return day« dom i overensstemmelse hermed. Hvis sagsøgte har afleveret et svarskrift, sætter Registrar ligeledes sagsøgeren i kundskab herom, således at han allerede *før* »return day« er klar over sagsøgtes indsigelser. Sagsøgte behøver på den anden side ikke at svare før »return day«, men *medfører hans undladelse, at sagen må udsættes, må han bære omkostningerne herved.* Derved tvinger man parterne til at undgå for mange (kostbare) retsmøder.

Udveksling af processkrifter udover praecipe og defence finder ikke sted i underretten, medmindre der fremsættes modkrav. Derimod kan en sag på begæring udsættes – ligesom i High Court – for at få modparten til at give particulars, svare på interrogatories, give oplysning om dokumenter etc.

Systemet med »payment into court« gælder også i County Court.

Møder sagsøgte ikke på »return day«, afsiger dommeren (Registrar) ikke summarisk udeblivelsesdom, men sagsøgeren må bevise sit krav,¹ hvilket naturligvis ofte vil falde ham lettere, når sagsøgte udebliver. Udebliver sagsøgeren, men sagsøgte møder og erkender søgsmålets rigtighed uden forbehold, kan der alligevel gives dom, som hvis sagsøgeren var mødt. Retten kan tillade enhver person at møde for parterne.²

2. *Default actions.* Vi har foreløbig alene talt om »ordinary actions«, som populært kan betegnes som de sager, hvor sagsøgeren har grund til at vente reaktion fra sagsøgtes side. Drejer det sig om mere *oplagte sager*, hvor rettens mellemkomst nærmest søges for at få eksekutionsgrundlag, og hvor sagsøgte sandsynligvis vil udeblive, vil sagsøgeren imidlertid vælge en simple fremgangsmåde og gå frem efter reglerne om *default actions*. Medens en stævning ellers skrives på hvidt papir, bruges her en lyserød formular. Forkyndelsen skal da altid ske *personligt* for sagsøgte, men han *indkaldes ikke til at møde i retten på en bestemt dag*, som når sagen anlægges på al-

1. Der gives dom »on proof of the claim«, Order XXIII, r. 4.

2. County Court Act 1934, s. 86.

mindelig måde. Hvis sagsøgte imidlertid ikke inden 8 dage efter forkyndelsen betaler det krævede beløb med omkostninger eller afleverer sit defence til rettens kontor, kan sagsøgeren *begære afsagt udeblivelsesdom, uden at han behøver at møde*. Retten hertil fortabes dog, hvis sagsøgte, selvom han oversidder fristen, når at svare forinden. Sker det, må sagen berammes til domsforhandling, og den fremmes da på sædvanlig måde.

Ikke i alle sager kan denne simple fremgangsmåde anvendes. De vigtigste undtagelser er: 1) sager, hvis værdi ikke overstiger 2 £, eller 2) hvor sagsøgerens krav er »unliquidated«, det vil sige ikke kan fikseres på objektiv basis, men afhænger af et skøn, således som tilfældet normalt er, når der påstås erstatning.

Som nævnt er det Registrar og ikke dommeren, der afsiger dommene i udeblivelsessager. Når man spørger, hvorledes Registrar, når han sætter en sag på sin egen retsliste i stedet for på dommerens, kan vide, om sagen bliver en udeblivelsessag, er forklaringen altså den, at udeblivelsesvirkningen i default actions indtræder før retsmødet.

Kapitel XI.

DOMSFORHANDLING OG DOM

»England has taught the world that ceremonial and decorum, far from being detrimental to the efficiency of justice or public procedure, are valuable agents in promoting dignity and public confidence«.

(*Claud Mullins*).

Trial (eller *hearing of a cause*) er betegnelsen for selve domsforhandlingen, omfattende vidneførsel og procedure. I hovedtrækkene foregår den ens i civile og kriminelle sager. Sceneriet er i flere henseender forskelligt fra, hvad vi er vant til.

I billedlig forstand består en retssal ligesom et teatterum af en scene og et gulv. I den danske retssal vil man sige, at de agerende personer: Dommer, retsskriver, sagførere, parter og vidner alle optræder på »scenen«, medens »gulvet« alene er forbeholdt tilhørerne. I den engelske retssal er billedet anderledes. Midt på scenen sidder højt hævet dommeren, som man ser det på billedet pag. 144. Foran ham i et lavere sæde (på højde med en dansk dommers) sidder clerken. Til højre eller venstre for dommersædet finder man »vidneboksen«, hvorfra alle vidneforklaringer afgives.¹ På gulvet foran sidder på de forreste rækker, i parkettet om man vil, sagførerne, og bag dem finder man tilhørerpladserne. Stolerækkerne er i »Law Courts« ligesom i et teater hævet således i forhold til hinanden, at tilhørerne har samme udsyn over retslokalet som de foran siddende sagførere. Visse steder, for eksempel i Old Bailey, er sagførerne dog anbragt på bænke vinkelret udfor dommersædet.

Fra et akustisk synspunkt må kulisserne i den engelske retssal foretrækkes. Sagførerne er ikke placeret overfor hinanden som »ærede modparter«, men de sidder som »learned friends« på hver sin side af samme bæk og taler en face til dommeren. Under afhøringerne har sagførerne i lige grad blikket rettet mod dommeren og vidnet, og den afhørte taler »på tværs« af rets-salen, så han kan høres lige godt af dommer og sagfører. Den situation, som er velkendt hos os, at en sagfører pålægger det foran dommeren stående

1. Nogle steder, for eksempel i London Quarter Sessions, er der anbragt højtalerapparat foran dommeren og i vidneboksen.

vidne at tale op til dommeren, hvilket falder unaturligt, da vidnet derved tvinges til at vende blikket bort fra den spørgende, undgår man således i den engelske retssal.

Hvadenten en sagfører afhører eller procederer, taler han stående fra sin plads, som regel uden benyttelse af pult. Forreste række er forbeholdt »the leaders«. Derfor er denne række ofte tom. På næste række sidder junior barristers og på den tredje række de Solicitors, der har arbejdet med sagens forberedelse. De plejer at være til stede i retten for eventuelt at bistå counsel med råd uden at tage direkte del i retsforhandlingen. I underretten fører de dog ofte selv sagerne.

Det er tidligere nævnt, at der i større sager ofte optræder flere Barristers for en part. Det erindres også, at King's Counsel ikke må møde i retten uden at have en aktivt medvirkende junior barrister med sig. Det kan også ske, at der er engageret flere junior barristers, der da deler afhøringen og proceduren mellem sig. Selv i mindre sager, hvor der kun møder een Barrister for hver part, vil man ofte se de sagførerne forbeholdte bænkerækker fuldt besat af yngre kolleger, der yder bistand under sagen eller blot hører på.

Når man ser så mange sagførere i de engelske retssale, er grunden også den, at sagerne ikke berammes til bestemte tider. Sagførerne må derfor være forberedt på at vente i retssalen til deres sag kommer for, hvilket spilder meget af deres tid.

En fremmed jurist, der møder i den engelske retssal for at gøre iagttagelser, vil også bemærke de mange juridiske bøger, navnlig bind af domssamlingerne, som ligger på sagførernes skranke. Det er ofte hele stabler, der bæres over af sagførernes bude med blot en rem som emballage. I de overordnede domstole er det skik før domsforhandlingen at give stævningsmanden (the usher) en fortegnelse over de domme, der agtes påberåbt, for at de pågældende bind i domssamlingen kan blive overrakt dommeren, efterhånden som dommene citeres af sagførerne. Det er heller ikke ualmindeligt, navnlig i House of Lords og i Chancery Court, at gøre modparten bekendt med disse domme, før retsforhandlingen begynder. Det bidrager til at mindske overraskelsesmomentet og falder i tråd med reglen om, at man skal spille med kortene på bordet, en regel der har gyldighed både ved sagsforberedelsen og under domsforhandlingen.

Når retten sættes, rejser alle sig op. Umiddelbart før dommeren træder ind, bliver der slået et par slag med en stok, og stævningsmanden råber: Silence! I House of Lords er det imidlertid skik – ligesom i vor højesteret – at dommerne indtager deres pladser, før dørene åbnes.

Når en Barrister møder i retten, medbringer han: 1) sit »brief« 2) et eksemplar af pleadings, 3) Solicitors optegnelser af de til ham afgivne forklaringer af vidner (statements of the evidence), på grundlag af hvilke vidneeksaminationen finder sted, og 4) eksemplarer af alle dokumenter, som han vil påberåbe sig. *Dommeren kender intet til sagen før domsforhandlingen.*

Sagen begynder med, at den sagfører, hvis part har bevisbyrden, som regel sagsøgeren, »åbner sagen« med en kortere tale, hvori han i kronologisk orden redegør for sagens fakta med henvisning til relevante dokumenter og anfører, hvad han vil bevise og hvilke vidner, han agter at føre. Eventuelt omtaler han allerede i sit indledningsforedrag de juridiske synspunkter, på hvilke han vil støtte sin påstand, men den nærmere udvikling af law reserveres som regel til efter vidneførslen. Med særlig interesse vil modparten lytte til hvilke vidner, der agtes ført, hvilket han først på dette tidspunkt bliver gjort bekendt med.

Både indledningsforedraget og den senere procedure holdes frit uden oplæsning af manuskript, men det tilrådes sagførerne at benytte notater til støtte for foredragene. Det frarådes at være for skarp i indledningsforedraget. »Som regel,« siger Odgers, »holdes åbningstalen af taktiske grunde i en mindre kombativ og mindre sikker tone end det afsluttende foredrag, for vidner vil ofte skuffe en sagfører, der har »opened his case strongly«.

Efter indledningsforedraget begynder afhøringen af sagsøgeren og hans vidner med sædvanlig adgang for modparten til bagefter at »krydseksaminere«. Når alle sagsøgerens vidner er ført, melder der sig et vigtigt spørgsmål, der er afgørende for processens videre forløb: Vil modparten gå i vidneboksen og selv føre vidner? Er dette ikke tilfældet, vil sagsøgerens sagfører »sum up his case«, og sagsøgte får så ordet for at svare. Når han har talt, er sagen dermed sluttet til domsafsigelse. Om replik og duplik bliver der ikke tale. Bliver der derimod spørgsmål om vidneførsel også fra sagsøgtens side, vil han, straks efter at sagsøgerens vidner er ført, på tilsvarende måde som sagsøgeren »open his defence« med en kort tale, derpå afhøre sine vidner (med adgang for sagsøgeren til krydseksamination) og endelig slutte af med »summing up«. Sagsøgeren får så ordet for nogle afsluttende bemærkninger, der *ikke* efterfølges af duplik. Med andre ord: *Hvis kun sagsøgeren vil føre vidner, får sagsøgte det sidste ord; det betragtes som en indrømmelse, da det er en fordel at tale sidst. Men ellers får den, der har det første ord, også ret til det sidste. Duplik finder kun sted med dommerens samtykke.*

Er sagsøgte ikke mødt til domsforhandlingen, afsiges der ikke summarisk udeblivelsesdom, men sagsøgeren må »prove his claim«. ¹ Går dommen

1. S. C. R. Order XXXVI, r. 31 og C. C. R. Order XXIII, rr. 3 og 4.

sagsøgte imod, kan han begære den genoptaget inden 6 dage. Lignende ret har sagsøgeren, hvis sagen er blevet afvist på grund af hans udeblivelse.¹

Vidneforklaringerne bliver ikke protokolleret. I civilprocessen bruges overhovedet *ingen retsbog*. Men i de overordnede domstole har man for nogle år siden indført *retsstenografer*, der er knyttet til hver afdeling, og som lønnes af det offentlige. De nedskriver enhver afhøring i retten – både spørgsmål og svar – derimod ikke sagførernes indlæg. Stenogrammet bliver i sager, der strækker sig over flere dage, ofte renskrevet fra dag til dag til brug for dommeren og sagførerne. Hvis dommen appelleres, vil ankeinstansen få forelagt et fuldstændigt referat af alle forklaringerne. I underretten – County Court – bliver forklaringerne derimod ikke stenograferede, medmindre parterne selv vil bekoste udgifterne.

Ved siden heraf vil dommeren ofte selv nedskrive de vigtigere afsnit af forklaringerne, hvilket er af særlig betydning i underretten, hvor *dommerens notater* er den eneste fiksering af bevismaterialet. Disse notater er af betydning ikke blot for dommeren selv, når han skal afsige sin dom, men også for ankeinstansen, der får en udskrift af dem. De har derfor *samme betydning som en retsbogsudskrift i Danmark*. Selv dommerne i High Court noterer dele af vidneforklaringerne ned, skønt de tillige bliver stenograferede.

Danske dommeres notater kan ikke tåle sammenligning med deres engelske kollegers. Disse notater er nemlig ikke kortfattede blyantsoptegnelser på en lap papir, men ofte ordrette gengivelser af vigtigere passager, som nedskrives i en til formålet indrettet bog, *the Judge's notesbook*, der er en slags privat retsbog. En dommer i High Court fører flere sådanne bøger, forskellige eftersom han sidder i London eller rejser rundt i provinsen.

Når en engelsk dommer gør notater – og det sker hyppigt – er der tavshed i retten. Det er en uskreven lov, at afhøringerne afbrydes, indtil sagføreren har forvissat sig om, at dommeren har fuldstændt sine notater. Det er ikke alene et spørgsmål om høflighed overfor retten, men et spørgsmål af interesse for alle i sagen, der kun kan være tjent med, at dommeren får alt med af betydning. Derfor hænder det sjældent, at sagførerne påstår, at dommeren har misforstået sagen. Disse notater nødvendiggør ofte små pauser, medens sagførerne hos os er vant til at lade møllen male uafbrudt, så at hverken de eller dommeren får den fornødne tid til at gøre deres notater. *Pauserne er dog ganske kortvarige og virker ikke afbrydende. Forhandlingen glider roligt, men langsomt frem.* Lange afbrydelser, hvor dommeren dikterer, kendes ikke. Engelske dommere dikterer ikke, og der findes som sagt heller ikke nogen officiel retsbog til optagelse af forklaringer.

Der er ingen tvivl om, at den mere langsomt fremadskridende proces i

1. S. C. R. Order XXXVI, r. 33.

den engelske retssal bidrager til, at stoffet i højere grad bliver fordøjet og bundfældet før domsafsigelsen end hos os. Men på den anden side er de engelske processer noget *langtrukne*. Navnlig tager afhøringerne, der ofte er meget indgående, deres tid. Meget, som vi hos os ville anse for oplagt, vil man i England føre bevis om. På den engelsk-franske juristkonference i London i 1947, hvor man bl. a. diskuterede civilproceduren, fremsatte den engelske indleder, Mr. John Archibald følgende udtalelse:¹ »Den tid, der anvendes på domsforhandlingen, er anseelig. Naturligvis tager nogle sager kun en time eller to, men sager, hvori der er strid om fakta, der kræver vidneførsel og en mere omfattende dokumentation, tager næppe under en dag (5 timer) og snarere to eller flere dage. Sager, der varer 14 dage, er ikke usædvanlige, men,«
føjer han til, »det virker dog overraskende for jurister, der ikke er kendte med de engelske retter, at sager, der behandles så indgående, ikke tager endnu længere tid. Forklaringen er, at såvel sagførerne som dommerne er i besiddelse af stor professionel dygtighed og erfaring. Begge brancher bestræber sig i fællesskab for at undgå forhaling. Kun ringe tid spildes på stivsindet argumentering. Dommeren er altid ivrig efter den videst mulige assistance fra sagførerne og søger at gøre det klart for dem, hvilke punkter han ønsker uddybet, så at sagførerne ikke behøver at spille deres argumenter på de punkter, hvor dommeren enten ikke kan overtales eller allerede er overbevist, så de kan koncentrere sig om det, hvor argumentering ønskes og kan være af betydning. Det samme princip gælder afhøring af vidner.«
Man vil særlig lægge mærke til vekselvirkningen mellem dommer og sagfører i den engelske retssal. På venlig måde giver dommeren sagførerne vink angående procesførelsen. Man mærker aldrig fra dommersædet en kølig eller utålmodig affejning af sagførerne, og – som tidligere nævnt – er dommerne meget taknemmelige for den vejledning, de modtager fra sagførerne, hvilket de ofte giver udtryk for, til tider som indledning til selve dommen. Den opfattelse, som man undertiden kan møde hos kontinentale dommere, at sagførernes opgave er at forelægge fakta, og at dommeren så nok skal klare juraen, er ukendt i England. Betegnende er følgende udtalelse af en engelsk dommer: »First I look who are the solicitors in a case, then who are the counsel, and I know what to do in 80 per cent; in the other 20 I attend to the facts.«

Også i småsager er behandlingen som regel meget grundig. Det anses for udemokratisk at gøre dem til genstand for overfladisk procedure. For den fattige mand kan hans lille sag være lige så vigtig som den store sag for den mere velhavende borger. Nævnes kan en sag om 50 £, der i 1936 blev afgjort

1. Dette overordentlige instruktive foredrag er trykt af Law Society under titlen: *Civil Procedure and Procedure for Enforcing Judgment*.

af Court of Appeal. Den havde varet 14 dage i underretten, og appelretten anvendte 83 timer af sin kostbare tid på den. Præsidenten, the Master of the Rolls, sagde i sit votum: »Just as there is not one law for the rich and one for the poor, so there is not one law for cases which involve small amounts of money and another law for those which do involve the graver and major issues.«¹

En engelsk retsforhandling har altså intet med jag at gøre, og den omstændighed, at sagerne ikke er berammet til bestemte tider, – hvilket naturligvis også har sine ulemper – bidrager til at skabe større ro og værdighed om forhandlingerne, end vi kender til. Men sagernes efter vor opfattelse unødige langstrakthed gør sit til at fordyre procesomkostningerne. Dette mindsker noget vægten af det af Court of Appeal forfægtede demokratiske princip. Dommer Claud Mullins, der jævnlig optræder som revser, har i sin bog: *In Quest of Justice* særlig hæftet sig ved dette punkt. »No judicial systems« – siger han – »can show such records for lenght trials as our own«. Han nævner en sag, hvor krydsafhøringen af sagsøgeren alene varede 22 dage, og sagsøgerens forelæggelse af sagen, indbefattet vidneførsel, varede 70 dage. En sådan sag er naturligvis dyr. Men det må dog her anføres, at sagsomkostningerne i underretten er moderate, og at parterne her ofte møder uden sagfører, i hvilke tilfælde dommeren ligesom hos os har vejledningspligt.

Medens dommerne som før nævnt ofte giver sagførerne vink, så de kan koncentrere sig om de punkter, der af retten anses for at være af betydning, plejer dommerne ellers ikke at afbryde sagførerne i deres udvikling af sagens fakta og deres afhøring af vidner. Ganske anderledes derimod, når sagføreren udvikler law og navnlig, når de begynder at citere domme. Ofte får man mere indtryk af en *diskussion over skranken* end af en egentlig procedure. Det gælder også og navnlig i House of Lords, hvor sagførerne sjældent taler 5 minutter i sammenhæng, idet de gang på gang bliver afbrudt. Forklaringen er dommenes betydning som præcedens. Derfor finder dommerne det af vigtighed at diskutere med sagførerne, hvad der er ret, så at intet retstilfælde overses.

Hvad der foruden denne diskussion om jus karakteriserer den juridiske del af proceduren, er den engelske form for *domscitering*. En dom af betydning citeres ikke blot ved henvisning til sidetal i en domssamling, men både sagfører og dommer tager det pågældende bind og gennemgår passager i dommen. Derved forstår man betydningen af, at stævningsmanden – som før omtalt – i forvejen får en liste over de domme, der agtes påberåbt,

1. Citeret efter J. L. Brierly: *English Law*, 1943, pga. 36.

så at de pågældende bøger kan rækkes op til dommeren, efterhånden som han får brug for dem. Og en sagfører har pligt til også at citere domme, der ikke taler for hans sag. Undlader han i ond tro dette, kan han inkassere en reprimande fra dommersædet. Kender dommeren fortilfælde af betydning, som ikke er anført af sagførerne, giver han dem lejlighed til at diskutere deres rækkevidde.

Det er klart, at en dommer, der ikke sidder som sphinx under sagførernes juridiske gennemgang af sagen, *ofte kommer til at røbe, hvor hans afgørelse bærer hen, men herpå er de engelske sagførere forberedt.*

*

Når sagen er udprocederet, er det ikke skik, at dommeren vandrer hjem med sagens akter for i en stille aftenstunde at overveje dommen og skrive koncept til den. Nej, *dommen afsiges som regel på stedet*, efter at den sidste sagfører har talt. Det sker dog en sjælden gang, at dommeren tager anstand (reserve judgment for further consideration). I House of Lords er det endda reglen, og ofte kan der gå lang tid, før en overhusdom falder.

Under domsafsigelsen bliver alle i retssalen siddende, idet dommeren gennemgår hele sagen.

Dommene viser først rigtigt, hvor *fremragende* de engelske dommere er. Dommeren foredrager dommen i jeg-form, alt imedens han blader i sin notesbog. Alt, hvad han siger, bliver i de overordnede domstole stenograferet. Hvis dommen skal trykkes, forbeholder dommeren sig at foretage nogle sproglige rettelser. Sproget er klart og jævnt, og selv en lægmand har ikke svært ved at følge dommeren, da han ikke benytter sig af juridiske konstruktioner og kunstudtryk, men taler på »a businesslike manner«. Sagsfremstillingen er levende. Det er ikke en tør opremsning af de afgivne forklaringer. Sagførernes argumentationer gengives, vejes, forkastes eller accepteres alt under henvisning til citerede domme, der bliver »considered«, idet deres rækkevidde belyses i dommerens foredrag. Dommeren taler uden lidenskab, men ofte med en pointering, der røber hans personlighed. Ind imellem er små kunstpauser. Han læner sig tilbage, inden han begynder en ny udvikling, lukker måske øjnene et øjeblik og starter den nye sætning med et »now«. Således kan han tale et kvarter, en halv time eller en time alt efter sagens karakter.

I underretten, hvor dommene ikke bliver stenograferet, må dommeren i (de få) tilfælde af appel skrive en dom på grundlag af sine notater. I realiteten falder den naturligvis sammen med hans tidligere mundtlige dom i sagen.

Med retten kan man nu spørge: *Hvorledes er det muligt for disse mænd at afsige en dom på stedet, selv i de mest indviklede sager og tilmed en dom, hvis præmisser langt ud i fremtiden vil blive stående som udtryk for, hvad der*

skal gælde som ret på det pågældende område? Svaret kan ikke gives med 2 ord.

Den forklaring strækker ikke til, at de engelske dommere, en fåtallig klasse, hører til nationens mest fremragende jurister. Der findes sikkert dem, der juridisk er dem jævnbyrdige, måske deres overmænd, men få vil være i stand til som dem at finde den korte og misundelsesværdige vej til en dom. Det er dog ikke et spørgsmål alene om begavelse.

De engelske dommere er som alt sagt udgået fra advokatstanden. Gennem et langt liv har de dagligt procederet i retten. Det stiller krav til hurtig opfattelsesevne og først og fremmest til koncentration. Når vi sammenholder dette med, at de er vant til at tale, finder vi en anden forklaring: Dommerens oplæring.

Videre må det erindres, at den engelske procedure er en langsomt fremadskridende proces, hvor der er større muligheder for en bundfældelse af stoffet, medens sagen står på, end for eksempel under en domsforhandling i vore landsretter. Dommeren har haft tid til at nedskrive, hvad hvert enkelt vidne har forklaret, og jus er gennemdrøftet med specialister i procedure, således at dommeren ikke først, efter at sagen er udprocederet, skal undersøge, hvad der nu står i alle de domme, som er blevet påberåbt.

Kan man således i dommernes udvælgelse og uddannelse og i måden for sagernes forelæggelse finde en del af forklaringen på disse domsafsigelser på stedet, kan man alligevel ikke lade være med at blive imponeret. Skade for den, der ikke vil unde sig selv den glæde at blive det og åbent erkende, at i den vogn kan han ikke være med.

Kapitel XII.

SAGSOMKOSTNINGER

»The first thing we do, let's kill all the lawyers«.

(*Shakespeare: King Henry VI, 2 del, 4 akt*).

Sagsomkostninger¹ er en af engelsk retsplejes svage sider. »Justice« er åben for alle, siger englænderen, men han følger til: ligesom »Ritz Hotel«, hvor kun få har råd til at indlogere sig. Det viser, at man er klar over, at de høje sagsomkostninger er et problem. Da det ikke er tanken med denne bog at stille engelsk retspleje i et ideallys, har et kapitel om sagsomkostninger også sin plads. Selv på dette område kan der være et og andet at lære.

Når det er så dyrt at anlægge retssag i England, har det flere årsager.

For det *første* fordyrer det naturligvis en sag, når man både skal engagere en Solicitor til sagens forberedelse og en Barrister til at føre den, for man kan ikke gå direkte til en Barrister. I underinstansen er Solicitor ganske vist berettiget til selv at møde, men mange af hans klienter foretrækker også her at se den professionelle procedør, som Barrister jo er. I de overordnede domstole vil det endog i større og vanskeligere sager være nødvendigt at have to eller flere Barristers, undertiden tillige en King's Counsel. Om de engelske sagførere gennemgående beregner sig større salærer end deres danske kolleger, er måske tvivlsomt, men ligesom det naturligvis forøger omkostningerne at have flere sagsørere, er de salærer, visse Barristers beregner sig, formidable. Som vi har set, retter en Barristers salær sig for en stor del efter hans anseelse, hvilket næppe gælder som almindelig regel herhjemme.

En *anden* grund er sagernes langstrakthed. Selvom man kan anerkende værdien af en grundig retspleje, er den i England til tider næsten for grundig. Forhold, som vi hos os ville anse for bevist, trevles ofte op i en uendelighed enten ved førelse af vidner eller ved fremskaffelse af en række beedigede erklæringer. Man siger da også, at det er fremskaffelse af »facts«, der fordyrer processen, hvorimod sager alene angående »law« ikke er så kostbare at føre. Derfor er også appelsagerne, der som regel alene angår »law«,

1. Spørgsmålet er på en anskuelig måde behandlet i en afhandling af *A. L. Goodhart*, trykt i hans Essays pag. 190-225. Lignende tilgængelig fremstilling findes hos *H. Cohen*: *The Spirit of our Laws*, 3. ed. 1932, pag. 109-28.

forholdsvis billigere, ja, det påstås, at sager for Court of Appeal kun koster en sjettedel af, hvad det koster at føre en sag i første instans, hvorved dog formentlig er tænkt på de større sager, der begynder i High Court. At føre sag for House of Lords koster dog altid en formue.

En *tredie* årsag er den stærke centralisering af retsplejen, idet de fleste større sager kommer til domsforhandling i London. England har jo kun een landsret (High Court), og selvom mange af rettens dommere hyppigt rejser til provinsen for at holde ret dér, betyder det ikke så meget i forhold til det samlede antal sager. Der kan derfor løbe mange rejseomkostninger på, ikke alene til vidner, men også til de i provinsen bosiddende Solicitors, der efter sædvane og for at kunne være til støtte for vedkommende Barrister, overværrer retsforhandlingerne i London, hvis de ikke – hvilket naturligvis også koster penge – engagerer en London-kollega til at møde for dem.

At sagerne ikke berammes til bestemt tid, så der – for at bruge et søretsudtryk – løber liggedagspenge på, bidrager ligeledes til en fordyring af processerne.

En effektiv lempelse af omkostningsbyster kan derfor ikke gennemføres uden en gennemgribende revision af den engelske retspleje. At de sociale strømninger i England efterhånden vil føre til ændringer også på dette område, er vel sandsynligt, men da reformer i England ofte kommer lang tid efter, at man har indset deres nødvendighed, vil der sikkert gå en rum tid, inden man når frem til en tilfredsstillende løsning. Det er dog værd at nævne, at der i 1947 blev nedsat en kommission med Lord Justice Evershed som formand med den betydningsfulde opgave at søge omkostningerne nedbragt ved en forenkling af processreglerne. Kommissionen skulle også undersøge, hvorvidt det var muligt at lade det offentlige helt eller delvis bære omkostningerne i sager om juridiske spørgsmål af »exceptional public interest«.

*

I juridisk sprogbrug er sagsomkostninger (*costs*) alene det beløb, som den ene part, som regel den tabende, vil have at betale til den anden part. Også i England er det reglen, at den, der vinder en sag, vil få tilkendt omkostninger. Principielt har dommeren dog ret til at afgøre spørgsmålet *efter et frit skøn*.¹

Normalt vil dommeren *indskrænke sig til at fastslå omkostningspligten* uden at nævne noget om omkostningernes størrelse. Det hænder dog, navnlig i mindre sager eller i sager, der forliges i retten, at omkostningerne i dommen fastsættes til en bestemt sum, *fixed costs*. Omvendt sker det, at dommeren slet intet bemærker om omkostningerne, særlig hvis han er i tvivl om,

1. Se nærmere Judicature Act, 1925, s. 50, S. C. R. Order LVX og C. C. R. Order XLVII.

hvem der bør udrede dem og derfor ønsker en disput herom. I så fald vil sagføreren for den vindende part umiddelbart efter dommen rejse sig og »ask for costs« hvorpå en formløs forhandling mellem dommeren og sagførerne følger. Derpå træffer dommeren sin afgørelse (makes an order for costs), der fremtræder som et appendix til dommen, men også når denne form anvendes, bliver størrelsen af omkostningerne som regel ikke fastsat.

Omkostningsbeløbet bliver i langt de fleste tilfælde »taxed« af en juridisk embedsmand, kaldet *Taxing Master*, af hvilke findes 6 i Supreme Court. De må ikke forveksles med de tidligere omtalte Masters, der har med sagernes forberedelse at gøre. At være *Taxing Master* er en betroet stilling, der lønnes med 1.500 £ om året.

Fremgangsmåden er den, at når sagen er sluttet i retten, og omkostningspligten dér er fastslået, møder Solicitor for den part, der har fået tilkendt omkostningerne, med sin regning for *Taxing Master*, og hvis modparten protesterer mod regningens størrelse, må Master træffe sin afgørelse efter forudgående procedure. Afgørelsen kan påklages til dommeren, men han vil sjældent ændre den, hvis den hviler på et skøn. Yderligere appel kan kun ske med dommerens tilladelse, medmindre der er tale om juridiske spørgsmål. Det er dog ikke altid nødvendigt at gå til en *Taxing Master*, og den tabende part undgår det helst, da der skal betales 2½ pct. i gebyr af omkostningsbeløbet. Udsigten til at undgå Master's medvirken er størst, jo mere Solicitor's regning er specificeret; undertiden er den på flere hundrede sider.

Hvilke omkostninger skal den tabende part nu udrede?

Vi må sondre mellem, om der skal betales omkostninger »as between party and party« eller »as between solicitor and party«. Det første er det almindeligste og reglen, når dommeren ikke har bestemt andet. Det sidste kræver ofte en udtrykkelig hjemmel, men parterne kan før dommen enes om denne norm som grundlæggende.

Omkostninger »as between party and party« omfatter kun nødvendige omkostninger. Reglen lyder på,¹ at ingen omkostninger må godkendes, som *Taxing Master* skønner er pådraget eller forøget ved *overforsigtighed, forsømmelse eller fejltagelse* eller ved betaling af ekstraordinære honorarer til sagfører eller lignende, honorarer eller udgifter til vidner eller andre personer eller i det hele usædvanlige udgifter. Under nødvendige udgifter falder først og fremmest afgifter til det offentlige på sagens forskellige stadier (court fees). Dernæst udgifter til vidner og sagkyndige, hvis sociale stilling tages i betragtning. Ekspert-vidner er meget dyre og udgør navnlig i »Chancery-cases« ofte størstedelen af udgifterne, til tider flere hundrede pund.

1. S. C. R. Order LXV r. 27 (29).

Skønner Taxing Master, at vidner har været overflødige, får man ikke dækning for udgifter til dem, en ejendommelig myndighed at lægge i hænderne på en mand, der ikke som dommeren har førstehåndskendskab til sagen. Udgifter til stenografisk referat, foranlediget af en part, kan som regel ikke forlanges godtgjort, men det erindres, at der nu i High Court er faste retsstenografer. Udgifter til renskrivning af det stenografiske referat af domme i High Court bliver erstattet i appellen, hvis sagen vindes.

Blandt omkostningerne hører naturligvis også udgifterne til egen sagfører, men det er en regel i England – som iøvrigt ofte hos os – at der ikke tilkendes omkostninger, der fuldtud dækker sagførernes salær. Der er noget sundt i denne regel, der er dikteret af princippet »fair justice to the other party«. Der kan være tilfælde, hvor det virker hårdt, men ligesom den vindende parts ret ofte er tvivlsom, ville en almindelig regel om, at en person kan forvente alle sine omkostninger til egen sagfører dækket af modparten, friste til unødige eller ikke velovervejede skridt.¹

Omkostninger »as between solicitor and client« er mere rundelige, idet de omfatter tilrådelige omend ikke strengt nødvendige udgifter. Men heller ikke i disse tilfælde vil den vindende part normalt få fuld dækning for sine udgifter til egen sagfører.

I visse tilfælde har High Court beføjelse til at fastsætte omkostningerne efter en særlig høj skala. Bestemmelsen anvendes sjældent; det sker dog i vanskelige patentsager, der kræver videnskabeligt bevis eller større tekniske undersøgelser, i sager med mange udenlandske dokumenter samt i firmasager af stor vigtighed. Man har eksempler på, at omkostningerne i sådanne sager har beløbet sig til 40.000 £, ja i et enkelt tilfælde 70.000 £. På grund af den betydning, de store omkostninger spiller for sagens parter, kan dommeren ofte komme ud for vanskelige afgørelser. I en dom fra 1927 anvendte House of Lords 95 sider alene på spørgsmålet om omkostningerne.²

I *skilsmisssager* gælder noget særligt. Den almindelige regel, at den vindende part får omkostninger tilkendt (»costs follow the event«) fraviges hyppigt, idet der tages et vidtgående hensyn til hustruen, der ikke på grund af sin som regel svagere stilling bør afholdes fra at anlægge en tvivlsom sag. Derfor må manden som regel godtgøre hende sagens omkostninger, medmindre hun har gjort sig skyldig i utroskab. Opnår hun skilsmisse på grund af mandens utroskab, kan hun også få omkostninger tilkendt hos den kvinde, som manden har stået i forhold til, hvis hun er stævnet som medsagsøgt (respondent).

I det foregående er nærmest tænkt på High Court. *I County Court er om-*

1. 52 L. J. Q. B. 186 (1882).

2. Donald Campbell and Co. v. Pollak, (1927) A. C. 732.

Barrets Foto.

Lord Justice Lawrence, der præsiderede i Nürnberg-sagen.

kostningerne betydelig lavere. Er sagsgenstandens værdi ikke over 2 £, tilkendes ikke omkostninger til dækning af salæret til Solicitor, medmindre retten på grund af sagens principielle karakter eller vanskelighed bestemmer andet. På lignende måde er bestemt, at omkostningerne, hvis sagen ikke andrager mere end 10 £, normalt ikke omfatter salær til Barrister. Reglen er udtryk for, at det normalt ikke skønnes nødvendigt at engagere sagfører i de rene bagatelsager, da dommeren yder den fornødne vejledning. Omkostningerne vil også i underretten ofte blive »taxed«, hvilket sker ved Registrar.

I kapitlet om domstolene er nævnt, at underretssager godt kan behandles i High Court, men så bliver man også straffet omkostningsmæssigt for denne luksus.¹ Vinder sagsøgeren således en sag om et kontraktligt mellemværende, og sagen kan behandles for County Court, vil han ikke få omkostninger i High Court, hvis han får tilkendt mindre end 40 £; får han mellem 40 og 100 £, får han kun tilkendt omkostninger som for underretssager, medmindre retten bestemmer andet. Drejer sagen sig om erstatning udenfor kontraktforhold, gælder den regel, at sagsøgte kan forlange den henvist til County Court, hvis det godtgøres, at sagsøgeren som eventuel tabende part ikke har midler til at betale de højere omkostninger i High Court.

Medens det hos os er reglen, at der kun forlanges *sikkerhed for omkostninger* af udlændinge efter reglerne i retsplejelovens § 323, har England videregående regler. Der kan således forlanges sikkerhed af en sagsøger, der ikke har permanent adresse, eller hvor der er vanskelighed ved at finde ham. Videre kan sikkerhed forlanges af nominelle sagsøgere og af selskaber med begrænset ansvar, når der er grund til at tro, at de ikke kan betale.² Også af personer, der er insolvente, har man undertiden forlangt sikkerhed, særlig i injuriersager for High Court, men det kan ikke opstilles som almindelig regel, at der i England kan forlanges sikkerhed, blot fordi man er fattig eller insolvent.³ I skilsmisssager kan hustruen ofte forlange sikkerhed af manden for omkostninger.⁴ Den vigtigste undtagelse gælder dog med hensyn til *appelsager*. Begrundelsen er den, at vel skal den ubemidlede have ret til at anlægge sag uden at stille sikkerhed for omkostninger, men han skal på den anden side ikke kunne trække den anden part »from one court to another«, hvis han ikke i givet fald kan betale derfor.⁵ Den sikkerhed,

1. County Court Act, 1934, s. 47.

2. Companies (Consolidation) Act, 1929, s. 371.

3. Se dommen 1890. 24 Q. B. D. 663.

4. The Matrimonial Causes Rules, 1947, s. 74.

5. Udtalt i dom 1885, 31 C. D. 38.

der skal stilles af den, der er så dristig at appellere til House of Lords, stemmer ikke godt med demokratiske principper. Ikke blot skal vedkommende personlig indestå for et beløb af 500 £, men han skal yderligere enten indbetale til Bank of England 200 £ eller også skaffe betryggende kaution for et tilsvarende beløb.

*

Et spørgsmål, der næppe kan være uden interesse for danske jurister, er *anvendelsen af omkostningstruslen til højnelse af standarden* både med hensyn til hvilke sager, der bør føres for domstolene, og til måden, hvorpå de føres. Der er ingen tvivl om, at denne trusel, anvendt med måde, er et virksomt middel til fremme af retsplejeinteresser. »Det er en magt«, siger professor Goodhart, »som, hvis den administreres klogt, sætter en dommer i stand til at forebygge, at domstolene bruges som instrument for udnyttelse eller chikane. Men« – følger han til – »det er ikke blot som et middel til at undlade unfair og unødvendige søgsmål, at omkostningerne har vist sig at være så virkningsfulde i England. De kan være til endog større nytte ved kontrollen med *hvert enkelt skridt* der foretages i en sag fra stævningen til den endelige appel«. Herom indeholder »Orders and Rules« en række bestemmelser. Man straffes omkostningsmæssigt for unødige skridt, der besværliggør sagen for modparten eller medfører udsættelser, der kunne være undgået. Gør man sagen for kompliceret ved uden tilstrækkelig grund at sagsøge flere under eet eller ved at provokere modparten til fremskaffelse af oplysninger i uforholdsmæssigt omfang, kan det også komme til at svie, selvom sagen vindes. Det samme gælder ved bevisforhaling eller forsøg på at overraske modparten for derved at opnå en unfair fordel på den andens bekostning. Efter en anden regel kan dommeren lade en part betale ekstra omkostninger, hvis flere faktiske anbringender benægtes, end han har haft rimelig grund til. Systemet med »payment into court«, omtalt foran pag. 134, er også baseret på hensynet til at undgå for store omkostninger. Hvis en sagsøger er for ivrig til at afslå et rimeligt betalingstilbud under sagens forberedelse, og han ikke opnår mere ved dommen, må alle omkostninger efter tilbudet bæres af ham selv. Den økonomiske straf, der rammer den, der anlægger sag ved High Court, som underretten kunne have afgjort, er tidligere omtalt.

Der er ingen tvivl om, at en af grundene til, at der er så højt til loftet i den engelske retssal, skyldes den lære, advokaterne har draget af det frygtelige våben, dommeren kan anvende ved fastsættelsen af omkostningerne. Ja, det kan endog ske, at sagsøgeren, skønt han vinder, kommer til at erstatte sagsøgte sagens omkostninger. Antager han en for dyr sagfører til en simpel incassosag, kommer det heller ikke til at gå ud over modparten. Og anlægger en Solicitor med for stor hast en sag, kan han ikke få dom over sin klient

til betaling af salær. For atter at citere professor Goodhart: »*Som et resultat heraf er en engelsk retsliste ikke fyldt med sager, som aldrig burde være bragt for domstolene*«.

Hvor meget man end kan kritisere den udemokratiske ordning af omkostningsspørgsmålet i engelske retssager, er det dog et spørgsmål, om danske domstole ikke undertiden ville nå til bedre afgørelser angående omkostningerne, dersom man fulgte den engelske regel at drøfte denne del af sagen nærmere med sagførerne, når de har sluttet deres indlæg. Det ville også bidrage til en højnelse af standarden, om der ved omkostningernes fastsættelse toges et vist hensyn til den måde, hvorpå sagen har været ført.

Omkostninger i kriminelle sager omtales andetsteds.

Kapitel XIII.

FRI RETSHJÆLP

Kapiteloverskriften ville på engelsk hedde: »Legal Advice and legal Aid for the Poor«. »Legal advice« refererer sig til den almindelige juridiske rådgivning, som hos os gives af »Studentersamfundets Retshjælp for Ube-midlede«. »Legal aid« derimod er den hjælp, der i form af fri proces ydes i en retssag. Begrebet omfatter i og for sig også gratis forsvarerassistance i straffesager, men som regel taler man her om »poor prisoners' defence«. Her-om henvises til kapitel XIV om anklager og forsvarer.

I et land, der som England har høje sagsomkostninger, ville man vente en udstrakt hjælp til de personer, der ikke selv har midler til at varetage deres interesser i retssager. Men England har i denne henseende i mange år stået tilbage for andre kulturstater. Selv i dag er ordningen ikke tilfredsstillende, men ligesom den form, hvorunder retshjælp ydes i England, har interesse, fordi den er principielt forskellig fra vor hjemlige ordning, er det værd at følge udviklingen i de nærmeste år, hvor en gennemgribende reform kan ventes gennemført. Føres nemlig de regler, som en i 1944 nedsat kommission har foreslået, ud i livet, er det et spørgsmål, om vi ikke på dette mere sociale end juridiske område får noget at lære af englænderne. Lad os derfor kaste et blik på den nugældende ordning og på de regler, der tænkes indført.

DEN NUGÆLDENDE ORDNING.¹

Legal advice. Staten har lige så lidt i England som hos os taget denne sag i sin hånd, men overladt den til *det private initiativ*. Adskillige velgørende institutioner arbejder med denne opgave.

Videst omfattende af alle er *Citizen's Advice Bureaux*, der er af ny dato, idet det først blev oprettet i 1939 af the National Council of Civil Service i samarbejde med flere på velgørende basis arbejdende organisationer. Til hovedkontoret i London er knyttet over 1.000 lokale bureauer spredt over landet. Funktionærstaben tæller ialt cirka 10.000, hvoraf 90 pct. er volon-tører. I de forløbne år har der været rettet cirka 9 millioner henvendelser

1. Efter Ernst J. Cohn & Robert Egerton: Legal Aid for the Poor (1947).

til disse bureauer, og det offentlige har derfor i forståelse af det samfundsnyttige formål ydet en håndsrekning ved at skaffe pengehjælp og visse steder også lokaler. Baggrunden for oprettelsen af Citizen's Advice Bureau er det i nutiden mere komplicerede samfundsliv, der nødvendiggør vejledning til folkets brede masse. Bureauets opgave er ikke specielt at yde juridisk bistand, men at rådgive i mangeartede sager omfattende boligvæsen, husvæsen, rationering, skattespørgsmål etc. Ofte går henvendelserne ud på juridisk vejledning, men i mangel af fornøden indsigt i disse spørgsmål henviser Citizen's Advice Bureau til de institutioner, der særlig tager sig af disse opgaver.

Først af dem må nævnes *Poor Man's Lawyers*, der startede sin virksomhed for cirka 50 år siden, og som nu har 55 kontorer i London og cirka 70 i provinsen. De har som regel åbent en aften om ugen og ledes af nogle sagførere (Barristers og Solicitors), der giver gratis råd. De bistår undertiden også med oprettelse af mere enkle kontrakter, testamenter etc. Den rådspørgende må være uformuende, og har han en ugentlig indtægt på mere end 4 £, kan han ikke vente bistand. I mere vanskelige sager søger Poor Man's Lawyers enten samarbejde med lokale Solicitors, der vil bistå gratis eller for ringe vederlag, eller med de i London under krigen oprettede *Free Legal Advice Centres*. Er man medlem af en af de mange *Trade Unions*, vil de som regel træde hjælpende til. I sager om ægteskabelige spørgsmål kan bistand søges hos de til magistratsretterne knyttede socialrådgivere, *probation officers*, eller hos de mere specielle organisationer: *Marriage Guidance Councils* og *Women's and Children's Protection Society*, der blandt andet giver sig af med at løse ægteskabelige konflikter.¹

Af den korte oversigt, som her er givet, får man indtrykket af, at de i England virkende organisationer yder en mere omfattende retshjælp end den, der kan opnåes her i landet, hvor det offentlige økonomiske tilskud er meget beskedent.

Legal Aid, fri proces, gives ikke i underretssager, skønt procesparterne her ofte er ubemidlede. Forklaringen er den, at de fleste underretssager er ret simple, og at dommerne har vejledningspligt overfor selvmødere. Det er dog den almindelige opfattelse, at denne undtagelsesfri regel er uretfærdig. »Law Society« træder derfor undertiden hjælpende til og skaffer en Solicitor, der er villig til at assistere, hvis sagførerbistand skønnes nødvendig.

Derimod er fri proces ikke ualmindelig i High Court, navnlig i skilsmisse-sager; cirka 95 pct. af alle sager om fri proces angår disse sager. Reglerne herom findes i de for Supreme Court gældende »Orders and Rules«,² der i hovedtræk går ud på følgende:

1. Se kapitel XXI.

2. Order XVI, r. 22-31, også kaldet Poor Persons' Rules.

For at opnå fri proces, hvilket naturligvis forudsætter, at der findes grund til at føre sag, må ens formue ikke overstige 50 £, i specielle tilfælde 100 £. Ved formueberegningen medregnes ikke klæder og arbejdsredskaber, derimod møbler. Indtægtsgrænsen er 2 £ om ugen, under særlige omstændigheder 4 £. Det er således kun de allerfattigste, der kan få hjælp.

Bevillingen meddeles af »The Poor Person's Committee«, et af de mange udvalg, der er nedsat af Law Society. Dette udvalg består udelukkende af sagførere (Solicitors), og den eneste tilknytning til staten er den, at udvalgsmedlemmerne skal godkendes af Lord Chancellor. Fri proces *meddeles således at sagførerprofessionens dertil udpegede medlemmer, og deres afgørelse kan ikke appelleres.*

Fri proces medfører 1) fritagelse for retsafgift og 2) ret til fri bistand af sagfører, undertiden alene en Solicitor, men om fornødent også en Barrister. Disse vælges blandt »a panel«, det vil sige blandt den kreds af sagførere, som har tilbudt deres tjeneste i disse sager, og som er opført på særlige lister. De modtager som regel ikke noget salær, selv ikke af modparten, hvis denne taber sagen, og da der heller ikke ydes dem honorar af staten, er deres *bistand helt igennem af velgørende karakter*, ja, de får end ikke refunderet deres kontorudgifter. Dog vil modparten blive pålagt omkostninger til den beskikkede Solicitor (men ikke til Barrister), hvis han har handlet »unreasonably«, eller sagen har været usædvanlig stor eller vanskelig. Endvidere har dommeren ret til – men det sker kun sjældent – at pålægge den ubemidlede at betale sin Solicitor i honorar indtil en fjerdedel af det beløb, han får tilkendt ved dommen. Hvis omvendt den ubemidlede taber sagen, kan det *ikke pålægges ham at betale omkostninger til modparten*, undtagen i tilfælde af unødigt trætte (fraud or misrepresentation).

Den, der opnår fri proces, slipper altså som regel for sagsomkostninger uanset sagens udfald. Der gælder dog en praktisk vigtig begrænsning. Den ubemidlede må nemlig selv betale udgifter til vidner, rejseudgifter, telefonudgifter etc., det vil sige alt, hvad der omfattes af begrebet »out of pocket expenses«. I praksis må vedkommende derfor deponere 5 £, og hvis beløbet viser sig utilstrækkeligt, må det suppleres op. Hvis han vinder sagen, kan det dog pålægges modparten at refundere disse »out of pocket expenses«, men som regel heller ikke mere.

Lignende regler gælder i Court of Appeal. Men medens i Danmark den person, der har vundet en sag i første instans, skal søge fri proces også i ankeinstansen, hvis modparten appellerer, *forbliver bevillingen i kraft* ved modpartens indbringelse af sagen for Court of Appeal.

LORD RUSHCLIFFE'S BETÆNKNING.¹

Det er foran nævnt, at der i 1944 blev nedsat et udvalg med den opgave at fremsætte forslag til en modernisering af de gældende regler. Året efter forelå en udførlig betænkning, der bærer navn efter udvalgets formand, Lord Ruscliffe.² For så vidt betænkningen beskæftiger sig med spørgsmålet om forsvarerbeskikkelse i straffesager henvises til kapitel XIV.

Kommissionen har ikke villet rokke ved grundlaget: reglernes administrering af sagførerstandens medlemmer. På dette punkt har man holdt igen overfor tendensen til statsindgreb, og det er interessant at se, at også Labourpartiet er gået ind herfor. »Der kan – siger partiet i sit memorandum – fremføres velbegrundede indvendinger mod en ordning, hvorefter staten selv opretter og administrerer fri retshjælpskontorer. En af disse og ikke den mindst betydningsfulde er, at staten selv på mange måder er direkte eller indirekte berørt af de sager, i hvilke der søges bistand af kontorerne. Det er efter arbejderpartiets mening heller ikke ønskeligt, at lokale myndigheder skal have betroet slige opgaver. Modstridende hensyn af politisk art eller i andre henseender kan meget let opstå, hvor en lokal myndighed direkte eller indirekte søges gjort ansvarlig for råd, der er givet i særlige anliggender.«

Det nye i forslaget består i 1) en mere rationel ordning af hjælpen både derved, at den skal komme andre end de fattigste til gode, og ved at indtægts- og formuegrænserne gøres mere elastiske og 2), at staten overtager udgifterne og fører tilsyn med forvaltningen, der omorganiseres.

Der foreslås en *fællesadministration* for legal advice og legal aid. Central ledelsen forbliver i hænderne på Law Society. Landet deles i 10 »areas«, hver med en »Area Committee« bestående af Solicitors, der udnævnes af Law Society, og et vist antal Barristers. Hver »Area Committee« skal have et hovedkontor og en række afdelingskontorer med dertil knyttet lønnet personale. En »Area Committee« kan oprette lokale af Solicitors bestående komiteer indenfor sit område. De forskellige kontorer skal holdes åbne, så ofte forholdene kræver det, nogle dagligt, andre måske kun en aften om ugen.

Legal advice. Af de Solicitors og Barristers, der træder i retshjælps tjeneste, foreslås nogle udpeget til udelukkende at beskæftige sig med den almindelige rådgivende virksomhed, der er uden forbindelse med spørgsmålet om fri proces. Til mere afsides egne skal der kunne udsendes rejsende rådgivere til forud bestemte tider. Hjælpen foreslås ydet mod et ringe vederlag af

1. Report of the Committee on Legal Aid and Legal Advice in England and Wales (1945).

2. Efter at bogen er gået i trykken, er jeg blevet opmærksom på, at der på grundlag af kommissionsbetænkningen er udarbejdet et lovforslag, se O. T. Neel i sagførerbladet 1949 pag. 168-72.

2 sh. 6 d. Der skal ikke være nogen bestemt formuegrænse for at opnå bistand, men hvis det skønnes, at pågældende selv er i stand til at betale en sagfører, bør han afvises. Hjælpen behøver ikke at indskrænke sig til mundtlige råd, men kan også bestå i korrespondance. Drejer det sig om en videregående hjælp, for eksempel om oprettelse af dokumenter, henviser kontoret den søgende til en på listen opført sagfører. For denne bistand skal sagføreren honoreres med 7 sh. 6 d. af »the Area Committee«.

Legal aid. For at understrege den sociale forbedring, som forslaget tilsigter, skal den, der opnår fri proces, ikke længere betegnes »poor person«, men »assisted person«.

Som noget vigtigt nyt foreslås fri proces fremtidig *også* meddelt i *underretssager* undtagen i klare gældssager, hvor sagførerhjælp skønnes upåkrævet. Fri proces skal som hidtil også ydes i skilsmisssager, hvor hjælpen tilmed har været hyppigt, men det er bærende princip, at *fri proces ikke skal gives på et forberedende stadium af en skilsmisssag for ikke at tilskynde til flere skilsmisser end påkrævet*. Herom siger betænkningen: »Vi finder, at omkostningerne på sagens forberedende stadium skal bæres af den part, der afholder dem, undtagen for så vidt det i overensstemmelse med de sædvanlige regler om sagsomkostninger pålægges modparten at bære dem. Vi anser det for principielt uønskeligt, at det offentliges midler skal anvendes til dækning af udgifter til spekulative undersøgelser angående parters privatliv med henblik på civile søgsmål særlig for så vidt angår ægteskabssager. Desuden vil det i praksis blive umuligt at finde effektivt værn mod misbrug.«

Fri proces foreslås givet til personer med en *nettoindtægt* (det vil sige efter fradrag af skat) på indtil 420 £ årlig, men fuld hjælp kun, hvis årsindtægten for ugifte ikke overstiger 156 £ og for gifte 208 £ (eller 3 å 4 £ ugl.). Der regnes med ægtefællernes samlede indtægt. Er der børn, forhøjes indtægtsgrænsen. Er indtægten mellem 156 £ (resp. 208 £) og 420 £, *graderes hjælpen*, idet man selv skal betale det halve af differencen mellem 156 (208) £ og årsindtægten, og strækker dette beløb til, fås altså ingen hjælp. *Ens eget bidrag til fri proces kan eventuelt tillades betalt i afdrag.*

Ansøgerens *formue* skal også tages i betragtning. Er formuen over 25 £, for gifte over 50 £, må man selv betale sagsomkostninger i det omfang, de ikke reducerer formuen under den nævnte grænse. Er formuen over 500 £, kan fri proces som regel ikke forventes meddelt. Som noget nyt foreslåes møbler holdt udenfor beregningen. Bor man i eget hus, skal dette normalt heller ikke medregnes, men det overlades dog til et skøn i hvert enkelt tilfælde.

Oplysningerne om ansøgenes finansielle forhold skal ikke som hos os – hvor en politibetjent bruges til meget andet end til egentlig politigerning –

indhentes gennem politiet, men henvendelse rettes til det lokale »Public Assistance Board«.

Lad os give et eksempel på, hvorledes den graduerede hjælp i sager om fri proces virker i praksis. En ugift mand har en nettoindtægt på 200 £ og en nettoformue på 30 £. Hvis sagsomkostningerne beløber sig til 50 £, må han af sin formue betale 5 £ og yderligere det halve af differencen mellem 156 £ og 200 £ = 22 £ eller ialt 27 £, således at hjælpen bliver på 23 £. Da det jo ikke kan overses, hvor store sagsomkostningerne bliver, *finder afregning først sted, efter at sagen er sluttet*, således at fonden, der udreder pengene, udlægger dem helt eller delvist for den, hvem fri proces er meddelt.

Kommissionsudkastets regler adskiller sig også fra den nugældende ordning ved at afskaffe det for mange byrdefulde depositum på 5 £ (eller mere) til betaling af »out of pocket expences«, herunder vidnegebyrer. Disse udgifter udlægges også af fonden.

Nyt er det også, at *retsafgift fremtidigt skal betales i fri proces-sager*. Begrundelsen er den, at man så vidt muligt vil stille den, der opnår fri proces, på lige fod med andre – en tanke, der er særlig nærliggende ved indførelsen af et system om graderet hjælp. Deraf følger ikke, at den ubemidlede selv skal betale retsafgift. Den udredes af fonden som en del af de samlede omkostninger.

Fri proces forudsættes meddelt af Solicitors, hørende til de lokale komiteer, men medens der nu ikke er rekurs, hvis andragendet afslås, foreslås der indført adgang til anke til en af de tidligere omtalte »Area Committees«.

Så snart der er meddelt fri proces, udpeges der en sagfører, der er opført på en af fire lister. På en af dem findes de sagførere, der møder i underinstansen. To af listerne vedrører High Court, og på grund af de mange skilsmisssager omfatter den ene kun de sagførere, der møder i disse sager.

Den beskikkede sagfører skal fremtidig ikke alene have sine udgifter dækket fuldtud, men også have *et salær* (profit costs) *svarende til 85 pct. af normalt salær*. Afregning finder sted med »the Area Committee«. Hvis den assisterede person taber sagen, kan dommeren under fornøden hensyntagen til hans økonomiske forhold pålægge ham at betale omkostninger til modparten. Hvis omvendt denne taber sagen, skal der pålægges ham omkostninger fuldtud, men de skal dog ikke betales til den part, der har fri proces, men indbetales til »the Area Committee«.

Da det offentlige fremtidig skal bære alle udgifter vedrørende almindelig retshjælp og fri proces, foreslås administrationen undergivet overtilsyn af Lord Chancellor, til hvem Law Society aflægger regnskab. Kommissionsforslaget forudsætter, at statens årlige omkostninger ved nyordningen vil beløbe sig til 200.000 £ (mod nu c. 50.000 £).

Kapitel XIV.

ANKLAGERE OG FORSVARERE

»The Crown has no interest in procuring a conviction.«

(*Lord Chief Justice Hewart*).

England hylder ligesom vi det akkusatoriske princip, hvorefter dommeren sidder som den passive lytter mellem to kombattanter: Anklager (*prosecutor, prosecuting counsel*) og forsvarer (*counsel for the defence, defending counsel*) og kun lejlighedsvis stiller supplerende spørgsmål til tiltalte og vidnerne. Men iøvrigt er der en betydelig forskel fra dansk ret.

Det er en ejendommelighed ved engelsk ret¹ – en reminiscens fra middelalderen – at privatpersoner har ret til at optræde som anklagere i straffesager (*private prosecutors*). Det offentlige kan dog på ethvert tidspunkt tage sagen i sin hånd. Det er end ikke en betingelse for at være privat anklager, at man selv eller ens nærmeste er forurettet. Har A slået B, kan C forfølge sagen, selvom hans motiv ikke er at hjælpe B. Men ligesom retten kan pålægge den private anklager at betale sagens omkostninger, hvis tiltalte frifindes, kan den, der tiltales uden føje, anlægge civil erstatningssag mod anklageren for »*malicious prosecution*«, hvorunder sagsøgeren må bevise, at tiltalen er rejst »in good faith«. ²

At en forbrydelse forfølges privat, fritager ikke politiet for pligten til at bistå med sagens opklaring på samme måde og i samme udstrækning som ellers. Uden denne pligt ville det engelske anlagesystem, som nok iøvrigt kan kritiseres, bryde sammen, for ofte tvinges de private faktisk til selv at rejse sag, selvom det drejer sig om forbrydelser af alvorligere karakter. Det gælder vel ikke sager om røveri, indbrud og grovere volds- og sædelighedsforbrydelser, hvor gerningsmanden hører til den professionelle forbryderklasse, men det offentlige vil for eksempel ikke altid føle sig kaldet til at aktionere selvi større bedragerisager (*commercial frauds*), særlig når den kræn-

1. En af de bedste bøger om anklagevæsenet, indeholdende mange oplysninger om hvorledes det virker i praksis, findes hos *Pendleton Howard: Criminal Justice in England*, 1931, trykt i U. S. A. Iøvrigt henvises til de straffeprocessretlige værker, der er nævnt i kapitel VII.

2. *Costs in Criminal Cases Act*, 1908, s. 6.

kede – det være sig selskaber eller privatpersoner – selv i er stand til at klare for sig, idet de har råd til at bekoste sagførerassistance.

Også når *privatpersoner rejser tiltale, forfølges sagen i strafferetsplejens former*, og tiltalen sker altid formelt i statens navn (*pleas of the Crown*). Derfor vil den, der møder som tilhører i retten, ofte ikke være klar over, på hvis foranledning sagen er rejst. Har en privatperson allerede anlagt straffesag, kan han ikke uden rettens samtykke trække den tilbage – en regel, der også gælder, når sagen er rejst af det offentlige.

Selvom privat anklage ikke er ualmindelig – selv i »Old Bailey«, hvor de største sager behandles, udgør de ca. 20 pct. – vil dog i langt de fleste tilfælde det offentlige tage sig af strafforfølgningen (*public prosecutions*). Det offentlige anklagevæsen er organiseret således:

Topfiguren er *the Attorney-General*, der dog er meget andet end anklager, idet han er regeringens juridiske konsulent, se foran pag. 82. Han fører tilsyn med sin nærmest undergivne, *the Director of Public Prosecutions*. I sager af yderste vigtighed, særlig sager af politisk art, skal hans samtykke indhentes, før anklage kan rejses.

The Director of Public Prosecutions er den øverste egentlige embedsmænd indenfor anklagevæsenet. Embedet blev oprettet i 1879 og sorterer under indenrigsministeriet, Home Office.¹ Det er lønnet med 2.500 £ om året, karakteristisk nok altså kun med halvdelen af den løn, dommerne i de overordnede domstole oppebærer, hvilket belyser rangforholdet mellem anklagemyndighed og domsmagt i England. Af uddannelse er *the Director* Barrister eller Solicitor, men han fører ikke – som vor rigsadvokat – selv sager i retten. Han bistås af et par »Assistent-Directors« og en stab af sagføreruddannede jurister. De må lige så lidt som *the Director* drive privat praksis.

Det er kun de færreste sager, der forelægges anklagedirektøren. Efter loven skal han kun træffe beslutning om tiltale i sager« which appear to him to be of importance or difficulty, or which from other reason require his intention.« I 1946 rejste *the Director* selv kun tiltale i 300 underretssager (af ialt 503.000) og i 1035 trial-sager for Court of Assize og Quarter Sessions (af ialt 16.000).² Kun 30 pct. af de store sager, der kommer for »Old Bailey«, har været forelagt *the Director's* kontor.

Som nævnt møder anklagedirektøren ikke selv i sagerne, men i London er det praksis, at han under deres forberedelse for undersøgelsesretten lader møde ved en af de til hans kontor knyttede jurister, hvis han ikke finder det tilrådeligt at bruge »more imposing legal artillery« (Howard) ved straks at

1. Lovreglerne findes i the Prosecution of Offences Act of 1879 (ændret i 1884 og 1908.)

2. Tallene er fra en artikel i the Medico-Legal Journal, 2. del 1948, pag. 50 ff., skrevet af embedets nuværende indehaver, Sir Theobald Mathew.

engagere en af de få (vist 6) *standing counsel*, der procederer for ham i jurydomstolene i London. Disse *standing counsel* er praktiserende Barristers, der får vederlag for hver enkelt straffesag. Der er intet i vejen for, at de til lige optræder som forsvarere.

Sammenligner man anklagedirektørens embede med rigsadvokatens, skulle man vente at finde en kreds af statsadvokater med embedskontorer i de forskellige egne af landet. Det er dog ikke tilfældet. *Hele den overordnede anklagemyndighed er centraliseret i London*. Sager, der ikke er så betydelige, at direktørens tiltalebeslutning er nødvendig, rejses af *de lokale politimyndigheder*, men de kan – ligesom privatpersoner gennem deres Solicitors – forelægge sagen for anklagedirektøren for at indhente hans råd. Politiet skal holde ham á jour med kriminaliteten i deres jurisdiktion.

De sager, der anlægges af politiet, *police prosecutions*, er ikke begrænset til, hvad vi hos os kalder politisager og ej heller til underretssager. Langt de fleste straffesager i England påtales af politimyndigheden, men det *betyder ikke, at politiet selv optræder i retten som anklagere*. I landjurisdiktionerne er det vel reglen, at en politiembedsmand møder i underretten som aktor, men man ser det normalt ikke i byerne, og politiet optræder aldrig som anklagere i juryretten.

Af principielle grunde *fordømmer man* nemlig *politiadvokatur* i England. Det anses for uheldigt, idet man mener, at den, der har haft med sagens politimæssige undersøgelse at gøre, vil have vanskeligt ved at stå helt objektivt ved sagens forelæggelse for dommeren, ja det befrygtes, at politianklageren af prestigehensyn og andre personlige hensyn vil være interesseret i at se et positivt resultat af sit forberedende arbejde i form af en domfældelse. Det siges i en gammel dom, at en anklager skal være »a minister of justice«, og han bør end ikke udtrykke noget ønske om domfældelse: »His function is to assist the jury in arriving at the truth.« Lord Chief Justice Hewart har i en dom, afsagt af Court of Criminal Appeal, givet udtryk herfor i følgende manende vending¹: »Det kan ikke for ofte siges, at en anklagers opgave er på fair måde og upartisk at fremdrage kendsgerningerne for juryen. Det offentlige har ingen interesse i at se en domfældelse. Dets eneste interesse er, at de rigtige personer bliver straffet, at sandheden kommer for dagen, og at retfærdighed bliver udøvet.«

Til at udføre missionen som »a minister of justice« *foretrækker man sagsførere*. King's Bench (Lord Chief Justice Coleridge) har fældet følgende hårde dom over politiadvokatur, som måske bedst gengives på hans eget sprog:²

1. 25 Cr. App. R. 115.

2. Duncan v. Toms (1887), 51 J. L. 631. I lignende retning er en udtalelse i sagen: Webb v. Catchlore (1886), 50 J. P. 795.

»I agree that it is a bad practise for a policeman, being a general officer of the law, and one who ought to stand indifferant between the parties, to appear and act as an advocate in courts of justice.«

Når politiet derfor rejser tiltale, vil det i sager blot af nogen betydning *engagere en Solicitor*, ofte en »official prosecuting solicitor«, til at møde i underretten, og når sagen skal til domsforhandling i Quarter Sessions eller Court of Assize, vil altid en barrister blive »briefed« som »trial-counsel«, der ikke må forveksles med de seks »standing counsel«, der kun møder for the Director of Public Prosecutions. De udvælges blandt de i straffesager interesserede sagførere, der er medlemmer af den lokale Bar (»Bar Mess«) og opført på en særlig liste.

Det er ofte en nydelse af høre sagførerne forelægge sagerne som anklagere. De er blottet for nidkærhed. På objektiv, lidenskabsløs måde redegør de for sagen og foretager afhøringerne. Kun sjældent griber dommeren ind. Den praksis, som er alt for velkendt herhjemme, at anklageren kræver straffe af en bestemt størrelse, bruges ikke i England. De for det offentlige optrædende sagførere udtaler sig ikke om, hvilken straf de vil anse for passende, men overlader trygt til dommeren at finde dens rigtige størrelse. Der er ingen tvivl om, at den fairness, der i så høj grad præger den engelske kriminelle retspleje, for en stor del skyldes, at de idealkrav, der som nævnt stilles til en anklager, også efterleves i praksis.

Denne prisværdige mangel på nidkærhed viser sig måske tydeligst i Court of Criminal Appeal. Hvis en domfældt appellerer til frifindelse eller subsidiært til nedsættelse af straffen, vil den sagfører, der møder som anklager, ofte kun forsvare domfældelsen, og drejer sagen sig kun om strafudmåling, vil der undertiden slet ikke møde nogen anklager, eller retten vil måske sige, at han ikke behøver at ulejliges sig med nogen argumentation, hvilket ikke behøver at betyde, at dommen vil blive stadfæstet (Howard).

Det falder i tråd med foranstående, at de engelske anklagere ikke holder pressekonferencer som i U. S. A.

*

Indtil slutningen af det 17. århundrede var det ikke tilladt en anklaget, der var tiltalt for en alvorligere forbrydelse (felony), at engagere en *forsvarer*. Denne regel, der stemmer lidet med det foran sagte, er naturligvis afskaffet, og en privat antaget forsvarer har i enhver henseende samme rettigheder og pligter som en beskikket. Men det offentlige er sammenlignet med danske forhold karrig med at beskikke forsvarer.

Poor Prisoners Defence Act af 1930 sonderer mellem to former for beskikkelse: »legal aid certificate« og »defence certificate«.

Legal aid certificate har kun gyldighed for underretten (Petty Sessions), hvadenten den selv afgør sagen som »court of summary jurisdiction« eller virker som undersøgelsesret. Certifikatet giver tiltalte ret til en Solicitor (undtagelsesvis en Barrister), men der er overhovedet *ingen pligt for retten til at beskikke forsvarer*. Betingelserne for et »legal aid certificate« er 1. uformuenhed, hvilket afgøres efter et skøn, og 2. at det på grund af sagens alvor og særlige omstændigheder er ønskeligt »in the interest of justice« at beskikke en forsvarer. Erklærer en tiltalt sig skyldig, er han efter praksis afskåret fra at få beskikket forsvarer. Underretterne er iøvrigt tilbageholdende med at give et »certificate«, skønt betydningen af en forsvarer egentlig er størst på en straffesags forberedende stadium, hvorfor denne tilbageholdenhed har været kritiseret. Også det synspunkt har været fremhævet, at tidlig medvirken af en forsvarer kan være besparende for samfundet, da hans indgriben kunne have til følge, at der under forberedelsen oplyses omstændigheder, som ville have bevirket, at sagen ikke kom til domsforhandling, fordi den måtte ende med frifindelse (Kenney). Da England ikke kender til fængsling i så overdreven grad som i Danmark, spiller derimod hensynet til arrestanterne ikke så stor rolle. De fleste bliver løsladt efter den første afhøring i retten.

Defence certificate gives, når en sag er »committed for trial«, det vil sige, når sagen efter forundersøgelsens slutning henvises til Quarter Sessions eller Court of Assize. Også her gælder det, at der – bortset fra mordsager – *ikke er pligt til at beskikke forsvarer*, og de formelle betingelser er de samme som ved meddelelse af legal aid certificate.

Rettens fuldmægtig fører en liste over de Solicitors og Barristers, der er villige til at møde som forsvarere, men ved beskikkelsen tages der hensyn til tiltaltes eller sigtedes ønsker. *Salærtaksterne er ret beskedne*, når man sammenligner dem med, hvad sagførerne beregner sig i andre sager. Drejer det sig om legal aid certificate, får en Solicitor ikke over 3 £ 3 sh. for en sag, men hvis den udsættes til yderligere afhøringer, kan der tillægges ham 1 £ 11 sh. 6 d. ekstra pr. dag. Dertil kommer naturligvis rejseudgifter samt »out of pocket money«. For Barristers er de tilsvarende maksimumstakster 3 £ 5 sh. 6 d. og 2 £ 4 sh. 6 d. Salærerne ved beskikkelse i henhold til defence certificate er lidt højere.¹ Det er ikke staten, men lokale fonds, der udreder salærerne, en ordning der har bidraget til at begrænse antallet af beskikkelser.

Dommerne er mere tilbøjelige til at give defence certificate end legal aid certificate, men beskikkelse sker langt fra i samme udstrækning som i Danmark. I sager med anklageskrift (indictable offences) blev der i 1938 givet de-

1. Salærtaksterne er omtalt i den i kapitel XIII nævnte kommissionsbetænkning (Lord Rushcliffe's Report) pag. 8.

fence certificate i 1789 tilfælde af ialt 10.003 anklagede. Man kan overvære sager, hvor tiltalte bliver straffet med flere års fængsel, for eksempel for indbrud, uden at han har haft en forsvarer. I det hele hører det til *undtagelsen, at en tiltalt, der tilstår sig skyldig, får beskikket forsvarer*. Engelske dommere hævder, at de tiltalte ofte helst er fri for en forsvarer, og at de ikke så sjældent forsvarer sig selv bedst, hvilket ikke må forstås som en kritik af sagførerstanden, som dommerne, der er udgået fra samme stand, respekterer. Forsvarerbeskikkelse finder ofte sted så sent, at der ikke levnes forsvareren den fornødne tid til at sætte sig grundigt ind i sagen, før den kommer til domsforhandling. Det gælder særlig ved de såkaldte *Dock Briefs*, der har en lang tradition bag sig. Hvad er et »Dock Brief«?

Hvis dommeren ikke finder tilstrækkelig anledning til at beskikke en forsvarer, har tiltalte – dog først, når hans sag kommer for »trial« – ret til uden hensyn til sine formueomstændigheder at vælge sig en forsvarer for et beskedent salær. Før domsforhandlingen begynder, vil en tiltalt, der ønsker at benytte sig af denne ret, træde frem foran bænken, hvor de Barristers, der skal møde i de andre sager den dag, sidder, og han udpeger så den, som tiltaler ham mest eller ser mest energisk ud. På denne måde kan en Barrister, der ellers altid skal blive »briefed« af en Solicitor, blive »briefed« direkte af den tiltalte i retten; deraf kommer navnet »Dock-Brief«.

Ifølge praksis kan den udvalgte ikke vægre sig ved at tage mod hvervet, for hvilket han får et fast salær på 1 guinea (det mindste salær, en Barrister overhovedet må tage for et arbejde)+»half a crown« til hans clerk, *ialt 23 sh. 6 d.*! Disse penge må tiltalte selv betale, og det er kutyme, at forsvareren ikke må tage ordet, før han har fået salæret. Retten plejer så at indrømme nogle minutters udsættelse med sagen, for at tiltalte kan tale med sin forsvarer (og betale ham salæret!). Fra et sagligt synspunkt kan denne ordning kritiseres, men den er på den anden side et smukt eksempel på skrankens hjælpsomhed, for 1 guinea er ofte en kummerlig betaling for assistancen. Jeg har læst om et tilfælde, hvor en Barrister på denne måde blev »fanget« til næsten gratis at møde 23 dage i Juli og 16 dage i september i henhold til et Dock-Brief, kun fordi han tilfældigt havde været til stede i retten den dag, da hans uventede klients sag skulle begynde.

Der er naturligvis også adgang til at beskikke forsvarer i appellen, *appeal aid certificate*, men det sker ret sjældent, hvis sagen alene drejer sig om strafudmåling. Salæret er også her beskedent; i Court of Criminal Appeal får en Barrister således 2 £ 4 sh. 6 d.¹ Også disse salærer betales af lokale fonds.

Lord Rushcliffe's tidligere omtalte betænkning indeholder nogle velbegrundede reformforslag med hensyn til beskikkelse af forsvarer. Det til-

1. Ibid. pag. 47-48.

rådes stærkt, at beskikkelse finder sted allerede under forundersøgelsen. Beskikkelse bør ske overalt, »*where it appears desirable in the interests of justice*« uden hensyntagen til uformuenhed. I tvivlstilfælde foreslås skønnet udøvet i tiltaltes favør. Beskikkelsen tilrådes meddelt så tidligt, at forsvareren får den fornødne tid (mindst 4 dage) til at sætte sig ind i sagen. Endelig foreslås salærerne reguleret, så at de står i mere passende forhold til arbejdet.

Det kræves ikke af en forsvarer, at han skal være en »minister of justice«; i modsætning til anklageren har han *ret til at se eensidigt på sagen*. Hvor langt han må gå, afhænger af den for skranken gældende *etik*. En ikke ubetydelig litteratur findes herom.¹ Det spørgsmål har altid interesseret, hvorvidt en sagfører kan forsvare en sag, som han ikke selv tror på. I en ældre dom finder man følgende passage:² »En mands ret skal afgøres af retten, ikke af hans sagfører. Det er ved at glemme dette, at stupide (!) mennesker indvender mod juristerne, at de forsvarer en sag mod, hvad de selv mener er rigtigt. En klient er berettiget til at sige til sin sagfører: »Jeg ønsker Deres forsvar, ikke Deres dom, den venter jeg af retten.« På denne ligefremme måde udtrykker man sig ofte i dommene, der ikke er så knastørre, som hvor dommeren er opdraget i embedsmandsånd. Det synspunkt, denne dom forfægter, falder ganske godt i tråd med, hvad den vise dr. Johnson (1709-1784) mente om spørgsmålet. Skønt han ikke var jurist af fag, havde han megen kontakt med tidens førende jurister. I en samtale med juristen *James Boswell* spurgte denne dr. Johnson:³ »Hvad mener De om at forsvare en sag, som De ikke selv tror på?« *Johnson*: »Sir, ved De, om sagen er god eller dårlig, før dommeren har afgjort den? Jeg har sagt, at De skal forelægge sagens kendsgerninger på fair måde (og ikke fortælle dommeren, hvad De ved er løgn). Hvad De derfor tænker eller tror at vide om en sag, må skyldes Deres ræsonnement, den tro, at Deres argumenter er svage eller ikke overbevisende. Men Sir, det er ikke nok. Et argument, som ikke overbeviser Dem selv, kan overbevise dommeren, for hvem De anvender det. Og hvis det overbeviser ham, så har De, Sir, uret og han ret. Det er dommerens domæne. Og de skal ikke stole på Dem selv, når De mener, at en sag står dårligt, men gøre alt for Deres klient og så høre dommerens opfattelse.« *Boswell*: »Men, Sir, vil det ikke fratage en den varme (hvormed man ellers kan gå op i en sag), når man ikke selv føler nogen varme og vise, at man har en mening, som man i virkeligheden ikke har, vil ikke en sådan forstillelse svække ens hæderlighedsfølelse? Er der ikke en fare for, at en jurist vil optræde på samme måde

1. For eksempel *Singleton*: *Conduct at the Bar*, og flere andre bøger om advokatur, nævnt i kapitel V.

2. *Johnsen v. Emerson*, L. R. 6 Ex. 329 (ved pag. 467).

3. Oversat efter *Arnold Mac Nair*: *Dr. Johnson and the Law* (1948) pag. 38-39.

i sit privatliv, i sit forhold til sine venner?» *Johnson*: »Hvorfor det, Sir? Enhver ved, at De er betalt for at tale med varme for Deres klient. Derfor er det ikke rigtigt at sige, at det er forstillelse. I det øjeblik De forlader skranken, vender De tilbage til den daglige tilværelse. Sir, en mand vil ikke i højere grad gøre brug af sin professionelle kunst i skranken i almindelig selskabelig omgang med andre end en mand, som er betalt for at arbejde med sine hænder, vil fortsætte hermed, når han vil gå sig en tur«.

Engelske forsvarere taler som regel lidenskabsløst og uden anvendelse af fagter, men deres forsvar er ofte indtrængende. Den almindelige henvendelse til nævningerne sker med ordene: »Members of the jury,« men for at sikre sig deres sympati kan man for eksempel høre forsvareren tilføje (og hyppigt gentage): »Men and women of the world«. Det betyder i denne sammenhæng næppe: »I verdensmænd«, for det er det kun sjældent, men: »I praktiske og erfarne mennesker«. Til tider kan der måske være lidt for meget teater. Dickens, en stor kender af sin tids retspleje, havde øje herfor, når han i *Pickwick-Papers* lod Sergeant Buzfuz ende sin tale til juryen med følgende udgydelse: »She (the accused) now appeals to an enlightened, a highminded, a right-feeling, a conscientious, a dispassionate, a sympathetic, a contemplative jury of his civilized countrymen.«

Det er betegnende for ånden i den engelske retssal, at anklagere og forsvarere, skønt de er modparter, sidder ved hinandens side i retten, og den gensidige tiltaleform er tilsvarende venskabelig. Anklagerens replik kan man f. eks. høre indledet således: »It has been suggested of my friend in this court . . .«. Man kan også om formiddagen se en Barrister rejse sig for at sige, at han møder som anklager, og om eftermiddagen i samme ret se ham møde som forsvarer. Det betragtes som en selvfølgelig ting, at det ene hverv ikke udelukker det andet. Taler man med engelske dommere herom, siger de, at det ikke er sundt for en sagfører at oplæres til at se en sag alene fra et anklagesynspunkt. At udnævne en Barrister, der kun har været anklager, til dommer, ville man i England anse for lidet heldigt, og det sker heller ikke af den grund, at sådanne Barristers ikke findes.

Kapitel XV.
ANHOLDELSE OG FÆNGSLING
POLITIAFHØRING

»After arresting, a constable should keep his mouth shut, but his ears open.«
(Lord Brampton).

For at forstå engelsk straffeprocess¹ må man være fortrolig med nogle juridiske begreber, som man gang på gang støder på.

Fra gammel tid har man delt forbrydelserne i tre grupper: 1. *treasons*,² 2. *felonies* og 3. *misdemeanours*.

Man plejer at smelte de to første grupper sammen i felonies som omfattende de mere alvorlige forbrydelser, medens misdemeanours er betegnelsen for de mindre. Om en forbrydelse klassificeres under den ene eller den anden gruppe, var før i tiden af afgørende betydning. Således var der fastsat dødsstraf for alle felonies, for eksempel tyveri, og den, der var tiltalt for en felony, havde ikke ret til selv at føre vidner, ja end ikke ret til at have en forsvarer. Disse regler gælder ikke mere, men lovgivningen opretholder stadig sondringen, der i visse henseender også har processuel betydning, for eksempel med hensyn til anholdelse, der ved felonies altid kan ske uden anholdelsesbeslutning af retten. I det store og hele er sondringen dog nu uden større interesse. Den kan hverken sidestilles med den franske klassifikation: crimes,

1. Til dette og de følgende kapitler om engelsk straffeprocess er særlig benyttet *C. S. Kenny: Outlines of Criminal Law*, 15' ed. 1946, Book IV, *S. F. Harris: Principles and Practice of the Criminal Law*, 17' ed. 1943, Book IV og V (der også foreligger i særskilt udgave under titlen: *Criminal Procedure* ved A. M. Wilshire), *Gibson's Criminal and Magisterial Law*, 10' ed. 1934 (ny udgave lige udkommet) samt *G. C. Touche og F. E. Ruegg: Criminal Procedure*, 2' ed. 1933.

Der findes adskillige værker om det engelske politi. Et af disse er *G. Abrahams: Law affecting Police and the Public* (1938). En instruktiv fremstilling er nylig givet af Sir *John Maxwell* i en artikel i *English Studies in Criminal Science* 2' ed. 1946, Vol. I. pag. 61-97.

2. treason = højforræderi.

délits og contraventions eller med vor processuelle sondring mellem statsadvokatsager og politisager. Ofte synes det at have beroet på tilfældigheder, om en forbrydelse er gjort til felony eller misdemeanour. Man kan finde felonies, der i virkeligheden burde rubriceres blandt bagatelforseelserne og også bliver behandlet som sådanne, og omvendt misdemeanours, der hører til de alvorligste forbrydelser. Således er falsk forklaring for retten (perjury) altid en misdemeanour, medens den, der driver hesteslagteri uden næringsbevis, gør sig skyldig i en felony. Tyveri (larceny) er en felony, men bedrageri (false pretences) er en misdemeanour, og dog er straffen for begge forbrydelser i mange tilfælde den samme.

I processuel henseende er sondringen mellem 1. *indictable offences* og 2. *petty (non-indictable) offences* mere afgørende.

Indictable offences, der gennemsnitligt omfatter den mere betydelige kriminalitet (felonies, men også mange misdemeanours), kræver principielt 1) forundersøgelse (preliminary examination), 2) tiltale ved anklageskrift (indictment)¹ og 3) som regel afgørelse ved jurydomstol, i tilståelsessager af overordnet domstol uden jury. Petty offences afgøres derimod uden forundersøgelse, uden egentligt anklageskrift og som regel summarisk, det vil sige af Petty Sessions uden medvirken af nævninger. Strafskylden for disse forbrydelser forældes normalt efter 6 måneder².

Visse lovovertrædelser, der principielt skal behandles for jury som indictable offences, kan dog med sigtedes samtykke afgøres summarisk, og omvendt kan nogle sager, der henhører under Petty Sessions, henskydes til afgørelse ved højere tribunal, se kapitel XVIII.

Domsmandssager er i England et ukendt begreb.

Til dels uafhængig af sondringen mellem indictable offences og petty offences er de første skridt, der indleder en straffesag, den sigtedes indkaldelse og eventuelle anholdelse og fængsling.³

*

En straffesag, hvadenten den angår en indictable eller non-indictable offence, indledes som regel med en *information*, det vil sige en skriftlig indberetning til underdommeren (oftest en fredsdommer) om, at en person sigtes for en nærmere angiven forbrydelse, hvorfor en undersøgelse ønskes foretaget.

1. c'et i »indictment« er stumt.

2. Summary Jurisdiction Act, 1948, s. 11.

3. Reglerne findes i the Indictable Offences Act, 1848, the Criminal Justice Administration Act, 1914, og the Criminal Justice Act, 1935.

Information kan ikke blot indleveres af politiet, men også af privatpersoner, selv af dem, der ikke er direkte forurettet, da påtalen som bekendt tilkommer enhver privat person. Som »keeper of the peace« indkalder dommeren, *uden at politimæssig undersøgelse behøver at have fundet sted*, sigtede til at møde. Som regel sker det ved en simpel indkaldelse (*summons*), der kan afsendes med anbefalet brev, men befrygter retten, navnlig hvis det drejer sig om alvorligere forbrydelser, at sigtede ikke vil møde, eller undlader han at møde efter en summons, udfærdiger dommeren et anholdelsesdekret (*warrant*), det vil sige en skriftlig autorisation til politiet om at arrestere den pågældende. Warrant forudsætter, at indholdet af information er bekræftet med ed.

Der er dog vid adgang til at anholde uden warrant, og privatpersoners ret til at anholde er videregående end i dansk ret. Efter common law har privatpersoner, der er myndige, endog ligefrem *pligt til at anholde* enhver, som i deres nærværelse begår en felony. En dom har fastslået, at man også har *pligt til at assistere politiet*, hvis det påkalder ens bistand.¹

Af personer, der sigtes for indictable offences, møder cirka 30 pct. efter simpel indkaldelse ved summons. De andre cirka 70 pct. bringes for retten af politiet, i cirka 10 pct. efter a warrant og i cirka 90 pct. uden warrant. Drejer det sig om petty offences, møder cirka 80 pct. efter a summons, resten efter forudgående anholdelse. I petty offences lader man i London Police Courts sigtede afgive forklaring udenfor anklagelogen (the dock), hvis han møder efter simpel indkaldelse.

Hvis en person er anholdt uden warrant, og han ikke løslades *inden 24 timer*, skal han bringes for en dommer. Fristen gælder dog ikke ved »serious crimes«, men fremstilling skal dog ske »as soon as possible«. ² I Bow Street Police Court i London er det praksis at fremstille de før klokken 14 anholdte personer for dommeren klokken 16. Søndagsfremstillinger bruges såvidt vides ikke.

*

Ved spørgsmål om *fængsling* udøver dommeren et *frit skøn* med hensyn-tagen til forbrydelsens grovhed, bevisets styrke og den mulige straf.³ Loven opregner ikke de særlige fængslingsgrunde. *Fængslingsfristen* må uden hensyn til forbrydelsens beskaffenhed ikke fastsættes for længere tid end *8 dage* ad gangen,⁴ medmindre både anklager og sigtede samtykker,⁵ eller bestemmel-

1. Reg. v. Brown (1841), C. & M. 314.

2. Criminal Justice Administration Acts, 1914, s. 22, og 1925, s. 45.

3. Ex parte Haley, 168, L. T. N. 303.

4. Indictable Offences Act, 1848, s. 21.

5. Criminal Justice Administration Act, 1914, s. 20.

sen træffes af en dommer indenfor Londons storområde (metropolitan area).¹ Forlænges fristen kun med 3 dage, kan det ske mundtligt.² Hvis lægeundersøgelse skønnes påkrævet, er der nu skabt adgang til fængsling for indtil 3 uger ad gangen, og hvis sigtede løslades, kan det ske på betingelse af, at han underkaster sig sådan undersøgelse.³

Unge mennesker under 21 år hensættes som regel ikke i sædvanlig varetægtsarrest, men henvises til særlige »remand homes« eller »remand centres«.⁴

Løslader man en fængslet uden at opgive strafforfølgningen mod ham, siger man, at pågældende bliver ”*relieved on bail*.” Bail betyder egentlig overgivelse af den løsladte til en andens varetægt, og sådan formelig varetægts-overdragelse fandt vistnok også sted tidligere. Nu løslades man uden eller mod kaution, og det sidste er ikke ualmindeligt i England. Også politiet kan løslade mod sikkerhed, medmindre anholdelse er sket i henhold til a warrant.⁵ Der er intet udtrykkeligt forbud mod at modtage sikkerhed af forsvaren, men det kritiseres stærkt af domstolene.

Ved løsladelse bliver anholdte »bound over into his own recognizances«, hvilket vil sige, at han skriftligt forpligter sig til at møde. Er der til dette løfte knyttet en forpligtelse om betaling af et beløb i tilfælde af løftebrud, kan der i givet fald gøres udpantning for dette.

Habeas Corpus Act af 1679 og *the Bill of Rights* af 1869 er de grundlove, der beskytter borgerne mod unødigt frihedsberøvelse. Den, der kun er sigtet for en misdemeanour, har som regel krav på at blive løsladt mod sikkerhed. Er man sigtet for en felony, skal man ligeledes løslades, hvis der ikke er rejst tiltale inden førstkommende sessionsmøde i Court of Assize eller Quarter Sessions, medmindre det offentliges vidner ikke kan føres. Når sagen ikke at komme for retten inden den næstfølgende session, skal arrestanten i *alle* tilfælde sættes på fri fod. Det er udtrykkeligt forbudt at betinge løsladelsen af en højere kautionssum, end formålet kræver. Efter erfaringerne i England synes der ikke at have været store ulemper med at løslade selv alvorligere forbrydere eventuelt mod kaution.

Når en person fremstilles for dommeren med begæring om fængsling, møder politiet ikke som hos os med en rapport, som oplæses. Fremgangsmåden er den, at *den politimand, der har foretaget anholdelsen, møder i vidneboksen*, hvor han – efter at have aflagt den sædvanlige ed – afgiver forklaring

1. M. P. Court Act, 1839, s. 36; R. v. Garrett, (1918) 1 K. B. 6.

2. 11 and 12 Vict. c. 42, s. 21.

3. Criminal Justice Act, 1948, s. 26.

4. Ibid., s. 27.

5. Criminal Justice Administration Act, 1914, s. 22.

om, hvad han har set. Han støtter sig til skrevne notater i sin lommebog. Rapporter er overhovedet ikke til stede. Derfor må også de vidner, der skal støtte fængslingsbegæringen, møde personlig i retten og afgive forklaring *I det hele er det omfattende rapportskriveri, som vi er så fortrolige med, ukendt i England. På en engelsk dommers bord finder man ingen rapporter hverken under forundersøgelsen eller senere, når sagen skal domsforhandles. Det samme gælder »forakter«.*

*

Med hensyn til *politiafhøring* af sigtede gælder et sæt vigtige regler, fastlagt af Court of Criminal Appeal i 1912 og suppleret i 1918. De går under navn af »*The Judges' Rules*»¹ Sålænge en person er mistænkt, må politiet frit spørge ham ud for at få yderligere oplysninger. Hvis en bestemt person derimod sigtes, må politiet først gøre ham opmærksom på, at han ikke har pligt til at svare. Det gælder også, når en arrestant hidkalder en betjent for at meddele ham, at han gerne vil udtale sig. Et stående samtykke kan således ikke siges. Hvad en sigtet (arrestant) forklarer, nedskrives på et særligt ark (*a statement*) og indgår ikke som led i en større rapport. En sigtet, som på denne måde har afgivet en erklæring, *må ikke blive krydseksamineret*, og der må ikke stilles spørgsmål til ham angående hans forklaring undtagen for at fjerne misforståelser og uklarheder. Det forstås meget snævert. The Judges' Rules nævner det eksempel, at sigtede har nævnt et klokkeslet uden at omtale, om det var morgen eller aften, eller at han har nævnt en dag, der ikke passer med månedskalenderen. Hvis to eller flere personer sigtes for samme forbrydelse, og de hver for sig har afgivet erklæring, må disse *ikke læses op for medsigtede*. Hver af dem skal have overrakt en genpart af deres forklaring, og politiet må intet gøre for at fremkalde supplerende bemærkninger. Endelig fastslås det som noget selvfølgeligt, at forklaringerne – efter at være nedskrevet – skal oplæses og underskrives og lejlighed gives til at korrigere dem. Man udleder af reglerne, at *en politimand ikke overfor en varetægtsarrestant må antyde, at man har beviser imod ham*. Svar på en sådan bemærkning kan ikke bruges som bevis.² Arrestanter må heller *ikke konfronteres med hverandre* for at opnå tilståelse. Ånden i disse regler kan gengives med de ord af Lord Brampton, hvormed dette kapitel indledes.

Det falder i tråd med disse strenge regler, at en tilståelse til politiet kun har bevisvægt, hvis den er 100 pct. frivillig. Der er således domme for, at en forklaring har været aftvunget, når politiet har sagt til arrestanten: »We are police officers and we want to know«, eller »Tell me where the things are

1. 26 Cox 230.

2. Rex v. Brown and Bruce (1931), 23 Cr. App. R. 56.

and I will be favourable to you«, eller »You had better tell all you know«. Derimod er det ikke anset som en trusel, hvis politiet har sagt: »Don't run your soul into more sin but tell the truth«, eller »You had better *as good boys* tell the truth«. Deraf udleder man den praksis, at hvis der appelleres til ens religion eller samvittighed, anses forklaringen ikke som aftvungen. En forfatter (Cockle) mener derfor, at det vil være berettiget at true med helvede og begrunder det med, at helvede ligger udenfor dommerens jurisdiktion.

Kapitel XVI.

RETSLIG FORUNDERSØGELSE OG TILTALE CORONER'S INQUEST

»Justice is sweetest when it is freshest.«
(Francis Bacon).

Retslig forundersøgelse¹ finder kun sted i de sager, der skal domsforhandles for de højere retter, Court of Assize og Quarter Sessions, der sættes med jury, men da nævningebehandling i England er ligeså almindelig som behandling for domsmænd i Danmark, finder forundersøgelse sted i *alle* sager, som underretten, Petty Sessions, ikke selv kan afgøre.²

En forundersøgelsesdommer (examining justice) kan beklæde retten alene, men udenfor London er det praksis, at to (læge) dommere holder forhør. Retsmøderne er offentlige, men kan lukkes, hvis hensynet til retsplejens interesser kræver det.³ Det er ikke almindeligt, at sigtede møder med forsvarer på dette trin af sagen.

Afhøringen indledes ikke som i Danmark med en eksamination af sigtede, men anklageren (eventuelt den ved forbrydelsen forurettede parts sagfører) »open his case« med en kort fremstilling af sagen og det, han tilsigter at bevise. Derpå afhører anklageren sine eventuelle vidner, der bliver »cross-examined« af sigtede eller hans forsvarer på sædvanlig måde, hvis forsvareren ikke af taktiske grunde foretrækker at vente hermed til domsforhandlingen. Forklaringerne bliver nedskrevet og oplæst og underskrives af vidnerne personlig. Når denne del af vidneafhøringen er sluttet, gør anklageren nogle bemærkninger om beviset. Først nu er det sigtedes tur til at udtale sig (afgive »a statement«). Dommeren læser sigtelsen op for ham og gør ham opmærksom på, at han ikke har pligt til at svare. Der bruges følgende i loven foreskrevne formular: »Ønsker De at sige noget som svar på sigtelsen? De har ingen pligt dertil, medmindre De selv ønsker det, men hvad De

1. Foruden til den i kapitel XV nævnte litteratur kan henvises til en artikel af *Albert Lieck* i *English Studies in Criminal Science*, Vol. I., 1946, pag. 33-59.

2. Reglerne herom findes i the Indictable Offences Act 1848 og the Criminal Justice Acts 1925 og 1948.

3. Indictable Offences Act, 1948, s. 18.

siger, vil blive nedskrevet og kan benyttes som bevis under domsforhandlingen«. Vil sigtede afgive forklaring, fortsætter dommeren således: »De har intet at håbe, uanset hvilke løfter der måtte være givet Dem, og De har intet at frygte, uanset hvilke trusler der måtte være rettet imod Dem for at få Dem til at gøre en tilståelse om Deres skyld, men hvad De herefter siger, kan føres som bevis under domsforhandlingen trods mulige løfter eller trusler.«

Det store spørgsmål er nu, om sigtede vil afgive forklaring eller forholde sig tavs, hvilket sidste er meget almindeligt på dette stadium. *Foretrækker han at sige noget, er det af principiel betydning, om han vil forklare fra anklagebænken (the dock) eller fra vidneboksen.* Som tidligere nævnt kan nemlig (siden 1898) også en sigtet eller en tiltalt forklare under vidneansvar.¹ Vælger han at gå i vidneboksen, må han som alle andre aflægge ed, og han kan da straffes for falsk forklaring. Foretrækker han at blive i the dock, afgiver han forklaring uden ansvar. Når mange foretrækker at gå i vidneboksen, er det på grund af den større tillid, der da må forventes at blive tillagt forklaringen. Er flere sigtet (tiltalt) for samme forbrydelse, kan man komme ud for den noget ejendommelige situation, at nogle (ofte de mere samvittighedsløse) forklarer fra vidneboksen, medens andre bliver stående i the dock. Under den senere omtale af domsforhandlingen vil vi komme tilbage til dette centrale spørgsmål.

Når sigtede har afgivet forklaring, bliver han spurgt, om han ønsker at føre vidner. Det er *almindeligt, at han venter med sine vidner til domsforhandlingen*, navnlig hvis han ikke har en forsvarer. Vil han på denne måde »reserve his defence«, er det ikke tilladt at knytte ufavorable kommentarer dertil. Før sigtedes eventuelle vidner føres, får hans forsvarer ordet, hvis han ønsker det. Derpå afhøres og modafhøres vidnerne på sædvanlig måde. Hverken anklager eller forsvarer får ordet mere, medmindre forundersøgelsen udsættes.

Når forundersøgelsen er sluttet, er det *forundersøgelsesdommeren* og ikke anklageren, *der bestemmer, om sagen skal henvises til domsforhandling* ved jury, eller om den simpelt hen skal falde bort og anklagede blive »discharged«. ²Det afhænger af, om dommeren efter bevisførelsen finder sagen »strong enough«. Skønt man i England står på det akkusatoriske princip, har dommeren altså her en myndighed, som hos os tilkommer anklagemyndigheden. Den særlige magt, undersøgelsesdommeren derved har, er ansat som *en dobbelt garanti* for den anklagede. Professor Jenks betegner den som den kriminelle retsplejes »greatest safeguard«. Det er dog sjældent, at dommeren udøver sin ret til at standse videre forfølgning. Helt ubetinget er dommerens

1. Criminal Evidence Act, 1898, s. 1.

2. Indictable Offences Act, 1848, s. 25 og Criminal Justice Act, 1925, s. 12.

ret hertil nu ikke. Anklageren kan nemlig – hvilket dog vist er undtagelsen – *insistere* på, at sagen kommer til domsforhandling.¹ Kommer der senere nye oplysninger frem, kan forundersøgelsen genoptages.

Forundersøgelsesretten skal ikke blot bestemme, *om* sagen skal til domsforhandling, men også *hvor* og *hvornår* den skal behandles. De mindre alvorlige sager skal principielt henvises til Quarter Sessions, de største skal domsforhandles for Court of Assize. Værnetinget var tidligere (efter *dommon law*) retten på det sted, hvor forbrydelsen var begået, men reglerne er blevet mere smidige.² Det kan nu også være anholdelsesstedets ret eller stedet, hvor vedkommende er blevet fængslet, eller hvor han første gang er mødt efter indkaldelse. Er det nødvendigt for at spare udgifter eller for at få »a speedy trial«, kan man vælge det mest passende sted, og hvis en sag, der efter sin karakter som mindre grov skulle for Quarter Sessions, må vente for længe, kan den også henvises til Court of Assize. I det hele tilstræber man, at sagerne *fremmes mest muligt*, og hvis pågældende er fængslet, går der normalt ikke over en måned før domsforhandlingen. Jeg overværede således engang en jursag, i hvilken tiltalte var anholdt 7. april, fængslet 8. april og løsladt (bailed) 15. april af magistratsretten efter forudgående forundersøgelse. Domsforhandling ved nævningeting fandt sted den 29. april. Det er ikke noget exceptionelt tilfælde.

Samtidig med, at sagen henvises til domsforhandling, tager dommeren stilling til, om der skal beskikkes en forsvarer, hvis det ikke undtagelsesvis er sket forinden. Som vi så i kapitel XIV, er det ikke ualmindeligt at undlade beskikkelse.

Der er intet til hinder for, at tilståelser eller erklæringer, som en sigtet (tiltalt) måtte afgive efter forundersøgelsen, påberåbes som bevis under domsforhandlingen.

Den obligatoriske forundersøgelse under den nuværende form er blevet kritiseret. Man anfører navnlig, at tiltalte, hvis vidner meget ofte først føres under domsforhandlingen, gennem afhøringen af anklagerens vidner ved, hvor de vil »sætte ind«, hvorved kan opbygges et spekulativt forsvar. Desuden hævdes det, at juryen navnlig i større og mere celebre sager gennem pressereferater kender for meget til dem i forvejen og derfor let påvirkes til at indtage en mindre upartisk stilling.

*

Anklageskriftet, som udarbejdes, når forundersøgelsen er sluttet, kaldes *indictment*.³ Det er den almindelige form for tiltale ved jurydomstolen,

1. Vexatious Indictments Act, 1859, s. 2.

2. Criminal Justice Act, 1925, ss. 11 og 14.

3. Reglerne herom findes i The Indictment Act, 1915.

men i visse tilfælde gennemføres den på grundlag af Coroner's Inquest – en interessant engelsk retsantikvititet, som vil blive omtalt nedenfor.

Efter at anklageren har udfærdiget udkast til anklageskrift, *underskrives det af clerken i undersøgelsesretten*, og først da er det gyldigt som anklageskrift.

Før 1933 måtte man imidlertid gå en højst ejendommelig omvej, før en sag – trods forundersøgelse – kunne komme til domsforhandling. Når et udkast til anklageskrift (bill of indictment) var udarbejdet, skulle det forelægges en særlig domstol – tilmed en nævningedomstol – til godkendelse, før sagen kunne komme videre. Denne domstol, hvis historie går tilbage til det 12. århundrede, bestod af fra 12 til 23 nævninger, og på grund af dette store antal kaldtes den *Grand Jury* i modsætning til den egentlig dømmende ret, der til adskillelse herfra hed *Petty Jury*. I et lukket retsmøde, hvor anklageren forelagde sagen og eventuelt førte sine vidner, men uden at sigtede eller hans forsvarer eller de vidner, han agtede at føre, var til stede, afgjorde juryen ved kendelse det samme, som forundersøgelsesretten havde taget stilling til, nemlig om der var en *prima facie* case imod sigtede. Fandtes dette at være tilfældet, sagde retten, at det var *a true bill*, og dermed var udkastet ophøjet til gyldigt anklageskrift. Ellers blev det forkastet. Denne institution var naturligvis meget forældet. Professor Kenny har karakteriseret den således: »The function of the grand jury was to repeat badly what had already been done well«. Ved the Administration of Justice Act 1933 blev institutionen – med enkelte undtagelser – afskaffet.

Skønt en anklage kan rejses af privatpersoner, fremsættes den formelt altid i kongens navn. Det er *rex*, der anklager.

Anklageskriftet har tre led: Indledning (commencement), forbrydelsens betegnelse og straffebudet (statement of offence) og beskrivelse af forbrydelsen (particulars of offence).

En tiltalt kan ikke i samme indictment tiltales for flere forhold, medmindre de enten grunder sig på samme kendsgerninger eller danner en del af en serie forbrydelser af samme eller lignende karakter. De brogede anklageskrifter, som man ser i danske domstole, forekommer altså ikke i England.

Retten er berettiget til at straffe for en mindre forbrydelse end den, der tiltales for, når den indeholdes i den alvorligere anklage, for eksempel vold i stedet for røveri, uterlighed i stedet for voldtægt, forsøg i stedet for fuldbyrdet forbrydelse. I mange tilfælde kan man også dømmes for en anden berigelsesforbrydelse end den, tiltalen lyder på, for eksempel for bedrageri i stedet for tyveri.

*

*Coroner's Court*¹ er en særlig undersøgelsesret, der kan træffe bestemmelse angående tiltale i visse sager uden udfærdigelse af anklageskrift. Det er en særlig engelsk institution, der ligesom Grand Jury kan føres tilbage til det 12. århundrede. Oprindeligt bestod dens hovedvirksomhed i at registrere de i jurisdiktionen begåede forbrydelser til brug for kongens dommere, når de kom til provinsen for at holde ret. Denne virksomhed er for længst ophevet. Nu sættes retten, når nogen er død en voldsom eller unaturlig død, eller døden er indtrådt pludseligt, uden at dødsårsagen kendes, eller når døden er indtrådt i fængsel eller på sådanne steder eller under sådanne omstændigheder, at en nærmere undersøgelse skønnes påkrævet.

Dommeren, kaldet Coroner, (afledet af corona = crown) udnævnes af det kommunale råd, og han er enten jurist eller læge (eller begge dele). Der findes en Coroner's Court i hver retskreds. High Courts dommere er Coroners ex officio, men virker ikke som sådanne. I London sættes retten ofte i et kapel. En af de mest centralt beliggende retter er St. Pancrass med lokaler i kirkegårdens kapel nær stationen af samme navn.

Retten kan sættes uden jury, når døden menes at være selvmord, eller der ikke er grund til mistanke om, at der foreligger en forbrydelse. Forhandlingen har karakter af en retslig undersøgelse (inquest), hvor ingen bestemt er sigtet. Retsmøderne er offentlige. Der er adgang til vidneførsel, og ofte er der sagførere til stede. For at opnå det bedste lægelige bevis må Coroner indkalde den læge, som var nærværende ved afdødes død eller under hans sidste sygdom. Findes ingen sådan læge, skal den nærmest dødsstedet bosiddende læge tilkaldes for at udtale sig om dødsårsagen. Hvis lægens erklæring tilfredsstillende Coroner, indsender han til dødsregistret et certifikat angivende dødsårsagen.

I alvorligere tilfælde skal retten sættes med en jury. Det gælder ved trafikulykker, eller når der er grund til mistanke om, at der foreligger en forbrydelse. Nævningernes antal varierer fra 7 til 11. Deres erklæring (verdict), der afgives efter forudgående retsbelæring, men uden indlæg fra sagførerne, kan gå ud på, at døden skyldes en hændelig begivenhed. Der vil da som regel ikke blive foretaget videre. Findes mistanken imidlertid bestyrket, bliver resultatet af juryens kendelse, at Coroner bestemmer, at der skal rejses tiltale for mord eller uagtsomt manddrab, og den sigtede kan herefter fængsles. Anklagemyndigheden er da forpligtet til at forfølge sagen, medmindre dommeren (ikke Coroner) samtykker i, at tiltale undlades.

Hvis Coroner har fået oplysning om, at sagen er gået til almindelig retslig forundersøgelse – og det er ved at blive den almindelige praksis –, skal han udsætte sagen for at afvente resultatet. Hvis sagen så ikke fremmes til

1. Coroners Acts 1887 og 1926.

tiltale, kan han, hvis han finder tilstrækkelig grund dertil, selv genoptage undersøgelsen for at få jurykendelse for, om tiltale skal rejses.

Coroner's Court anses af mange for en forældet institution, og det kritiseres særligt, at undersøgelsen ikke foretages under de samme retslige garantier som ellers. En i 1936 nedsat kommission foreslog den derfor afskaffet, men den består stadig og er ingenlunde hendøende. Således blev der i 1937 foretaget ikke mindre end 31.575 undersøgelser (inquests), hvoraf 53 endte med jurykendelse for, at der skulle rejses tiltale for mord.

Kapitel XVIII.

JURYEN

– the glory of English law.
(Blackstone).

Den engelske jury's historie går tilbage til det 12.-13. århundrede. I *kriminelle sager har Juryen bevaret sin levedygtighed*,¹ men i *civile sager har den siden 1883 været på retur*. Ved en lov af 1939 blev jury i *civile sager* på grund af krigen faktisk afskaffet, idet jurybehandling ikke i noget tilfælde gjordes obligatorisk. Denne midlertidige lov er nu ophævet, men bortset fra specielle sager, for eksempel om erstatning for ærefornærmelser eller for brud på ægteskabsløfte, beror det på dommerens bestemmelse, om jurybehandling skal finde sted, og i sager, der kræver omfattende dokumentation af bilag, vil begæring om lægdommeres medvirken blive afslået.² I dette kapitel haves kun de kriminelle sager for øje.

»Trial by jury« er altså af middelalderlig oprindelse. Juryen afløste de også her i landet kendte gudsdomme (judgments of God), hvor den anklagedes skyld afhang af hans reaktion overfor sådanne prøvelser (ordeals) som at stikke hånden i kogende vand, bære glødende jern etc. Disse gudsdomme blev afskaffet ved Lateraner Konciliet i 1215.

Om hvorledes juryen egentlig er opstået, hersker der iøvrigt tvivl. Det er dog den almindelige opfattelse (Maitland og andre), at den *stammer fra kontinentet*, og at fundamentet er den frankiske inquest, indført i England under William I. Når man derfor taler om, at England er moderlandet for juryen, er det mindre korrekt, medmindre man har i tanken den vide udbredelse, som den har fået i dette land.

Når man i England er så stolt af juryen, hænger det sammen med, at den *anses som årsagen til, at man frigjorde sig for den inkvisitoriske procesform*. Særligt udviklingen i Frankrig stilles op som skræmmebillede. Denne

1. Om den seneste udvikling, se R. M. Jackson: *Jury Trial To-Day*, English Studies in Criminal Science, IV, pag. 92-109.

De mest kendte jurysager er refereret i de tre serier: *Notable British Trials*, *Famous Trial Series* og *Old Bailey Trial Series*.

2. Administration of Justice Act, 1933.

fordel mener man langt opvejer manglerne ved lægmændenes ukyndighed på det juridiske område. Snæversynede juridiske synspunkter, som måske særligt forfægtes af embedsmandsmæssigt prægede jurister, har ikke fundet grobund i England.

Blackstone, Englands store jurist, siger således: »Juryen har altid, og jeg håber, at det stedse vil være så, været betragtet som »the glory of English law««. Lord Chancellor Halsbury er ikke mindre anerkendende: »Efter min mening har nævninger som regel mere ret end dommerne.« En moderne kritiker af engelsk ret, dommer Claud Mullins, udtrykker sig på følgende måde: »Vor beundring for juryen i kriminelle sager bunder for en stor del i, at den gør absurde ting.« Professor Kenny gør facit op således: »Det er vel sandt, at som instrument for en akkurat undersøgelse, kan juryens værdi til tider være ringe« (han kritiserer den i civile sager). Derpå fortsætter han; »Men i kriminelle sager er det ikke så vigtigt, at kendelsen bliver (juridisk) rammende, som at den bliver menneskelig, hvorved den tillige støttes af den almindelige retsfølelse. Følgelig er i alle kriminelle sager af betydning den beskyttelse, som jurybehandlingen giver, et privilegium, der er værd den lovprisning, som er udtalt af Blackstone.«

Man ser af disse citater, at juryens styrke ikke søges i dens ufejlbarlighed, men snarere i, at den lejlighedsvis går på tværs at den kolde jura. Man tager det som »a matter of fact«, at juryen har magt til at afsige en kendelse, der ikke harmonerer med dommerens retsbelæring. Den kan nægte at afsige skyldkendelse, selvom beviset er klart, hvis den finder, at der aldrig burde have været rejst tiltale (Potter). Sir Henry Hawkins (senere Lord Brampton) beretter i sine »Reminiscences« om en sag, hvor en person var tiltalt for at have myrdet sine forældre. Beviset for hans skyld var klart. Da nævningeformanden sagde »not guilty«, bebrejdede dommeren, at juryen var kommet til denne konklusion, for manden burde have været hængt. Ordførerens svar må her gengives på engelsk: »That's just it, my Lord. I assure you we have no doubt about the prisoner's guilt, but we thought there had been deaths enough in the family lately, and so gave him the benefit of the doubt«! Der har været eksempler på, at dommeren har lykønsket tiltalte med hans held hos juryen. Opinionen imod sådanne kendelser har aldrig rystet tilliden til juryen. Hvad kendelse, nævningerne vil afsige, er for at citere Lord Mansfield »a matter entirely between God and their own consciences«.

Det er interessant i denne forbindelse at nævne, at man også *finder hensynet til de juridiske dommers samvittighed trukket i forgrunden, når man vil begrunde lægdommernes medvirken*. I England vil man ikke betragte det som fair at lægge et så tungt ansvar som at afgøre skyldspørgsmålet i betydeligere straffesager over på en juridisk dommer. Lejlighedsvis hører man

også dommeren i sin retsbelæring sige, at han er glad for, at han ikke selv skal træffe afgørelsen.

Juryen var ikke en fiks og færdig institution, da gudsdommene blev afskaffet i det 13. århundrede. Dens udvikling er ikke uden interesse. Som vi så det i foregående kapitel, kunne man før 1933 ikke rejse tiltale, før en *Grand Jury* (fra 12 til 23 mand) havde fundet »a true bill«, det vil sige havde fundet et rimeligt grundlag for, at sagen blev fremmet. Modsætningen til *Grand Jury* var *Petty Jury* (12 mand), der skulle afgøre selve skylspørgsmålet efter forudgående domsforhandling. Nu, da *Grand Jury* er afskaffet, er *Petty Jury* mere en historisk betegnelse, for nu kaldes den simpelthen juryen.

Foruden denne ejendommelige sondring mellem *Grand Jury* og *Petty Jury* var der det bemærkelsesværdige ved juryen i dens oprindelige form, at egentligt vidnebevis ikke fandt sted. *Nævningerne (jurors) blev udtaget blandt dem, der formodedes at have personligt kendskab til sagen*, og det gjaldt både *Grand Jury* og *Petty Jury*. Undertiden blev juryen forstærket med andre nævninger (additional jurors), som vidste mere om sagen end de oprindeligt udtagne mænd. Men omkring år 1500 ophørte man med at forstærke juryen på denne måde og gik over til at lade de pågældende føre som vidner. Dokumentbeviset var dog til at begynde med nok så dominerende som vidnebeviset. Mangelen af særlige bevisregler, let anvendelige for lægmænd, gjorde sig her gældende og påkaldte reformer. Først i midten af det 18. århundrede – da læren om evidence havde udviklet sig – var det moderne princip med mundtlig bevisførelse for nævninger uden personligt kendskab til sagen fuldt gennemført.

*

De engelske nævninger *udtages* af en embedsmand, the sheriff. Til hvert enkelt ting (session) udtages 48 eller 36 nævninger, alt eftersom sagen skal for Court of Assize (de største sager), eller for Quarter Sessions (de mindre). Nævningerne til den enkelte sag udtages ved lodtrækning af clerken, ikke som hos os af dommeren, og det er også clerken, der tager dem i ed.

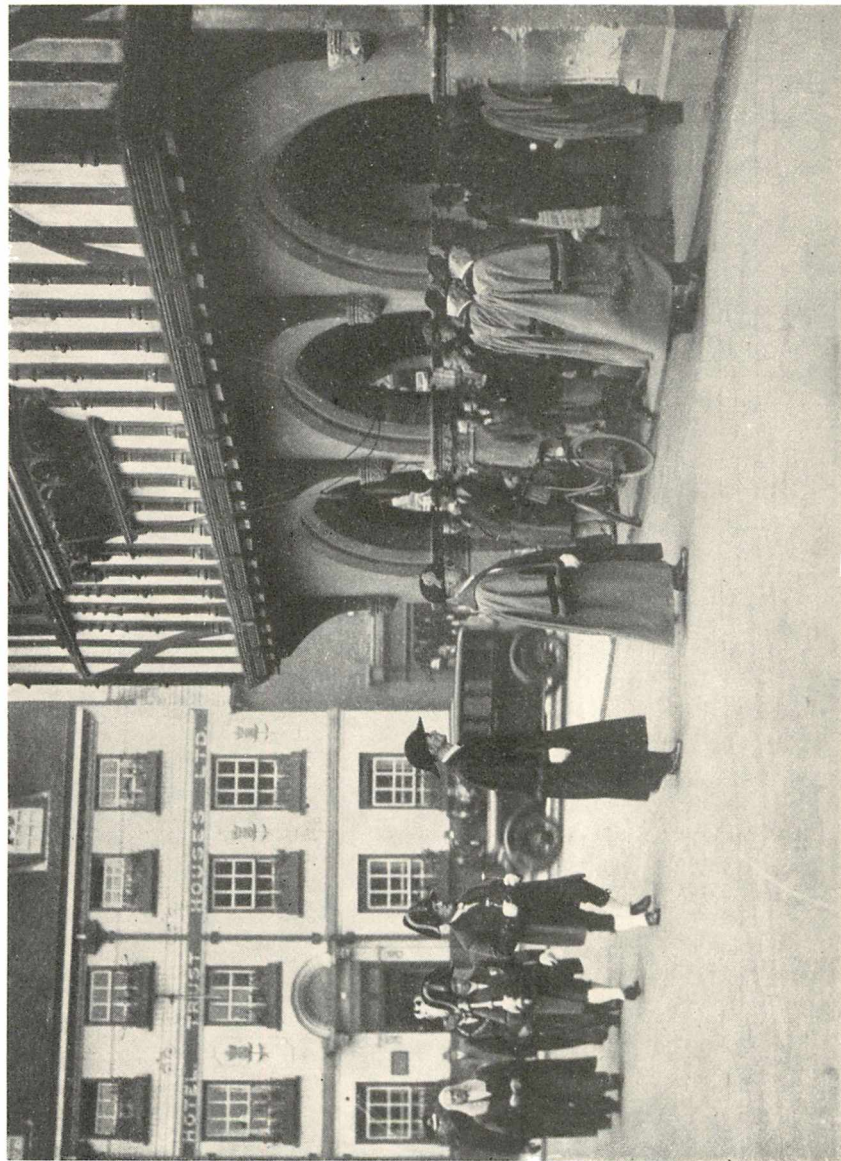
Antallet i den enkelte sag har gennem århundreder været 12, men som følge af krigen blev tallet i 1939 reduceret til 7, undtagen i mord- og højforræderisager, eller når dommeren på grund af sagens alvor iøvrigt finder det påkrævet at have 12 nævninger.¹ Reservenævninger udtages ikke, men sagen kan med anklagerens og tiltaltes samtykke fortsætte, så længe antallet ikke formindske med mere end 2.²

Det kræver visse *kvalifikationer* for at være nævning.³ Man skal være fyldt

1. Administration of Justice (Emergency Provisions) Act, 1939, s. 7.

2. Criminal Justice Act, 1925, s. 15.

3. The Juries Acts af 1825 og 1870.

Barrets Foto.

Procession ved åbningen af Quarter Sessions.

21 år. Er man fyldt 60, kan man begære sig fritaget. Siden 1919 kan også kvinder være nævninger,¹ men dommeren kan enten ex officio eller efter begæring af anklager eller forsvarer bestemme, at juryen sammensættes enten af mænd eller kvinder, men det sker sjældent. En kvinde kan iøvrigt begære sig fritaget på grund af sagens natur, hvorved formentlig særligt tænkes på visse sædelighedssager. Justice Humphreys skriver i sin erindringer, at han ofte har haft særlig brug for kvindelige nævninger, når et lille frygtsomt barn har skullet afgive forklaring i retten. I sådanne tilfælde, siger han, har han bedt den kvindelige nævning om at lade barnet stå ved hendes side eller holde det i hånden og optræde som en slags tolk i forholdet mellem barnet og retten.

Småstraffe udelukker ikke en fra at være nævning; derimod naturligvis hvis man er straffet for alvorligere forbrydelser (»treason, felony or any infamous crime«).

Ikke enhver vagabond kan være nævning, idet der kræves visse *økonomiske betingelser*. Man skal således enten være ejer af jord eller hus, repræsenterende en årlig lejeværdi af mindst 10 £, eller være lejer af lejlighed, for hvilken lejen mindst er 20 £ (i London og omegn 30 £) årlig. Som man ser, er kravene til formue så ringe, at nævningerne repræsenterer den brede del af befolkningen. Mindre demokratisk er det derimod, at der i kriminelle sager overhovedet ikke ydes nævningerne dagpenge, hvilke for mange gør hvervet byrdefuldt.²

Også engelsk ret kender til *udskydning* (challenge) af nævninger, men det sker sjældent i praksis (modsat i Amerika). Man kan uden nogen begrundelse (peremptory) udskyde indtil 7 nævninger. Desuden kan man med begrundelse (for cause) for eksempel partiskhed udskyde enten bestemte nævninger (challenge to the polls) eller samtlige udtagne nævninger (challenge to the array).³

Efter common law gjaldt der meget strenge regler for nævningernes *afsondrethed*. De skulle forblive i retsbygningen, indtil sagen var endt, og ingen måtte tale til dem uden dommerens samtykke, ja oprindeligt måtte de end ikke spise eller drikke, før de havde afsagt deres kendelse. Disse regler er med tiden lempet, og efter den seneste ændring i loven kan dommeren nu altid tillade dem at forlade retten, før kendelse er afsagt.⁴

Skønt man har ophævet de strenge bestemmelser om nævningernes af-

1. The Sex Disqualification (Removal) Act, 1919.

2. I civile sager har nævningerne krav på 1 sh. (1 krone!) for hver sag, de deltager i. Hvor der undtagelsesvis i en civil sag udpeges en »special jury« med mere kvalificerede nævninger, der er opført på særlige lister, er det praksis, at parterne vedtager at honorere hver af dem med 21 sh.

3. Criminal Justice Act 1948, s. 35 (1 og 2).

4. Ibid., s. 35 (4).

sondrethed, viser følgende episode, som jeg overværede i London Quarter Sessions, at der tages håndfast på den jurist, der drøfter en sag med nævnningerne, efter at retten er hævet. Da retsformanden, Mr. Cockburn, K. C., havde sluttet dagens retsmøde, og jeg fulgte med ham til hans privatværelse for at indtage den uundværlige afternoon tea, kom stævningsmanden farende og råbte: »Mr. Cockburn, forsvareren taler med juryen«. Noget chokeret herover, men dog fattet, vendte dommeren tilbage til retssalen. »What did you say to the jurors?« spurgte han. Forsvareren, der åbenbart følte sig ilde berørt, svarede: »I didn't speake to them, but the jurors spoke to me«. Derpå afhørte dommeren juryformanden, der bekræftede dette og tilføjede, at de ikke havde drøftet den verserende sag. Ikke desto mindre fik forsvareren en alvorlig omgang, fordi han havde krænket skrankens ære ved at bringe sig i en situation, der ikke var stemmende med kravet om en fair trial. Da Mr. Cockburn nu forlod retssalen, havde det passerende grebet ham så stærkt, at han ganske havde glemt min eksistens og gik sin vej, skønt jeg var hans gæst. Da jeg havde indhentet ham, spurgte jeg, om han havde været ud for den slags før. Han svarede: »Never, it is horrible, it isn't English«. Utvivlsomt var han flov over, at jeg som dansker havde overværet denne scene. Jeg griber derfor anledningen til som måske den bedste måde, hvorpå jeg kan takke denne mand for hans overordentlige hjælpsomhed og elskværdighed overfor mig under mine besøg i hans ret, at gentage hans ord overfor mine landsmænd: »*It isn't English.*«

*

Det umiddelbare indtryk af en engelsk jursag er den *smidighed*, hvormed den forløber. Det er ikke så tungt et apparat som hos os, simpelthien fordi juryen er mere indarbejdet i det daglige retssystem end her i landet. Retsformanden, *the trial judge*, er den eneste juridiske dommer (og hvad skal man også med flere?).

Jurydomstolene – Court of Assize og Quarter Sessions – sammentræder kun på bestemte tider af året. Sessionerne i London er dog hyppige. Når retten er sat, *arbejder den non-stop med jursager og tilståelsessager ind imellem hinanden*.

Hvad vil det nu sige, at retten også behandler tilståelsessager? Er det ikke overladt til underretterne med deres mere summariske procesform? Svaret er både ja og nej. Som vi senere skal se, beror underrettens (Petty Sessions) kompetence principielt ikke på, om der foreligger tilståelse. Alle alvorligere sager skal ubetinget forelægges Court of Assize eller Quarter Sessions, hvortil de henvises efter forudgående forundersøgelse. Også når der foreligger tilståelse, kræves anklageskrift (indictment). *Disse to domstole virker altså med jury i benægtelsessager og uden jury i tilståelsessager*. Da det

ikke altid vides, om en person vil tilstå, og da det jo også kan ske, at han trækker en tilståelse tilbage, sker det jævnlige, at retten på samme dag behandler *begge* slags sager, således at nævningerne »sidder over«, hver gang en tilståelsessag kommer for, medmindre dommeren på grund af sagens alvor tilråder tiltalte at tage jurybehandling. Deraf følger, at der ikke afsættes bestemt tid til sagerne. På retslisten står opført alle de sager, som skal behandles i sessionen, og dommerne bestemmer rækkefølgen. For at retsforhandlingen dog ikke skal blive for broget, er det kutyme, at dommeren så vidt muligt udtager de mere simple tilståelsessager først. De afgøres i en håndevending, ofte på nogle få minutter, uden indgående afhøring af tiltalte. Efter at tiltalte har sagt »guilty«, og en politimand i vidneboksen efter sædvanlig edsafklæggelse har redegjort for tiltaltes antecedentia, afsiges dommen på stedet uden begrundelse, men måske med en lille formaningstale. Straffens størrelse noterer dommeren ned i sin notesbog.

Der spildes heller ingen tid med afhentning af arrestanter. I London opholder de sig under retssalen og føres ad en trappe direkte op til anklagebogen.

Selv af nævningesager kan der ekspederes flere på en dag. Hvad der virker overraskende, er den gennemsnitlig korte votering. Som regel forbliver nævningerne i retssalen under voteringen; man ser dem stikke hovederne sammen for hviskende at drøfte skyldsspørgsmålet. Kan de ikke blive enige i løbet af nogle minutter, trækker de sig tilbage, og i mellemtiden tager dommeren fat på en ny sag. Det sker endog, at en ny nævningesag begynder, før den forrige er afgjort, for ikke sjældent er et nyt hold nævninger parat.

*

Vi vil nu følge *gangen i en engelsk juriesag*, som enhver kan gøre det under ophold i England, for retsmøderne er naturligvis offentlige.

Ethvert nævningeting begynder med, at retsbetjenten med høj røst udråber: »O'yez! O'yez! To all manner of persons, who have anything to do at the sessions draw near and give you attendance. God save the King«. Det er en formular, som har runget i de engelske retssale i århundreder. De to første ord er gammelt engelsk for: »Listen, listen«. Første gang man hører denne remse – til rituallet synes at høre en passende dyb røst – lyder det, som om den indledes med et: »Aah ja, aah, ja!«

Når retsforhandlingen begynder, er tiltalte altid til stede. I sager om felonies skal han være til stede under hele retsmødet, men ellers kan han gå, efter at han selv har udtalt sig.

Juryen bliver først udtaget og »sworn«, efter at clerken har oplæst anklageskriftet, og tiltalte på spørgsmålet om sin skyld har svaret »not guilty«.

Derefter får anklageren ordet.¹ Det er aldrig en embedsmand, men en sagfører. I Court of Assize er det altid en Barrister, i Quarter Sessions kan det også være en Solicitor.

Anklageren åbner sagen med en omtale af dens genstand og de vidner, der agtes ført. Er tiltalte ikke repræsenteret ved forsvarer, springes denne indledning dog ofte over. Modsat hvad der gælder i civile sager, ved tiltalte i forvejen hvilke vidner, der agtes ført.

Politirapporter ser man ikke noget til. Derimod er retsbogsudskriften fra underretten (the deposition) og en udskrift af tiltaltes eventuelle rapportforklaring (hans »statement«) til stede. Retsbogsudskriften dokumenteres dog ikke, medmindre det under forundersøgelsen, efter at der er givet sigtede lejlighed til krydseksamination, er tilkendegivet et vidne, at hans personlige forklaring for juryen anses ufornöden, eller vidnet på grund af sygdom eller anden virkelig hindring ikke nu kan møde, eller han udebliver efter indkaldelse.² Er der modstrid mellem det tidligere i retten forklarede og forklaringen under domsforhandlingen, kan det foreholdes tiltalte og vidnerne.

Efter indledningstalen går anklageren over til afhøringen af sine vidner, der bliver cross-examined og re-examined på sædvanlig måde. Forklaringerne bliver *stenograferet*. Det interessante er, at *anklageren ikke foretager nogen som helst afhøring af tiltalte på dette trin af sagen*. Begrundelsen er formentlig den, at når anklageren har bevisbyrden, må man kunne kræve, at han forelægger retten sit anklagemateriale uden at skaffe sig en bedre position ved fra sagens begyndelse at vikle tiltalte ind i selvmodsigelser og derved skabe en stemning imod ham. Det må vente, til forsvareren får ordet. Det må i det hele præciseres, at anklageren forelægger sin sag helt objektivt uden at lade skinne igennem, at han er interesseret i en domfældelse.

Når anklageren er færdig med sine vidner og eventuelt har dokumenteret tiltaltes »statement«, kommer turen til ham. Fremgangsmåden afhænger i nogen grad af, om han har forsvarer og om, hvorvidt han vil føre vidner.

Det første, tiltalte eller hans forsvarer kan gøre – og det sker sommetider – er at påstå sagen stoppet uden videre bevisførelse under henvisning til, at der er »*no case*.« Det betyder, at det, anklageren har fremført, skønnes så spinkelt, at det berettiger til *frifindelse med det samme uden juryens medvirken*. Er dommeren enig heri, bliver sagen »*withdrawn from the jury*« og tiltalte »*discharged*«. En overhusdom har udtrykt det således,³ at dommeren afgør, hvorvidt der *overhovedet* er ført noget bevis, mens juryen i bekræf-

1. Procedurereglerne findes i Criminal Procedure Act, 1865.

2. Criminal Justice Act, 1925, ss. 12-13.

3. Metropolitan Railway v. Jackson, 47 L. J. C. P. 303.

tende fald afgør, hvorvidt det er *tilstrækkeligt*, en regel der jo er væsentlig forskellig fra den hos os gældende.

Normalt fortsætter sagen dog sin gang. Optræder der en forsvarer – bemærk, at det ofte ikke er tilfældet selv i nævningsager – vil han på tilsvarende måde som tidligere anklageren »open his case«. Har tiltalte *vidner* at føre, begynder så afhøringen af dem. Selvom tiltalte vil afgive forklaring, er der ikke noget i vejen for først at afhøre hans egne vidner. I meget store sager kan der således eventuelt gå flere dage, uden at tiltalte har sagt andet end »not guilty«. Før eller senere må dog tiltalte, hvis han ikke undtagelsesvis foretrækker at forholde sig tavs, tage stilling til, *om han vil afgive forklaring fra »the dock« uden vidneansvar eller fra »the box« under sædvanligt ansvar og efter forud at have aflagt ed*. Som regel vælger han det sidste. Går han i the box, er han teknisk at betragte som vidne ligesom alle andre vidner og udsætter sig for at blive krydseksamineret af anklageren.¹ Lord Brampton har betegnet denne ret til at gå i vidneboksen som »a danger to the guilty, but of the outmost importance to the innocent«. Foretrækker tiltalte at blive i the dock, hvilket svækker hans stilling noget, kan han ikke krydseksamineres, hvilket anklageren er uberettiget til at kommentere i sin afsluttende tale. Derimod er dommeren i sin retsbelæring berettiget til at gøre bemærkninger derom.² Når alle forswarets vidner er ført, vil forsvareren »summ up the defense«, hvorefter *anklageren får ordet som sidste taler*.

Hvis tiltalte derimod *ikke* fører *vidner*, tilkommer det sidste ord ham eller hans forsvarer. Har han *en forsvarer*, får denne dog først ordet igen, efter at anklageren har talt, men ellers får anklageren ingen »second speech«. Denne fordeling af rollerne, alt eftersom tiltalte fører vidner eller har forsvarer, står i nøje sammenhæng med hensynet til at give tiltalte »a fair trial«, for retten til det sidste ord er af psykologisk betydning, særlig i sager med læge dommere, og hvis en person ikke har vidner, anser man det for mest fair at give ham denne ret.

Før dommeren ved domsforhandlingens slutning giver sin retsbelæring, har han indtaget en tilbagetrukket stilling, men ligesom han har ret til selv at stille spørgsmål til vidnerne, kan han selv tilkalde vidner, hvis det skønnes nødvendigt »in the interest of justice«.³ I civile sager har dommeren ingen tilsvarende ret.

Retsbelæringen, the summing up, behøver ikke at være streng neutral. Dommeren må som alt nævnt også kommentere, at tiltalte ikke er gået i vidneboksen, og der er i det hele intet i vejen for, at han udtaler sin mening

1. Evidence Act, 1898, s. 1. (e).

2. R. v. Smith (1915), 84 L. J. K. B. 2153.

3. R. v. Harris, (1927) 2 K. B. 587.

om beviset, ja fortæller, hvorledes han selv ville dømme. Men det hænder sjældent, at engelske dommere fortæller juryen, hvad den skal gøre. De fleste dommere forstår nævningernes psyke godt nok til at indse, at den sikreste måde til at få dem til at afsige en kendelse imod rettens ønske er at lægge dem i munden, hvad dommeren finder vil være rigtigt. Hvis dommeren ikke er klar herover, når han første gang præsiderer i retten, vil han hurtigt lære det (Howard). Dommerens juridiske vejledning må imidlertid respekteres. Retsbelæringen er ofte meget grundig, og en trial-judge taler med stor lethed.

Nævningerne udtaler sig principielt *kun om skyldspørgsmålet*: Guilty or not guilty. Strafadmålingen har de intet at gøre med. En dommer fra High Court (Humphreys) har overfor mig udtalt sin allerstørste forbavselse over, at nævningerne hos os også deltog heri; det fandt han urigtigt. De mange *tillægsspørgsmål*, for eksempel om strafforhøjelse eller strafnedsættelse, som tynger den danske nævningeprocess, bruges ikke. Dog kan nævningerne få forelagt spørgsmålet om, hvorvidt tiltalte er sindssyg. Besvares spørgsmålet bekræftende, lyder svaret dog på: »Guilty but insane«, men i realiteten er det en frifindelse (for straf). Hverken juryen eller dommeren træffer bestemmelse om, hvad der videre skal ske med tiltalte. Dommeren indskrænker sig til at bestemme, at den sindssyge midlertidigt holdes i forvaring, indtil »His Majesty's Pleasure shall be known«. »Majesty's Pleasure« er en traditionel omskrivning for administrationens (Home Secretary's) beføjelse.¹ Problemet »strafupåvirkelige psykopater« eksisterer ikke efter engelsk lov og praksis.² Derimod kan nævningerne tage stilling til, om en person er vanedranker (habitual drunkard), så han kan hensættes i drankeranstalt.

Til en nævningekendelse kræves *enstemmighed*.³ Hvis juryen ikke inden »a reasonable time« kan nå til enighed, bliver den hjemsendt, men der kan da blive spørgsmål om at rejse ny sag for anden jury.⁴ Sker det samme igen, vil anklageren som regel afstå fra at kræve ny retsforhandling, og tiltalte bliver da endelig frifundet. Men det er også sket, at samme sag er prøvet op til fire gange, fordi juryen ikke har kunnet blive enige. I 1873 blev en mordsag prøvet tre gange, og den endte med domfældelse. I 1902 prøvede man forgæves tre gange at få en person straffet for voldtægt. I langt de fleste tilfælde bliver nævningerne dog enige, og som nævnt sker det endog i forbavsende kort tid.

Bemærkelsesværdigt er det, at dommeren ikke straks behøver at akceptere nævningernes kendelse, hvadenten den er fældende eller frifindende,

1. The Trial of Lunatics Act, 1883, s. 2.

2. Se kapitel XXII.

3. I Skotland gælder derimod en majoritetsregel.

4. R. v. Davison, 8 Cox 360.

idet han kan opfordre dem til at overveje sagen påny, men fastholder de den engang afsagte kendelse, er den endelig.¹

Som vi har set, kan dommeren på grund af aldeles mangelfuldt bevis stoppe sagen uden at lade den gå til nævningekendelse. Derimod kan dommeren ikke, efter at en skyldkendelse er afsagt, undlade at afsige dom, fordi han selv synes, at beviset er for spinkelt. En sådan ret har han kun, hvis kendelsen er så »defective, ambiguous or inconsistent,« at den ikke kan danne basis for en dom. En videre prøvelsesret tilkommer derimod appelretten.

Før dommeren efter skyldkendelsen afsiger dommen og udmåler straffen (pass sentence), må han naturligvis kende noget til *tiltaltes fortid*. *Denne har indtil dette tidspunkt været uomtalt*. Forklaringen er, at beviset for skyld ikke må påvirkes af det uheldige indtryk, som en sådan dokumentation kan bibringe retten. Det gælder ikke alene angående forstraffe (previous convictions), men også om tiltaltes almindelige (dårlige) omdømme (bad character). Når dommeren efter en fældende jurykendelse skal skaffe sig oplysning om disse forhold, sker det under den form, at en politibetjent træder frem i vidneboksen og redegør herfor under ed. Nogen dokumentation i form af fremlæggelse af forakter finder ikke sted. Vidnet kan også udspørges om tiltaltes character, og ofte vil der være indhentet vidnesbyrd fra forældre, principaler og andre. Hvor det findes af betydning, kan de pågældende selv få adgang til vidneboksen, men – som sagt – først når skyldspørgsmålet er afgjort.

Reglen om, at en tiltalts (uheldige) fortid ikke må røbes, gælder ikke ubetinget.² Hvis en tiltalt selv påberåber sig, at han er af »good character«, kan anklageren føre beviser herimod. Har en tiltalt således på spørgsmål om, hvorvidt han er skyldig, ikke indskrænket sig til at sige »no« eller »not guilty«, men tilføjet: »I am an honest man« eller lignende, er det tilladt anklageren at komme ind på tiltaltes fortid. Det samme gælder så meget mere, hvis tiltalte ligefrem fører andre som vidne på sin »good character«. Ligeledes hvis tiltalte som led i sit forsvar *angriber* de vidners hæderlighed, som anklageren fører, eventuelt angriber anklagerens hæderlighed. Har endvidere tiltalte i vidneboksen væltet skylden over på en medtiltalt, må også forsvareren for sidstnævnte have ret til at bevise pågældendes »bad character« og omtale hans forstraffe. En overhusdom³ har imidlertid fastslået, at selv i disse tilfælde må det ikke fremføres, at der tidligere har været en lignende sag, der førte til *frifindelse*, hvilket er anset for irrelevant.

En anden vigtig undtagelse finder anvendelse, når tiltalen går ud på

1. R. v. Yeadon, L. & C. 81; R. v. Meany, L. & C. 213.

2. Criminal Evidence Act, 1898, s. 1 (f. II og III).

3. Maxwell v. Director of Public Prosecutions, (1935) A. C. 309.

hæleri. Her lader man principielle hensyn vige for de praktiske, fordi en hælerisigtelse erfaringsmæssigt er vanskelig at bevise rent subjektivt, når man ikke kan støtte sig til vidnesbyrd om den pågældendes person. Loven¹ tillader i disse tilfælde, at det dokumenteres, at tiltalte i de sidste 5 år har været straffet for en berigelsesforbrydelse, selvom den er af en anden art end hæleri (any offence involving fraud or dishonesty). Det er også lovhjemlet at oplyse, at tiltalte indenfor de sidste 12 måneder har været i besiddelse af andre genstande end dem, der omfattes af anklagen, hvis de bevisligt er stjålet, men vil man anføre dette, skal tiltalte eller hans forsvarer før domsforhandlingen underrettes herom for at undgå, at tiltalte bliver overrumplet.

Den vigtigste af alle undtagelserne er dog den, at tiltaltes *lignende* (*similar*) *forbrydelser*, hvadenten de er begået før eller efter dem, han nu tiltales for, kan påberåbes, navnlig for dermed at godtgøre hans motiv.² Men »similar« forstår strengt, og den nysnævnte regel, der ifølge positiv lovhjemmel gælder ved hæleri, ville uden denne hjemmel være i strid med praksis. Reglens begrænsede karakter følger af dens formål. Den tidligere forbrydelse må kun tjene som et led i beviskæden mod tiltalte udenfor selve det, han nu påstås at have begået, og en forbrydelse selv af noget beslægtet karakter er i sig selv ikke noget bevis herfor. Emnet hører til de vanskeligste indenfor straffeprocessen. Her skal kun anføres nogle domme, der illustrerer begrænsningen. Tidligere brug af medicin til at fremkalde ulovlig abort er »similar« i relation til en anklage mod samme person for i samme øjemed at have brugt instrumenter.³ »Similar« er ligeledes antaget, hvor en kvinde A var tiltalt for at have forgivet sin mand med arsenik i september, og der agtedes ført bevis for, at hendes sønner B, C og D tog arsenik i efterfølgende december, marts og april måneder, at symptomerne havde været de samme, og at A havde tilberedt deres måltider, hvori fandtes arsenik.⁴ Hvor en mand var sigtet for checkbedrageri ved at have modtaget penge under foregivende af, at de herfor udstedte checks var gode, tillodes det at føre bevis for, at han i en anden sag havde udstedt en dækningsløs check.⁵ Men i en sag, hvor tiltalen lød på bedrageri ved under urigtige foregivender at have fået udleveret en hest med vogn, blev det ikke tilladt at påberåbe sig, at tiltalte tidligere havde opnået foder ved urigtige foregivender af *anden art* end dem, der nu var tale om.⁶ Heraf udledes den grundsætning, at bevis ikke er tillat-

1. Larceny Act, 1916, s. 43.

2. R. v. Neill (1892), C. C. C. Sess. Pap. CXVI, 1417.

3. R. v. Starkie, (1922) 2. K. B. 275.

4. R. v. Geering, 18 L. J. M. C. 215.

5. R. v. Ollis, (1900) 2. Q. B. 758.

6. R. v. Fischer, (1910) 1. K. B. 149.

deligt blot for at vise, at tiltalte har en almindelig tilbøjelighed til at begå forbrydelser, der efter deres karakter er beslægtede. Bevisets tilladelighed afhænger ifølge en ledende dom¹ »upon its being evidence of such conduct as would authorise a reasonable inference of a *systematic* pursuit of the same criminal object«. Tendensen synes dog at gå i retning af en udvidelse.²

Når dommeren er gjort bekendt med tiltaltes antecedentia – som regel altså efter skyldkendelsen – afsiger han sin dom. Den afsiges på stedet og *udformes ikke skriftligt*. Dommen indeholder kun en konklusion, ingen præmisser, og resultatet indføres i dommerens notesbog. Men det hænder, at dommeren følger nogle forklarende bemærkninger til straffen, ofte som en lille formaningstale til den dømte. Det gælder navnlig i sager, der ender med betinget dom. Den indeholder ikke en tør bemærkning om, at domfældte skal overholde »de i straffelovens kapitel 7 fastsatte betingelser«, som kun juristerne kender. Engang hørte jeg Lord Chief Justice Goddard umiddelbart før dommen give en ung mand en sådan »vals«, at jeg ventede en straf på flere års fængsel. Men da Lord Goddard havde givet sin mening luft, slog han om, idet han tilføjede: »but you have a good character« og henviste til vidnesbyrd fra hans tjeneste i the Navy. Resultatet blev en betinget dom. *I det hele spiller en tiltaltes »character« en umådelig rolle*. Han kan have mange fejl og begået måske meget alvorlige forbrydelser, men er karakteren god, vises der ham nåde. Justice Humphreys nævner et sted i sine erindringer, at han er enig med den biskop, der definerede en mands omdømme som det, naboerne tænker om ham, medens hans karakter er, hvad Gud ved om ham, men dog er han lige så lidt som sine kolleger veget tilbage for at dømme om de tiltaltes »character«. Undertiden giver dommerne et kraftigt skudsmål, som da Mr. Justice Singleton i en sag, der behandledes i Old Bailey, sagde til tiltalte, at han – ved under trusel om vold at kræve penge af nogle ulykkelige kvinder – havde vist, at han var sunket så dybt, som en mand overhovedet kan synke!

Som man ser, står en dom i straffesager i skærende modsætning til en civil dom, der er lige så udførlig, som straffedommen er kort.

*

Da en jursags behandling undertiden først finder sin endelige afslutning i ankeinstansen, er det naturligt at runde kapitlet af med nogle bemærkninger om *appel*.

Indenfor visse grænser kan de af Court of Assize og Quarter Sessions pådømte sager påankes til *Court of Criminal Appeal*. Det erindres, at denne domstol beklædes af tre af High Court's dommere, og at den i realiteten er

1. R. v. Bond, (1906) 2. K. B. 405.

2. R. v. Sims, (1946) 201 L. T. N. 276.

Englands højesteret i straffesager, idet der kun er en meget begrænset adgang til appel til House of Lords.

Hvorledes er det muligt for denne domstol, der kun består af en enkelt afdeling, at overkomme arbejdet som øverste instans i straffesager i England? Årsagen kan ikke søges i omkostningerne, for appellen er ganske gratis, selv om domfældte taber sagen.¹ Derimod er appeladgangen begrænset, idet *kun domfældte*, aldrig anklagemyndigheden, *kan appellere*. Dette gælder også med hensyn til strafudmåling.

Men også domfældtes adgang til at appellere er begrænset. Hvis appel ønskes alene af *juridiske* grunde, for eksempel som følge af formelle fejl ved sagens behandling, misvisende retsbelæring o. s. v., kan appel altid ske. Mere temerære anker af denne art behandler dommerne summarisk ved en gennemlæsning af akterne uden egentlig retsforhandling. Retten kan ikke beordre ny domsforhandling for juryen, hvor denne har begået fejl, medmindre den gør hele behandlingen til en nullitet. Hvor dette ikke er tilfældet, bliver resultatet derfor frifindelse.

Interessant er det, at en fældende nævningekendelse også kan appelleres af *bevismæssige* grunde, men i så fald kræves enten tilladelse af juryens juridiske dommer eller af Court of Criminal Appeal selv. Retten omstøder dog ikke nævningekendelsen, blot fordi den finder beviset tvivlsomt og ikke selv ville være kommet til samme resultat. Lord Halsbury har i en overhusdom angivet følgende retningslinje: »If reasonable men *might* (not ought to) find the verdict which has been found, I think no Court has jurisdiction to disturb a decision of fact which the law has confided to juries, not to Judges.« Kun meget sjældent omstøder Court of Criminal Appeal derfor en fældende jurykendelse på grund af manglende bevis.

Endelig kan der appelleres med hensyn til *strafudmålingen*, dog kun med samtykke af Court of Criminal Appeal, men samtykke er som regel ensbetydende med, at straffen vil blive ændret.

Ankefristen er kun 10 dage. Hvor samtykke (leave) til appel er nødvendig, afgøres andragendet om appel af en enkelt dommer, men med rekurs til alle tre dommere i tilfælde af afslag.

Retten *ændrer ikke afgørelser uden virkelig grund*. Den er ikke fin-kammer, der ser sin opgave i »bessermachen«, men overvåger, at de lavere instanser ikke begår væsentlige brud på principperne for strafhåndhævelsen. Der skal være 1) enten »a wrong decision of a question of law« eller 2) af anden grund »a miscarriage of justice«, eller 3) en nævningekendelse, der er

1. Court of Criminal Appeal Act, 1907, s. 13. Der er dog nu skabt hjemmel til at pålægge den tabende omkostninger, jfr. Criminal Justice Act, 1948, s. 38 (5).

2. Metropolitan Ry. v. Wright, 11 A. C. 152 (1886).

»unreasonable«. En straf ændres kun, hvis den er »excessive« og er brud på de fastlagte principper. Retten har iøvrigt udtalt sig for, at straffene ikke kan standardiseres.¹

Af disse grunde forstår man, at det ikke er almindeligt at appellere eller søge tilladelse dertil. Af de cirka 500 årlige appelandragender, bliver cirka 80 % afslået. I 1938 ændrede Court of Criminal Appeal kun strafudmålingen i 42 tilfælde, og i 32 sager blev domfældte frifundet. Gennemsnitligt appellerer 9 pct. at de dømte, men kun en ottendedel af dem gør det med succes.

I skærende modsætning til de andre domstole er retsforhandlingen i Court of Criminal Appeal *yderst kortfattet*. Anklageren brillerer ofte ved sin fraværelse. Proceduren begrænses til det mindst mulige, og jævnlig former hele retsforhandlingen sig som en hviskende diskussion mellem de tre dommere, der sidder i røde kapper, ikke sjældent under forsæde af Lord Chief Justice selv. De voterer som regel alene på grundlag af det stenografiske referat af forhandlingen for jurydomstolen og den juridiske dommers egne notater, herunder hans eventuelle bemærkninger til den ikke skriftligt udformede dom. Undertiden finder dog en egentlig procedure sted, men vidner afhøres sjældent påny. Når dommerne – som regel efter nogle minutters forløb og uden at trække sig tilbage – er nået til enighed, afsiges dommen på stedet. Det behøver ikke at være præsidenten, idet hvervet går på omgang. Undertiden, for eksempel hvis retsbelæringen er påstået at have været urigtig, gives der en ret udførlig begrundelse. I en sag, som jeg overværede, havde en 21-årig ung mand fået 3 års Borstalfængsel. Court of Criminal Appeal ændrede dommen til betinget straf efter at have vekslet nogle ord med appellantten. Hverken forsvarer eller anklager tog ordet, og det hele varede 5-10 minutter.

Dommerne afgiver *aldrig dissens* med hensyn til strafudmåling. Kan enighed ikke opnås om et principielt spørgsmål, er det praksis at tilkalde flere dommere.

Om yderligere appel til House of Lords henvises til pag. 65.

1. 15. Cr. App. R. 77 (1920).

Kapitel XVIII
DE MINDRE STRAFFESAGERS BEHANDLING
BØRNEDOMSTOLENE

»Englishman is never happier than when he is making a bicycle do
typewriting«.

(Rudyard Kipling)

Vi så i kapitel XVI, at Petty Sessions, magistratsretterne, havde til opgave at holde forundersøgelsesforhør i alle sager, der skulle domsforhandles for Court of Assize eller Quarter Sessions. Ved siden af denne funktion har Petty Sessions en anden og mere betydningsfuld opgave, idet den selv har domsmyndighed i alle mindre sager (petty-, summary- eller non-indictable offences), nærmest svarende til vore politisager. Men desuden har Petty Sessions kompetence i en række sager af mere alvorlig karakter (indictable offences), såfremt tiltalte samtykker i, at de ikke henvises til højere ret. Hvor Petty Sessions er kompetent, siger man, at den udøver »summary jurisdiction«, hvilket – som vi nærmere skal se – ikke må sidestilles med vor behandling af tilståelsessager efter retsplejelovens § 925, da en tilståelse i sig selv er uden indflydelse på rettens kompetence.

Udviklingen er gradvis siden 1848 gået i retning af at udvide Petty Sessions' domsmyndighed i indictable offences, så vidt endda, at professor Kenny mener, at *jurybehandlingen er ved at blive forældet*. High Courts' dommere ser med nogen betænkelighed herpå, særlig fordi Petty Sessions udenfor London og visse andre store byer kun beklædes af de læge fredsdommere med the clerk som juridisk vejleder. Vel indrømmes det, at jurybehandlingen til tider fører til, at skyldige personer frifindes, men på den anden side frembyder den større garantier mod urigtige domfældelser end behandlingen for fredsdommerne. Dog er Petty Sessions »summary jurisdiction« populær. Mange tiltalte foretrækker at se deres sag afgjort straks uden jurybehandling, fordi Petty Sessions normalt ikke kan idømme højere straf end 6 måneders fængsel. Hvor man ikke vurderer chancen for en frifindelse ved en jury særligt højt, kan det med andre ord betale sig at få sagen afgjort på stedet.

Tager man alle lovovertrædelser – små som store – i betragtning, og medtager man yderligere de kriminelle sager, der afgøres af børnedomstolene, viser statistikken fra 1938, at af 787.482 domfældte personer var kun 8.612 kendt skyldig ved jurykendelse, det vil sige cirka 1,1 pct. Nok så interessant er det dog, at af cirka 56.000 voksne personer, der dette år var tiltalt for indictable offences, og som kunne have fået deres sag for højere ret, foretrak ca. 46.000 summarisk behandling ved underretten, således at *kun cirka 10.000 fik deres sag prøvet af højere domstol.*

*

Reglerne for den summariske procesform ved underretten findes i en række love tildels af ældre dato.¹

Medens en juridisk uddannet magistratsdommer (i London og andre større byer) altid beklæder retten alene, har de læge fredsdommere kun domsmyndighed, når retten beklædes af *mindst to*.² Derimod er der ingen begrænsning opefter, og man har set småsager behandlet af 40 eller endnu flere lægdommere. En anden ejendommelighed er, at retten, hvis den ikke sidder i den sædvanlige retsbygning, men i en midlertidigt indrettet retssal (occasional court house), har ringere kompetence end ellers.

Drejer det sig om *petty offences*, altså sådanne forseelser, der ikke kræver anklageskrift (indictment), er Petty Sessions altid kompetent, når maksimumsstraffen ikke overskrider *tre måneders fængsel*. Hvis straffen er højere, og sigtelsen ikke angår vold, har tiltalte ret til at forlange sagen afgjort af højere ret, og dommeren har pligt til før bevisførelsen at gøre ham opmærksom herpå.³ Den, der er sigtet for at have kørt motorkøretøj i spirituspåvirket tilstand, kan således forlange sin sag afgjort ved jury.

Angår sigtelsen derimod en *indictable offence*, er det principielt ikke underretten, men Court of Assize eller Quarter Sessions, der er kompetent. Men indictable offences kan prøves af Petty Sessions, *når* 1) tiltalte samtykker, 2) retten ikke finder betænkelighed herved under hensyn til tiltaltes person og forbrydelsens beskaffenhed, og 3) der ikke pålægges ham højere straf end *fængsel i 6 måneder* – undtagelsesvis 12 måneder – eller *bøde på 100 £*.⁴ Hvor statens interesser er direkte krænket ved forbrydelsen, kræves 4) anklagerens samtykke. Endvidere findes forskellige forbrydelser, for hvilke loven foreskriver en maksimumsstraf, hvis sagen behandles i Petty

1. The Summary Jurisdiction Acts 1848, 1879 og 1899 og the Criminal Justice Act 1925.

2. Anderledes derimod, når de sidder som forhørsdommere. I nogle bagatelsager kan en enkelt dommer dog afgøre sagen, men han må da ikke idømme højere straf end bøde på 20 £ eller fængsel i 14 dage, Summary Jurisdiction Act, 1879, s. 2 a.

3. Summary Jurisdiction Act, 1879, s. 17.

4. Criminal Justice Act 1925, s. 24.

Sessions og en anden (højere) straf, hvis den ønskes behandlet som »indictable« for højere ret. Det beror da på anklageren, om sagen skal fremmes under den ene eller den anden form.

Som man ser, er Petty Sessions kompetence uafhængig af, om der foreligger *tilståelse*. Derfor er betegnelsen »summary jurisdiction« ikke helt rammende, for hvis tiltalte nægter sig skyldig, finder bevisførelse og procedure sted på væsentlig samme måde som for jurydomstolen. Omvendt, hvis tiltalte tilstår, men ønsker sagen for højere ret, er behandlingen lige så summarisk dér, som hvis den blev afgjort af underretten. Har han svaret »guilty«, udspørges han som regel ikke yderligere. »Summary jurisdiction« er derfor en omskrivning for, at sagen er af en sådan mindre betydningsfuld karakter, at den kan behandles straks for underretten uden nævninger. Ellers er der kun den forskel, at der ikke er noget egentligt anklageskrift (indictment), idet tiltalen rejses på grundlag af den ”information”, hvormed enhver straffesag begynder¹. *Protokollation* af forklaringer finder også sted i politisager, men her optræder der ikke stenografer.

Til forskel fra, hvad der gælder i Court of Assize og Quarter Sessions, kan sagerne i underretten fremmes, uden at tiltalte er til stede.²

Ligesom oplysning om tiltaltes fortid i en jurysag normalt først gives efter nævningernes skyldkendelse, finder dokumentation af antecedentia også her først sted, når tiltaltes skyld er fastslået enten ved hans tilståelse eller efter bevisførelsen. En fældende dom har derfor to led, der er adskilt i tid. Først siger dommeren i retten, at han finder det bevist, at tiltalte er skyldig (»I am satisfied, that the offence is proved«). Denne del af dommen kaldes *conviction*, der kan oversættes som »domfældelse«. Når tiltaltes fortid – forstraffe og character – derpå på sædvanlig måde er blevet belyst ved edelig forklaring af en politimand, afsiges den anden del af dommen, der angår straffen, *sentence*. Straffens størrelse indfører dommeren på stedet i en rubriceret dombog, og en udskrift af denne er selve dommen. Dombogen er indrettet som vist pag 214. Bødevedtagelse kendes ikke, og efter den praktiske fremgangsmåde, der følges, er det heller ikke noget savn. Dommeren spørger heller ikke anklageren, hvilken straf han finder passende. Er straffen en bøde på ikke over 5 sh., skal domfældte normalt ikke betale omkostninger, men ellers kan retten frit træffe bestemmelse herom.³ Bøder på 5 sh. er stadig almindelig takst i politiretten for mange småforseelser.

1. Medens der er snævre grænser for at dømme i henhold til et anklageskrift, hvis det beviste afviger fra dettes indhold, er der videre adgang hertil, når anklagen hviler på en information, Summary Jurisdiction Act, 1848, s. 1 (9).

2. Ibid. s. 13.

3. Summary Jurisdiction Act, 1879, s. 8.

Selv om tiltalte er skyldig, er retten ikke pligtig at afsige skylddom (conviction). Dommeren kan lade vedkommende gå med eller uden tilsyn (make a probation order), hvorom nærmere siden.

Hvis tiltalte må frifindes, siger dommeren blot: the case is dismissed og gør bemærkning herom i sin dombog.

*

Unge lovovertrædere kommer normalt ikke for den ordinære magistratsret, men for en børnedomstol, *Juvenile Court*, hvis procedureform også er »summary«.¹

Juvenile Courts blev indført i 1908, men de nugældende regler findes i *Children and Young Persons' Act 1933* (citeret som Act 1933) med de sig dertil sluttende procedureregler, udfærdiget af Lord Chancellor.

Children and Young Persons' Act er en af de betydeligste sociale love i det moderne England. De 109 paragraffer i loven er så indholdsrige, at teksten fylder 85 trykte sider foruden et tillæg. Loven indeholder regler mod udnyttelse af børn i fabrikker og andre steder og om forbud mod spiritusudskænkning, tobakssalg m. v. til børn. Salg af tobak til unge mennesker under 16 år er strafbart. Loven er dog først og fremmest en børneforsorgslov, hvis regler griber ind både overfor den kriminelle ungdom og overfor børn, der på grund af misrøgt tiltrænger »care or protection«. Den myndighed, der træffer afgørelsen, er ikke et administrativt børneværnsudvalg, men et organ, der i sin karakter er judicielt. Procedurereglerne i børnesagerne er ens, hvadenten det er børns forbrydelser eller deres misrøgt, der får retten til at træde sammen.

Juvenile Court behandler straffesager mod *children* (i alderen fra 8 til 14 år) og *young persons* (i alderen fra 14 til 17 år). Den kriminelle lavalder er altså kun 8 år, men som vi senere skal se, er det ikke saa middelalderligt, som det lyder, og sanktionsformerne afviger naturligvis også væsentligt fra, hvad der gælder voksne lovovertrædere.

Juvenile Court er en afdeling af Petty Sessions. Hvert tredie år udpeges der blandt de læge fredsdommere i de forskellige retskredse et antal personer, udgørende »a panel specially qualified for dealing with juvenile cases«. Retten sættes som regel med to eller tre dommere, hvoraf så vidt muligt den ene skal være kvinde. I de byer (for eksempel London), hvor der er juridiske magistratsdommere, beklæder han formandssædet, og undtagelsesvis kan han optræde som enedommer.

Retten skal enten holdes i en bygning forskellig fra den sædvanlige rets-

1. En nem lille bog om disse domstole er *G. H. F. Mumford: A Guide to Juvenile Court Law*, 2^e ed. 1947. Endvidere kan henvises til to afhandlinger af *A. C. L. Morrison* og *W. A. Elkin* i værket *English Studies in Criminal Science*, 1946 I.

bygning eller dog i en særskilt retssal, eller også skal retten sættes til andre tider på dagen end sagerne mod de voksne. I London sørger man så vidt muligt for at sætte retten i særlige bygninger for at holde de unge fjernet fra Police-Court atmosfæren. Også det ydre udstyr leder mindre tanken hen på en ordinær retssal. Dommerne plejer ikke at sidde i »højt sæde«, der er ingen særlig anklagebænk (dock) og som regel heller ikke en speciel vidneskranke. Retsmøderne er lukkede, men bortset fra de i sagerne direkte interesserede personer og de, der af retten får speciel tilladelse til at være til stede (f. eks. en udlænding på studiebesøg), er der kun adgang for pressens »bona fide representatives«.¹ Referaterne må ikke nævne navne, adresser, skole eller andet, der kan røbe de tiltalte børns eller vidners identitet, og billeder af de i sagen optrædende personer må heller ikke bringes.

Børnenes forældre eller værger skal som regel være til stede, og de er berettiget til at assistere som forsvarere. Eventuelt kan også fjernere slægtninge optræde. Sagførere kan engageres som både anklagere og forsvarere. Repræsentanter for den lokale myndighed for det distrikt, hvor barnet er hjemmehørende, og en probation officer (svarende til repræsentanter for »Dansk Værneselskab«) tilsiges. Det er en pligt for de således tilsagte at give retten fornødne oplysninger.²

I visse sager er retten inkompetent. Det gælder altid, hvis der er rejst *fælles* tiltale mod et barn og en voksen.³ I så fald må også barnets sag behandles af den ordinære ret. Det samme gælder i *mordsager*.⁴ Omvendt er de ordinære domstole beføjede til at dømme i sager, der ellers hører under børnedomstolen, hvis de skønner, at der ikke er hensyn, der taler imod.⁵

Angår sigtelsen en indictable offence, har »young persons« (men ikke »children«), valget mellem »summary« behandling ved Juvenile Court eller »trial by jury« undtagen i mordsager, og børnedomstolen kan nægte at behandle sagen, hvis den finder det betænkeligt under hensyn til sigtedes fortid og forbrydelsens beskaffenhed;⁶ forundersøgelsen sker dog for Juvenile Court.

Procedurereglerne er ikke principielt forskellige fra dem, der gælder i de andre retter. Sigtelsen skal forklares barnet »in simple language suitable to his age and understanding«. Vidnerne bliver cross-examined på sædvanlig måde, men det foregår dog mere formløst end ellers, og retten griber noget mere ind i afhøringerne. Det tiltalte barn har ligesom den voksne valg mellem at

1. Act 1933, s. 47.

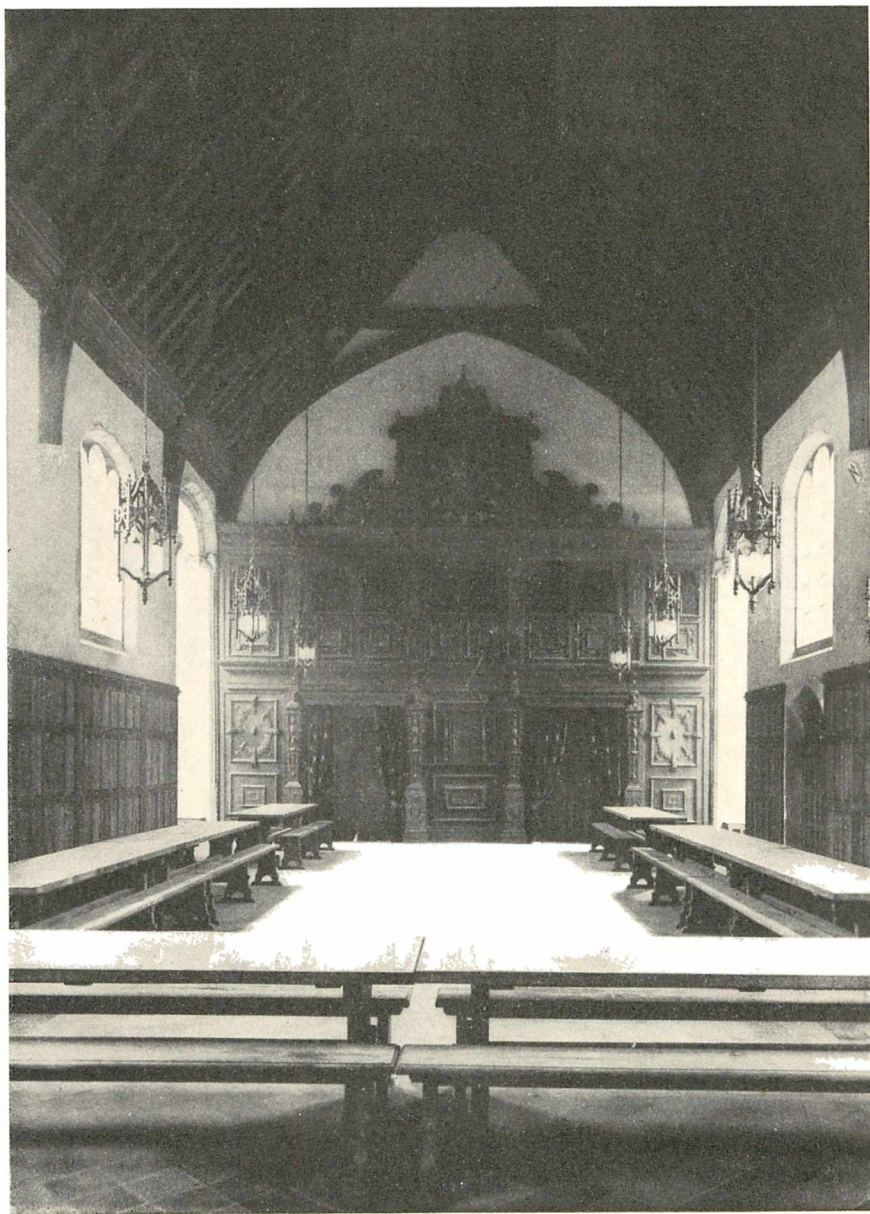
2. Ibid. ss. 34 og 35.

3. Ibid.s. 46.

4. Summary Jurisdiction Act, 1899, s. 2.

5. Act 1933, ss. 46 og 56.

6. Summary Jurisdiction Act, 1879, s. 11.

Barrets Foto.

Old Hall i Lincoln's Inn.

afgive forklaring under eller uden vidneansvar, men i førstnævnte tilfælde må han aflægge den sædvanlige ed, hvis han er gammel nok til at forstå dens betydning. Det virker ganske ejendommeligt at se små purke gå i the witnessbox og aflægge ed med bibelen i hånden. Ikke så sjældent ser man barnets kammerater aflægge forklaring i retten. Hvor omstændighederne taler derfor, kan både barnet og dets forældre sendes ud af retssalen under en vidneforklaring, men forældrene (eller værgerne) skal have besked om, hvad der er foregået for eventuelt at kunne føre yderligere vidner.

Hvis en sag må udsættes, for eksempel for at barnet kan blive lægeundersøgt, har retten myndighed til at sende barnet i et dertil indrettet »remand home« for en kort periode (*remand for information*). Sådant varetægt, der træder i stedet for fængsling, kan også anordnes for at sikre barnets tilstedeværelse i retten.

Hvis en sag må falde på grund af bevisets stilling, bliver barnet frifundet (dismissed), som var det en almindelig retssag. Findes barnet derimod skyldig, må en Juvenile Court ikke anvende ordene »conviction« (domfældelse) og »sentence« (straf), men dommen skal »be construed as including a reference to a person found guilty of an offence«. ¹ Straffene, der kan variere fra tilsyn til bøde og anbringelse på børnehjem, men nu ikke længere fængsel, hører en senere fremstilling til.

*

De af Petty Sessions, herunder Juvenile Courts, afsagte domme kan normalt *påankes* til Quarter Sessions. Ankeadgangen er dog begrænset. Anklageren kan med få undtagelser *hverken* anke en frifindende dom *eller* anke til skærpelse af straffen. Siden 1914 kan domfældte derimod anke til frifindelse og siden 1925 også til strafændring, ² men domfældtes anke udelukker ikke strafforhøjelse, hvis Quarter Sessions finder straffen for lav. Indenfor Londons storområde (metropolitan area) kan dog anke arg. petty offences ikke ske, hvis den idømte straf ikke overstiger 3 £ eller fængsel i 1 måned. ³ Appel fra Juvenile Court kan også ske i sager angående andet end straf, og Quarter Sessions har således i vidt omfang samme beføjelser, som vort Landsnævns for Børneforsorg, men med den betydningsfulde forskel, at sagerne forelægges i de processuelle former. Ankefristen er 14 dage.

Ikke alle sager fra Petty Sessions appelleres dog til Quarter Sessions. Drejer en sag sig om et *juridisk* spørgsmål, (men ikke strafudmåling), sker appel til High Court (King's Bench), ⁴ og *begge* parter har i disse tilfælde ret

1. Act, 1933, s. 59.

2. Se nu Criminal Justice Act, 1948, s. 36.

3. Metropolitan Police Courts Act, 1839, s. 50.

4. Summary Jurisdiction Acts, 1857, s. 2 og 1879, s. 33.

til at appellere. High Court, der ellers ikke sidder som appeldomstol, beklædes da af tre dommere (mod ellers een), og retten betegnes derfor som en »Divisional Court of the King's Bench«. Dens afgørelser kan ikke påankes videre.

Man kan nu spørge, hvorledes er appel mulig af en dom, hvis indhold begrænser sig til en konklusion om skyld og straf, der indføres i en rubriceret dombog?

Angår sagen *bevisspørgsmål* og *strafudmåling*, er svaret det simple, at hele sagen trevles op igen i ankeinstansen, hvor både tidligere og nye vidner kan føres. En nærmere begrundet dom er derfor ikke nødvendig. Nævninger medvirker ikke, men retten (der i London og de store byer har en juridisk retsformand) består af en særlig appeal committee, der dannes af lægmænd, justices of the peace, »specially qualified for the hearing of appeal«. Mindst 3 og højst 12 lægmænd skal være nærværende; som regel nøjes man med 3 eller 5. Quarter Sessions afgørelser kan ikke påankes yderligere, medmindre der for retten opstår et spørgsmål om »law«, i hvilke tilfælde appel kan ske til en Divisional Court i King's Bench.

Hvor sagen derimod på grund af et *juridisk spørgsmål* må påankes til High Court, melder trangen sig til at have en skreven dom med tilstrækkelig begrundelse. Fremgangsmåden er derfor den, at en person, der af juridiske grunde agter at påanke en dom, inden 3 dage efter rettens afgørelse (ved appel fra Quarter Sessions 7 dage) anmoder retten om at »state the case«, det vil sige at levere en i bestemte former affattet skriftlig begrundelse for den trufne afgørelse. Ligesom en dommer kan afvise en sådan begæring, hvis han anser den for »frivolous«, hvilken beslutning dog kan påkæres til High Court, kan han også på eget initiativ, hvis han finder sagen tvivlsom, »state the case for the opinion of the High Court«. Man må erindre, at der her som regel optræder lægdommere, der ikke er bevandret i juridiske spørgsmål. Kort og godt: Hvor vi altid giver en skreven, men ofte ikke i detaljer begrundet dom, afsiger de engelske underdommere i de mindre straffesager en dom på stedet, der begrænser sig til konklusionen, men hvis dommen undtagelsesvis appelleres af juridiske grunde, supplerer han dommen med en begrundelse. Derved sparer han kræfterne til de tilfælde, hvor der er brug for dem, men anvender dem så på den anden side fuldt ud. Det gælder naturligvis navnlig i London og de andre steder, hvor der er en juridisk kyndig dommer, mindre på landet, hvor clerken har ansvaret for sagernes forsvarelige juridiske behandling.

Ligesom appel af jursager til Court of Criminal Appeal, som vi så, er sjælden, gælder det i endnu højere grad appel af sager fra Petty Sessions. Grunden hertil er de i forhold til sagernes størrelse betydelige omkostninger

og ikke formodningen om, at Petty Sessions domme er rigtige. I 1938 blev ved Petty Sessions 69.851 personer dømt for »indictable offences« og heraf appellerede kun 233! Af de cirka 750.000 personer, der blev dømt for »summary offences« (politisager), forsøgte kun 632 appelchancen og cirka $\frac{1}{5}$ med succes. Antallet af »stated cases« er endnu mere overraskende, for hele England cirka 100 årlig (heraf 10-15 på dommerens initiativ). Det vil sige, at *appel af underretssager praktisk talt ikke finder sted*.

For at appellere må man stille *sikkerhed* for omkostningerne. Selv om sikkerhedens størrelse noget retter sig efter den pågældendes midler, afholdes mange mindre bemedlede fra at appellere. Man har eksempler på, at der er krævet sikkerhed på cirka 50£, skønt det her normalt drejer sig om mindre sager. Der er dog mulighed for gratis sagførerbistand ved opnåelse af et »appeal aid certificate«, men det gives sjældent.

*

I dette sidste kapitel om engelsk strafferetspleje kan det være naturligt at kaste et tilbageblik. Vi kan have vore egne meninger om dens fortrin og mangler, men hvad siger englænderne selv.

I første bind af det for nogle år siden udkomne værk: *English Studies in Criminal Science* gør en af forfatterne (*A. Lieck*) status op således: »Strafferetsplejen er konsekvent usymmetrisk i sin form og ikke velafbalanceret i sin funktion«. Men han følger til: »Dog arbejder den effektivt«. Meget må ses i historiens lys, særlig fredsdommerinstitutionen. Med rette bruger han det citat af Kipling, som er sat i spidsen for kapitlet. Læsere, der har kastet et blik på noterne i dette og de foregående kapitler, vil have bemærket, at fundamentet er en række gamle love, som ved talrige tillægslove er ændret, så maskinen kan bruges endnu og løbe lidt lettere. I et andet værk af endnu nyere dato: *The Journal of Criminal Science* (1948) findes i det hidtil udkomne 1' bind en interessant afhandling af *A. C. L. Morrison*: *The Protection of the Accused*. Som titlen angiver, beskæftiger den sig med den anklagedes stilling i processen, og forfatteren, der har mange års praktisk kendskab til magistratsretternes arbejde, rejser det spørgsmål, om England ikke har overeksponeret hensynet til fairness, så at den sikkerhed, der her ved er opnået for den tiltalte, vindes på bekostning af samfundets interesse i, at den skyldige findes og straffes. For denne opfattelse finder forfatteren støtte i en artikel af professor *C. K. Allen*,¹ hvor han udtaler håbet om, at Cambridge Department for Criminal Science også vil have opmærksomheden henledt på den alvorlige hindring for retfærdigheden, der ligger i »the constant complication of technicalities which make it difficult to obtain

1. Oxford Magazine (November 1945).

convictions even in the clearest cases.« Professor Allen fortsætter: »There is little danger nowadays for conviction of the innocent, but there is no small danger of the artificial innocence of the guilty.« Herfra tager Morrisson sit udgangspunkt, idet han påpeger, at de værn, som engelsk lov giver en anklaget, har sin forklaring i tidligere tiders inkvisitoriske procesform, som man ville sætte en barriere for, men den fremskredne kultur og de moderne dommeres mere humane indstilling motiverer ikke længere opretholdelsen af regler, der modvirker en effektiv retshåndhævelse. Han slår fast, at kravet om, at uskyldige personer ikke domfældes, hvilket han er overbevist om kun sker yderst sjældent, har skabt den almindelige forestilling, at frifindelse af et vist antal skyldige »is good in itself, and shows British justice at its best.« Det er i denne forbindelse interessant at lytte til en udtalelse af Lord Chief Justice Goddard i en nylig afsagt dom:¹ »The judge must consider the interest of justice as well as the interest of the prisoner. It is too often nowadays thought, or seems to be thought, that the interests of justice means only the interests of the prisoner.«

Nogle af de reformforslag, der har været fremme, skal her nævnes. Det giver sikkert adskillige af de tanker, læseren selv har gjort sig.

»*The Judges Rules*« findes i visse henseende for vidtgående. Vel bør man opretholde reglen om, at en arrestant, før han afhøres, gøres bekendt med, at han ikke har pligt til at udtale sig. Derimod virker det søgt at foreholde ham dette, når han selv fremsætter ønske om at udtale sig, ja det kan føre til at afholde en arrestant, der gerne vil lægge kortene på bordet, fra at udtale sig, hvorved der lægges unaturlige hindringer for sagens oplysning. Videre findes det overdrevet at forbyde politiet at spørge en arrestant, der har modtaget skriftlig rapport om, hvad en medarrestant har forklaret, om den giver ham anledning til at supplere eller ændre sin tidligere forklaring for om muligt derved at bringe overensstemmelse til veje.

Reglerne om *evidence* skønnes også for stive. Det kommer særligt frem i sædelighedssager, hvor forklaringer af børn – hvis de ikke er store nok til at aflægge ed – ikke må godtages, uden at deres forklaring støttes af et andet bevis, i hvilken henseende forklaringer af andre børn på samme alderstrin efter praksis ikke tæller med.

Den hensynsfuldhed, der vises tiltalte under hans afhøring, finder nogle skyder over målet. Det gælder særlig forbudet mod at krydsforhøre ham om hans fortid, medmindre han selv slår på sin »good character«. Ville det virkeligt – spørger Mr. Morrisson – være unfair at tillade krydseksamination for at få at vide, om tiltalte er mindre troværdig end anklagerens vidner, hvis

2. R. v. Grondkowski and Malinowski (1946), All. E. R. 561.

pålidelighed man gerne må prøve ved passende spørgsmål? Lignende kritik kan rejses, når man tænker på den snævre adgang til at støtte anklagen på tiltaltes adfærd i lignende situationer.

Heller ikke skønnes det velmotiveret at forbyde krydsafhøring af en tiltalt, der ikke har dristighed til at gå i vidneboksen, men vil forklare fra »the dock«. Dr. *Heber Hart* har i sin bog: *The Way to Justice* formuleret kritikken således: »Den naturlige metode, der følges af forældre, lærere og andre i ansvarlige stillinger, som har at gøre med personer, der formodes at have begået noget forkert, er at stille spørgsmål til dem. At nægte dem retten til at spørge således, ville for dem synes at være den sande negation af common sense. I sandhed kan den tanke, at det er moralsk forkert at give en tiltalt mulighed for at blottlægge sig, kun fornuftigvis understøttes, hvor der er tale om anvendelse af tortur eller andre utilladelige midler«.

Det med få undtagelser gældende forbud mod afhøring af en tiltalts ægtefælle kan heller ikke tilstrækkeligt begrundes. Det må være tilstrækkeligt, hævdes det, at forbyde afhøring af en ægtefælle mod vedkommendes ønske, eller når det drejer sig om ægtefællernes private samliv.

Det anses også for strengt, at en tiltalts forklaring som regel ikke kan benyttes mod en medtiltalt, medmindre den støttes af andet. Det skulle være tilstrækkeligt at begrænse reglen til de tilfælde, hvor udsagnets rigtighed benægtes af den, det angår, men hvis han ikke tager til genmæle, er der ikke grund til at frakende udsagnet selvstændig betydning.

Endnu indvendes det, at der ikke er grund til at lægge bevisbyrden for en tilståelses frivillighed på anklageren, hvis der ikke er disput herom, fordi tiltalte ikke positivt benægter det.

Hvad angår procedurereglerne opnår tiltalte ofte en uberettiget fordel ved, at sagen må falde på grund af tekniske fejl, for eksempel i anklageskriftet. Særligt kritiseres reglerne for den summariske behandling af straffesagerne.

Endelig nævnes *appelreglerne*. Det fremhæves atter som en ensidig begunstiggelse af tiltalte, at anklageren ikke kan anke til domfældelse eller til strafskærpelse, medens domfældte har en ret ubegrænset ankebeføjelse. Hvis Court of Criminal Appeal endvidere finder, at der har været fejl ved en jurybehandling, for eksempel en misvisende retsbelæring, åbner loven ikke ret til en ny trial, men domfældte bliver ganske simpelt frifundet.

THE METROPOLITAN POLICE DISTRICT

Register of the Court of Summary Jurisdiction sitting at Magistrate's Court

The day of 194 .

	2	3	4	5	6	7	
ffence tter aint	Date of offence	Time when charged bailed		Doctor's Fee (if any)	Plea	Mount of Adjudication	Time allowed for Payments or Installments

Dombogen i Politisager.

Rubrik *nr. 1* angiver forbrydelsens beskaffenhed, *nr. 2* forbrydelsens dato, *nr. 3* tidspunktet for sigtelsen og eventuel løsladelse, *nr. 4* den undersøgende læges honorar, *nr. 5* om omtalte svarer »guilty« eller »not guilty«, *nr. 6* rettens dom og *nr. 7* tidspunktet for bødens betaling og afdragsvilkår.

Kapitel XIX.

RET MELLEM ÆGTEFÆLLER¹

Den, der efter at være fyldt 21 år uden tilstrækkelig grund hæver en *forlovelse*, er pligtig til at yde den anden erstatning, selvom der ikke er påført denne et økonomisk tab. Er man gift, kan man ikke – selvom ægteskabet står foran sin opløsning eller senere erklæres for ugyldigt – retsgyldigt forlove sig, og brud på en sådan kontrakt pådrager derfor ikke erstatningsansvar.²

Disse *breach of promise actions*, der behandles i High Court under medvirken af nævninger, har ofte været kritiseret. Man forsøgte i 1879 at få dem afskaffet udenfor tilfælde, hvor påstanden begrænsede sig til erstatning for økonomisk tab, men forslaget blev ikke gennemført.

*

Ægteskab kan i England *stiftes* både ved kirkelig og borgerlig vielse, som regel efter forudgående lysning. En præst i Church of England har ikke pligt til at vie en person, hvis ægteskab *uanset* grunden er blevet opløst, når den anden ægtefælle lever, ligeså lidt som han er forpligtet til at give det nye ægteskab kirkelig velsignelse.³

De vigtigste *ægteskabsbetingelser* er følgende:

Ægteskabsalderen (want of age) var før 1929 for mænd – eller rettere drenge – 14 år og for piger 12 år, men efter common law var ægteskabet kun ugyldigt (null and void), hvis en af dem var under 7 år! Ellers var det omstødeligt (voidable), men hvis ægteskabet endnu bestod, når ægteskabsalderen var opnået, stod det til parterne at afgøre, om det skulle fortsætte.⁴ Ved the Age of Marriage Act af 1929 blev ægteskabsalderen for *begge* køn

1. Standardværket er *W. P. Eversley: Law of Domestic Relations, Husband and Wife, Parent and Child, Guardian and Ward, Infants, and Master and Servant*, 5' ed. 1937. Et andet betydeligt værk er *C. M. Lush: Law of Husband and Wife*, 4' ed. 1933. En udmærket lille bog, der giver en mere populær skildring af emnet, er *H. B. Grant: Marriage, Separation and Divorce*, 1946.

2. *Siveyer v. Allison* (1935), 104 L. J. K. B. 507.

3. *Matrimonial Causes Act*, 1937, s. 12.

4. *Blackstone's Commentaries I*, pag. 436.

sat op til 16 år, og loven indeholder ingen dispensationsbestemmelse. Er et ægteskab indgået i strid hermed, er det nu ubetinget ugyldigt, og for at få ugyldigheden formelt fastslået kan man begære et »decree of nullity«. Er man under 21 år, kræves som regel begge forældres samtykke, men nægtes det uden tilstrækkelig grund, kan dog retten meddele tilladelse.¹ Mangel af samtykke fra forældrene gør ikke ægteskabet ugyldigt.

Den, der på grund af sin *mentale tilstand* er ude af stand til at forstå »the nature of marriage and its legal consequences«, kan ikke indgå ægteskab, men indgås det af en sindssyg i *lucidum intervallum*, er det gyldigt. Der gælder intet ægteskabsforbud for psykopater og epileptikere. Som vi skal se i kapitel XX kan der imidlertid blive spørgsmål om omstødelse på grund af en ægtefælles mentale mangler, *selvom* disse ikke har været så udtalte, at de har været ægteskabshindring. Hos os gælder det modsatte.

Slægtskab og svogerskab (kindred, affinity) er ægteskabshindring i betydeligt videre omfang end hos os, og ægteskab i strid hermed er normalt ugyldigt. De nærmere regler² – som nyere lovgivning har lempet, og som et udvalg fornylig har foreslået yderligere modificeret – skal ikke gengives her. Blot skal nævnes, at man ikke må gifte sig med sin onkel eller tante eller med sin nevø eller niece. En mand må gifte sig med sin afdøde hustru's søster, men er han fraskilt, er der ægteskabsforbud. At forbudsreglerne i væsentlig grad bygger på religiøse hensyn, fremgår af, at en liste over de forbudte ægteskaber findes trykt i den almindelige engelske bønnebog, the Book of Common Prayer. I visse tilfælde må præster nægte at vie personer, der er nær beslægtede eller besvoglede, selv om der ikke er ægteskabsforbud.

Bigami er naturligvis ulovligt, men ægteskab nr. 2 opretholdes, hvis bigamen ikke har hørt fra sin første ægtefælle i 7 år, da der i så fald opstilles en dødsformodning.³ Hvis man imidlertid – hvad flere gør – tager chancen og gifter sig påny uden først at søge en (dyr) dødsformodningsdom, betragtes ægteskab nr. 2 som en nullitet, hvis ægtefællen fra det første ægteskab dukker op, men er man i god tro, er man straffri.⁴

*

Hvis en ægtefælle ikke opfylder sin *samlivspligt*, kan den anden gå til retten og opnå et *decree for the restitution of conjugal rights*. Den, der nægter at følge rettens pålæg, kan straffes, men det forekommer næppe i praksis. Derimod er disse decrees ofte forløbere, for separation og skilsmisse.

1. The Guardianship of Infants Act, 1925, s. 9.

2. 5 & 6 Will. IV. c. 54, Deceased Wife's Sister's Act, 1907, og the Marriage (Prohibited Degrees of Relationship) Act, 1931.

3. Matrimonial Causes Act, 1937, s. 8.

4. R. v. Tolson, (1889) 23 Q. B. D. 168.

Indtil slutningen af det forrige århundrede kunne endvidere manden, hvis hustruen ikke efterkom rettens pålæg om samliv, få hende sat i fængsel, men det blev afskaffet ved en lov af 1884. Tilbage stod det spørgsmål, om manden havde nogen juridisk ret til *magtanvendelse* overfor sin hustru. Nogle år senere kom dette spørgsmål til retslig afgørelse.¹ Da en Mrs. Jackson en søndag eftermiddag kom fra kirke, blev hun mødt af sin mand, der var i følge med to andre. Mrs. Jackson blev løftet op i en vogn, og med benene hængende ud af døren blev hun kørt til sit hjem. Her blev hun overladt til en af mandens ledsagere og en sygeplejerske, skønt hun ikke var syg. Da hun gik hen til vinduet og så en slægtning stå udenfor, blev rullegardinet straks trukket ned. Det var således klart, at de to skulle holde øje med hende. Under disse omstændigheder søgte hun rettens beskyttelse ved et såkaldt Writ of Habeas Corpus. Dommeren (Lord Esher) udtaler i sin dom: »Jeg tror ikke, at en mand efter engelsk lov har en sådan ret over sin hustru som antaget af Mr. Jackson's sagfører. Jeg vil ikke sige, at der ikke kan være lejligheder, hvor han kan have ret til at holde hende tilbage, for eksempel hvis en hustru er ved at gøre noget, som ville skade mandens ære, således hvis manden så sin hustru i færd med at gå til en elsker; i så fald måtte han vel have lov til at lægge hånd på hende og føre hende tilbage. Men det er ikke en sådan ret, der strides om i denne sag. Her er der tale om, hvorvidt han må holde hende fangen for at straffe hende, hvis han tror, at hun vil forlade ham af en eller anden grund, hvor uskyldig den så kan være fra et moralsk synspunkt, og hvis striden skal føres til den bitre ende, om han så stadig må holde hende tilbage. . . . Jeg kan ikke tro, at det er – eller at det nogensinde har været – engelsk ret, at husbonden har en sådan ret til at pågribe sin kone og holde hende i en slags fængsel.« Om denne dom, skønt den i sine præmisser indeholder begrænsninger, som ikke anerkendes i dansk ret, har Justice Mc. Cardie sagt, at fra den dag faldt trældomslænken fra den gifte kvindes lemmer, og hun kan nu komme og gå, som hun vil.

Skønt hustruen således har ret til at forlade sin mand, selvom det eventuelt kan berettige ham til separation eller skilsmisse, så begår enhver *fremmed*, der forleder hende til at krænke sin pligt til at bo og samleve med manden, et retsbrud, der kan pådrage erstatningsansvar, medmindre han handler af humane hensyn, for eksempel fordi ægtemanden mishandler hende. I en interessant sag² skulle retten tage stilling til, om der forelå en sådan forlokkelse. Et venskab mellem læge S. og Mrs. P. kulminerede i et

1. R. v. Jackson, (1891) I. Q.B. 671.

2. Place v. Searle, (1932) 2 K. B. 497.

skænderi med Mr. P., der endte med, at S. sagde: »Come on, Gwen, we will go«. Derpå forlod Mrs. P. sin mand, som senere sagsøgte S. til erstatning. High Court sagde, at der ikke forelå bevis for forlokkelse, men Court of Appeal omstødte dommen og henviste sagen til ny behandling ved jury.

Den ligestilling, den gifte kvinde efterhånden har erhvervet sig i personlig henseende, gør intet skår i mandens hævdvundne ret til at bestemme, hvor hjemmet skal være. Går han derimod fra hjemmet uden tilstrækkelig grund, efterladende kone og børn »chargeable to any parish, township or place«, kan han straffes med fængsel ¹.

*

Underholdsforpligtelsen påhviler principielt manden, men har han ingen midler, kan den gå over på hustruen, der dog kun har pligt til at betale af sin formue, men ikke pligt til at arbejde for at understøtte manden. I forhold til det offentlige er de ligestillede. Forpligtelsen overfor børnene varer normalt kun til deres fyldte 16' år, men kan undertiden udstrækkes. Retsstillingen er i store træk følgende:

Hvis manden forsømmer sin pligt til at underholde hus og hjem, har hustruen en vis adgang til at købe på kredit for mandens regning. Omfanget af denne ret vil straks blive omtalt. Afskærer han hende fra at gøre sådanne indkøb, har hun to veje at gå. Enten kan hun søge hjælp hos the Public Assistance Committee (the Social Welfare Committee in London), og lån, som hun modtager herfra, betragtes som gæld, der påhviler manden. Den lokale myndighed kan så ved underretten forlange manden sat i bidrag, hvilket hedder at opnå »an order for maintenance« ² I stedet for at søge offentlig understøttelse, kan hustruen selv stævne manden for magistratsretten for at få ham pålagt bidrag, men retten hertil er begrænset til de tilfælde, hvor ægtefællerne ikke lever sammen, og hun kan højst få manden sat i bidrag af 2 £ ugentlig plus 10 sh pr. barn.³

Mandens underholdsforpligtelse ophører, 1) når hun er rømt fra ham, eller 2) hvis hun gør sig skyldig i utroskab, der ikke er tilgivet, og pligten genopstår ikke, hvis han selv begår utroskab.

*

I England kender man *ikke* til sædvanligt *formuefællesskab* mellem ægtefæller.

På det *formueretlige* område har den gifte kvinde indtil den nyeste tid indtaget en sørgelig stilling. Siden 1882 (the Married Women's Property Act) har det vel været reglen, at hvad hustruen indbragte i ægteskabet eller senere

1. Vagrancy Act, 1824, s. 4.

2. Poor Law Act, 1930, ss. 14, 18, 49-40.

3. Summary Jurisdiction (Married Women) Act, 1895.

erhvervede, var hendes »separate property«, medens manden tidligere fik ejendomsretten derover. Men ikke blot kunne hun selv fraskrive sig rådhedsretten, altså faktisk erklære sig selv umyndig, men også hendes fader, ja enhver, der skænkede hende midler, kunne bestemme, at de som »trust« skulle bestyres for hende »without power of anticipation«. Det betød, at den gifte kvinde var ude af stand til at sælge, pantsætte etc., og hun kunne kun få frugterne af kapitalen til bestemte terminer. Fra et beskyttelsessynspunkt nød hun fordel heraf, for hvis hun købte en ting, for eksempel en pels, og lovede sælgeren betaling, når hun fik sine rentepenge, havde den intet retsmiddel mod hende, hvis hun brugte pengene til noget andet. Der var således let spillerum for bedrageri (Jenks). Omvendt hæftede manden i vidt omfang for hustruen. Han var ubetinget ansvarlig for hendes skadegørende handlinger. Professor Winfield siger herom, at det kunne være mindre dyrt for en mand at holde en hund med et vildt temperament end at gifte sig med en giftig tunge. »Han kunne dræbe dyret, men han kunne end ikke spærre sin kone inde, og medens han var uansvarlig for hundens bid, medmindre han kendte dens vilde tilbøjeligheder, var hans ukendskab til konens fejl ingen undskyldning.«

En gennemgribende reform skabtes ved *the Married Women and Tortfeasors Act af 1935*,¹ idet hustruen nu er ligestillet med manden. Hun har nu fuld dispositionsret over sin ejendom og kan selvstændigt erklæres konkurs. Videre er hun på lige fod med manden ansvarlig for opfyldelsen af kontrakter og for skadegørende handlinger udenfor kontraktsforhold. Som konsekvens heraf kan hun sagsøge og selv blive sagsøgt, som hvis hun var ugift. Manden er heller ikke længere ansvarlig for skade, som hustruen forårsager uden hans medskyld.

I en henseende indtager hustruen dog stadig en særstilling. Manden kan nemlig ikke sagsøge hende til erstatning for skade, hvorimod hun stadig kan sagsøge ham for hans »wrong«, hvis det sker »for the protection and security of her own property«.² Kører manden således med sin bil over en kuffert indeholdende hustruens klæder, kan hun kræve ham til betaling af erstatning for beskadigelsen, hvorimod manden ikke i den omvendte situation kan sagsøge hende. Rækkevidden af bestemmelsen belyses af nedennævnte dom.³ I 1893 indgik Mr. Ralston ægteskab, og i 1899 blev parterne separeret. Efter separationen startede Mrs. Ralston i en anden egn af landet en virksomhed med

1. Om denne lov og om den historiske udvikling af ægtefællernes formueretlige stilling henvises til *Arthur Underhill: The Law Reform (Married Women & Tortfeasors Act, 1935)* (udgivet 1936).

2. *Married Women's Property Act, 1882*, s. 12.

3. *Ralston v. Ralston, (1930) 2 K. B. 238.*

udlejning af garager. Da hun i 1929 rejste gennem den by, hvor hun havde levet med manden, så hun på kirkegården en gravsten med følgende inskription: »In loving memory of Jennie, the dearly beloved Wife of W. Ralston of Died 20th may, 1916.« W. Ralston var Mrs. Ralston's husbond, og Jennie var hans senere samleverske, som nu var død. Mrs. Ralston søgte derfor sin mand til erstatning, fordi gravstensindskriften kunne tydes således, at hun havde levet »in sin«, før de flyttede fra hinanden. Hun tabte imidlertid sagen med den begrundelse, at kyskhed ikke er en nødvendig betingelse for at udleje garager. Med andre ord fandt retten, at der ikke var tale om et søgsmål »for the protection of her property«.

Vi har foran nævnt, at hustruen har en vis ret til – i forståelse med den handlende – at købe på kredit for mandens regning. Det gælder dog *kun*, hvis manden nægter at forsyne hustruen med »necessaries«¹. Hvad der er nødvendigt, afhænger af hjemmets økonomiske standard. Denne ret for hustruen hedder »to pledge her husband's credit for necessities for the household«. Forbyder han hende at gøre det, må man med hensyn til retsvirkningerne af forbudet sondre imellem, om hustruen gør gæld hos en handlende, hvis regninger manden tidligere har været vant til at betale, eller det drejer sig om nye handlende. I det første tilfælde bliver manden forpligtet til at betale (for nødvendige ting),² indtil han oplyser vedkommende om, at han har forbudt ægtefællen at købe på kredit, men et avertissement i avisen er ikke tilstrækkeligt. I sidstnævnte tilfælde bliver han derimod ikke ansvarlig, selv om den handlende ikke har kundskab om det forbud, der er givet hustruen.

Den samme ret for hustruen »to pledge his credit for necessities« gælder, hvis ægtefællerne lever faktisk adskilt på grund af hans »misconduct«,³ men bortfalder normalt, hvis samlivets ophævelse ikke skyldes hans forhold. Der er dom for, at en mand er ansvarlig for gæld stiftet af hans samleverske (reputed wife), der med tilladelse bruger hans navn, hvadenten den handlende kendte omstændighederne eller ej,⁴ men han er ansvarsfri, når han overfor vedkommende fraskriver sig ansvaret.

Giver manden sin hustru husholdningspenge, og sparer hun op af disse, anses pengene at være hans. Det blev afgjort ved en dom i 1943,⁵ hvor en kvinde var krediteret 103 £ i et kooperativt selskabs bøger. Da dommen gav

1. *Renaux v. Teakle*, 8 Ex. 680; *Jolly v. Rees*, 33 L. J. C. P. 177.

2. *Debenham v. Mellon*, 49 L. J. C. P. 497; *Gray v. Cathcart*, 38 L. T. R. 370.

3. *Rawlins v. Vandyke*, 3 Esp. 251; *Deare v. Soutten*, 9 L. R. Eq. 151; *Bazeley v. Forder*, 37 L. J. Q. B. 237.

4. *Watson v. Threlkeld*, 2 Esp. 637.

5. *Blackwell v. Blackwell* (1943), 2 All. E. R. 579.

anledning til en diskussion om spørgsmålet i House of Commons, svarede the Attorney-General: »Mand og kone kan frit indgå aftaler med hinanden angående penge og andre formuegenstande. I mangel af anden aftale tilhører overskudet af penge, der er givet af den ene ægtefælle til den anden til brug i et bestemt formål, efter de almindelige principper giveren.«

Efter engelsk ret kan ægtefæller ikke begå tyveri overfor hinanden, så længe de lever sammen, medmindre tilegnelsen sker med henblik på samlivets ophør.¹

1. Larceny Act, 1916, s. 36.

Kapitel XX
ÆGTESKABSSAGER

(OMSTØDELSE, SEPARATION OG SKILSMISSE)

»We have reached the stage that where both parties are intent on divorce,
the usually succeed in effecting it.«

(*Mr. Justice Denning*).

Ægteskabssager (*matrimonial suits*) tiltrækker i langt højere grad offentlighedens opmærksomhed i England end herhjemme, fordi de foregår for åbne døre, selv når sagerne angår de mest intime forhold. En undtagelse gælder i sager om omstødelse på grund af impotens og i de separationssager, der behandles ved underretten. En udlænding, der har sin gang i de engelske domstole, må derfor ikke undlade at aflægge besøg i High Court's Divorce (Probation and Admiralty) Division. Kender han behandlingsmåden i Københavns Byret, vil han tro, at han er kommet i en helt anden verden, for forskellen kan næppe være større. Det samme gælder til en vis grad også de regler, hvorefter omstødelse, separation og skilsmisse kan finde sted.¹

*

En dom, hvorved et ægteskab omstødes, kaldes på engelsk *decree of nullity*, men »nullity« har en dobbelt betydning. Et omstødelsesdekret kan gå ud på, at ægteskabet aldrig er kommet i stand, altså tilfælde, der ganske dækkes af begrebet nullitet. Ægteskabet siges da at være "*null and void*," og dekretet har blot den betydning, at det formelt fastslår dette. Hvor ægteskabsbetingelserne mangler, vil ægteskabet ofte være »null and void«. Det gælder ikke blot, når de nødvendige former ved vielsesceremonien ikke er iagttaget, men også i flere andre tilfælde (manglende alder, sindssygdom der udelukker forståelse af ægteskabskontrakten, for nært slægtskab eller svogerskab, dog med visse undtagelser, samt bigami og svig).

Et »decree of nullity« rækker imidlertid videre, idet det omfatter tilfælde,

1. Hovedværkerne i engelsk litteratur er: *W. Lacey & D. P. Rees: Law and Practice in Divorce and Matrimonial Causes*, 13' ed. (1946) og *W. Raiden, Divorce*, 4' ed. (1942). En populær fremstilling er givet af *H. B. Grant: Marriage, Separation and Divorce*, 1946 (fra serien: »This is the Law«). I 1947 holdt *Mr. Justice Denning* et meget levende foredrag om emnet i London University, nu trykt under titlen: *The Divorce Laws*.

hvor et ægteskab vel er gyldigt stiftet, men det omstødes på en parts begæring på grund af urigtige forudsætninger. Ægteskabet siges her at være "*voidable*." Indenfor denne gruppe fandtes tidligere kun eet tilfælde, nemlig impotens, men den nye ægteskabslov – Matrimonial Causes Act 1937 – indeholder fire nye omstødelsesgrunde. Når omstødelse sker af disse grunde, har den tilbagevirkende kraft til vielsesdatoen, men med en vigtig undtagelse, idet børn, der er født i det omstødte ægteskab, anses som ægte.¹

De fire nye omstødelsesgrunde er: a) Nægtelse af ægteskabeligt samliv, b) mentale defekter,² c) smittefarlig kønssygdom og d) graviditet ved en anden end ægtemanden.³

Bortset fra a) er det en betingelse, at sag er anlagt inden 1 år efter ægteskabets indgåelse (denne korte frist er kritiseret). Hvis samleje har fundet sted efter opnået kendskab til omstødelsesgrunden, kan »decree of nullity« ikke erhverves.

Af de nævnte omstødelsesgrunde skal kun omtales den første: *Nægtelse af ægteskabeligt samliv*. Den er den interessanteste, dels fordi omstødelse her gives på grund af en omstændighed, der først indtræder efter ægteskabets indgåelse, dels fordi vi i dansk ret ikke kender til omstødelse i sådanne tilfælde, der højst kan berettige til separation.

Til belysning af bestemmelsens rækkevidde skal nævnes to domme. I den ene var sagens omstændigheder følgende: Parterne blev gift i 1932. I den første tid levede de sammen i Persien, hvor de på grund af forholdene var enige om, at de ikke ville have børn. I 1937 flyttede de til England, og nu ville hustruen gerne have et barn, men manden var uvillig og benyttede anti-konceptionelle midler. Samme år rejste de tilbage til Persien, og nu havde hustruen intet imod at få børn her, men manden nægtede stadig. I foråret 1939 rejste hustruen alene til England og skrev herfra til manden, at hun fremtidig håbede på et normalt ægteskabeligt samliv, hvilket brev han ignorerede. Da hun samme år påny tog til Persien, var manden lige urokelig, men på grund af vanskeligheden ved under den nys begyndte krig at skaffe de til formålet egnede midler, praktiserede han nu mod hendes ønske *coitus inter-*

1. Act 1937, s. 7 (2): »Any child *born* of a marriage avoided pursuant to paragraphs . . . shall be a legitimate child of the parties thereto notwithstanding that the marriage is so avoided«.

2. Ordlyden (s. 7) er følgende: » . . . was at the time of the marriage of unsound mind or a mental defective within the meaning of the Mental Deficiency Acts, 1913 to 1927, or subject to recurrent fits of insanity or epilepsy.«

3. De under b, c og d nævnte omstændigheder skal foreligge ved ægteskabets indgåelse, og den, der påstår »nullity«, skal have været ukendt med omstødelsesgrunden. I tilfælde b) kan enhver af parterne forlange omstødelse, i de andre tilfælde kun den skufede part.

ruptus, hvilket til sidst førte til et spændt forhold mellem ægtefællerne. I 1944 fandt hun endelig tiden moden til at søge omstødelse (nullity). Court of Appeal gav hende medhold.¹ »To hold otherwise« – siger retten – »would be to affirm that a marriage is consummated by an act so performed that one of the principal ends, if not the principal end, of marriage is intentionally frustrated.« Denne afgørelse vakte enorm opsigt og blev i lægmandskredse fortolket således, at en ægtefælle kunne forlange omstødelse, når blot den anden ikke ønskede børn. For nylig lykkedes det at få en noget lignende sag bragt helt til tops med det resultat, at Court of Appeal's dom blev *overruled*. I denne sag havde ægteskabet eksisteret i over 10 år, og hustruen, der ikke ønskede børn, nægtede samleje uden brug af præservativer. House of Lords opretholdt dog ægteskabet.²

At sager om så intime forhold oprulles for åbent tæppe, kan jo nok chokere et dansk publikum. Når der gøres undtagelser i sager om impotens, hvor en nærmere redegørelse af parternes privatliv er mindre nødvendig end i de nys refererede sager, må man sikkert finde forklaringen i, at engelske domstole ikke plejer at lade sig nøje med en lægeerklæring (en institution som det danske retslægeråd ville ikke komme langt med sine erklæringer), men den attestudstedende læge må møde i retten og gøre nærmere rede for sine undersøgelser og lade sig krydseksaminere på sædvanlig måde. Engelske dommere ville korse sig over den hos os anvendte metode blot at optage en kortfattet lægeerklæring i dommen og så deklarerer: »Herefter«. Det ville være ganske i strid med læren om evidence.

*

Separation og skilsmisse har naturligvis også i England langt større praktisk betydning end omstødelse (nullitet.)

Når man i England taler om separation, må man gøre sig klart, hvad der menes med det, for separation har forskellige betydninger. Det kan være separation i henhold til aftale eller i henhold til retsdekretet.

Den første form (*separation agreement*) svarer til, hvad vi hos os kalder samlivets faktiske ophævelse i henhold til aftale. Skriftlige aftaler herom, særlig med hensyn til underholdsbidrag, er i England almindelige, fordi man ikke kan få separation ved retten blot på grund af »dyb og varig uoverensstemmelse«. Der må noget mere til.

Søger man separation ved retsdekret, er der to veje at gå, men betingelserne er forskellige.

Man kan gå til Petty Sessions (magistratsretten), hvis hovedopgave ellers

1. Cowen v. Cowen, (1946) P. 36.

2. Baxter v. Baxter (1947), 2 All. E. R. 886.

er at behandle kriminelle sager, og anmode om en »separation order«. Den opnås – når betingelserne foreligger – hurtigt og billigt. Som vi senere skal se, har hustruen en langt videregående adgang til at opnå en sådan separation end manden. Derfor er en »separation by order« også blevet betegnet som »the poor wife's decree«. Hovedformålet vil ofte være at få pålagt manden underholdsbidrag.

En anden, dyrere og besværligere vej er at søge et »decree of judicial separation«, der ligesom skilsmisse meddeles af High Court, altså landsretten. Disse separationer er langt sjældnere. Grundene hertil er flere. Sådanne sager er ikke blot dyre, men de tager også tid; normalt går der 1 år fra den første henvendelse til sagfører, til dommen er afsagt. Den vigtigste grund er dog nok, at et »decree of judicial separation« med en enkelt undtagelse¹ kun kan meddeles under de samme betingelser som skilsmisse. Først og sidst må nævnes, at »decree of judicial separation« – og det samme gælder »separation order« – aldrig kan være forløber for skilsmisse i den forstand, at separation i en vis årrække berettiger til skilsmisse. »Gemytternes uoverensstemmelse« alene kan således hverken direkte eller med separation som mellemstadium føre til skilsmisse, hvor lang tid uoverensstemmelsen end har varet. En af High Court's nuværende dommere (Henn Collins) har i en dom udtrykt det på den måde: »The court does not intervene on the grounds of unhappiness«. Den eneste grund til at søge »decree of judicial separation« i stedet for skilsmisse er derfor usikkerheden overfor, om bruddet mellem ægtefællerne er endeligt, hvortil for hustruens vedkommende dog tillige må anføres, at hun eventuelt kan få den fraseparerede (men ikke fraskilte) mands dødsbo pålagt at betale hende underholdsbidrag, hvis han ved testamente har gjort hende arveløs; herom henvises til kapital XXI.

Engelsk ret kender ikke til separation eller skilsmisse ad bevillingsvejen.

*

Forinden vi går over til at skildre de nærmere betingelser for separation og skilsmisse og den måde, hvorpå sagerne behandles, skal vi se, hvad man fra samfundets side gør for at bilægge ægteskabskonflikter. Dette spørgsmål har en særlig interesse, fordi antallet af skilsmisser i de senere år er vokset foruroligende – en af de mange ulykker, som den store krig har bragt i sit kølvand. Antallet er nu omkring 50.000 årlig. Antallet af »separation orders« er sikkert adskilligt større.

England kender ikke til tvungen mægling i separations- og skilsmisse-sager, men en række sociale institutioner, der arbejder på frivillig basis, yder

1. Nærlig når retten har afsagt et dekret om samlivspligt (decree for restitution of conjugal rights), og en part ikke har rettet sig herefter, Matrimonial Causes Act, 1937, s. 5.

hjælp og vejledning ikke blot forud for ægteskabet, men også når ægteskabet er ved at lide skibbrud.

Først af alle må nævnes *Probation Service*, hvis hovedopgave er at yde støtte til de betinget dømte.¹ Det sociale arbejde, hvortil staten yder penge-hjælp, udføres af »probation officers«, hvoraf mindst een er knyttet til hver Petty Sessions (magistratsret). Disse socialrådgivere vejleder også i ægteskabssager og søger at bilægge parternes stridigheder. Til denne opgave udpeges som regel ældre og mere erfarne mænd og kvinder.

Ved siden heraf findes en række andre institutioner, hvis virksomhed er mere begrænset. *Marriage Guidance Council*, der er oprettet i 1938 med hovedkontor i London og med afdelinger rundt om i landet, har til formål dels præventivt at modvirke dårlige ægteskaber ved belærende undervisning og udsendelse af egnet lekture til ungdommen, dels at yde råd og assistance i tilfælde af ægteskabskonflikter. Arbejdet udføres af særligt uddannede folk. Nogle er »counsellors«, der er trænet i at analysere konflikternes årsager og finde råd for deres bilæggelse, andre, kaldet »consultants«, er specialister, der arbejder på fem forskellige felter: Medicin, psykologi, etik, sociologi og jura. Det er allerede nu fastslået, at denne institution har opnået gode resultater som mægler i ægteskabssager. *The Family Planning Association* giver ægtefolk vejledning med hensyn til benyttelse af antikonceptionelle midler. Den hjælper også, når der søges råd i anledning af formodet sterilitet og har til dette formål egne klinikker. *Central Council for Health Education* har blandt sine formål at fremme udviklingen af familielivet og at give seksual-vejledning.

Sagførerne betragter det som deres pligt ikke at føre ægteskabssager igennem til dom, før muligheden for mægling er forsøgt. Justice Denning har med særlig adresse til disse sager sagt: »A legal adviser must always remember that he has not only a duty to his client but a duty to the Court and to society itself.« Han fraråder sagførerne at opfordre parterne til ikke at have noget med hinanden at gøre, da det forringer udsigten til forsoning.

Man har fornylig overvejet, om man – som i en del andre lande – skulle indføre tvungen mægling i ægteskabssager. Spørgsmålet blev undersøgt af en komité,² der ellers var nedsat for at søge procedurereglerne i

1. Se nærmere kapitel XXIII.

2. Komiteen bærer navn efter formanden, Justice Denning. Den blev nedsat i slutningen af juni 1946. I juli s. a. afgav den sin første betænkning, i november den anden og i februar 1947 forelå den endelige betænkning, – Report of the Committee on Procedure in Matrimonial Causes – indeholdende 88 punkter. Komiteen afholdt 27 møder, afhørte 78 vidner (blandt andet ærkebiskoppen af Canterbury) og gennemlæste ikke mindre end 58 memoranda! Kommissioner i England arbejder åbenbart hurtigt og praktisk.

ægteskabssager simplificeret. Det resultat, man kom til, var interessant

Det fremhæves i kommissionsbetænkningen, at tvungen mægling i udlandet – måske med undtagelse af nogle schweiziske kantoner – ikke har været succes. Om Frankrig og Tyskland hedder det, at mægling er »perfunctory and generally considered as a mere antiquated and superfluous formality«, og i Holland har den »a purely formal character«. Skandinavien nævnes ikke.¹ I de fleste stater i U. S. A. samt i Canada virker frivillige selskaber uden officielt præg med lignende opgaver som de fornævnte engelske institutioner. Komiteen anser denne vej for den eneste farbare og går ind for en udbygning og videreførelse af dette arbejde. I betænkningen opstilles følgende *teses*:

1. Mægling har størst udsigt til at føre til et resultat, hvis den sker så tidligt som muligt, inden konflikten er blevet kronisk. Derfor må befolkningen lære betydningen af at søge vejledning, inden det bliver for sent.
2. Udsigten til et gunstigt resultat er erfaringsmæssigt størst, når der er børn i ægteskabet. Børn vil som oftest være den bedste spore til at fremme forståelse.
3. Parterne bør søge hjælp af egen fri villie. Tvang ødelægger som regel chancen for et forlig. Netop det, at parterne eller den ene af dem selv tager initiativet til ved andres bistand at få konflikten bilagt, viser, at vedkommende ikke har mistet villien til at søge forholdet reetableret. De dårlige erfaringer fra kontinentet underbygger princippet om frivillighed.
4. En part må have fuld tillid til, at hvad han røber, ikke åbenbares for andre uden hans samtykke. Ellers vil han let tro, at hvad han siger, vil blive brugt imod ham, eventuelt som bevis i den sag, der bliver følgen, hvis mæglingsforsøget strander. Derfor er juridiske embedsmænd handikappet i deres forligsbestræbelser.
5. Mægling bør foretages af personer, der har den fornødne sympati for og forståelse af opgaven. Følgende metode anbefales: Først bør mægleren tale med hver part for sig og prøve på at vinde hans tiltro og derpå forsøge en samtale med begge i forening, hvor der gives lejlighed til åben diskussion af problemerne. Separate samtaler vil måske så igen vise sig nødvendige, og således bør man fortsætte, til parterne er forligt. – Be-

1. Under en samtale, jeg engang havde med Mr. Justice Denning, sagde han, at man også gerne havde gjort sig bekendt med skandinavisk lovgivning, hvis sproget ikke havde stillet sig hindrende derfor. – Jeg anser det for en fejl af vort justitsministerium, at det ikke sørger for at vise Danmarks navn udadtil ved til hovedsprogene at oversætte nogle af vore vigtigste love, for eksempel ægteskabslovene. På dette specielle felt: mægling i ægteskabssager, har vi dog intet at lære, absolut intet.

tydningen af, at mægleren forstår, hvornår lægeråd eller vejledning af andre specialister er ønskelig, fremhæves.

6. Den personlige faktor er vigtig. Derfor har kirken, frivilligt arbejdende foreninger og enkeltpersoner større chance for succes end offentlige myndigheder.
7. Lovens regler om »tilgivelse«, for eksempel ved genoptagelse af ægteskabeligt samliv, er for stive. De har til følge, at en ellers motiveret skilsmisse ikke længere kan gennemføres. Derfor afholder mange ægtefæller sig fra forsøg på at komme til forståelse, fordi forsøget – hvis det glipper – stiller ægtefællerne ringere, end hvis forsøget ikke var gjort. –

Der er næppe tvivl om, at englænderne har taget dette problem op på en dyberegående og fra et psykologisk synspunkt mere forstandig måde end hos os. Men når en lov – som vor ægteskabslov – først engang har fået ord for at være moderne, hvilken etikette for jurister er mere uopslidelig end for andre, bliver loven anstødssten for en sund udvikling.

*

Vi har omtalt de tre former for separation: »Separation agreement«, »separation by order« og »separation by decree«. Den sidste (uvigtige) form hører naturligt under omtalen af skilsmisse, da betingelserne er de samme. I dette afsnit vil vi se lidt nærmere på de to andre separationsformer.

Separation agreements er principielt gyldige som andre aftaler. I 1927 udtalte en fremstående dommer (Lord Atkin): »Aftaler med separation for øje formes, konstrueres og ophæves efter præcis de samme principper som hæderlige handelsaftaler, med hvis natur de ikke sjældent er beslægtet. Ligesom andre aftaler vil de ikke kunne gennemtvinges, hvis de er illegale som stridende mod positiv lov, eller hvad folket anser for ret. Men det gælder alle kontrakter, skønt vi må gøre os klart, at separationsaftaler i højere grad end andre må ses i relation til folkets almindelige opfattelse (public policy)«.

Disse aftaler kræver ingen speciel form, men som regel oprettes de skriftligt hos en sagfører (Solicitor), og de er så hyppige, at der ofte anvendes faste formularer. Som tidligere nævnt er hovedformålet at få fastsat omfanget af mandens underholdsforpligtelse. Det er ikke ualmindeligt at aftale, at underholdspligten kun vedvarer, så længe hustruen fører »a chaste life«. Men er en sådan klausul ikke indsat, har hustruens utroskab ikke indflydelse på aftalen. Det afholder undertiden ægtefæller fra at afslutte separationsaftale, at den udelukker skilsmisse som følge af rømning. Denne skilsmissegrund har nemlig større betydning end hos os, fordi langvarig separation, selv hvor dyb uoverensstemmelse er årsagen, ikke berettiger til skilsmisse.

Kan »separation agreement« ikke opnås, eller er den for eksempel af nys-

nævnte grund uønsket, kan man søge en *separation order*, hvis betingelserne herfor iøvrigt er til stede.¹

Kort kan man sige, at *disse* separationssager (1) afgøres af underretten, (2) behandles for lukkede døre,² og (3) angår som regel (på grund af underholdsbidragenes legalt begrænsede størrelse) de mindre bemidlede samfundsklasser, der ikke har råd til at få deres sager for High Court.

Fremgangsmåden er følgende: Den, der ønsker en »order« – han betegnes »complainant« og ikke »plaintiff«, der ellers er det almindelige udtryk for en sagsøger – henvender sig til Petty Sessions (magistratsretten) og anmoder om, at den anden part må blive indkaldt. En af de til retten knyttede »probation officers« yder klageren fornøden hjælp og vejledning. Skønnes sagen gennemførlig, underskriver retten en indkaldelse. Hvor retten består af lægdommere (justices of the peace), skal en af dem som regel være en kvinde. Parterne optræder meget hyppigt uden sagførere, og retten har så pligt til at vejlede dem. Fuldmægtigen (the clerk) foretager afhøringen, der som sædvanlig indledes med edsafleggelse. Forklaringerne bliver protokolleret.

Betingelserne for, at *hustruen* kan opnå »separation order«, er et af følgende forhold fra mandens side:

- 1) Rømning (desertion),
- 2) utroskab (adultery),
- 3) vedvarende brutalitet (persistent cruelty) overfor hende eller børnene,
- 4) domfældelse for grovere vold overfor hende (aggravated assault),
- 5) når han insisterer på samleje, vidende om, at han lider af kønssygdom,
- 6) når han tvinger hende til at søge utugtserhverv,
- 7) når han er vanedranker (habitual drunkard), og – som det vigtigste –
- 8) når han forsømmer (wilful neglect) at yde passende underhold til hustru og børn.

Derimod kan *manden* kun få separation,

- 1) når hustruen gør sig skyldig i utroskab,
- 2) når hun er vanedranker, – og
- 3) på grund af hendes vedvarende misrøgt af børnene.

Kravet om separation skal rejses inden 6 måneder, efter at separationsgrunden er opstået.

Det er bemærkelsesværdigt, at *manden* ikke kan forlange »separation

1. Reglerne findes i Summary Jurisdiction (Married Women) Act, 1895, Summary Jurisdiction (Separation and Maintenance) Act, 1925, samt i Matrimonial Causes Act, 1937, s. 11.

2. Summary Procedure (Domestic Proceedings) Act 1937.

order«, hvis hustruen rømmer. Rømning har iøvrigt – som vi skal se – en anden betydning, end når talen er om skilsmisse, idet der ikke er nogen begrænsning i tid. Teoretisk er een dag tilstrækkelig. Derfor er der rig mulighed for »konstruktiv rømning«, idet manden i hemmelig forståelse med hustruen rømmer fra hjemmet, hvorefter hun kan søge separation. Iøvrigt er det ikke nødvendigt, at han forlader hjemmet, for at der skal foreligge rømning; det er nok, at han unddrager sig ægteskabeligt samliv,¹ og den omstændighed, at han vedblivende forsørger hustruen, er ikke nogen hindring.

»Cruelty« er ligesom »desertion« også skilsmissegrund, men ligesom »desertion« har to forskellige betydninger, gælder det også »cruelty«, der kan være mere afsvækket for at danne grundlag for separation end for skilsmisse, medens den på den anden side skal være »persistent«, hvilket ikke er nødvendigt ved skilsmisse.

En »separation order« kan *indeholde* (1) en klausul om samlivspligtens ophør, (2) en underholdsklausul og (3) bestemmelse om fordeling af forældremyndigheden. Indeholder den ikke den første klausul (»non-cohabitation clause«), hvilket ikke er nødvendigt, kaldes den en »*maintenance order*«, fordi den først og fremmest løser spørgsmålet om underholdsforpligtelsen og dens omfang. De er hyppigere end de egentlige »separation orders«, fordi optagelsen af en »non-cohabitation clause« afskærer en ægtefælle fra senere at opnå skilsmisse på grund af rømning.

Ifølge loven kan *underholdsbidraget* i en »separation order« eller »*maintenance order*« højst fastsættes til 2 £ pr. uge og 10 sh. yderligere for hvert barn under 16 år.² Det er en af grundene til, at »separation orders« mere søges af den mindre bemidlede del af befolkningen. Er der ingen børn, plejer retten – indenfor de givne rammer – at fastsætte bidraget til en trediedel af mandens indtægt, men hustruens egen fortjeneste tages i betragtning.

Ikke-opfyldelse af underholdspligten kan, hvis årsagen er »wilful refusal or culpable neglect«, medføre straf af fængsel i indtil 3 måneder.

En »separation order« *ophører* at have gyldighed, hvis parterne – selvom de ikke deler soveværelse – bor sammen mere end tre måneder efter afsigelsen af »the order«, ligesom den naturligvis bortfalder ved samlivets genoptagelse. Bemærkelsesværdigt er det, at den også ophører, hvis hustruen i separationstiden gør sig skyldig i utroskab!

Rettens afgørelser i disse sager kan appelleres til High Court, der da beklædes af to dommere fra rettens Divorce Division. Appel er dog sjælden, da den er kostbar og begrænset til juridiske spørgsmål.

*

1. Powell v. Powell, 14 P. 175.

2. I henhold til en særlig lov, the Guardianship of Infants Act 1925, kan bidraget til børnene dog fastsættes til 1 £ om ugen pr. hoved.

Vi er nu nået frem til hovedafsnittet: *Den engelske skilsmisseret (divorce laws)*, der administreres af de overordnede domstole. I modsætning til de nys omtalte separationssager, der gives af underretten »by order«, hører »separation by judicial decree« ind herunder, men af de grunde, der er nævnt pag. 225, er der ikke anledning til at udskille dem til særskilt omtale.

Før 1857 havde kun kirkeretterne (ecclesiastical courts) jurisdiktion i ægteskabssager. De kendte ikke til skilsmisse, derimod nok til separation. Dog var skilsmisse ikke absolut udelukket i tilfælde af hustruens utroskab. Den krænkede mand anlagde da først erstatningssag mod hustruens frille for »criminal conversion«. Fik han medhold, kunne han søge parlamentet om en særlig lov, der gav ham skilsmisse, idet bevisspørgsmålet ansås for afgjort ved den forudgående retssag. Det var kun få velhavende mennesker, der ad denne vej kunne blive skilt.

I 1857 blev ægteskabssagerne overført til de almindelige domstole. Den eneste skilsmissegrund var utroskab, men medens manden uden videre kunne forlange skilsmisse af den grund, krævedes det af kvinden, at hun tillige kunne bevise enten »cruelty« eller »desertion« i to år. Først i 1923 blev begge køn i denne henseende stillet på lige fod, men utroskab var stadig den eneste skilsmissegrund. Denne uholdbare tilstand førte til omgørelser, idet man konstruerede de såkaldte »hotel evidence«, der ofte dækkede over sædelig uskyld, men var bedrageri overfor loven og domstolene. Manden (det var som regel ham) fik sin søster eller en anden kvinde til sammen med sig at leje værelse på et hotel på den betingelse, at alt skulle foregå i ærbarhed. Hotelregningen sendte han så til sin kone, for at hun kunne bruge den som bevis for utroskab, idet hun tillige førte hotelstuepigen som vidne. Domstolene stillede sig naturligvis tvivlende overfor disse så ofte forekommende regninger, når kvindens navn ikke blev opgivet. Court of Appeal traf imidlertid en afgørelse, der gav disse sager ny næring. Retten fandt, at beviset måtte akcepteres og lagde vægt på, at også virkelig utroskab i ly af en modsat praksis kunne praktiseres på denne måde, hvorved den krænkede ægtefælle blev stillet retsløs.

Denne udvikling var i det lange løb uholdbar, og på forslag af den kendte forfatter *A. P. Herbert*, M. P. (nu Sir Alan Herbert), blev der i 1937 vedtaget en ny ægteskabslov: *Matrimonial Causes Act*,¹ også kendt som »Herbert-Acten«. *Skilsmissegrundene* er ifølge § 2 nu følgende:

1. Loven af 1937 slutter sig til kapitel VIII i Judicature Act 1925 som »the principal Act«, skønt denne lov hovedsagelig angår domstolenes organisation, – et typisk eksempel på engelsk lovrod.

- 1) Utroskab,
- 2) rømning i 3 år,¹
- 3) brutalitet (cruelty), – og
- 4) uheldbredelig sindssygdom, når den pågældende i mindst 5 år vedvarende har været under »care and treatment«.²

En hustru kan *tillige* forlange skilsmisse, når manden gør sig skyldig i voldtægt, homoseksualitet eller ulovlig omgængelse mod naturen (rape, sodomy or bestiality).

Interessant er reglen om, at der *normalt ikke kan meddeles skilsmisse de første tre år i ægteskabet*. Begrundelsen er formentlig dobbelt: At advare imod for hastige forbindelser og at holde igen af hensyn til muligheden for forsoning. Fra denne regel kan der dog dispenseres af retten, hvis tungtvejende omstændigheder taler derfor.³ Proceduren herom foregår for lukkede døre. Retten skal ifølge loven tage hensyn til børnene og muligheden for en forsoning mellem ægtefællerne. 3-års reglen afskærer ikke en ægtefælle fra senere at påberåbe sig en skilsmissegrund, der er opstået indenfor den nævnte periode.

*Retten har ingen ubetinget pligt til at give skilsmisse, selv om der foreligger bevis for en skilsmissegrund*⁴. Hvis således den, der påstår utroskab, selv har gjort sig skyldig heri, har retten med støtte i loven tidligere været tilbageholdende med at give skilsmisse. Efter en ledende dom fra 1943, afsagt af House of Lords,⁵ er praksis nu lempet. En dom har imidlertid fastslået pligt for sagsøgeren til i et særligt »discretion statement«, der fremlægges i retten, at indrømme sin utroskab og angive med hvem og hvornår,

1. Hvis en ægtefælles opførsel er lagt an på at tvinge den anden til at forlade hjemmet, har domstolene statueret rømning, *Fletcher v. Fletcher*, 61 L. T. R. 354. Hvor en hustru gennem 10 år havde nægtet ægteskabeligt samliv med manden og undladt at give ham varm mad og iøvrigt at opfylde sine huslige pligter, havde manden krav på skilsmisse på grund af »desertion« uanset, at de stadig havde levet sammen, *Wanbon v. Wanbon* (1946), 2 All. E. R. 366. Nægtelse af ægteskabeligt samliv er derimod ikke nok, cfr. pag 230, note 1.

2. § 3 indeholder en nærmere definition af »care and treatment«. Som foran nævnt er fremlæggelse af lægeerklæringer normalt ikke tilstrækkelig, men de attestudstedende læger indkaldes til nærmere afhøring. I 1940 har man dog indført den praksis, at »medical superintendants« under visse betingelser kan give bevis om sagsøgtets åndstilstand ved *beedigede* erklæringer (affidavits). Denne praksis anvendes dog kun, når lægen har udtrykt en begrundet tro på, at sagsøgte er uheldbredelig sindssyg.

3. Det er blevet kritiseret, at rettens beføjelse ikke er diskretionær, jfr. Denning Committee's Report, pag. 31.

4. Matrimonial Causes Act, 1937, s. 4.

5. *Blunt v. Blunt*, (1943) A. C. 517.

idet han beder retten se med blide øjne herpå.¹ Erklæringen afgives i en lukket og forsegleet konvolut, og det er ikke praksis at referere til den under skilsmisssagen.

Der er heller ingen pligt til at give skilsmisse, hvis sagsøgeren uden gyldig grund har tøvet med at anlægge sag, eller hvis han selv har udvist »cruelty«. Er søgsmålsgrunden »adultery« eller »cruelty«, kan retten også tage i betragtning, at sagsøgeren uden tilstrækkelig anledning har ophævet samlivet, før en af de nævnte skilsmissegrunde opstod.

Mest interessant er dog den regel, at en sagsøger, der påstår skilsmisse på grund af sagsøgtes utroskab, sindssygdhed eller rømning, ikke har krav på skilsmisse, hvis skilsmissegrunden *kan henføres til hans egen »wilful neglect or misconduct«*. Denne regel berører skilsmisseproblemet i sin kerne.

Det er udtrykkelig foreskrevet i loven,² at en af retten meddelt separation ikke er til hinder for skilsmisse med støtte i de samme kendsgerninger, der begrundede separationsafgørelsen, når de iøvrigt er tilstrækkelige til at være skilsmissegrund. Retten kan anse det derved fastslåede bevis for utroskab, rømning o. s. v. for tilstrækkeligt i skilsmisssagen, men før skilsmisshedom afsiges, skal der afgives sædvanlig beediget forklaring af sagsøgeren.

Selv om loven af 1937 betød en revolution i den engelske skilsmisseret, synes tiden allerede at være løbet fra loven. Der finder utvivlsomt mange omgørelser sted. Den foran omtalte 3-års frist opfordrer i særlig grad hertil. Det hænder for eksempel, at folk anlægger omstødelsessag under påberåbelse af, at ægtefællen insisterer på benyttelse af antikonceptionelle midler, skønt det kun er et påskud til at få ægteskabet ophævet. Derved bestyrkes sandheden af den under kapiteloverskriften citerede udtalelse af Mr. Justice Denning, og når antallet af skilsmisser nu nærmer sig 50.000 årlig, taler det for sig selv. I den tidligere omtalte betænkning henstilles det da også til overvejelse at indføre adgang til skilsmisse efter samlivets ophævelse i 7 år, når der ikke er grund til at antage, at forsoning er mulig.

*

Skilsmisssagerne og de i klasse hermed stående separationssager behandles i Englands *overordnede* domstole. Man har fornylig forenklet behandlingen,³ men fra et dansk synspunkt må den stadig siges at være meget omstændelig.

Sagen indledes med en stævning, kaldet *petition* (ikke som ellers »statement of claim«), og sagsøgeren hedder tilsvarende petitioner (ikke plain-

1. Apted v. Apted and Bliss, (1930) P. 246.

2. Matrimonial Causes Act, 1937, s. 6.

3. Matrimonial Causes Rules, 1947.

tiff). Stævningen indeholder i ordnet rækkefølge en lang række nummererede punkter angående sagens faktiske omstændigheder. Med the petition skal følge en beediget erklæring (*affidavit*) om sandheden af, hvad der er anført i stævningen! Ønskes der fastsat bidrag, medens sagen verserer – og det kan vare længe – skal der yderligere sendes en speciel ansøgning (*application*) herom. Lignende ansøgning er også nødvendig, når der søges dispensation fra den foran omtalte 3-års frist. Der finder så skriftsveksling sted, men ligesom ellers foregår den ikke for dommeren, men for en særlig embedsmand, Registrar, der kan sidestilles med de i King's Bench og Chancery Division betegnede Masters. Han samler de forskellige dokumenter og har ansvaret for, at sagen ikke bliver sendt til retten, før den er moden til domsforhandling.

Når skriftsvekslingen er sluttet, bliver sagen opført på en af tre lister, (1) »undefended list« (hvor der ikke møder nogen for sagsøgte), (2) »long defended list« og (3) »short defended list«. Behandles sagerne i London, kommer de for High Court's Divorce Division, men det er allerede omtalt, at mange skilsmisssager behandles i provinsen af de rejsende High Court-dommere, som regel fra King's Bench Division (Court of Assize), og at sagerne nu har nået et sådant antal, at nogle af dem må overlades til Special Commissioners, der udtages blandt de ældre og mest ansete sagførere, eller til underdommerne i County Court.

Sagførerbistand vil næsten altid være nødvendig. Selv i »undefended cases« er omkostningerne ikke under 60 £, hvoraf Solicitor mindst skal have 40 £. I de andre sager anses 100 £ som minimum. Har hustruen ikke særformue, er det praksis at lade manden betale omkostningerne, selv om hun taber sagen, se kapitel XII. Er man ellers ubemidlet, må man søge fri proces, der hyppigt gives i disse sager, men det erindres, at der skal deponeres mindst 5 £ til »out of pocket money«.

Skilsmisseretten er i flere henseender streng i sine *beviskrav*. Som et slående eksempel på omstændeligheden kan nævnes, at sagsøgeren med sin ed må bekræfte, at han er viet på den dag og det sted, som den fremlagte vielsesattest viser. Sagsøgte indrømmelse af utroskab er normalt ikke tilstrækkeligt, men må underbygges af andet bevis (corroborative evidence), men i »undefended cases«, hvor sagsøgte ikke møder, slækkes beviskravene. Hverken parter eller vidner er forpligtet til at svare på spørgsmål, der tilsigter at godtgøre, at den spurgte har gjort sig skyldig i utroskab, medmindre vedkommende allerede i samme sag har afgivet forklaring, hvori den påståede utroskab er benægtet.¹ Det er blevet kritiseret, at der ikke er pligt til at udtale sig, da utroskab ikke er en forbrydelse, for hvilken der er fastsat straf, og mangelen af direkte bevis frister til bevis ved førelse af hotelpersonale og

1. Judicature Act, 1925, s. 198.

andre, undertiden mod høj betaling.¹ Den af House of Lords fastslåede regel om, at ægtefæller ikke, for at bruge det engelske udtryk, må »bastardisere« deres børn ved at forklare, at de ikke kan være frugten af et ægteskabeligt samleje, er omtalt pag. 105-6, hvor også er nævnt de begrænsninger, hvormed denne opsigtsvækkende dom må fortolkes.

Noget for engelske skilsmisssager særligt er de *erstatningspåstande*, der ofte nedlægges overfor den mand, som den sagsøgte hustru har stået i forhold til. Trediemanden må da medindstævnes som »*co-respondent*«. Disse sager skulle tidligere altid afgøres af en civil jurydomstol, men nu er jurybehandling kun nødvendig, når parterne ønsker det. Erstatningen er at opfatte som *compensation* for tabet af hustruen og ikke som straf pålagt trediemanden (Latey). Undertiden indgår trediemand frivillig aftale om erstatning for at undgå det pinlige i at blive midtpunkt i en skilsmisssag. Principperne for erstatningens fastsættelse er fastlagt på en noget kommerciel basis i en dom fra 1920.³ Dommens 30 sider lange udvikling af de ledende synspunkter har man sammentrængt i følgende⁴: De afgørende hensyn ved fastsættelse af erstatningen er den aktuelle værdi af den tabte hustru, *compensation* for krænkelsen af mandens følelser, specielt hans ære, og endelig den skade, som tabet forvolder familielivet. Værdien af hustruen – siges det videre – må ses ud fra to synspunkter: a) det pekuniære og b) hvad der kan betegnes som konsortiumsynspunktet. Det første afhænger af hustruens evner og værdi som husmoder. Den sagsøgte trediemands person spiller ingen rolle ved bedømmelsen af a), men kan være af betydning, når det gælder b), når henses til, hvad det er, hustruen er faldet for, som målestok for hendes værd og af relevans ved bedømmelsen af, i hvor stor grad ægtemanden har grund til at føle sig krænket.

Lignende erstatningssager kan ikke anlægges af den krænkede hustru mod mandens elskerinde, men hun kan medsagsøges som »*second respondent*« (eller »*the woman named*«) med den virkning, at hun kan dømmes til at betale sagsomkostninger.

En skilsmissseddom i England (modsat Skotland) afsiges i to tempi, først som foreløbig dom (*decree nisi*) og derefter som endelig dom (*decree absolute*). Minimumsperioden mellem foreløbig og endelig dom er fornylig forkortet fra 6 måneder til 6 uger, der er lig appelfristen til Court of Appeal. Inden *decree absolute* meddeles, hvilket nu sker gennem Registrar (ikke retten), kan både det offentlige (King's Protector) og privatpersoner rejse indsigelse

1. Denning Committee's Report, pag. 28-29.

2. Judicature Act, 1925, ss. 177 og 189.

3. Butterworth v. Butterworth, 1920 P. 126.

4. England and Empire Digest, vol. 27 pag. 452.

mod afgørelsen,¹ hvilket dog sjældent sker. Dommen bliver ikke eo ipso endelig, men kun efter begæring.

*

Tilbage står en omtale af fordelingen af forældremyndigheden og underholdspligten i de ægteskabssager, der henhører under High Court.

Spørgsmålet om *fordelingen af forældremyndigheden (custody)*,² hvorom der jævnlig af retten træffes en midlertidig ordning, medens sagen står på, afgøres ellers først *efter* det endelige dekret og ofte af en anden dommer end den, der har pådømt sagen. Som hovedregel gives børnene til den uskyldige part, men tendensen går i retning af at lægge den afgørende vægt på barnets tarv, så at også en utro hustru kan få forældremyndigheden. Afgørelsen træffes i vidt omfang på grundlag af beedigede erklæringer (affidavit-bevis). Forældremyndigheden vedvarer til barnet er fyldt 16 år, men kan forlænges indtil barnet er fyldt 21.

Det fremhæves i den nylig afgivne kommissionsbetænkning³, at hensynet til barnets tarv let skydes i baggrunden, fordi der lægges for megen vægt på forældrenes enighed om børnenes fordeling, en betragtning som sikkert er rigtig, da det ikke altid er hensynet til barnet, der bestemmer stridende ægtefællers enighed på dette punkt, idet andre forhold kan spille ind. De Court Welfare Officers, som kommissionen foreslår udnævnt blandt andet til at bistå ved mæglingen, bør også give råd og vejledning med hensyn til forældremyndigheden og børnenes opdragelse. De af dem udarbejdede rapporter bør være tilgængelige for forældrene, og retsforhandlingen angående forældremyndigheden bør foregå for lukkede døre.

Hvad *underholdspligten* angår, er det ikke ualmindeligt, at der, allerede medens sagen verserer, søges om midlertidig fastsættelse af bidrag til hustru og børn. Sådanne sager kaldes *alimony pending suits*.⁴ Afgørelsen træffes af Registrar efter forudgående procedure for ham, men der er appel til dommeren. Dette bidrag fastsættes normalt til en femtedel af ægtefællernes samlede indkomst. Når der er afsagt »decree absolute«, har hustruen, hvis hun er den uskyldige part, ret til vedvarende underholdsbidrag, *permanent maintenance*. Er hun skyldig eller medskyldig i skilsmissen, beror spørgsmålet på rettens (Registrars) skøn, men opnår hun i dette tilfælde bidrag, er det sædvanligt betinget af »a chaste life«. Forpligtelsen *hører ikke automatisk op, fordi hun indgår nyt ægteskab*, men spørgsmålet kan da tages op til ny prøvelse. Permanent underholdsbidrag kan ydes under forskellige former.

1. Judicature Act, 1925, ss. 181-83.

2. Judicature Act 1925, s. 193.

3. Denning Committee's Report, pag. 17-21.

4. Judicature Act, 1925, s. 190 og Matrimonial Causes Act, 1937, s. 10.

Pligten kan gå ud på, at manden skal stille sikkerhed for en rund sum eller en rente for hustruens livstid. Afgørelsen er da endelig. Eller også kan den gå ud på betaling af ugentlige eller månedlige bidrag, der senere kan ændres. Der kan endelig træffes en blandet afgørelse. Loven foreskriver, at der skal tages hensyn til »the wife's fortune, if any, the ability of her husband (to pay) and the conduct of the parties«. Er hun stillet således, at hun ikke for tiden bør understøttes af manden, må hun for at reservere sin fremtidige stilling anmode om et nominelt bidrag på 1 sh. pr. måned. Almindeligvis fastsættes mandens bidrag til en trediedel af ægtefællernes samlede nettoindkomst efter fradrag af skat.

I den flere gange omtalte kommissionsbetænkning er det kritiseret, at afgørelsen helt er henskudt til Registrar i stedet for til den dommer, der har haft med skilsmisse- (separations-) sagen at gøre. Registrar vil jo også have vanskeligt ved at bedømme »the conduct of the parties«. Kommissionen har også peget på de uforholdsmæssig lave bidragssatser (maksimum 2 £ til ægtefællen og 10 sh. pr. barn) i separationssagerne for magistratsretterne, hvilken begrænsning ikke gælder i sager, der pådømmes af High Court.

Til sidst skal kun nævnes, at Court of Appeal har fastslået,¹ at en fraskilt kvinde, som gifter sig igen, har ret til mod sin tidligere mands protest at benytte den *titel*, som hun havde opnået i sit ægteskab med ham. Den vedblivende brug af sådan titel var efter dommen ikke »trespass on the husband's hereditament«.

1. Cowley v. Cowley, (1900) P. 118.

Kapitel XXI

ARV OG SKIFTE

De engelske arve- og skifteregler afviger på mange punkter fra de danske. Lovgivningen herom er af nyere dato, idet de vigtigste bestemmelser findes i *the Administration of Estates Act, 1925*

Før den 1' Januar 1926, da de forskellige Property Acts af 1925 trådte i kraft, var reglerne om succession i *real property* (c: al fast ejendom, som man ikke blot var lejer eller forpagter af) forskellige fra dem, der gjaldt med hensyn til anden ejendom, *personal property*, hvilket hang sammen med de for lensvæsenet gældende særlige retsinstituter, der spillede en langt større rolle i England end på kontinentet. Ligesom sønner ofte havde fortrinsret til fast ejendom, gjaldt der både med hensyn til fast ejendom og løsøre forskellige regler for mands og hustrus arveret. Denne fundamentale forskel er nu ophævet.¹

Vi vil nu se lidt nærmere på, hvorledes man arver og skifter i England.

*

Idet vi foreløbig holder os til reglerne om *intestatarv*, må vi sondre mellem tre tilfælde.

1. *Afdøde efterlader sig ægtefælle og børn.*

Vi betegner her den efterlevende som enken, men er klar over, at det ikke indvirker på arvereglerne, hvem af dem der er længstlevende. Det er indres, at der er legal særeje-ordning.

-
1. Før 1926 anerkendte man ikke nogen absolut privat ejendomsret til fast ejendom, idet kongen var den egentlige ejer. Den private ejers ret kunne kun være en *estate of land*. Den største estate var den såkaldte *fee simple*, der gik i arv til nærmeste arving i nedstigende linie eller i sidelinien efter førstefødselsretten. En anden estate var *fee tail*, hvor overdragelsen skete til en mand. Endvidere var der de såkaldte *life estates*, der gjaldt for en eller flere personers livstid. Alle disse estates kaldtes *freehold*. Ved siden af dem fandtes de såkaldte *estates for a term of years*. Ved the Law of Property Act 1925, s. 1, er antallet af legal estates indskrænket til (1) *estate in fee simple absolute in possession* og (2) *estate for a term of years absolute*. Da hjemfaldsret til kronen nu er afskaffet, er *fee simple* identisk med absolut ejendomsret. – Om hele dette spørgsmål, der vedrører noget centralt i engelsk formueret, henvises til redegørelsen hos Stig Juul: Den fideikommissariske Substitution, 1934, pag. 88 ff.

Forlods arver enken – efter at gælden er betalt – ægtefællernes personlige løsøre (*personal chattels*), der ikke blot omfatter personlige brugsgenstande som klæder, smykker og lignende, men også indbo, billeder, husdyr og motorvogne, derimod ikke penge og værdipapirer eller løsøre, der hører til afdødes forretning. Foruden »personel chattels« arver enken værdier *indtil* 1.000 £ med rente 5 pct. p. a. fra dødsdagen. Hvad hun således arver, skal hun ikke svare afgift af. *Resten* af formuen, hvis den er stor nok, *deles i to lige store halvdele*. Af den *ene* halvdel får hun rentenydelsesret, *life interest*, medens børnene får en *invested interest* i denne kapital, der kommer til udbetaling, når deres moder dør, og deles ligeligt imellem dem eller deres respektive boer. Den *anden* halvdel af kapitalen fordeles straks mellem børnene, hvis de er myndige (21 år) eller gift. Er dette ikke tilfældet, kan renten anvendes til deres underhold og uddannelse, indtil udlodning finder sted. Skulle et barn imidlertid dø forinden, tilfalder andelen ikke barnets bo, men fordeles mellem de andre børn. Man siger derfor, at de umyndige børns interesse i denne halvdel af kapitalen er *contingent* som modsætning til *invested*, fordi andelsretten er resolutivt betinget af, at de opnår myndighedsalderen eller bliver gift forinden. Hvis ikke andet er bestemt i et testamente, har man ret til at sælge eller belåne sin »interesse«, hvadenten den er »invested« eller »contingent«. Da »invested interest« er den sikreste, er den lettere omsættelig.

Den del af kapitalen, hvorover enken har »life interest«, bestyres som en *trust*. Det samme gælder den anden halvdel eller dele af denne, så længe børnene på grund af ung alder ikke kan få den udbetalt.

Uægte børn har aldrig arveret efter deres fader, men de legitimeres ved ægteskab, medmindre moderen eller faderen var gift, da barnet blev født. Legitimation ved ægteskab, der længe havde været kendt i Skotland, blev først anerkendt i England i 1926.¹

Adoptivbørn har efter engelsk ret *ikke* arveret efter adoptanterne.

2. *Afdøde efterlader sig ægtefælle, men ingen børn.*

Enken har samme ret som nys nævnt til »personal chattels« og 1.000 £. Dernæst får hun »life interest« i *hele* restkapitalen, medens mandens arveberettigede slægtninge får en »interesse« i denne, der er »invested«, hvis de er myndige eller gift, men ellers »contingent«. Ved enkens død udbetales rentenydelseskapitalen til mandens arvinger.

Der er *tre arveklasser*, og man følger *linealprincippet*.² Til forskel fra dansk ret udelukker enhver af afdødes forældre helt afdødes søskende, og

1. Legitimacy Act, 1926, s. 1.

2. Administration of Estates Act, 1925, ss. 46-48.

helsøskende udelukker halvsøskende. Er der ingen i de tre arveklasser, er den overlevende ægtefælle arving.

3. *Afdøde efterlader sig ingen ægtefælle.*

Kapitalen tilfalder da de eventuelle ægte børn, og ellers de fjernere arveklasser. Staten er sidste arving, men staten kan dispensere, hvis nogen efterlader »dependants or any persons for whom he might reasonable be expected to have made reasonable provision«, for eksempel adoptivbørn eller en trofast husholderske.

*

En ægtefælle er lige så lidt som børnene *tvangsarving*, et begreb, som engelsk ret ikke kender. For at råde bod på de uheldige følger af en så vidtgående testationsret, indførtes ved *the Inheritance (Family Provision) Act, 1938*, nogle regler, der uden at undergrave hovedprincippet i den engelske arveret støtter den efterlevende ægtefælle og børnene i et vist omfang. Reglerne går i korthed ud på følgende:

Når en ægtefælle dør, efterladende sig et testamente, kan efter ansøgning, der skal indgives inden 6 måneder, High Court helt eller delvis tilsidesætte testamentet, hvis det hindrer en efterlevende ægtefælle (herunder også en frasepareret) eller en ugift datter eller en søn (herunder adoptivbørn) under 21 år eller børn, som på grund af fysiske eller psykiske mangler er ude af stand til at sørge for sig selv, i at skaffe sig et passende underhold. Som regel vil rettens afgørelse gå ud på, at der af indtægterne af afdødes midler skal udbetales periodiske bidrag til en eller flere af de ovennævnte personer. Bidragenes størrelse kan ikke fastsættes højere end til to trediedel af renten af den afdødes kapital, hvis der både efterlades trængende ægtefælle og børn, og ellers ikke over halvdelen af renten. Overstiger afdødes kapital ikke 2.000 £ netto, kan retten om fornødent angribe kapitalen for at skaffe de efterladte det tilstrækkelige til deres underhold.

Ved fastsættelsen af de beløb, der eventuelt skal udredes, skal retten tage hensyn til de pågældendes evne til at forsørge sig selv og til forholdet mellem dem og testator og de personer, han har betænkt. Afgørelsen kan ændres, hvis forholdene forandrer sig.

Loven af 1938 synes ikke at have været nogen ubetinget succes. High Court's dommere har lejlighedsvis udtalt, at lovens regler er for vage. Omkostningerne ved disse sager er betydelige, mindst 80-100 £.

Et *testamente* (will)¹ kan oprettes af enhver »all sane« person, der er fyldt 21 år. Denne aldersgrænse gælder dog ikke soldater i aktiv tjeneste og sømænd på havet.²

Testamentsformen, hvis iagttagelse er en gyldighedsbetingelse, er fastsat i the Will's Act, 1837. Der kræves skriftlighed og testators underskrift. Man bruger ikke at oprette testamente for notar, men testator skal underskrive det i to vidners overværelse eller bekræfte sin underskrift overfor dem, og vidnerne må attestere dette, medens testator er til stede. Vidnerne behøver ikke at kende indholdet af testamentet, ja, det er end ikke nødvendigt, at de ser det, f. eks. hvis vidnernes attestation sker på en testamentet indeholdende konvolut, der er forsynet med testators signatur.³ Det, vidnerne attesterer, er kun underskriften, ikke testators fornuft og sidste villie. Er et vidne eller dets ægtefælle begunstiget i testamentet, er det ugyldigt i forhold til ham og ægtefællen, men ellers anfægter det ikke testamentet. Kan testator ikke læse, men dog skrive sit navn, skal testamentets indhold læses op for ham og forforsynes med en klausul herom.

Lempeligere regler gælder, når testamente oprettes af soldater i aktiv tjeneste eller af sømænd. Testamentet behøver da ikke at være oprettet for vidner; et brev kan være tilstrækkeligt, og selv en mundtlig udtalelse er nok, blot det kan bevises, hvad afdødes hensigt har været. At et vidne er begunstiget i et sådant soldater- eller sømandstestamente, hindrer ej heller vidnet i at tage arv efter det.

Genkaldelse af et testamente må ske enten ved, at testator under iagttagelse af formbetingelserne ophæver testamentet, eventuelt erstatter det med et nyt testamente eller supplerer det med en kodicil, eller ved at han i genkaldeshensigt brænder det, overstreger underskriften eller på anden måde *ødelægger* testamentet. Der kræves med andre ord en formelig tilintetgørelse af testamentet; en påtegning på dette om, at han ophæver det, er ikke nok. I en retssag, som ikke ville være tænkelig hos os, havde testator uden vidners attestation skrevet på testamentet, at han genkaldte det, hvorefter han kastede det i papirkurven. En af hans tjenestefolk reddede det imidlertid fra den skæbne, som var tiltænkt det, og da testamentet mange år senere, da testator var død, blev forevist i skifteretten, blev det godkendt.⁴ Følgelig er det heller ikke nok, at man skriver til sin sagfører, at man ophæver testa-

1. De betydeligste værker om testamentslæren er *T. Jarman: Wills*, 7^e ed. 1930 og *H. S. Theobald: Law of Wills*, 10^e ed. 1947. En populær fremstilling er givet af *Rupert Cross: The Law of Wills*, 1947 (af serien »This is the Law«).

2. Will's (Soldiers and Sailors) Act, 1918, s. 1.

3. In re Mann, 1942, 111. L.J. P. 86 og in re Bean, 1944. P. 83.

4. Cheese v. Lovejoy, (1877) P. 251.

mentet, hvis det faktisk findes, når boet skal skiftes. Findes det originale testamente på den anden side ikke, er der formodning for, at det er gyldigt genkaldt, men denne formodning kan afkræftes endog ved førelse af et enkelt vidne, der er interesseret i testamentet.¹

Disse strenge genkaldelsesregler gælder ikke de af soldater og sømænd oprettede testamenter.

To *fortolkningsregler* er værd at nævne.

Der er legal formodning for, at forandring i et testaments tekst er foretaget *efter* dets oprettelse.² Testamentet, som det oprindeligt lød, lægges altså til grund, medmindre det bevises, at forandringen var sket, før dokumentet blev et juridisk gyldigt testamente. Hvis derfor Mr. Smith har skrevet, at Mr. Thomson skal arve »five hundred pounds« efter ham, men ordet »hundred« ved Mr. Smith's død viser sig at være streget ud, arver Mr. Thomson i mangel af andet bevis alligevel de fem hundrede pund.

Har man i et testamente indsat en person som arving eller legatar, og han dør før testator, vil intestarvingerne naturligvis arve det ledigblevne, om ikke andet er bestemt. Fra denne såkaldte »*rule of lapse*« gør loven en interessant undtagelse.³ Hvis nemlig testator A har indsat en af sine descendenter B som arving, og B dør før A, anses B – hvis han efterlader sig afkom, når A dør – for at have overlevet testator A, således at B's bo får arven, hvis ikke andet er bestemt. Der regnes her med to arvefald, således at arveafgift skal svares to gange.

Om *båndlæggelse* gælder noget særligt. Principielt kan man båndlægge en arv, så længe man vil, men hvis den, til fordel for hvem det sker, er ufødt, er der fastsat visse grænser. Her griber den såkaldte »*rule against perpetuitis*« ind, – en gammel regel, der bygger på common law, men er modificeret ved the Law of Property Act (ss. 161-163). Det er altid lovligt at båndlægge til fordel for børn af den person, der efter ens død skal have rentenydelsesretten, selv om de måtte være ufødte ved testators død. Men vil man gå så langt ned som til rentenyderens børnebørn, må de enten være født ved rentenyderens død eller være født (avlet) senest 21 år derefter. Mere generelt kan det siges, at den længste varighed, en sådan båndlæggelse kan få, er en eller flere eksisterende personers levetid + 21 år.

I nær forbindelse hermed er den såkaldte »*rule of accumulations*«, hvorefter renter og frugter af en kapital ikke må accumuleres for længere tid end opretterens liv eller 21 år efter hans død (samt i to mere specielle tilfælde, der ikke er værd at nævne her). Reglen går tilbage til år 1800 (Thelluson's Act,

1. Sugden v. Lord Sct. Leonardi, 1 L. R. P. D. 154, 250.

2. Doe v. Catomore, 20 L. J. Q. B. 364.

3. Will's Act, 1837, s. 33.

døbt efter en sag af samme navn), og den er i det væsentlige opretholdt ved the Law of Property Act, 1925 (ss. 164-166).

*

Skiftereglerne er ejendommelige derved, at skifteretten ikke på samme måde som hos os tager aktiv del i boernes behandling. Også disse regler findes i the Administration of Estates Act, 1925.¹

Man sonderer ikke mellem privat og offentlig skifte, men der udnævnes som regel en *personal representative* til at tage et bo under behandling i henhold til bevilling, kaldet *Grant of Representation*. Der findes to former: »*grant of probate*» og »*letters of administration*«. Den første form benyttes, når der i et testamente er indsat en »*executor*«, der er villig til at befatte sig med boet. Ellers kaldes bestyreren »*administrator*«, der ofte vil være en nær slægtning, der er arving i boet. Det kan også være en jurist, men de har ikke ret til at beregne sig salær, medmindre det er bestemt i testamentet, eller arvingerne samtykker. I insolvente boer vil som regel en kreditor blive udpeget.

For at kunne blive executor eller administrator skal man være fyldt 21 år. Ingen har pligt til at modtage hvervet. Da man skal stille sikkerhed, og to administratorer i visse tilfælde er nødvendige, kan det undertiden være vanskeligt at finde egnede enkeltpersoner til at påtage sig hvervet. Derfor overlades hvervet hyppigt til en *trust corporation*, ofte en bank. Det kan også ske, at der er konkurrence mellem arvingerne om at overtage bobehandlingen. Denne konflikt løser loven ved at gøre de nærmeste arvinger, først og fremmest den efterlevende ægtefælle, fortrinsberettiget.

Ingen »*grant*« kan gives, før de forskellige afgifter, *death duties*, er betalt. Derfor må man til skifterettens kontor indgive to på særlige blanketter af-fattede edelige erklæringer, den ene (kaldet The Inland Affidavit) indeholdende en fortegnelse over aktiver og passiver, den anden (kaldet Executors eller Administrators Oath) oplysende arvingerne og deres slægtskabsforhold til afdøde. Juridisk bistand vil derfor ofte være nødvendig. Da det på dødstidspunktet kan være vanskeligt at have fuld klarhed over boets status, bliver der jævnligt spørgsmål om senere at betale yderligere afgifter. Men reglen er altså, at alle afgifter – så vidt muligt – skal betales, før bevilling til behandling gives, og da man ikke har rådighed over boet forinden, er det praksis at ordne sig med en bank for at skaffe penge til afgifterne.

Vil man gøre indsigelse mod, at der gives bevilling til en ansøger, eller

1. De betydeligste værker om skiftevesen er: *E. V. Williams: Law of Execution and Administration*, 12' ed. 1930, *T. H. Tristram & H. C. Coote: Probate Practice*, 19' ed. 1946 og *H. C. Mortimer: Law and Practice rel. to Probate*, 2' ed. 1927 (en ny udgave er vist lige udkommet).

vil man anfægte en allerede meddelt bevilling, må man til skiftekontoret indlevere et dokument, kendt som »caveat«. Det er det første skridt til en eventuel retssag om spørgsmålet. Derpå følger en skriftsveksling for Registrar.¹ Når sagen er moden, henvises den til domsforhandling i High Court's Probate, Divorce and Admiralty Division. Samme ret afgør også sager om *gyldigheden* af et testamente, men er der spørgsmål om dets forståelse, kommer sagen for Chancery Division. I mindre boer er underdommeren (County Court) kompetent.

Selve *bobehandlingen* sker som regel uden skifterettens medvirken, men det er altid muligt for enhver i boet interesseret at klage til retten eller at bede om dens direktiver.

Executor (administrator) har det personlige *ansvar* for tab ved bobestyrelsen, men han kan gardere sig mod ansvaret ved at bede retten om vejledning. Fordeler han boet uden at dække kreditorerne, bliver han personlig ansvarlig overfor dem, men han har regres overfor arvingerne. *Proklama* kan indrykkes i »London Gazette« (den engelske Statstidende) og eventuelle lokale aviser, men proklama er ikke præklusivt i forhold til arvingerne, kun i forhold til ham selv.

Er boet insolvent, gælder der en *konkursorden*, men de privilegerede krav er få. Priviligeret (preferred) gæld er (1) indkomstskat for 1 år og (2) løn til tjenende for et beløb af indtil 50 £ for et tidsrum af 4 måneder (for arbejdere 25 £ for indtil 2 måneder). Efter den ordinære gæld kommer »deferred« gæld, hvortil henregnes penge lånt i forretningsøjemed af en ægtefælle til den anden. Er bobestyreren kreditor i boet (her tænkes ikke på massegæld), har han mærkelig nok forret fremfor kreditorer i samme klasse.²

Der påhviler naturligvis executor og administrator regnskabspligt, men regnskaberne er ofte temmelig summariske.

Til sidst nogle få bemærkninger om de afgifter, *death duties*,³ der skal erlægges til det offentlige. Der sondres mellem boafgift: estate duty og arveafgift: legacy duty & succession duty.

Boafgift betales ikke, hvis boets nettobeholdning ikke overstiger 2.000 £; derefter beregnes en progressivt stigende afgift fra 1 pct. op til 75 pct. Der skal også betales boafgift af gaver givet af afdøde i de sidste 5 år, medmindre det drejer sig om sædvanlige gaver eller gaver af en værdi, der ikke overstiger 100 £.

Arveafgiften retter sig efter slægtskabsforholdets nærhed, men stiger ikke

1. Registrar i Probate Court svarer til Master i King's Bench.

2. Richmond v. White, 12 Ch. D. 361.

3. Finance Act 1947 og en række ældre love.

progressivt. Der er tre afgiftsklasser. *Legacy duty* er i klasse A (omfattende ægtefæller, børn og deres afkom, forældre og bedsteforældre) 2 pct., i klasse B (søskende og deres børn) 10 pct. og i klasse C (alle andre) 20 pct. eller, hvis formålet er velgørende, 10 pct. *Succession duty*, der i visse tilfælde erstatter *legacy duty*, er omtrent af samme størrelse.

Der betales ingen arveafgift, hvis boets beholdning ikke overstiger 2.000 £, eller arven ikke er over 100 £. Er arvingerne afdøde børn over 21 år, er arven afgiftsfri, hvis den ikke overstiger 2.000 £. Afgifterne er følgelig betydelig lempeligere end efter dansk ret.

Kapitel XXII.

ALMINDELIGE BETINGELSER
FOR STRAFFERETLIGT ANSVAR

INDLEDNING

Engelsk strafferet, *criminal law*,¹ er ligesom civilretten opbygget på common law. Før 1827 var det således ikke foreskrevet i nogen parlamentslov, at mord skulle straffes med døden, og dog havde landets dommere gennem århundreder anvendt denne straf. På samme måde fandtes i lange tider ikke nogen statute, der fastsatte straf for tyveri. Skønt det meste af criminal law nu er statute law, har England ikke nogen Criminal Code i lighed med vor borgerlige straffelov. Forsøg herpå blev gjort i forrige århundrede, hvor et af kriminalisten Sir James Stephen forfattet straffelovsudkast blev forelagt parlamentet i 1878. Forslaget blev ikke gennemført, og da forsøget blev gentaget i 1886, fik det samme skæbne. Vil man studere engelsk strafferet nøjere, må man derfor søge oplysning i et væld af love, hvoraf mange er af

1. Standardværket er *W. O. Russell: Crime, A Treatise on Felonies and Misdemeanours*, 10^e ed. 1948. Studenterne læser efter *C. S. Kenny: Outlines of Criminal Law*, 15^e ed. 1946, og *S. F. Harris: The Criminal Law*, 17^e ed. 1943. Af disse er Kenny's bog at foretrække, idet den belyser de strafferetlige problemer, medens værket af Harris lægger mere vægt på en nøjagtig fremstilling af gældende ret, navnlig belyst ved domspraksis. Det samme gælder om et andet udbredt værk: *Gibson's Criminal and Magisterial Law*, 11^e ed. 1946. Den nyeste bog om emnet, tillige indeholdende en fremstilling af straffeprocessen, er *Rupert Cross og P. A. Jones: An Introduction to Criminal Law* (404 sider).

Alle de ledende domme i straffesager er samlet i *Kenny's Cases illustrative of English Law*, 8^e ed. 1935.

Ingen, der vil studere engelsk strafferet nærmere, undgår at stifte bekendtskab med det af *L. Radzinowicz og J. W. C. Turner* udgivne 5 binds værk: *English Studies in Criminal Science*, indeholdende en række afhandlinger om aktuelle problemer (Bind I: Penal Reform in England, bind II: Mental Abnormality and Crime, bind III: Modern Prison System of India, bind IV: The Modern Approach to Criminal Law og bind V: After-Conduct of Discharged Offenders). Et lignende værk med de samme udgivere er: *The Journal of Criminal Science*, hvis første bind udkom i 1948.

Med hensyn til kriminologien må jeg henvise til de udførlige litteraturhenvisninger hos Stephan Hurwitz: *Kriminologi*, 1948.

gammel dato. Loven om højforræderi, the Treason Act, der nylig har været bragt til anvendelse, er for eksempel af 1351. Blandt de betydeligste love er Offences against the Person Act af 1861 angående forbrydelser mod liv og legeme og the Larceny Act af 1916 om tyveri og andre ejendomsforbrydelser. Af andre straffelove er værd at nævne the Perjury Act af 1911 angående falsk forklaring, der ophævede ikke mindre end 130 smålove, the Forgery Act af 1913 om dokumentfalsk, der ophævede 67 love, og den tidligere omtalte Children and Young Persons Act af 1933; denne sidste lov er dog lige så meget en social forsorgslov som en straffelov.

Er strafferettens specielle del nu næsten udelukkende statute law, gælder det kun delvis den almindelige del. Mange af de almindelige strafbarhedsbetingelser har stadig deres retsgrundlag i common law, domstolenes praksis. Hvor der derimod er tale om retsfølgerne af den strafbare handling, findes bestemmelserne nu altid i selve loven.

England har haft en kriminalstatistik siden 1857. Den udkommer årlig som *Home Office Criminal Statistics*. Den sidste, i 1947 udkomne statistik, omfatter dog årene fra 1939 til 1945. Tallene fra 1938 er nok så oplysende, fordi krigen bragte ekstraordinære forskydninger. Statistikken indeholder oversigter over arten af de begåede forbrydelser, lovovertrædernes person (køn og alder) og de anvendte sanktioner. Statistikken omfatter alle forbrydelser fra de mest trivielle politiforseelser til mord.

Da statistiske oplysninger uden forklarende bemærkninger altid bør modtages med forbehold, særlig når det drejer sig om udenlandske forhold, der blandt andet må ses i lys af landets lovgivning, skal kun nævnes nogle få tal af en vis interesse.¹

Antallet af *mord* har stort set været uforandret i de sidste 70 år, skønt befolkningen er steget med 100 pct. I 1938 var tallet 116; 30 mordere (eller for mord mistænkte) begik selvmord. Af 50, der blev tiltalt for mord, blev 13 frifundet, 10 fundet utilregnelige på gerningstidspunktet, 8 blev interneret på grund af efterfølgende sindslidelse, 10 blev dømt til langvarig fængselsstraf og i 9 tilfælde eksekveredes dødsdom. Man regner med, at der afsiges ca. 30 dødsdomme om året.

Antallet af *sædelighedsforbrydere* er steget og er nu over 100 pr. million mod 40 i 1857-66. Stigningen er størst blandt de homoseksuelle.

I 1938 forelå oplysning om 269.046 *ejendomsforbrydelser*, heraf 197.514 tyverier eller henholdsvis 6.527 og 4.881 pr. million indbyggere. Tiltale skete derimod kun i forholdet 1.869 henholdsvis 1.435 pr. million. I 80 pct. af

1. Tallene er hentet fra en afhandling af S. K. Ruck: *Developments in Crime and Punishment*, trykt i *English Studies in Criminal Science* I. pag. 1-17 samt fra et foredrag af Viscount Templewood (Sir Samuel Hoare), trykt under titlen: *Crime and Punishment* (1947).

tyverisagerne var det stjålne værdi under 5 £. Ejendomskrænkelser udgør 95 pct. af samtlige forbrydelser, politiforseelser undtaget.

I 1938 var en syvendedel af de domfældte *kvinder*. Det betyder en stigning for kvindernes vedkommende, idet forholdet i 1925 var 1 til 10.

Ungdomskriminaliteten har været i stærk stigning. Den kriminelle lav-alder på 8 år må her have in mente. I 1907 var en trediedel af de for alvorligere (indictable) forbrydelser dømte personer under 21 år. I 1938 var tallet steget til noget over halvdelen af den samlede kriminalitet eller med 125 pct. i 30 år. Blandt de helt unge (under 16 år) var stigningen i samme periode over 300 pct. Fra 1938 til 1945 er tallene for personer under 21 år igen steget med over 50 pct., for indbrudstyveri endda med 100 pct. *Drenge på 13 år er de mest kriminelle*, i 1938: 1.315 blandt 100.000 indbyggere, et højere tal end i nogen voksen aldersgruppe. Hvad *piger* angår, ligger den farligste kriminelle alder betydeligt højere, nemlig 19 år.

Er ungdomskriminaliteten således vokset, er på den anden side den procentvise kriminalitet blandt de *voksne* dalet, omend ikke i tilsvarende grad. Der ses her bort fra de af krigen fremkaldte forskydninger. I 1907 blev af en befolkning på 100.000 218 mænd over 30 år kendt skyldig i (indictable) forbrydelser; i 1938 var tallet sunket til 173. I alderen fra 21 til 30 år er kriminaliteten stort set uforandret. Blandt kvinder over 21 år er der et fald fra 56 pr. 100.000 i 1907 til 35 i 1929, men i 1938 atter en stigning til 43.

Flere af de nævnte tal har naturligvis en statistisk forklaring. Selv om det anses for ubestrideligt, at kriminaliteten blandt de unge er vokset, endda i foruroligende grad, kan dens betydelige vækst – særlig under den sidste krig – også forklares ved oprettelsen af børnedomstolene i 1908. Det menes, at forældre ikke længere er så tilbageholdende med at fremføre deres klager over børnene som før, hvor sagerne blev behandlet af politiet og forelagt de ordinære domstole.

*

Den *kriminelle lavalder* i England må overraske os, idet børn som alt nævnt kan straffes fra de er 8 år gamle, og før 1933 var den ansvarlige alder endda 7 år.¹ Efter domstolenes praksis kan et barn under 14 år dog ikke straffes, medmindre barnet »knew what he was doing was wrong«. Bevisbyrden herfor påhviler anklageren.² Det er ved domme fastslået, at formodningen for barnets ukendskab til, at hans handling var »wrong«, ikke kan afkræftes i sædelighedssager ved henvisning til kønsmodenhed.³ Derimod

1. Children and Young Person's Act, 1933, s. 50.

2. R. v. Owen (1830), 4 C. & P. 236; R. v. Gorrie, 83 J. P. 136.

3. R. v. Waite, (1892) 2 Q. B. 600.

er der intet i vejen for at straffe et barn for meddelagtighed, for eksempel for assistance i en voldtægtsforbrydelse.¹

Selv for mord kan der rejses tiltale mod et 8-års barn, men som nævnt i kapitel XVIII skal en sådan sag ikke for børnedomstol, men for jury. Nævningerne får her stillet to spørgsmål: »Did he do it?« og i bekræftende fald: »Had he a guilty knowledge that he was doing wrong?« Fra ældre tid har man eksempler på, at børn endog er blevet hængt for mord. Denne straf overgik i 1629 en 8-års dreng, der blev kendt skyldig i brandstiftelse på to lader. Eksemplet viser ældre tiders barbariske straffe, der stod i modsætning til de strenge beviskrav og den fairness, der har givet engelsk retspleje dens ry. I dag kan dødsstraf ikke anvendes på personer under 18 år.² For at idømme fængselsstraf kræves nu, at barnet et fyldr 15 år, og er barnet under 17 år, er en overordnet domstols afgørelse nødvendig. Det vil sige, at børnedomstolene (ikke længere) kan anvende denne straf. Iøvrigt kan det ved kongelig anordning bestemmes, at underretterne overhovedet ikke må straffe personer under 21 år med fængsel, der kun må anvendes som et sidste middel efter forudgående oplysning om »character, physical and mental condition«. Idømmer man en ung lovovertræder fængselsstraf, skal dommeren nu give en nærmere begrundelse for, at denne straf har været nødvendig.³

Kan børn således ikke idømmes fængselsstraf, kan retten – når de findes skyldige i mord, forsøg herpå eller i alvorlig legemskrænkelser – dømme dem til tilbageholdelse (detention) på en anstalt »during His Majesty's pleasure«. I en interessant sag, der i 1947 vakte enorm opsigt i England, blev en 9-årig dreng tiltalt for mord ved et nævningeting i Swansea. Tiltalen gik ud på, at han under leg med andre drenge havde kastet en 4-års dreng i en flod, hvor han fandtes druknet med snøreband om ankler og vrist. Juryen dømte »not guilty« i mord, men »guilty« i manslaughter (drab under formildende omstændigheder), og straffen blev 10 års »detention« på et af administrationen bestemt sted. Under sagen oplæste forsvareren et brev fra en Solicitor, der meddelte, at en af hans klienter havde tilbudt at skaffe drengen et hjem. Dommeren sagde, at det var et højsindet tilbud og lovede at forelægge det for vedkommende myndighed.

*

Engelsk ret er utilbøjelig til at anerkende *nødretshandlinger* (*necessity*) for straffri. Det er i en ledende dom⁴ fastslået, at man ikke straffrit må

1. R. v. Eldershaw (1828), 3 C. & P. 396.

2. Children and Young Person's Act, 1933, s. 53.

3. Criminal Justice Act, 1948, s. 17.

4. R. v. Dudley and Stephens, (1884) 14 Q. B. D. 273.

tage en andens liv for at redde sit eget, en regel der dog ikke gælder, hvor man under en fødselsakt vil redde moderens liv på bekostning af barnet. Sagens omstændigheder var dramatiske. Et skib, »Mignonette«, gik under på et af verdenshavene cirka 1.000 miles fra land, og besætningen druknede på nær tre matroser og en skibsdreng. De drev rundt i åben båd i 20 dage, og da de havde været uden mad og drikke i cirka 8 dage, besluttede matroserne, der nu af sult var drevet til vanviddets rand, at gøre drengen til genstand for kannibalisme. Det blev de andres redning, for fire dage senere blev de fisket op af et skib. Da de nåede hjem til England, blev der rejst tiltale mod to af matroserne for mord, for hvilket den eneste straf er døden ved hængning. Forsvaret hævdede, at der forelå en lovlig nødretshandling, men retten under forsæde af den senere Lord Chief Justice Coleridge fandt dem strafskyldige og afsagde dødsdom. De dømte blev dog benådet efter at have afsonet nogle måneders fængsel.

Denne dom er ikke alene juridisk interessant, men viser også den slagkraft, der så ofte findes i de principielle dommes præmisser. Nogle passager af dommen fortjener derfor gengivelse. Efter at dommer Coleridge i sin gennemgang af sagen havde redegjort for, hvad Englands store dommere: Hale, Mansfield, Bacon og andre forhen havde sagt om dette emne, beklagede han, at de ikke havde fastslået et generelt princip, som retten i så fald ville have fulgt. Da han så når til det resultat, at en handling som den skete ikke bør være straffri, giver han denne mening luft i følgende patetiske vendinger: »Det skal heller ikke beklages. Skønt ret og moral ikke er det samme . . . så ville dog en fuldstændig adskillelse af lov fra moral have skæbnesvangre konsekvenser. At bevare sit eget liv er i almindelighed en pligt, men det kan også være den højeste pligt at ofre det. Pligten pålægger en mand moralsk ikke at bevare sit eget liv, men ofre sit liv for andre. Fra denne pligt vil ingen mand i noget land, mindst af alt – det må man håbe – i England (!) vige tilbage, således som det i sandhed heller ikke plejer at ske. Det ville være meget let og billig stillen-til-skue af gammel lærdom at citere græske og latinske forfattere fra Horats, Juvenal og Cicero til Euripides sætning efter sætning, i hvilken pligten til at dø for andre har været prist i glødende og eftertrykkelige vendinger som resultat af den hedenske etiks principper. Det er nok i et kristent land at erindre os om det store eksempel, hvem vi tror at følge. Det er ikke nødvendigt at udvikle, hvilken skrækkelig fare, der er forbundet med det princip, forsvaret er gået ind for« (hvilket så udvikles nærmere og med citat af et gammelt digt). For nu ikke at synes for streng forsøger dommeren derpå at klarlægge, at retten selv har søgt at sætte sig i de mænds sted, som er anklaget. Præmisserne slutter derfor med følgende: »Nu må man ikke tro, at retten ved at nægte

at anerkende disse mænds fristelse til at dræbe som undskyldning for forbrydelsen har glemt, hvor forfærdelig den fristelse må have været, og hvor skrækkelige lidelserne, ja, hvor svært det i en sådan sag har været at bevare judiciet. Vi dommere er ofte tvunget til at opstille standarder, som vi ikke selv kan nå, og at fastslå regler, som vi ikke selv kan tilfredsstille. Men en mand har hverken ret til at erklære fristelser for en undskyldning, endskønt han selv ville være faldet for dem, eller til på nogen måde at lade medlidenheden for en tiltalt forandre eller slække den juridiske dokumentation af forbrydelsen. Derfor er det vor juridiske pligt at erklære de tiltaltes adfærd som forsætligt manddrab. Eenstemmigt dømmer vi derfor de tiltalte skyldige i mord.«

Nogle udleder af dommen, at nødretshandlinger principielt ikke diskulperer, men erkender, at de praktiske konsekvenser udenfor tilfælde, hvor liv ofres for liv, og hvor der altså bliver spørgsmål om at rejse sigtelse for mord, ikke er så betydelige. Som vi senere skal se, er dommeren nemlig normalt ikke bundet af nogen bestemmelse om minimumsstraf, og de kan derfor give en nominel straf på 1 dags fængsel eller 1 penny. Iøvrigt er det tvivlsomt, om dommen går så vidt som antaget, men nogen almindelig godkendelse af nødretsgrundsætningen giver domspraksis efter teoriens opfattelse ikke holdepunkt for. Man har kritiseret denne strenge holdning navnlig ud fra det synspunkt, at en straf i de situationer, hvor begivenhederne tvinger en til at handle, ikke har nogen præventiv virkning, eller – som det fra anden side er sagt (Kenny) –: »Is not the truth perhaps that law is not applicable to extreme abnormal circumstances when reason is paralysed?«

Er nødretshandlinger således kun sjældent straffri, gælder det omvendt, at *nødværge* (*self-defence*) er tilladt i betydeligt videre omfang end hos os. Det gælder også overfor angreb på ejendom. »My home is my castle«, er i England ikke en tom frase. Den, der »with force and violence« betræder en andens mands ejendom, har ikke krav på først at blive opfordret til at forlade ejendommen, men ejeren kan straks jage ham væk med anvendelse af den til formålet fornødne magt. Hvis nogen derimod på mere fredelig vis begiver sig ind på en andens enemærker, må denne først opfordre ham til at fjerne sig, før magtanvendelse bliver lovlig. Disse regler udledes af retspraksis.¹ En dom² er gået så vidt som at frifinde en lejer, der havde brugt skydevåben mod en husejer, da denne forsøgte at få ham ud af lejligheden, før han selv lovlig kunne tage den i besiddelse. House of Lords synes også

1. Tullay v. Reed, 1 C. & P. 6.

2. R. v. Hussey (1924), 18 Cr. App. R. 160.

at have anerkendt, at magtanvendelse er »justifiable« ikke blot for derved at hindre en anden fra at tage sit rørlige gods, men også for at føre det tilbage.¹

Det er tidligere omtalt, at det er borgerpligt at arrestere personer, der i ens nærværelse begår en alvorligere forbrydelse. Modstykket hertil er en – også den private borger indrømmet – ret til at anvende magt, ja om fornødent skyde forbryderen ned, hvis han ellers ikke kan hindre hans flugt.

*

Tilregnelighedsspørgsmålet har i England som i andre lande været genstand for lidenskabelige diskussioner mellem jurister og læger. I England har juristerne til dato i det store og hele holdt skansen. De grundlæggende regler er for så vidt klare nok, men deres anvendelighed på den konkrete sag giver ofte anledning til tvivl.²

Siden 1843 har domstolene principielt fulgt den linie, der er fastlagt i de såkaldte *Macnaghten Rules*, der er et responsum afgivet af dommerne.³ En vis Macnaghten, fra hvem reglerne har deres navn, ville dræbe den daværende premierminister Robert Peel, men ved en fejltagelse myrdede han i stedet hans privatsekretær. Morderen blev frifundet på grund af sindssygdhed (insanity). Denne frifindelse blev stærkt kritiseret i parlamentet, der fandt anledning til at indhente en mere principiel udtalelse fra dommerne angående tilregnelighedsspørgsmålet. I korthed går dette gamle responsum ud på følgende: (1) Den, der vil påberåbe sig sindssygdhed som grundlag for ansvarsfrihed, må selv bevise (endog »clearly«), at han har befundet sig i en tilstand, der udelukker ansvar, og hertil kræves (2), at han på grund af sin sindstilstand har handlet under en sådan mangel af fornuft, at han ikke var klar over, hvad han gjorde, eller hvis han vidste det, at han så dog var uvidende om, at det, han gjorde, var »wrong«. Sindssygdhed er altså i sig selv ikke nok. Må gerningsmanden antages at have været klar over, at handlingen var af en sådan beskaffenhed, at en fornuftig mand ikke ville have foretaget den som stridende mod landets love, kan han ikke gå fri for straf. Men selv om den tiltalte ikke har haft forståelse heraf, kan et forsvar, støttet på sygelige forestillinger (*insane delusions*), kun trænge igennem, hvis der er direkte årsagssammenhæng mellem den begåede handling og gernings-

1. Blades v. Higgs, (1865), 11 H. L. C. C. 621.

2. Af de talrige afhandlinger herom er der grund til at fremhæve *G. Ellenbogen: The Principles of the Criminal Law relating to Insanity*, trykt i *The Journal of Criminal Science* (1948), vol. I, pag. 178-207. Hele bind II i det foran nævnte værk: *English Studies in Criminal Science* omhandler dette spørgsmål.

3. 10 Cl. & F. 200. Sådanne responsa afgives ikke mere. House of Lords har fornylig udtalt i en dom, at dets afgørelser altid må have relation til en konkret sag, hvorom der er disput, *Sun Life Assurance v. Jerris*, (1944) A. C. 111.

mandens sindstilstand. Således har domstolene dømt en mand til straf for bedrageri, skønt han var så tosset, at han mente at være ægte søn af en prins. Bedrageriet fandtes nemlig ikke årsagsbestemt af denne sindssygdом, der gav sig udslag på anden mærkbar måde.

I praksis har det ofte voldt tvivl, om en tiltalt har savnet kundskab om, at hans handling var »wrong«. En sindssyg mand, som efter at have dræbt sit barn går til politistationen for at melde sig selv, må vel, siger professor Kenny, antages at kende »the nature and quality of the act« og at vide, at det, han gjorde, var forkert; men hvis den samme mand tidligere har vist symptomer på sindssyge, og drabet er sket uden forståeligt motiv og uden forsøg på at skjule det, vil juryen sandsynligvis erklære ham uansvarlig. Det må erindres, at spørgsmålet om uansvarlighed på grund af sindssygdом angår »facts« og afgøres af juryen, ikke af dommeren.

Det er fastslået af Court of Criminal Appeal,¹ at en handling, der ikke skyldes sygelige forestillinger, men dog er influeret af sygelige impulser (*uncontrollable impulses*), ikke er straffri. Det er udtalt mere direkte, end nogen dansk domstol vil finde på: »Det er,« siger dommerne, »denne fantastiske teori om »uncontrollable impulse«, som – hvis den skulle akcepteres som gældende ret – ville virke ganske nedbrydende. Men den er ikke anerkendt i vor strafferet, og det må håbes, at den tid er fjern, hvor en sådan regel vil blive ophøjet til lov. Juryen har ganske rigtigt ment, at et forsvar støttet på sindssygdом i denne sag som i så mange andre sager var det reneste nonsens« (!). Om dette standpunkt nu er rigtigt eller ej – der findes flere eksempler på, at juryen har frifundet af denne grund – vidner de stejle domspræmisser om engelske dommeres noget konservative tankegang på dette område. En forfatter (Ensor) har berettet, at han, da han i et midt-dagsselskab spurgte Lord Alverstone, tidligere Lord Chief Justice, om han var interesseret i bøger om kriminologi og penalogi, fik til svar: »I prefer to rely on common sense«. En førende engelsk kriminolog beklager sig over de engelske dommeres manglende kriminologiske uddannelse.²

I 1922 blev der under forsæde af Lord Atkin nedsat en kommission bestående af læger og jurister til at afgive betænkning om en eventuel revision af Macnaghten reglerne. Kommissionen erklærede sig imidlertid tilfreds med reglerne (»in our opinion to the insane person justice is done«). For dog at gøre en indrømmelse til lægerne foresloges den af domstolene så hårdt fordømte teori om »uncontrollable impulses« anerkendt, »når handlingen skyldes impulser, som gerningsmanden på grund af sin mentale tilstand ikke

1. R. v. Kopsch (1925), 19 Cr. App. R. 50. Se også Sodeman v. The King (1936), W. N. 190.

2. Hermann Mannheim: Criminal Justice and Social Reconstruction, 1946, 2 del, kap. 11.

har magt til at modstå«. På grund af dommernes modstand blev reglen ikke gennemført. 10 af 12 dommere fra Court of Criminal Appeal havde udtalt sig mod den.¹

Den modstand, som teorien om »uncontrollable impulse« har mødt hos dommerne, har blandt andet sin forklaring i praktiske bevisvanskeligheder. Hvor lægerne spørger: »Er manden sindssyg?«, spørger dommerne: »Forårsagede sindssygdommen gerningen?« Det sidste spørgsmål, der kan være vanskeligt nok, bliver uløseligt, hvis Macnaghten reglerne også skal give plads for »uncontrollable impulse« (professor Goodhart). I Ellenbogens (pag 252, note 2 omtalte) afhandling, der iøvrigt ikke skorter på kritik af den nu rådende praksis, giver forfatteren Macnaghten reglerne sin principielle tilslutning i følgende ord: »They are fundamentally sound and consistent.«

Bevisbyrden for utilregnelighed ligger hos den tiltalte. Finder juryen beviset herfor ført, lyder dens kendelse (special verdict) på »*guilty but insane*«. Det er altså formelt en skyldkendelse, hvilket har en historisk forklaring. Dronning Victoria, som flere gange var udsat for attentat, fandt det anstødeligt, at en sindssyg, der havde forsøgt at myrde hende, blev frifundet. Formularen »*guilty but insane*« blev derfor indført ved lov.² I realiteten er denne skyldkendelse dog en frifindelse; det viser sig ved, at den ikke kan appelleres. Efter juryens kendelse, bestemmer dommeren, at den pågældende som »*a criminal lunatic*«³ skal holdes i varetægt »until His Majesty's pleasure can be known.« Resultatet plejer at være indespærring for livstid på en anstalt. Derfor er forsvarerne ikke så ivrige efter at påstå utilregnelighed. Lord Summer har kaldt det »*a speculative defence*«. Hvor sagen ikke behandles af jury, men for Petty Sessions, er fordelen ved at blive erklæret for sindssyg større, fordi underretten ikke har myndighed til at tilbageholde vedkommende som »*criminal lunatic*«. Kleptomaner, der får deres sager pådømt af underretten, opnår undertiden også frifindelse støttet på »*uncontrollable impulse*«, skønt Court of Appeal ellers har taget afstand fra denne »fantastiske teori«.

Hvor en tiltalte uden at være insane dog har været under indflydelse af sin mentale tilstand, er domstolene tilbøjelige til at give en mindre straf.

1. Fra kommissionsbetænkningen citeres: »When once it is appreciated that the question (as to insanity and crime) is a legal question and that the present law is that a person of unsound mind may be criminally responsible, the criticism based upon a supposed clash between legal and medical conceptions of insanity disappears. *It is not that the law has ignorantly invaded the realm of medicine, but that medicine, with perfectly correct motives, enters the realm of law.*«
2. The Trial of Lunatic's Act, 1883.
3. Dette udtryk er dog afskaffet ved the Criminal Justice Act, 1948, (s. 62) og erstattet med »Broadmoor patient«.

Det er med andre ord vor gamle lære om den formindskede tilregnelighed om igen.

Læger, der foretager mentalundersøgelser i straffesager, kan som regel ikke nøjes med blot at afgive en erklæring. De må møde i retten, hvor de efter edsafklæggelse bliver grundigt eksamineret også om deres praktiske uddannelse. Har lægen kun gennem sagen kendskab til tiltalte, er der dom for,¹ at han kun rent abstrakt må blive spurgt, om de foreliggende kendsgerninger indicerer sindssygdom, men ikke om det oplyste giver grund til at antage, at tiltalte på gerningstidspunktet var sindssyg. Det sidste anses ikke som et rent videnskabeligt spørgsmål, men angår facts, som juryen alene vil have at tage stilling til.

Hvis en sigtet bliver sindssyg efter gerningstidspunktet, kan straffesagen ikke fremmes, før han bliver rask, men administrativt kan der træffes bestemmelse om anstaltsanbringelse. Bliver en morder erklæret for sindssyg efter dommen, kan han ikke hænges. –

Hvad angår de kriminelle *åndssvage*, har England en særlig lov, the Mental Deficiency Acts af 1913 og 1927, som her kort skal omtales.

Har en person, der har gjort sig skyldig i en forbrydelse, der kan straffes med fængsel, fra før sit 18' år hørt til en af følgende fire grupper, nemlig foruden 1) *idioter*, 2) *imbecile* eller 3) *feeble-minded*, c: personer, som uden at være imbecile kræver omsorg eller kontrol af hensyn til dem selv eller andre, eller børn, der konstant viser sig ude af stand til at gennemgå almindelig skoleuddannelse eller 4) *moral defectives*, c: personer, der uden at falde ind under de andre grupper lider af mentale mangler parret med lastefulde eller kriminelle tilbøjeligheder, og som kræver omsorg eller kontrol af hensyn til andre, – kan retten i stedet for at dømme den pågældende til straf træffe bestemmelse om beskikkelse af tilsyn eller anbringelse på anstalt eller overlade afgørelsen til den i loven udpegede myndighed.

Beruselse (drunkenness) udelukker ikke straf, men undtagelser forekommer.

En meget vigtig dom, der for nogle år siden blev afsagt af House of Lords, belyser emnet langt udover, hvad den konkrete sag nødvendiggjorde.² Overhusdommen fastslår følgende principper: 1) *Beruselse* i almindelighed er ingen undskyldning, men 2) medfører forgiftningen forbigående sindssygdom (*actually insanity*), må sagen bedømmes på samme måde, som hvis sindssygdommen havde andre årsager, men 3) beviskravet for en sådan tilstands tilstedeværelse må dog være strengere end ellers. Det er derfor ikke

1. 10 Cl. & Fin. 211.

2. *Director of Public Prosecutions v. Beard*, (1920) A. C. 479.

tilladt at spørge juryen, om tilladte vidste, at det, han gjorde, var forkert, Hvor 4) en forbrydelse kræver en specifik hensigt, kan bevis for, at en tiltalt på grund af spiritusnydelse har været ude af stand til at have denne hensigt, tages i betragtning sammen med sagens øvrige omstændigheder for at afgøre, hvorvidt han har haft eller ikke har haft det til forbrydelsen fornødne forsæt. Således må en sigtelse for mord, hvis gerningen er begået af en spirituspåvirket person, eventuelt bedømmes som simpelt drab. Dommen føjer til, at det (under punkt 4 omtalte) princip »ikke er en særlig regel, der kun er anvendelig i sager, i hvilke en specifik hensigt må bevises, for, generelt sagt, kan en person ikke dømmes, medmindre han har handlet med forsæt (mens rea)«. En persons fuldskab kan hindre ham ikke blot i at have haft en af disse specielle hensigter, men i overhovedet at have haft et strafbart forsæt.

Dommen indsnævrede noget den doktrin, som en række år tidligere var knæsat af Court of Criminal Appeal,¹ der antog, at hvis en mand var så påvirket, at han var ude af stand til at vide, at hvad han gjorde, var farligt, ville det afkræfte formodningen om, at han tilstræbte de naturlige konsekvenser af handlingen.

Navnlig af overhusdommen kan udledes, at jo flere komponenter, der efter en forbrydelses beskaffenhed skal til for at opfylde kravet til forsæt, des større er muligheden for at gennemføre en frifindelse på grund af beruselse.

Hvor beruselse ikke udelukker straf, går tendensen (efter professor Kenny) nu i retning af at *mildne* straffen.

Det er ikke skik i England – selv i sager mod spirituspåvirkede bilister – at lade tiltalte underkaste sig blodprøve til bestemmelse af alkoholkoncentrationen.

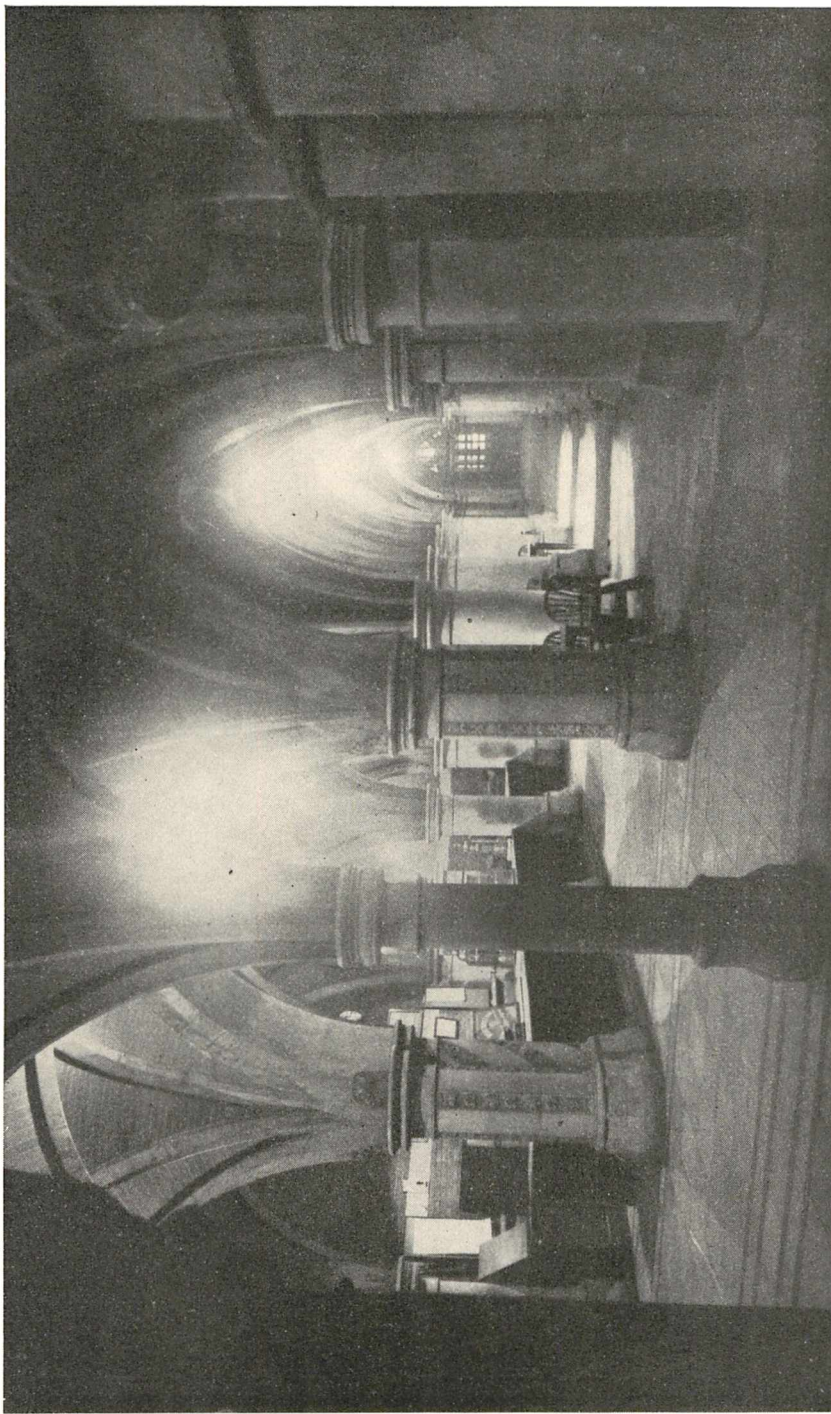
*

Fra tilregneligheden vender vi os til *tilregnelsen*. Ligesom i dansk ret er forsæt naturligvis en normal betingelse for straf, når det drejer sig om forbrydelser, der rager op over den store klasse af politiforseelser. Det er noget særligt, at uagtsom brandstiftelse ikke er strafbart i England.

I England dømmer man i visse tilfælde for forsæt, hvor vi – på grund af tiltaltes »mistake of facts« – finder, at forsæt har været udelukket. Den ledende dom er fra 1875.² Dens rækkevidde har været omdisputeret. En person var tiltalt for at have bortført en ung pige under 16 år fra hendes hjem, hvilket er strafbart. Loven siger nemlig: »Den som ulovligt (unlawfully) tager

1. R. v. Meade, (1909) 1. K. B. 895.

2. R. v. Prince, 2. C. C. R. 154. En lignende sag fra nyere tid er R. v. Maughan (1934), 24 Cr. App. R. 130.

Barrets Foto.

Fra kælderen i Law Courts, hvor Barristers har deres lunchroom.

en ugift pige under 16 år fra sin faders hjem, straffes.« Tiltalte hævdede nu, at han anså pigen for at være 18 år gammel, og hans tro herpå blev ikke bestridt af retten. Alligevel blev han dømt med 15 stemmer mod 1, men der blev givet flere forskellige begrundelser. En dommer, Lord Esher, sagde lige ud, at det var nødvendigt at straffe i et sådant tilfælde. En anden, Denman, fandt begrundelsen i, at tiltalte dog havde vidst, at det var noget forkert, han havde gjort. Flertallet fandt dog først og fremmest støtte i ordet »unlawfully«. Når noget siges at være ulovligt, bør en tiltalt ikke begrunde straffrihed med, at han har været ukendt med de faktiske omstændigheder, hvis han dog har vidst, at det, han gjorde, var et brud på de almindelige regler for god moral. Så må man selv løbe risikoen, hvis loven gør handlingen strafbar. Anderledes (mener professor Kenny) ville dommen måske have været, hvis tiltalte havde svævet i vildfarelse med hensyn til, om den unge pige længere var under forældrenes omsorg. I en anden nyere sag var en mand tiltalt for ulovligt at have skudt en tam due, som han troede var vild. Her sagde Lord Hewart,¹ at hvis loven havde krævet en hensigt, der var »maliciously«, måtte han frifindes, men ikke i dette tilfælde, hvor loven brugte udtrykket »unlawfully and willfully«. Hvis tiltalte derimod fejlagtigt tror, at det er *hans* due, har domstolene frifundet på grund af manglende forsæt.

Hvor loven ikke bruger slige udtryk, synes domstolene at tage hensyn til »mistake of facts«. Det er anerkendt i en anden ledende dom.² Her havde en mand indgået nyt ægteskab, efter at han i seks år ikke havde hørt fra sin første hustru, som han mente var omkommet ved en skibsylykke. Først efter 7 års forløb kunne dødsformodningsdom opnås, og forinden dukkede den tidligere ægtefælle op. Antaget, at tiltalte havde haft grund til at tro, at hans hustru virkelig var død, og da han derfor havde manglet forsæt til at gifte sig med kone nr. 2, medens nr. 1 endnu levede, blev han frifundet.

Domstolene har i visse tilfælde – for ikke at gøre straffebudet illusorisk – dømt, selv om der end ikke foreligger uagtsomhed. Det gælder for eksempel ved udskænkning af spirituøse drikke. Loven forbyder beværtere at sælge spirituøse drikke til »any drunken person«. Antaget, at straf kan pålægges, selv om værten ikke har set symptomer på, at den pågældende var beruset.³ Hvor loven på samme måde forbyder visse spil i restaurationslokaler, er der fundet hjemmel til at straffe værten, selv om han har været ukendt med spillet, for, siger dommeren (Grove): »Hvis det ikke var reglen, ville en værtshusholder aldrig blive straffet, idet han da blot kunne sige, at

1. Cotterill v. Penn, (936) 1 K. B. 53.

2. R. v. Tolson, (1889) 23 Q. B. D. 168.

3. Cundy v. Lecoq, (1884) 13 Q. B. D. 207.

han var gået sin vej.«¹ Man har også dømt en vært for at holde bordel, skønt han endog havde givet udtrykkelig ordre til sin bestyrer om at forbyde prostituerede adgang til sine lokaler.² Videre er det antaget, at ejeren af en ikke indregistreret motorvogn er ansvarlig for sine funktionærers brug af den mod hans udtrykkelige ordre.³ Mere generelle principper er fastlagt i en dom af 1917.⁴ De afgørende hensyn for pålæggelse af et strengt ansvar er herefter lovens formål, de benyttede udtryk, pligtens karakter, personen, hvem den er pålagt, og hvem den normalt vil blive opfyldt af.

Spørgsmålet om *corporationers strafansvar* har fornylig været genstand for en indgående analyse af Sir Roland Burrows i en afhandling i *The Journal of Criminal Science*, vol. I pag. 1-19.

I forbindelse hermed kan nævnes, at der er lovhjemmel til at bestemme, at bøde eller erstatning, som ellers skulle pålægges et barn, skal betales af dets forældre eller værge, medmindre de beviser, at de ikke ved manglende påpasselighed er skyld i den forseelse, som barnet har gjort sig skyldig i.⁵

*

Forsøg er kun strafbart, når det drejer sig om alvorligere (indictable) forbrydelser og kun, hvis der er foretaget en *iværksættelse*. Der findes ingen almindelig lovregel herom, men det følger af common law. En ledende dom, afsagt af Court Criminal Appeal,⁶ illustrerer, hvormeget der kræves. En juveler, der ville bedrage sit assuranceselskab, skjulte sit varelag, bandt sig selv til en stol, råbte om hjælp og fortalte politiet, der blev tilkaldt, at der var begået indbrud hos ham. Da man fandt juvelerne i hans butik, blev der rejst tiltale mod ham for assurancesvig, men retten frifandt ham med den af Lord Reading givne begrundelse, at det, han havde gjort, kun var »preparation for the commission of a crime, and not a step immediately connected with the crime«. Fra teoretisk side har man kritiseret, at der til en strafbar forsøgshandling kræves så meget.

På den anden side er en *putativ* forbrydelse strafbar som forsøg. Derfor blev en mand, der havde villet dræbe sin moder med cyankalium, dømt for forsøg på mord, skønt den dosis, han havde anvendt, ikke var »fatal«.⁷

Efter common law er forsøg en *selvstændig* forbrydelse (misdemeanour), der kan straffes med bøde eller fængsel, men efter en række nyere love kan

1. Redgate v. Haynes, (1876) 1 Q. B. D. 89.

2. Allen v. Whitehead, (1930) 1 K. B. 211.

3. Griffiths v. Studebaker Ltd., (1924) 1 K. B. 102.

4. Mousell Brothers Ltd. v. L. & N. W. Rayl. Co., (1917) 2 K. B. 836.

5. Children and Young Persons Act, 1933, s. 55.

6. R. v. Robinson, (1915) 2 K. B. 342.

7. R. v. White, (1910) 2 K. B. 124.

forsøg nu i mange tilfælde straffes lige så strengt som den fuldbyrdede forbrydelse.

Hvad *meddelagtighed* angår, opererer engelsk ret efter gammel praksis med en sontring, som i dag dog har mere akademisk end praktisk betydning. *Gerningsmændene deles i to klasser*: Gerningsmand af 1' grad (principal in the first degree) er den, som »actually«, det vil sige enten selv eller med en uansvarlig som mellemed udfører forbrydelsen. Gerningsmand af 2' grad (principal in the second degree) er den, der har været nærværende og har assisteret eller opmuntret til handlingens fuldbrydelse, for eksempel under et indbrud jaget en vagthund bort.

Videre sondrer man mellem forudgående og efterfølgende meddelagtige (accessories)¹ *I England er også efterfølgende meddelagtighed i andet end berigelsesforbrydelser som almindelig regel strafbart*. Det anses derfor som et led i forbrydelsen at hjælpe gerningsmanden til at undslippe eller udslutte beviset for hans skyld.

Sontringen mellem gerningsmand af 1' eller 2' grad har ingen praktisk interesse. Det samme gælder forudgående meddelagtighed, der kan belægges med gerningsmandsstraf. Anderledes derimod, hvor det drejer sig om efterfølgende meddelagtighed, hvor straffen – bortset fra mord – ikke kan overstige fængsel i 2 år. Ved misdemeanours, altså som regel de mindre alvorlige forbrydelser, er efterfølgende meddelagtighed straffri.

Meddelagtighed i forsøg er ikke strafbart, medmindre der er tale om *anstiftelse* (incitement), der efter common law behandles som selvstændig forbrydelse (som en misdemeanour).

En forbrydelse, som har speciel tilknytning til reglerne om meddelagtighed, skal her nævnes. Englænderne anerkender fra gammel tid – også her er det domstolene, der har udviklet reglen² – *konspiration* (*conspiracy*) som en selvstændig forbrydelse, selv hvor det, der konspireres om, ikke i sig selv er strafbart og altså ville være straffrit, hvis man havde været ene om planen. Betingelserne er, 1) at to eller flere personer ved en aftale (også mundtlig) enes om at begå noget, og 2) at formålet – uden nødvendigvis at være strafbart – er »wrongfully«. Det kræves ikke, at det aftalte bliver bragt til udførelse. Hvad der er »wrongfully«, kan i den enkelte sag omtvistes. Er det, der aftales, noget strafbart, er sagen klar. Bliver det aftalte bragt til udførelse, er det ikke nødvendigt at ty til reglerne om conspiracy, for så kan det på anden måde straffes. Det ulovlige kan også angå noget, der strider mod almenhedens interesser, eller som er moralsk forkasteligt. Som eksempel næv-

1. The Accessories and Abettors Act, 1861.

2. Den ledende dom: *Mulcahy v. The Queen* (1868), L. R. 3 H. L. 306.

ner Lord Campbell, at to personer aftaler at pudse næse samtidigt under en gudstjeneste i den hensigt at forstyrre den kirkelige handling. Mere praktisk er det eksempel, at konspiratorerne aftaler at forføre en kvinde. Der findes flere domme om conspiracy som brud på fair play i sport. I en sag var det aftalt, at en rytter i et hestevæddeløb skulle ride langsomt for at hjælpe en anden til sejr. Særlig tvivl har været rejst om, hvorvidt det er conspiracy at aftale at gøre støj for at forstyrre en nabo.

Conspiracy har sin oprindelse i en tid, da politiet ikke var effektivt. Når forbrydelsen har bevaret sin levedygtighed, står det nok noget i forbindelse med, at flere forhold – som hos os ville være strafbare – ikke anses som forbrydelse i England, og at man derfor har følt praktisk trang til at ramme dem ad denne vej. Nogle (for eksempel Sir James Stephen) har udtalt sig kritisk om denne på fastlandet vistnok ukendte forbrydelse, men andre, for eksempel professor Jenks, anser den stadig for velbegrundet. Den har en moralsk baggrund: Den, der ikke tør tage ansvaret alene for noget forkasteligt, skal ikke straffrit kunne søge støtte hos andre og dermed lette sin samvittighed eller opfriske sit mod.

Da der kræves mindst to til conspiracy, må de i aftalen implicerede enten alle frifindes eller domfældes, hvis de sagsøges under eet. Ægtefæller kan imidlertid ikke gøre sig skyldige i conspiracy, fordi de juridisk betragtes som een person. Bevis for conspiracy er efter sagens natur vanskeligt at føre, og de stive engelske bevisregler slappes derfor noget i disse sager. Ofte må afgørelsen træffes på indicier.

*

Nogle særlige regler gælder for *ægtefæller*.

En ægtefælle kan ikke anlægge straffesag mod den anden, skønt den private påtaleret ellers er uindskrænket. Undtagelse gælder i sager om vold (assault, battery), men ikke skriftlige injurier (libel).¹

Som nys nævnt kan ægtefæller som følge af deres »conjugal rights« ikke sammen gøre sig skyldige i den særlige engelske forbrydelse »conspiracy«.

Ejheller kan en ægtefælle straffes for tyveri af den andens ting, medmindre de på pågældende tidspunkt ikke levede sammen, eller tingen er fjernet med samlivets ophør for øje. Er de flyttet sammen igen, kan tiltale ikke rejses.²

I to tilfælde indtager hustruen som den svagere part en særstilling: Hun kan ikke gøre sig skyldig i efterfølgende meddelagtighed i en af manden begået forbrydelse. Det er en følge af hendes pligt til som hustru at bistå man-

1. R. v. Lord Mayor of London (1866), 16 Q. B. D. 772; men civil sag for mundtlige injurier (slander) kan derimod anlægges.

2. Larceny Act, 1916, s. 36.

den og bevare hans hemmeligheder. Hun kan således straffrit hjælpe ham til flugt og holde ham skjult, hvor alvorlig forbrydelsen end er. Mærkeligt nok gælder det samme ikke manden.

Efter common law gjaldt den regel, at hvis en gift kvinde havde begået en forbrydelse i nærværelse af sin mand, var der en legal formodning for, at hun var blevet tvunget til forbrydelsen af manden (*coercion*), medmindre det drejede sig om ulovlige gerninger i forbindelse med husets førelse. Denne formodningsregel er nu ophævet, men en reminiscens er tilbage, idet loven siger¹, at hvis en gift kvinde er tiltalt for en forbrydelse (bortset fra mord og højforræderi), skal det være »a good defence« at bevise, at forbrydelsen er begået i nærværelse af manden og under hans tvang.

1. Criminal Justice Act, 1925, s. 47.

Kapitel XXIII.

BEHANDLINGEN AF LOVOVERTRÆDERNE

Vi så nys, at mange af de almindelige strafbarhedsbetingelser, for eksempel om nødret og tilregnelighed, stadig bygger på common law. Hvor det drejer sig om de strafferetlige sanktioner, er hjemmelen derimod altid at finde i en lov, men lovene herom er spredte.¹ Disse mange love forældes med tiden, men man er ikke ivrig med at ophæve dem. I stedet samler man reformerne i en *Criminal Justice Act*, der ikke hviler i sig selv, men må læses i sammenhæng med det ældre, der bevares. Da en *Criminal Justice Act* heller ikke plejer at ophæve sine forgængere, men kun modificerer dem og yderligere ofte optager bestemmelser, der mere vedrører straffeprocessen end selve strafferetten, får man ret indtrykket af, hvor svært det må være for de engelske jurister at få overblik over alt dette.

Læseren forstår nu, at en *Criminal Justice Act* er en »opsamlingslov«, men den, der vil undersøge engelsk strafferets stade, tvinges til at dukke ned i den sidst vedtagne Act af dette navn, fordi mange af de nye ideer, der bærer engelsk strafferet frem, er at finde heri. Det gælder i ganske særlig grad *Criminal Justice Act af 1948*,² der i virkeligheden er en revolutionerende lov set på baggrund af den konservatisme, der længe har præget engelsk strafferet. På flere punkter er den mere moderne end vor egen stadig nye straffelov af 1930. Derfor bliver hovedhjørnestenen i dette kapitel den nye *Criminal Justice Act 1948*, i det følgende blot betegnet som Act 1948, men af det allerede sagte følger, at vi stadig må have de gamle endnu gældende love for øje.

Som en af forkæmperne for en mere humaniseret behandling af lovovertræderne må nævnes *Sir Samuel Hoare* (nu Viscount Templewood), der siden 1936, da han overtog ledelsen af Home Office, hvorunder strafferetsplejen

1. Som nogle af de vigtigste nævnes: Fines Act 1833, Prisons Acts 1842, 1865, 1877 og 1898, Criminal Lunatic Asylums Act 1860, Prevention of Crimes Acts 1871, Criminal Lunatics Act 1884, Lunacy and Mental Treatment Acts 1890 og 1930, Inebriates Act 1898, Mental Deficiency Acts 1913 og 1927, Children and Young Person's Act 1933 og Money Payments (Justice Procedure) Act 1935. Hertil kommer de 3 Criminal Justices Acts af 1914, 1925 og 1948.

2. Loven er kommenteret af *A. C. L. Morrisson* og *Edward Hughes: Criminal Justices Act, 1948*.

sorterer, har arbejdet for de nye reformer. I et lille skrift: *Crime and Punishment* (1947) har han kort omtalt nogle af de mange problemer, som er udførligt belyst i det tidligere omtalte værk: *English Studies in Criminal Science*.

*

De ordinære straffe var indtil Act 1948: Dødsstraf, strafarbejde, fængsel, pryglestraf og bøde.

Nu er strafarbejde (penal servitude) afskaffet og helt erstattet med fængselsstraf; også pryglestraffen er endelig slettet at listen undtagen som disciplinærstraf i fængslerne.¹ Strafarbejde indførtes i 1853 i stedet for den tidligere anvendte deportation. Den kunne ikke idømmes for kortere tid end 3 år og fandt derfor kun anvendelse på de grovere forbrydelser. Pryglestraffen var kommet endnu mere i miskredit. Den kunne anvendes også overfor voksne, når forbrydelsen var af særlig rå beskaffenhed, for eksempel røveri. I 1938 blev den i hele England kun anvendt i 60 tilfælde, hvoraf 17 angik voksne.

Dødsstraf (*capital punishment*) lykkedes det derimod – trods forsøg herpå – ikke at få afskaffet. Et lignende forsøg strandede i 1928, skønt House of Commons var gået ind derfor med 119 stemmer mod 118. Men mange benådes, og man har nu indført en bestemmelse om, at når dødsstraf konverteres til fængselsstraf, skal den pågældende anses som dømt til denne straf.²

Dødsstraf er endnu den eneste straf for mord og højforræderi. I få andre tilfælde, for eksempel ildspåsættelse på flådens skibe og dokker, kan samme straf anvendes. Ingen, der er under 18 år, kan dødsdømmes.

Straffen eksekveres ved hængning, men siden 1868 sker det bag fængslets mure.

Dødsdomme afsiges under udfoldelse af et særligt ceremoniel. Efter at juryen har sagt »guilty«, udtaler retsskriveren: »Fange foran skranken, De er blevet kendt skyldig i overlagt mord. Har De noget at fremføre til begrundelse af, at der nu ikke skal afsiges dødsdom over Dem?« Efter at den skyldige har haft ordet, lyder gennem retssalen den ældgamle proklamation: Oyez, Oyez, Oyez, lyt, lyt, lyt, Min Herre Konges dommere indskærper og befaler alle tilstedeværende at forholde sig tavse, medens dødsdom bliver afsagt. Til sidst lyder et: Gud bevare Kongen! Under råbet lægger en af retstens tjenere et stykke firkantet sort klæde over dommerens paryk, og en sortklædt skikkelse, retskapellanen, træder ind ved hans side. Før dommen afsiges, vil dommeren måske henvende nogle ord til den skyldige eller kom-

1. Act 1948, ss. 1, 2 og 54.

2. Ibid., s. 69.

mentere juryens kendelse. Derpå følger dødsdommen, der lyder således: »De er af Deres landsmænd kendt skyldig i overlagt mord – og så være det da Deres dom, at De tager herfra til det fængsel, hvorfra De kom, for derfra at blive ført til et lovligt eksekutionssted og blive ophængt ved Deres hals, til De er død, og blive begravet indenfor dette fængsels mure. Og må Gud have barmhjertighed med Deres sjæl.« Hvorefter retskapellanden rejser sig op og udråber: Amen!

Fængsel (*imprisonment*) kan idømmes *fra 1 dag op til livstid* alt efter strafferammen. Det er en ejendommelighed, at *strafferammerne kun har et loft, ingen bund*. Er straffen for røveri således angivet at være: Imprisonment 14 years, har dommeren teoretisk i sin magt at give 1 dags fængsel eller endog en bøde på 1 penny. Ifølge Acten af 1948 kan nemlig dommeren, selv når det drejer sig om en alvorlig forbrydelse (felony) i stedet for eller i tilgift til enhver anden forholdsregel pålægge bødestraf. Derved er enhver minimumsstraf afskaffet. I visse love, for eksempel i den engelske færdselslov, er der hjemmel til for samme forbrydelse at pålægge *både* fængselsstraf og bøde.² Næppe noget andet land giver dommeren en så betydningsfuld magt, der åbner mulighed for den videste individuelle bedømmelse.

Fængselsstraf kunne tidligere – i de mere grove tilfælde – idømmes med »hard labour«, men med tiden var arbejdet i fængslet ikke længere »hard«. Nu er denne skærpede form afskaffet,³ men hæfte kendes ikke.

Efter hvad jeg har erfaret, begynder afsoningen, selv når det drejer sig om mindre frihedsstraffe, altid straks efter dommen. Den hos os rådende praksis bygger på en misforstået humanitet, da en udsættelse, bortset fra at strafforfølgningens formål forflygtes derved, virker langt hårdere, når den domfældte efter at have fået arbejde eller har fortsat sin beskæftigelse, hentes til afsoning.

Varetægtsfradrag kendes kun under den form, at der ved strafudmålingen tages hensyn til arrestopholdet. Anses den forskyldte straf for udstået ved varetægten, lyder straffen på fængsel i 1 dag.

Når en fanges »industry and good conduct« taler derfor, kan han hjemsendes. Loven selv sætter ingen grænser herfor ved at foreskrive, at afsoningstiden skal stå i et bestemt forhold til den idømte straf. Regler herom fastsættes administrativt. For tiden skal to trediedel af straffetiden være afsonet, dog mindst 1 måned.⁴ *Løsladelse før tiden sker uden vilkår*, idet straffen – som det siges – derved »expires«. Man er således godt på vej til den ubestemte

1. Ibid., s. 13.

2. Road Traffic Act 1930, ss. 11 og 15.

3. Act 1948, s. 1 (2).

4. Prison Rules, s. 69.

straffedom, således at det i dommen fastsatte tidsrum kun angiver maksimum. Lyder straffen på livstid, kan løsladelse dog kun ske på vilkår, og er fangen under 21 år, har fængselsmyndigheden valget mellem ubetinget og betingelsesvis løsladelse.¹

I 1938 blev 50.060 dømt til fængselsstraf, heraf 44.928 mænd og 5.132 kvinder inclusive 1276 drenge og 71 piger, der var sendt i ungdomsfængsel. 35 pct. havde fået straf på en måned eller derunder, 41 pct. mellem 1 og 3 måneder, medens de resterende 24 pct. blev idømt højere straf end 3 måneder.²

Om fængselsstraf overfor unge lovovertrædere, se nedenfor.

Bøder (*finer*) kan ikke idømmes som *dagbøder*. Dommeren kan ikke alene i dommen give henstand med bødens betaling, men han kan også fastsætte, at den skal erlægges i *afdrag*. Gør han det, må han ikke – medmindre særlige omstændigheder foreligger – fastsætte en forvandlingsstraff. Denne bestemmes først, når den bodedømte efter at have misligholdt betalingsvilkårene har givet møde i retten og forklaret om sine formueomstændigheder.³

Loven giver ingen generelt vejledende regler for *strafudmåling* bortset fra, at der ved fastsættelsen af bødestraf skal tages hensyn til domfældtes økonomiske kår. Oprettelsen (i 1907) af en højesteret i straffesager – Court of Criminal Appeal – har bidraget til at skabe større sikkerhed i praksis med hensyn til strafudmålingen. Court of Criminal Appeal har dog klart taget afstand fra forsøg på standardisering af straffen,⁴ og retten føler sig ikke heller som de andre domstole ubetinget bundet af egne tidligere afgørelser. Retten har fulgt det princip ikke at ændre en straf, fordi den selv ville have fundet en anden straf mere passende, men kun at omstøde en dom, hvis straffen står i *urimeligt* forhold til brøden, så der må siges at foreligge en komplet fejlurverding. Til belysning heraf tjener, at af de kun cirka 6 pct., der appellerer til Court of Criminal Appeal, har mindre end en ottendedel gjort det blot med nogen grad af succes (Kenny). Endvidere har Court of Criminal Appeal fastslået,⁵ at hvis en person er fundet skyldig i en mindre forbrydelse efter tidligere at have været dømt for alvorligere forseelser, er det urigtigt af den grund nu at pålægge ham en meget alvorlig straf, særlig hvis der er forløbet længere tid siden sidste straffesag. Principielt skal straffen stå i forhold til brøden,⁶ – et standpunkt, man fra teoretisk side har angrebet, fordi det ikke tager fornødent hensyn til samfundssikkerheden.

1. Act 1948, ss. 56 og 57 samt lovens 6' schedule.

2. Efter *John A. F. Watson* i *English Studies in Criminal Science* I., pag. 167.

3. Money Payment (Justice Procedure) Act, 1935, s. 1.

4. 15 Cr. App. R. 77.

5. 19 Cr. App. R. 35, 75.

6. 22 Cr. App. R. 78. Andre ledende synspunkter for fastsættelse af straf er givet i R. v. Dunbar, 20 Cr. App. R. 19.

De for de enkelte forbrydelser fastsatte maksimumsstraffe har man kritiseret stærkt. Forklaringen må findes i, at de mange speciallove er fra forskellige tidsperioder, hvorfor en samlet vurdering af strafferammerne virker grell. Der er udtalt følgende hårde dom: »Maksimumsstraffene varierer på den mest forbavsende og hasarderede måde. De er umulige at huske og ofte logisk uforståelige.«¹ Et af de mest slående eksempler er tyveri af breve. Begås tyveriet af trediemand, kan han straffes med livsvarigt fængsel, men hvis postvæsenets egne embedsmænd, til hvem man først og fremmest kan stille krav, begår samme forbrydelse, er straffen kun fængsel i 7 år. Men først og fremmest kan de strenge gentagelsesstraffe kritiseres, se nedenfor.

*

Vi vil nu se lidt på de foranstaltninger, der kan bringes i anvendelse overfor *unge lovovertrædere*.

Som vi har set, beskæftiger børnedomstolene sig ikke alene med den kriminelle ungdom, men behandler også de mange »care or protection cases«, fællesbetegnelsen for de sager, hvor det offentliges forsorg påkaldes på grund af børnenes vanrøgt. Hvadenten børnedomstolene arbejder med sager af den første eller den sidste kategori, vil de påkrævede foranstaltninger ofte blive af samme art, altså ikke egentlig straf. Kun derved bliver det forklarligt, at man i England har kunnet fastsætte den kriminelle lavalder så lavt som 8 år.

Unge lovovertrædere kan straffes med bøde og fængsel, men der er sat snævre grænser.

Børn under 14 år kan ikke pålægges højere bøde end 40 sh.² Tendensen går i retning af at anvende denne straf hyppigere overfor børn end tidligere. Finder retten, at forældrene ved at udvise større agtpågivenhed kunne have hindret forbrydelsen, kan bøden, som vi har set, i stedet pålægges dem.

Fængselsstraf kunne indtil 1948 idømmes børn, der var fyldt 14 år, men nu er betingelserne for at anvende frihedsstraf overfor unge lovovertrædere meget strengere.³ For sammenhængens skyld vil vi her gentage, hvad der blev sagt i kapitel XXII, at et barn under 15 år aldrig kan straffes med fængsel, og hvis vedkommende er under 17 år kan denne straf kun idømmes af en overordnet domstol. *For overhovedet at anvende fængsel overfor personer under 21 år kræver loven nu, at ingen anden metode er farbar.* Fornøden oplysning om »character, physical and mental condition« skal derfor altid indhentes, og retten skal yderligere i dommen give en nærmere begrund-

1. *Albert Lieck* i *English Studies in Criminal Science* I., pag. 49.

2. *Summary Jurisdiction Act 1879*, s. 15.

3. *Ibid.*, s. 17.

delse for, at fængselsstraf har været nødvendig. Selv med disse begrænsninger har man udtalt sine betænkeligheder, hvorfor det ved kgl. anordning helt kan forbydes underretterne at anvende fængselsstraf overfor personer under 21 år.

Når børnedomstolene ikke kan idømme fængselsstraf, og bødestraf overfor mindreårige hører til undtagelserne, kan man spørge, hvilke andre foranstaltninger disse domstole da anvender. Svaret vil fremgå af følgende statistiske oplysninger fra 1938:¹

24 pct. blev dismissed, det vil sige hjemsendt uden videre,

7,4 pct. blev »bound over to be of good behaviour«, det vil sige hjemsendt under trusel om straf, hvis de igen forbrød sig.

51 pct. blev »bound over« med tilsyn, den engelske form for betingede domme (probation order),

5,8 pct. fik bøde,

9,6 pct. blev sendt til opdragelsesanstalter (approved schools),²

2,2 pct. fik sagen afgjort på anden måde.

Criminal Justice Act 1948 har indført to nye foranstaltninger overfor unge. Hvis en person under 21 år kan idømmes fængselsstraf, kan han i stedet for, da fængsel nu er gjort til et sidste middel, anbringes i en for de unge særlig indrettet anstalt, *detention centre*³, for et tidsrum af indtil 6 måneder.

Overfor personer mellem 12 og 21 år, der har forbrudt sig, kan retten under visse betingelser beordre dem til at besøge et fritidshjem, *attendance centre*,⁴ højst 3 timer dagligt så vidt muligt udenfor arbejds- eller skoletiden. Formålet er at vænne de unge til sunde beskæftigelser. Overholder de ikke ordren, kan de straffes på anden måde.

Den største interesse knytter der sig til de engelske ungdomsfængsler, *Borstals*, der går tilbage til 1908. De sidste reformer finder vi i den nye Criminal Justice Act.⁵ Anbringelse i Borstal kan ske, når man har forskyldt fængselsstraf og på dommens tidspunkt har en alder af mellem 16 og 21 år, men »training« i en Borstal-institution må anses for mere formålstjenlig »having regard to character and previous conduct and to the circumstances of the offence«. En underret eller børnedomstol kan ikke selv dømme til Borstal, men kan gøre indstilling herom til højere ret (Quarter Sessions).

1. Efter *W. A. Elkin*: i *English Studies in Criminal Science* I., pag. 108.

2. Om disse opdragelsesanstalter kan henvises til en afhandling af Sir *Vivian Henderson* i ovenævnte værk I., pag. 128-42.

3. Act, 1948, s. 18.

4. Ibid., ss. 19 og 48.

5. Ibid., ss. 20 og 59 og 2' schedule.

Forud for dommen skal retten skaffe sig indgående oplysninger fra vedkommende fængselsinspektør om den pågældendes fysiske og mentale tilstand og hans egnethed for anbringelse i Borstal. En af anstalterne (Feltham) er særlig bestemt til at foretage disse undersøgelser, og et råd, hvis medlemmer tæller eksperter i psykologi, deltager i bedømmelsen.¹

Dommen lyder ikke på et bestemt åremål, men ingen kan tilbageholdes mere end 3 år. Fængselsinspektøren kan tidligst løslade den dømte efter 9 måneders forløb. Den udskrevne forbliver under tilsyn, indtil 4 år er forløbet siden dommens afsigelse. I tilfælde af genanbringelse kan opholdet eventuelt forlænges med 6 måneder udover maksimumsperioden.

Kun en fjerdedel forbryder sig i prøvetiden. Den samlede tilbagefalds-procent blandt tidligere Borstal-fanger er ca. 35.

Der findes en særlig anstalt for piger (Aylesbury). I 1938 optog den 71 piger, medens der samme år blev sendt 1.276 unge mænd til Borstal, hvis samlede belægning var 2.160. Antallet af Borstals for mandlige fanger er otte, og der er *rig mulighed for sortering*. Nogle anstalter tager kun de mere forhædede, andre er åbne antalter og nogle har en særlig »summer camp« for de bedste. Der kan tilstås dem ret til på visse dage at besøge deres hjem eller at tage week-end ture på cykle.

Ligesom en Borstal-fange af Home Office kan overføres til almindeligt fængsel, kan omvendt – hvis forholdene taler derfor – overførelse ske fra fængsel til Borstal, når betingelserne iøvrigt er til stede.

*

Det engelske *probationssystem* svarer til vore betingede domme, men afviger stærkt derfra. Ordet »probation« har efter den juridiske terminologi en specifik betydning, som skal forklares.

Probation er en videreførelse af den gamle engelske metode at afslutte en straffesag på ved enten at lade tiltalte gå uden videre (discharging absolute) eller give ham »an order for conditional discharge« og lade ham »enter into recognizances«, hvorved han pålægger sig det bånd (herfra udtrykket »binding over the case«) at opføre sig ordentligt (be of good behaviour) og, såfremt han ikke opfylder betingelsen, at møde i retten for at få sin straf. De engelske vendinger er her brugt, fordi man så ofte hører dem i retssalen.

Oprindelig kunne denne lemfældige behandling kun anvendes over for dem, der første gang forbrød sig (first offenders). En senere lov, the Probation of Offenders Act af 1907, som nu er ophævet og erstattet af bestemmelser i Criminal Justice Act 1948,² bibeholdt de to gamle former, men indførte

1. Se nærmere: Prisons and Borstals (1945), der er en officiel betænkning om emnet, samt en afhandling af Margery Fry i English Studies in Criminal Science I., pag. 143-63.

2. Act 1948, ss. 3-12, 43, 45-47 og 77.

en tredje form, hvorefter den pågældende kunne sættes under et formeligt tilsyn (*supervision*) af en probation officer. Kun denne sidste form, der med tiden er blevet langt den almindeligste, kaldes »probation«. Den, der er blevet »placed under probation«, betegnes som »the probationer«.¹

Det er efter loven *ikke* nogen *betingelse* for at blive »placed under probation«, at det drejer sig om en *førstegangs-forseelse, eller at den forskyldte straf ikke er over en vis størrelse* (sammenlign vor straffelovs § 56). Men dommeren, hvis skøn iøvrigt er frit, skal tage hensyn til omstændighederne »including the nature of the offence and the character of the offender«. Tilsynsperioden skal være *fra 1 til 3 år*.

På to afgørende punkter afviger den engelske probationordning fra vore betingede domme.

For det første *afsiges ingen dom*, men dommeren vil »make an order«. Vel forudsættes det, at tiltalte er skyldig, men nogen (betinget) straf gives ikke. Det står ganske åbent, indtil the probationer påny overtræder loven eller ikke retter sig efter vilkårene.

Dernæst er probation – som iøvrigt enhver »entering into recognizances« – *baseret på et løfte fra den tiltalte*. Det er et kardinalpunkt. Ingen tvinges til at modtage en »probation order«, der derfor heller ikke kan appelleres. Samtykke er nødvendigt, og samtykket må omfatte alle betingelserne. Heri finder man den bedste garanti for, at vilkårene vil blive overholdt. Det er en følge heraf, at dommeren ofte indgående og i jævne vendinger – in ordinary language, som det siges i loven – forklarer den pågældende hvilke forpligtelser, han påtager sig og konsekvensen af, at han bryder dem. Inden the probationer forlader retten, underskriver han en forpligtelseserklæring, og denne bliver læst op for ham og han får udleveret en kopi af dokumentet.

Rettens forslag om probation stilles først efter en undersøgelse (i lighed med vor § 56-undersøgelse). Den er *obligatorisk* og foretages aldrig af politiet, men af en probation officer. Til de mange vilkår, der foruden tilsyn kan stilles i en probation-order, hører anbringelse i særlige til formålet indrettede hjem, af hvilke findes forskellige slags (approved probation hostels or homes). I nogle af hjemmene forudsættes det, at beboerne passer deres sædvanlige arbejde, i andre, særligt dem der er beregnet for yngre, finder en egentlig oplæring sted. En del af arbejdsfortjenesten skal anvendes til betaling for kost og logi etc. Det kan som vilkår bestemmes, at den pågældende om fornødent skal underkaste sig lægebehandling eller tage ophold i en psykiatrisk klinik for et tidsrum af indtil 12 måneder.

1. En lille instruktiv fremstilling af probation-systemet er givet af Home Office: The Probation Service (1946). En afhandling om samme emne af C. D. Rackham er trykt i English Studies in Criminal Science I., pag. 118-127.

Hvis vilkårene ikke overholdes, kan retten uden yderligere bevis idømme straf eller ændre vilkårene, men prøvetiden kan ikke forlænges udover de 3 år. Retten kan også gå den *mellemvej* at idømme en bøde på ikke over 10 £ eller pålægge vedkommende at frekventere en af de tidligere omtalte »attendance centres,« men iøvrigt lade the probation order blive i kraft, så at der intet præjudiceres derved. At the probationer gør sig skyldig i en strafbar handling, hvor alvorlig den end er, udelukker principielt ikke en ny probation order. Fremstillingen i retten finder ofte sted alene, fordi den pågældende har vist sig uefterrettelig, en fremgangsmåde der anbefales fremfor at vente, til en ny forbrydelse er begået.

*Probation-tjenesten*¹ begyndte som så meget andet socialt arbejde på frivillig basis, og de første probation officers var police-court missionærer. Siden 1925 er det blevet et offentligt hverv, og staten har nu gennem Home Office hånd i hanke med hele organisationen.² Det hænger sammen med, at staten bærer 50 pCt. af udgifterne, der ellers dækkes af de lokale fonds. En særlig komite, Protection Advisory Committee, er rådgivende organ for ministeriet. Landet er delt i over 1.000 probationdistrikter (areas) hver med en komite, der er sammensat og udpeget af de læge dommere (justices of the peace). Disse komiteer har ansvaret for, at der i deres distrikt er ansat det fornødne antal probation officers, og de fører det almindelige tilsyn med administrationen. Andre komiteer, Case Committees, har indseende med de individuelle sager. Der er nu over 2.000 probation officers (maksimallønnen er for mændene 400 £ og for kvinderne 320 £ årlig), men mange har andet arbejde ved siden af – en ordning, som man søger at komme bort fra. Til hver underret skal være knyttet mindst 1 probation officer, men nogle steder må den samme gøre tjeneste ved flere retter. Antallet er stadig for lavt; navnlig skorter det på kvindelige rådgivere.

I de senere år har man særlig haft opmærksomheden henvendt på *uddannelsen* af egnede probation officers. Et Probation Training Board har ansvaret for udvælgelsen af kandidater og deres uddannelse. Normalt kræves 2-årigt universitetskursus i socialvidenskab, efterfulgt af praktisk tjeneste og yderligere nogle måneders kursus i specielle emner (familieret, psykologi og kriminologi). For de helt unge, der endnu ikke er modne til at påtage sig en socialrådgivers arbejde, lægges der afgørende vægt på deres praktiske uddannelse (for eksempel i et »approved probation home«), der ikke må være under 3 år. De bliver udnævnt som »assistant probation officers in training«. For de ældre, der har praktisk erfaring i socialt arbejde, men hvis

1. Der kan henvises til en redegørelse af *W. G. Minn* i *The Journal of Criminal Science* I., pag. 165-72.

2. 5^e schedule til Act 1948.

teoretiske kundskaber er begrænsede, er der adgang til såkaldte »refreshing courses« på mellem 9 og 12 måneder. I studietiden kan der ydes økonomisk hjælp. Cirka en trediedel af de ansatte socialrådgivere har i dag gennemgået en særlig uddannelse, og staten yder økonomisk hjælp hertil.

Probationssystemet har fået en stedse stigende betydning i England. Det gælder navnlig i underretterne. I 1910 blev kun cirka 11 pCt. af voksne lov-overtrædere »placed under probation«; i 1938 var procenten i underretts-sager 30. I samme periode steg procenten i Juvenile Courts fra 26 til 51. I 1938 blev ialt 29.301 personer sat under tilsyn af probation officers, hvoraf 25.252 mandlige og 4.049 kvindelige. I 1945 lå tallet en del lavere, formentlig på grund af krigen.

Det er min erfaring, at retterne gennemsnitligt ikke er tilbageholdende med at give »probation order« flere gange til samme person eller til tidligere straffede personer. Således fik i 1947 i Cambridge Quarter Sessions en 67-årig mand, der havde været straffet 21 gange tidligere og nu havde gjort sig skyldig i tyveri i en beboelsesejendom, probation order på betingelse af, at han tog ophold i et working house (ikke at forveksle med vort arbejds-hus). Samme år blev i Kingston Court of Assize en kvinde, der havde forsøgt at drukne sit barn og at begå selvmord (det sidste er også strafbart) »bound over« med prøvetid i 2 år og tilsyn af en læge og en probation officer. Jeg har også overværet en sag, hvor en mand, der nu for anden gang skulle straffes for bigami, for den første forbrydelse var sluppet med (kan man vist roligt sige) hjemsendelse på vilkår af »good behaviour« og mod en kaution på 5 £. Den første afgørelse var endog truffet af en af High Court's dommere, og the Recorder, der nu skulle dømme i sagen, sagde venligt smilende, at han ikke ville kommentere sin kollegas afgørelse.

Probationtanken har i den grad slået rod i England, at ingen kritiserer systemet. Kritikken retter sig mod dets praktisering. Nogle retter er meget tilbageholdende med at give probation orders, andre er måske for ivrige. Der er komplet *mangel på ensartet behandling*. Man har eksempler på, at domstolene visse steder kun har anvendt probation i 3-4 pct. af sagerne, medens andre procentvis har 10 gange så mange sager, der er afgjort på denne måde.¹

*

Indtil Criminal Justice Act af 1948 var den behandling, der blev *vaneforbrydere* til del, i mange henseender lidet rationel, men nogle gamle rigoristiske bestemmelser er bibeholdt.

Gentagelsesstraffene kan være meget strenge. En gammel, endnu gældende

1. Viscount Templewood (Samuel Hoare): *Crime and Punishment* 1947, pag. 9-13.

lov¹ bestemmer, at enhver, der for anden gang gør sig skyldig i en felony, for eksempel underslæb, kan straffes med fængsel på livstid. Er forbrydelse nr. 2 et simpelt tyveri (der også er felony), kan straffen dog nu »kun« blive 10 års fængsel.²

Ifølge en lov af 1908 kunne den, der blev anset for at være en »habitual criminal«, under visse nærmere betingelser dømmes til »preventive detention« fra 5 til 10 år som tillæg til den fængselsstraf, han fik. Denne bestemmelse er ophævet og erstattet af mere rationelle regler.³ Loven sonderer nu mellem »corrective training« omfattende de forholdsvis yngre, der dog skal være fyldt 21 år, og »preventive detention« for dem der er fyldt 30 år. I begge tilfælde er disse foranstaltninger betinget af, at den nu begåede lovovertrædelse kan straffes med mindst 2 års fængsel, og at man tidligere har været straffet på nærmere angiven måde. Både corrective training og preventive detention træder i stedet for enhver anden form for straf.

Corrective training, der er en slags udvidet Borstal-training, kan idømmes, hvis retten finder det gavnligt for den pågældendes »reformation and the prevention of crime«. Åremålet angives i dommen, men må ikke være under 2 år og ikke over 4 år. Løsladelse, der sker på prøve, kan ske til enhver tid efter the Prison Commissioner's bestemmelse.

Preventive detention er i modsætning til corrective training en sikkerhedsforanstaltning, idet retten må finde forvaringen nødvendig »for the protection of the public«. Åremålet, der mindst skal være 5 år og højst 14 år, fastsættes i dommen, og prøveløsladelse kan finde sted efter de samme regler, som gælder for corrective training.

Før dom gives til corrective training eller preventive detention, skal tiltaltes fysiske og psykiske tilstand undersøges.

Corrective training svarer nærmest til vort arbejds- og medens preventive detention må sidestilles med sikkerhedsforvaring. *Anbringelse i psykopatforvaringsanstalt kendes ikke*, og *kastration foretages ikke* i England. I en betænkning (1934) gik man endda ind for, at også *sterilisation* skulle forblive illegalt, medmindre operationen var »necessary for the patient's health«.

For vanedrankere (*habitual drunkards*) kan træffes særlige foranstaltninger,⁴ idet retten som tillæg til eller erstatning for straf kan dømme til anbringelse på drankeranstalt for et tidsrum af indtil 3 år.

Om anbringelse af sindssyge og åndssvage er talt foran.

1. Criminal Law Act, 1827, s. 11.

2. Larceny Act 1916, s. 37.

3. Act 1948, s. 21, og 3' schedule.

4. Inebriates Act 1898, ss. 1 og 2.

På Law Courts' åbningsdag efter retsferien den 11. oktober mødes dommerne til en ekstraordinær gudstjeneste i Westminster Abbey, hvorefter de i procession går til House of Lords for at deltage i en lunch med the Lord Chancellor.

Barrets Foto.

Kapitel XXIV.

LIDT OM FORBRYDELSERNE

Meget i den engelske straffelovgivning er uden interesse for os, enten fordi det falder sammen med dansk ret eller er så forankret i engelsk tradition, at vi intet kan have at hente. Det ville være let at fremdrage en række kuriositeter, men for ikke at gøre billedet for broget har jeg foretrukket at kaste et strejflys over noget væsentligt vedrørende (I) *legemskrænkelserne* og (II) *ejendomsforbrydelserne* og som noget mere specielt at omtale (III) *contempt of court*, (IV) den ejendommelige engelske *injurielovgivning* og (V) de regler, der gælder om *strafbare arbejdsstridigheder*.

I. LEGEMSKRÆNKELSERNE.

Den vigtigste lov om legemskrænkelser er *the Offences against the Person Act af 1861*.

Fællesbetegnelsen for manddrab er *homicide*. Hvor vi på dansk sondrer mellem forsætligt og uagtsomt manddrab, bruger englænderne en sondring mellem *murder* og *manslaughter*, der går på tværs af vor, idet *manslaughter* også omfatter tilfælde af drab med forsæt. Undertiden er sondringen vanskelig at drage, men den er essentiel, for der findes kun een straf for murder, nemlig døden ved hængning. *Manslaughter* kan derimod straffes med bøde af mindste størrelse – bøde på 1 sh. er forekommet i praksis – og op til fængsel på livstid. Hvori består forskellen?

1. *Murder* skal være udført med »malice aforethought« og være uprovokeret. »Malice aforethought« betyder egentlig »overlagt ondskab«, og det synes også tidligere at have været en betingelse, men mange års praksis viser, at der hverken kræves malice eller overlæg. Når englænderne nu engang har vænnet sig til en betegnelse som malice aforethought, er de traditionen tro og bibeholder den som slagord, som »a arbitrary symbol« (Kenny), skønt den nu er ganske uden mening. Hvad der subjektivt kræves til murder, kan ikke bevares under eet. *Det bærende princip, at enhver formodes at ville de naturlige konsekvenser af sin handling, strækkes her meget vidt*, som det følgende illustrerer.

Hvis en person har til hensigt at dræbe A, men i stedet kommer til at dræbe B, er der præcedens for, at det er fuldbyrdet mord.¹

Har man skadehensigt, men ikke ønske om at dræbe, kan det blive mord, hvis døden indtræder som en ikke usandsynlig følge af handlingen. På dette grundlag blev engang (i 1628) en opsynsmand dømt.² I sin vrede over, at en dreng skar grene af et af parkens træer, bandt han drengen til en hests hale og begyndte at slå ham. Derved blev hesten bange og fo'r af sted med dren- gen på slæbetov, hvorved han dræbtes. Hvor under lignende omstændigheder en cowboy havde bundet et barn til en kos ben, og barnet dræbtes under koens flugt, blev cowboyn frifundet. Om det nu skyldtes et andet syn på forsætsbegrebet – den sidste dom er fra 1885 –, eller at hesten er mere aktiv og derfor farligere end koen, henstår uafgjort, men den nyere dom anses som udslag af en tendens til at mildne den tidligere meget strenge kurs i mord- sager (Kenny).

Den, der uden at have skadehensigt foretager noget, som indebærer be- tydelig fare for, at andre dræbes, men som ikke har fjerneste hensigt til at dræbe, straffes undertiden for forsætligt drab. I en ledende dom³ blev således en arbejdsmand dømt for mord, fordi han fra 2. etage i et hus havde kastet en bjælke ned, der dræbte en forbipasserende. Huset lå 30 fod fra en gangsti, og forinden bjælken blev kastet, havde tiltalte råbt: »stand clear«. Juryen viger dog undertiden tilbage for en sådan strengthed som i en sag,⁴ hvor tiltaltes to sønner, som han ikke havde haft til hensigt at dræbe, omkom, da han satte ild på sit hus for at få assurancesummen udbetalt.

I lange tider har man opstillet den meget vidtgående regel at anse det for mord, når man under udførelsen af en alvorlig forbrydelse (felony) dræber nogen uden at have haft forsæt hertil. Et eksempel herpå er bistand til svangerskabsafbrydelse, der har kvindens død til følge, men i de senere år er praksis lempet. En nyere dom, afsagt af House of Lords, har dog givet doktrinen frisk vind i sejlene.⁵ En dreng blev dræbt i forbindelse med en voldtægtsforbrydelse. Tiltalte blev dømt for mord, ikke fordi handlingen havde drengens død som en sandsynlig følge, men fordi »the felony was one of violence«. En af dommerne, Lord Birkenhead, føjede til, at der ikke kunne være tvivl om en sådan regels sundhed. Omvendt kalder professor Kenny den for »a harsher rule«.

1. R. v. Salisbury (1553), Plowden 100; R. v. Kirkham, 8 C. & P. 115.

2. R. v. Halloway, Cro. Car. 131.

3. R. v. Hull (1664), Kelyng 40.

4. R. v. Serne and Goldfinch (1887), 16 Cox 311.

5. Director of Public Prosecutions v. Beard, (1920) A. C. 479; se også R. v. Baths and Ridley (1930), 144 L. T. 526.

Endelig anses det for murder, hvis nogen, der har gjort sig skyldig i en alvorlig forbrydelse (felony), for at unddrage sig anholdelse på flugt nedskyder eller på anden måde dræber sin forfølger, politi eller privatpersoner, selv om drabshensigt ikke har foreligget. I the Antiquis murder-trial, der behandledes i Old Bailey i 1947, sagde Mr. Justice Hallett følgende: »Siden 1674 har det været det almindeligste synspunkt i enhver ret, der har haft sådanne sager til afgørelse, at enhver, der gør deres pligt med at fange en forbryder, har krav på en ganske særlig beskyttelse. Hvis derfor en forbryder (felon) bruger voldsomme midler (violent measure) for at afholde en privat person fra at pågribe ham, gør han det på egen risiko, og han er skyldig i mord, hvis modstanden – selvom det måtte være utilsigtet – har døden til følge.« Brugen af et ladet skydevåben for at skræmme nogen til at astå fra forsøg på at standse forbryderen, blev i dommen antaget at være »a violent measure«.

Som man ser, er murder et videre begreb i England end i Danmark. Hvor døden først indtræder efter »a year and a day« (365 dage), kan gerningsmanden ikke straffes. En dom har fastslået, at årsagssammenhængen mellem voldsgerningen og døden ikke behøver at være umiddelbar. I den pågældende sag havde tiltalte givet den overfaldne et snitsår i hånden, hvorved han fik stivkrampe i en finger, hvilket var den direkte dødsårsag. Skønt den overfaldne havde afslået lægens råd om at lade fingeren amputere, hvorved livet måske havde stået til at redde, blev tiltalte dømt for mord.¹

2. *Manslaughter* er fællesbetegnelse for (1) forsætligt manddrab uden »malice aforethought« og (2) uagtsomt manddrab. Den siges at være den mest elastiske af alle forbrydelser og også den mest obscure. Der sondres mellem voluntary og involuntary manslaughter.

Voluntary manslaughter er drab, fremkaldt ved *provokation*. For at reducere et mord til manslaughter må provokationen være af en sådan art og styrke, at den er egnet til at bringe »a reasonable man« ud af hans selvkontrol.² Dertil kræves blandt andet, at der skal handles, medens blodet endnu er varmt. Den, der dræber en anden i en duel, gør sig derfor efter engelsk ret skyldig i murder. Undtagelsesvis akcepteres provokationer, der ikke er fremkaldt ved vold, nemlig hvis man på fersk gerning griber sin ægtefælle i utroskab og på stedet dræber vedkommende eller husvennen. Det samme gælder under visse omstændigheder, når man dræber ægtefællen efter dennes tilståede utroskab, derimod ikke hvis der blot er tilkendegivet hensigt til at ville være utro.³

1. R. v. Holland, 2 M. & R. 351.

2. Ledende overhusdom: Holmes v. Director of Public Prosecutions, (1946) A. C. 588.

3. R. v. Ellor, 1920, 15 Cr. App. R. 41.

Unvoluntary manslaughters har to former.

Den ene svarer til uagtsomt manddrab, men området er forskelligt fra dansk ret, idet der stilles krav om *grov* uagtsomhed. Handlingen skal være »reckless« eller »wicked«. En nyere overhusdom¹ siger ligefrem, at der skal være »a very high degree of negligence« og fastslår, at død, forårsaget ved uforsvarlig bilkørsel, ikke behøver at medføre strafansvar for manslaughters.

Den anden form for manslaughters er ejendommelig. Vi så, at forsæt til at begå en forbrydelse (en felony) af voldsom karakter, for eksempel røveri, er mord, hvis nogen derved dræbes. Hvis man derimod begår en straffri, men dog *illegal* handling, der har døden til følge, bliver handlingen strafbar som manslaughters. I en meget diskuteret sag² blev A, som efter at have svømmet sammen med B sprang op på kajen, hvorfra han (ulovligt) kastede en tom kasse i vandet, hvorved B dræbtes, dømt for manslaughters. Nogle mener, at det er ligegyldigt, hvor usandsynligt det end er, at handlingen vil forårsage skade, men den nævnte dom fortolkes dog med støtte i nogle af dommernes udtalelser derhen, at handlingen dog skal være af en vis farlighed. Selv om det sidste antages, er hovedsynspunktet dog ikke, at gerningsmanden handler uagtsomt, men at han under visse betingelser må tage konsekvensen af, at hans handling i sig selv er illegal.

3. Selvmord (*suicide*) er efter common law en forbrydelse og forsøg på selvmord er derfor strafbart, hvis man er tilregnelig. Hvis to elskende aftaler at gå i døden sammen, og den ene efter at have dræbt den anden mister modet til at dræbe sig selv, straffes vedkommende med døden som morder.³

4. Truselsbreve om mord kan straffes med fængsel i 10 år,⁴ hvis de afsendes »maliciously« og ikke blot for spøg. Sammenlignet med dansk ret, hvor straffen ikke kan overstige 2 års fængsel, må man sige, at der tages håndfast på sådanne trusler.

5. Barnemord (*infanticide*) blev indtil for nylig straffet som mord, altså med dødsstraf. Fra 1905 til 1921 fik 60 kvinder denne straf, men i de 59 tilfælde blev straffen formildet ad benådningsvejen. I 1922 blev loven revideret, og den nugældende lov af 1938 er human.⁵ Med straf som for manslaughters, det vil sige med bøde eller fængsel indtil livstid, anses den moder, der dræber sit barn, inden det er fyldt 1 år, hvis hun på gerningstidspunktet endnu ikke havde genvundet »the balance of her mind« som følge af barnefødslen. Loven af 1922 krævede, at barnet skulle være »newly-born«; 16 dage

1. *Andrews v. Director of Public Prosecutions*, (1937) A. C. 576.

2. *R. v. Franklin* (1883), 15 Cox 163.

3. *R. v. Croft*, (1944) K. B. 295.

4. *Offences against the Person Act*, 1861, s. 16.

5. *Infanticide Act*, 1938.

blev den gang accepteret, men Court of Criminal Appeal fandt derimod, at 1 måned var for lang tid. Nu er 1 år altså maksimum.

6. Fosterdrab. Efter engelsk ret kan man ikke straffe for mord (eller barnemord) under fødselsakten, så længe barnet blot ved et enkelt lem, for eksempel en fod, har forbindelse med moderens legeme. Barnet må føre en af moderens liv fuldstændig uafhængig tilværelse. Dødelig vold mod det vordende barn, når hensigten ikke er at redde moderens liv, kan derimod siden 1929 straffes som *child destruction* med fængsel indtil på livstid.¹ Forudsætningen er, at barnet er »capable of being born alive«, således at kun angreb under et senere stadium af svangerskabsperioden er *child destruction*. Er 28 uger af svangerskabet forløbet, opstilles en formodning om barnets levedygtighed.

7. Forskellig fra *child destruction* er svangerskabsafbrydelse (*attempts to procure abortion*).² Her gælder ingen begrænsning til det senere svangerskabsstadium. Straffen er også for denne forbrydelse fængsel indtil på livstid, hvadenten handlingen foretages af moderen selv eller af andre. Trediemand ifalder ansvar, selv om han urigtigt troede, at kvinden var svanger, og strafansvar er ikke betinget af det anvendte middels egnethed til at virke svangerskabsafbrydende.

En sag som hos os ikke ville være tvivlsom, optog sindene stærkt i 1939.³ En anset læge var tiltalt for ulovlig svangerskabsafbrydelse på en pige, der endnu ikke var fyldt 15 år, og som var blevet voldtaget af en soldat. Lægen, Mr. Bourne, forklarede, at han havde opereret i et lignende tilfælde allerede i 1935, men da nægtede hans reservelæge at assistere ham. Nu var han selv interesseret i at kende rettens standpunkt. Han var af den overbevisning, at pigen havde fået et betydeligt chock, og hans motivering for operationen var fare for patientens sundhed. Pigens unge alder i forbindelse med, at hun var voldtaget, tillagde han afgørende vægt. Lægen så sig ikke i stand til at drage grænsen mellem »danger to life« og »danger to health«, hvilket efter loven var af betydning, idet handlingen kun kunne være straffri, hvis operationen var udført for »preserving the life of the mother«. Justice Mac Naghten udtalte i sin retsbelæring, at »preserve life« efter hans mening betød mere end fare for øjeblikkelig død, og at der ikke kunne drages nogen fast linie mellem at bevare livet og bevare sundheden. De sandsynligste konsekvenser ved at undlade operationen ville være at gøre den unge pige til »a physical or mental wreck«. Juryen frifandt derefter lægen, – men så meget skulle der altså til!

1. The Infant Life (Preservation) Act, 1929.

2. Offences against the Person Act, 1861, s. 58.

3. R. v. Bourne, (1939) 1 K. B. 687.

Som man forstår heraf, anerkender man i England ikke svangerskabsafbrydelser efter voldtægt eller af eugeniske grunde, endmindre på social indikation. Dette er blevet stærkt kritiseret, blandt andet af kriminologen dr. Mannheim, der i sin bog: *Criminal Justice and Social Reconstruction* (pag. 42 ff.) oplyser, at i 1938 blev kun 66 kvinder tiltalt for ulovlig svangerskabsafbrydelse i England, skønt slige indgreb påregnelig er 40 pct. af det totale antal, der skønnes at være mellem 100.000 og 150.000.

Medens de almindelige voldsforbrydelser (*assault* og *battery*) ikke forfortjener omtale udover, at reglerne, for at citere Lord Wright, er »singularly, fragmentary and unsystematic«, skal siges nogle få ord om straffebestemmelserne for *uforsvarlig bilkørsel*, da legemskrænkelser ofte er følge deraf.

Den engelske færdselslov, Road Traffic Act af 1930 (med tillæg af 1934 og 1947), der også omfatter motorlovsbestemmelser, sonderer mellem

- a. »careless driving« (s. 12),
- b. »reckless or dangerous driving« (s. 11) og
- c. Kørsel under indflydelse af alkohol, der gør en »incapable of having proper control of the vehicle« (s. 15).

Principielt gælder ingen hastighedsbegrænsning. Straffebestemmelserne er ikke uden interesse. I gruppe a er straffen bøde indtil 20 £, i gentagelsestilfælde indtil 50 £ eller fængsel i 3 måneder, i gruppe b bøde eller fængsel indtil 2 år og i gruppe c. bøde eller fængsel indtil 6 måneder. De strengere straffe kan dog kun gives af overordnet domstol. Retten kan for samme forseelse *både* give bødestraf og fængsel.

Den, der kun gør sig skyldig i »careless driving«, kan først tredie gang fradømmes kørekortet. Hvis en person derimod dømmes for »dangerous driving«, kan kørekortet fradømmes ham straks, og i gentagelsestilfælde skal det ske, medmindre særlige omstændigheder foreligger. Er han spirituspåvirket, skal det som regel ske allerede første gang og ikke for kortere tid end 12 måneder. Den, hvis kørekort er fradømt, kan 6 måneder efter dommen overfor retten rejse spørgsmål om at få kørekortet igen, og i tilfælde af afslag kan han – dog tidligst 3 måneder derefter – søge påny (ss. 6 og 7).

Blodalkoholundersøgelser bruges ikke i England overfor personer, der er sigtet for bilkørsel under spirituspåvirkethed.

Indenfor *sædelighedsforbrydelserne* og de dermed beslægtede lovovertrædelser fremdrages som karakteristisk følgende:

Mange straffebestemmelser er meget rigoristiske. At have samleje (defilement) med en pige under 13 år er således forbudt under straf af fængsel indtil på livstid; at man kan få fængselsstraf indtil 2 år for at have samleje

med en pige under 16 år virker forbavsende, når man tager i betragtning, at ægteskabsalderen i England kun er 16 år, og at der som regel ikke tages hensyn til god tro med hensyn til alderen.¹

Unnatural crime, der både omfatter homoseksualitet og bestialitet, tages der heller ikke blidt på. Straffen kan stige til fængsel på livstid, og både den aktive og den passive part kan straffes, sidstnævnte dog ikke, hvis det er en dreng under 14 år.²

I London har jeg overværet en sag, hvor en mand var tiltalt for homoseksuel forhold til nogle drenge (5 tilfælde), og jeg forstod, at han ikke tidligere havde været straffet herfor. Jeg skønnede, at straffen i Danmark højst ville være blevet 2 år, men efter at lægen havde sagt, at manden var »more bad than mad«, gav dommeren ham 10 års fængsel med den kommentar, at det var en af de værste forbrydelser i samfundet.

Incest straffes ligeledes med hårde straffe. Begås forbrydelsen over for en pige under 13 år, kan man indespærres for livstid. Forbudet rammer samleje mellem søskende og mellem slægtninge i op- og nedadstigende linie uden hensyn til, om afkommer er født i eller udenfor ægteskab.³

Abduction, bortførelse af unge piger, er i England en alvorlig spøg, for er pigen under 16 år, og bortførelsen sker mod hendes forældres villie, er man hjemfalden til straf eventuelt fængselsstraf, selvom hun er nok så villig, og hvad formålet så end er.⁴ Det er uden betydning, om bortførelsen blot sker for en kort tid, og god tro med hensyn til pigens alder diskulperer ikke, – denne risiko må man selv løbe.⁵

II. EJENDOMSFORBRYDELSERNE.

Måske intet andet land har i den grad uddifferentieret berigelsesforbrydelserne og de dermed beslægtede ejendomskrænkelser som England. De fleste er samlet i *the Larceny Act af 1916*. Larceny betyder tyveri, men lovens indhold er langt vidererækkende, end titlen angiver, idet den også omfatter røveri, afpresning, bedrageri og underslæb. Skønt vi måske kun i begrænset omfang kan søge lærdom i denne omfattende lov, må vi omtale nogle hovedpunkter, som viser, at England har en række forbrydelsesbegreber, som er ukendte hos os, og at afgrænsningen mellem forbrydelserne iøvrigt afviger væsentligt fra dansk ret. Straffene er afskrækkende i deres hårdhed, men man

1. Criminal Law Amendment Acts, 1885, ss. 4 og 5 og 1922, s. 2.

2. Offences against the Person Act, 1861, ss. 61 og 62.

3. Punishment of Incest Act, 1908.

4. Offences against the Person Act, 1861, s. 55.

5. R. v. Prince (1875), L. R. 2 C. C. R. 154.

skylder at tilføje, at det ikke er ualmindeligt at give betinget straf selv i grovere tilfælde.

Burglary (ss. 25 og 46) er betegnelsen for en speciel *natlig* forbrydelse, der ikke må jævnføres med indbrudstyveri ved nattetid, da tyverihensigt ikke er nødvendig. Forbrydelsen, for hvilken maksimumsstraffen er fængsel på livstid, angår den, der mellem klokken 9 aften og klokken 6 morgen indbrudsvis enten *trænger ind* i en andens beboelseshus for at begå en felony, for eksempel tyveri, drab eller voldtægt, eller som på lignende måde om natten *bryder ud* af huset a) efter med samme forbryderiske hensigt at være trængt ind i huset (ikke nødvendigvis ved nattetid eller ved anvendelse af vold) eller b) efter at have begået en felony i huset. Berigelseshensigt er altså ikke nogen nødvendighed, og forbrydelsen er fuldbyrdet, når det omtalte forbryderiske forsæt har foreligget, og der er sket et »indbrud« eller »udbrud« som beskrevet.

En mindre, men iøvrigt alvorlig frihedsstraf rammer den, der ved nattetid 1) findes i et beboelseshus (selv om han er trængt ind om dagen) for at begå en felony der, eller 2) som ved nattetid findes i besiddelse af indbrudsværktøj uden at kunne give lovlig forklaring herpå, eller 3) som på dette tidspunkt af døgnet findes i besiddelse af farlige våben eller redskaber med hensigt til at begå en felony i en bygning, eller 4) som i forbryderisk hensigt har sværtet sit ansigt eller på anden måde har gjort sig ukendelig (ss. 27 og 28). Da man i England – som vi har set – kun straffer for forsøg, når der foreligger en iværksættelseshandling, er disse natlige foretagender i sig selv gjort til forbrydelser.

Housebreaking (ss. 26 og 27) med straf indtil 14 års fængsel har lighed med burglary, men indbrudet behøver ikke at være sket ved nattetid, og huset, hvori der brydes ind, kan være andet end et beboelseshus, for eksempel en butik.

Sacrilege (s. 24), der kan straffes med fængsel på livstid, er indbrud i kirker og andre steder »of divine worship«. Ej heller her hører det til forbrydelsesbegrebet, at man trænger ind i tyverihensigt; det er nok, at man har til hensigt at begå en eller anden felony.

Disse tre forbrydelser, burglary, housebreaking og sacrilege, illustrerer, hvor hårdhændet man går til værks. Før i tiden var det endnu værre. Så sent som i 1801 blev en 13-årig dreng, der havde et godt skudsmål, dømt til døden for burglary, fordi han efter solnedgang, men før lukketid, havde stukket sin hånd ind igennem en af ham ituslået butiksrude og stjålet en ske (Kenny).

Vi skal så omtale den egentlige tyveriforbrydelse, men vi må straks gøre os klart, at »steale« dækker over mere end det danske ord »stjæle«. Når

man som udlænding møder i retterne, studser man ofte over, at der tales om »stealing«, hvor vi på dansk ville sige »bedrage«.

Først må det fremhæves, at tyveri *ikke nødvendigvis* er en *berigelsesforbrydelse*. Det er nok, at man har til hensigt varigt at afskære ejeren fra nyttens af den tagne ting.¹ Hvor en tjenende tilintetgjorde en andens dokument for at undertrykke oplysninger om hans vandel, blev han dømt for tyveri.² Som man ser, kan også dokumenter stjæles (s. 1 (3)); ligeledes elektricitet (s. 10), men tingene skal have værdi. Her går man dog meget vidt, så endog værdiløse checks eller en lap papir med blyantsnotater er ansat for tilstrækkeligt. Selv »the hundred part of a farthing« er nok, som det siges i en gammel dom. Ja, man har endog dømt for tyveri, hvor genstanden var kadaveret af en gris, der var bidt ihjel af en hund og derefter begravet. Det betyder, at man i praksis har opgivet værdikravet.

Brugstyveri er ikke strafbart i England; det er en civil tort. Men det er tyveri at efterlade en borttaget ting et sådant sted, at ejeren ikke har praktisk mulighed for at få den igen. I et praktisk vigtigt tilfælde nemlig m. h. t. motorkøretøjer, er det dog strafbart som brugstyveri at fjerne vognen til midlertidigt brug uden ejerens samtykke.³

Overgiver man en ting til en anden (som »bailee«), for at han skal videregive den selv samme ting til trediemand, er tilegnelsen tyveri, ikke undersløb (s. 1 (1)), f. eks. hvis A sender B i en bank for at indløse en check, og B beholder pengene. Hvis omvendt A har overdraget B en ting til pant eller til leje, og A tager den ulovligt tilbage, kan A efter engelsk ret straffes for tyveri, skønt ejendomsretten er hans (s. 1 (2)). Også en ejer kan stjæle fra sin medejer (s. 40). Derimod kan ægtefæller normalt ikke stjæle fra hinanden, se foran pag. 260.

I England er det tyveri at opnå besiddelse af en andens ting »by any trick« for derefter at tilegne sig den (s. 1 (2)). Her ville vi straffe for bedrageri (false pretences), men der er en ejendommelig distinktion, som i praksis kan være vanskelig at drage. Hvis A ved B's svig lader sig forlede til at overdrage selve ejendomsretten over en ting til B, er det bedrageri; har A derimod franarret en dame 100 £ under påskud af at ville købe hende en billet til Amerika, har A kun fået besiddelsen af pengene, og hans tilegnelse bliver tyveri. I en sag tilbød A at købe B's hest mod kontant betaling. A tog

1. »A person steals who without the consent of the owner fraudulently and without a claim of right made in good faith, takes and carries away anything capable of being stolen, with intent, at the time of such taking, *permanently* to deprive the owners thereof.« (s. 1 [1]).

2. R. v. Jones (1847), 1 Den. 188.

3. Road Traffic Act, 1930, s. 28.

hesten, men betalte ikke. Her sagde retten, at overdragelsen var betinget af pengenes modtagelse, og at en endelig ejendomsoverdragelse forinden ikke var tilsigtet; følgelig forelå der tyveri.¹

Ofte rejser disse sager stor juridisk tvivl, og selv om man i mange tilfælde kan dømme for bedrageri, hvor tiltalen lyder på tyveri og omvendt, tvinges juryen til at træffe sådanne subtile afgørelser efter fornøden vejledning af dommeren i spørgsmål, der tangerer civilretten.

Også den, der modtager en ting »under a mistake«, som han ved, ejermanden svæver i, straffes for tyveri. Otte af elleve dommere dømte engang indehaveren af en post-konto, der ved postekspedientens fejl, hvorom gerningsmanden var vidende, modtog en langt større sum, end der stod på kontoen. Dommerens ræsonnement var her, at embedsmandens fejltagelse hindrede såvel en ejendomsoverdragelse som en besiddelsesoverdragelse.² Reglen er nu lovfæstet i Larceny Act (s. 1 (2)).

Hvis der foreligger fejltagelse på begge sider (*mutual error*), og modtageren senere opdager den, gør han sig da skyldig i tyveri, hvis han tilegner sig tingen? I en meget kendt sag herom³ var sagsforholdet følgende: A og B var gået en aftentur sammen, og A bad B om at låne en shilling. I mørket tog B fejl og kom til at give A en sovereign (10 shillings), som A tilegnede sig, skønt han senere blev klar over fejltagelsen. A blev dømt for tyveri, omend med 7 stemmer mod 7. Begrundelsen synes at have været, at der ikke alene forelå en fejltagelse med hensyn til værdien, men også med hensyn til identiteten, og at overdragelse i juridisk forstand derfor slet ikke havde fundet sted. Hvis derimod et postbud fejlagtigt afleverer et brev til en anden end adressaten, og modtageren på grund af navnelighed i god tro åbner brevet, men derefter tilegner sig indholdet, har domstolene frifundet for tyveri ud fra den betragtning, at der foreligger en overdragelse af et brev med det indhold, det nu engang har og ikke af et brev med et bestemt indhold.⁴ Som man ser, er det ikke altid let at være nævning i England!

Finderen af en ting straffes for tyveri, hvis han på tilegnelsestidspunktet tror, at ejermanden kan findes »by taking reasonable steps« (s. 1 (2)). Det er således fast praksis at straffe for tyveri den, der tilegner sig en ting, som en anden har glemt i toget.

Den engelske tyverilov nøjes ikke med en sondring mellem simpelt og groft tyveri, men opstiller særlige strafferammer for en lang række tyverier,

1. R. v. Russett (1892), 2 Q. B. 313 og R. v. Buckmaster (1887), 20 Q. B. D. 182.

2. R. v. Middleton (1873), 2 C. C. R. 38.

3. Ashwell's case (1885), 16 Q. B. D. 190.

4. R. v. Mucklow (1827), 1 Moody 160, og R. v. Davies (1856), Dearsly 640.

for eksempel af dyr, træer, manufakturvarer over 10 sh.'s værdi, etc. For tyveri af et testamente er maksimumsstraffen fængsel på livstid (s. 6)!

Om røveri (*robbery*) er intet interessant at sige (s. 23).

Afpresning (*blackmail*) kan derimod ikke forbigås uden omtale af en vigtig overhusdom. For at en trusel skal have karakter af afpresning, skal den være fremsat »*without any reasonable or probable cause*« (s. 29). I mange år har der mellem de øverste civile og kriminelle domstole været uenighed om rækkevidden af disse ord, men tvivlen er nu løst af House of Lords i 1937.¹ Sagen drejede sig om følgende: En handelssammenslutning, the Motor Trade Association, havde ifølge sine vedtægter myndighed til at bestemme, at de medlemmer, som solgte visse artikler til lavere priser end efter den for branchen gældende prisliste, skulle opføres på en stopliste, medmindre de inden for en frist af 21 dage betalte en af unionens bestyrelse fastsat bøde og iøvrigt underkastede sig visse andre forpligtelser. Et medlem, Thorne, respekterede ikke prislisten og blev derfor truet med at komme på stoplisten, medmindre han betalte en bøde. Han anlagde så sag mod unionen og påstod, at det var et illegalt krav at stille. House of Lords fandt imidlertid, at et brev som det nævnte ikke i sig selv indeholdt et på trusler støttet krav om penge »*without reasonable or probable cause*«. Dommen siger følgende: »Det må godtgøres, at der ikke har foreligget »*reasonable cause in the full sense*«, det vil sige, at det skridt, der var foretaget, ikke var til fremme af unionens og dens medlemmers legitime handelsinteresser, at der med andre ord var en hensigt til at gøre skade (*injure*), og at den forlangte bøde som et alternativ ved siden af optagelsen på stoplisten var ublu eller excessiv. Beviset herfor påhviler i sin helhed den, der påstår, at der foreligger ulovlig afpresning«.

Vi har allerede set, at der til bedrageri (*false pretences*) kræves en ved svig fremkaldt villie hos den bedragne til at overdrage ejendomsretten og ikke blot besiddelsen af en ting til en anden. Bedrageri er kun en misdemeanour, og straffen kan i modsætning til tyveri gå ned til bøde.

Den berømte Tichborne-sag (se pag. 117), hvor en slagter N.N. påstod at være en vis baron Tichborne, som forlængst var anset for at være druknet under et skibsforlis, og som førte flere hundrede vidner for at bevise identiteten med denne adelsmand, førte til en lov, der fastsatte fængselsstraf indtil livstid (!) for *false personation* i berigelsesøjemed.²

Underslæb (*embezzlement*) har ligesom bedrageri snævrere område end

1. Thorne v. Motor Trade Association, (1937) A. C. 806.

2. False Personation Act, 1874.

i dansk ret (s. 17). Forbrydelsen kan kun begås af en *clerk* eller *servant*, altså en person, der står i egentligt underordningsforhold til sin principal i den forstand, at denne både kan bestemme, hvad han skal gøre, og hvorledes han skal gøre det.¹ Det påstås, at mange firmaer for at bringe deres kasserer under den strenge straffebestemmelse, der er fastsat for embezzlement, betaler ham en fast årlig gage, da denne lønningsform indikerer underordningsforholdet. En agent, for eksempel en assurandør, er ikke servant i lovens betydning.

Underslæb forudsætter endvidere, at den tjenende ulovligt disponerer over, hvad han for sin principal modtager *fra* trediemand, hvorimod det er tyveri at tilegne sig, hvad han modtager *af* sin principal til opbevaring eller videregivelse.² Da man kan straffe for tyveri, selv om tiltalen lyder på underslæb og omvendt, kan det for resultatet ofte være underordnet, om forbrydelsen må betegnes som det ene eller det andet, men juryen kommer ikke udenom spørgsmålet.

Den, der som bestyrer af en fond (trust) ulovligt tilegner sig midler derfra, kan ikke straffes for egentligt underslæb, men for *fraudulent conversion* (s. 20). Det er en væsentlig mildere forseelse end embezzlement, idet bødestraf kan anvendes. Det særlige troskabsforhold, som man kan vente af sine helt underordnede, foreligger ikke her. Loven har yderligere understreget den forskellige bedømmelse ved en klausul om (s. 85), at der ikke kan rejses tiltale for *fraudulent conversion*, hvis det mislige forhold først åbenbares under en af den besvegne anlagt civil sag mod den pågældende.

Til sidst nogle ord om hæleri (s. 33). En kort teknisk betegnelse for denne forbrydelse kender loven ikke. Man taler undertiden om »receiving stolen goods« eller blot om »receiving«, for modtagelse af en ting med kundskab om, at den hidrører fra *en eller anden* forbrydelse, er hæleri. Den skyldige straffes med frihedsstraf op til 14 år.

Til »receiving« kræves, at den pågældende har haft kosterne i sin besiddelse og derved kontrollen over dem.³ Assistance, bestående i at finde en køber til dem, er ikke hæleri,⁴ men kan straffes som efterfølgende meddelagtighed i hovedforbrydelsen, hvis denne er en felony. Da bedrageri mærkeligt nok kun er en misdemeanour, er det altså ikke strafbart at assistere bedrageren med hensyn til hans dispositioner over det tilvendte.

Uagtsomt hæleri kendes ikke. Det er uden betydning, hvor grov uagt-

1. R. v. Negus (1873), 2 C. C. R. 34.

2. R. v. Murray (1830), 1 Moody 276.

3. R. v. Wiley (1850), 1 Den 37.

4. R. v. Watson, (1916) 2 K. B. 385.

somheden er, men efter en overhusdom er sikker viden på den anden side ikke nødvendig.¹ Dolus subsequens gør ikke en fortsat opbevaring og tilegnelse strafbar.

En afkræftelig formodning for ond tro opstilles, hvis man har modtaget nylic stjålet gods under så mistænkelige omstændigheder, at en fornuftig mand må anse dem for stjålne. Om hvad der er »nylic« er illustreret ved domspraksis foran pag. 119. Samme sted er omtalt de undtagelser, som ved hæleri gøres fra reglen om, at en tiltalts fortid ikke må åbenbares, før skyldspørgsmålet er afgjort.

III. CONTEMPT OF COURT.

Contempt of court er strafbart efter common law. Begrebet er meget vidrerækkende end de værdighedskrænkelser, som vor retsplejelovs § 151 omhandler, og straffen kan stige til fængsel i 2 år. Der er tre hovedklasser af contempt:

- a. krænkelser »*in face of the court*«. Herunder hører ikke blot ringeagtsytringer og støjende adfærd, men for eksempel også et vidnes vægring ved at besvare spørgsmål. Dommeren har i disse tilfælde myndighed til at arrestere den pågældende og holde ham i varetægt, indtil tiltale rejses;
- b. publikationer, »*scandalizing the court*«, – og
- c. alt, hvad der iøvrigt har karakter af obstruktion eller indblanding i »*the due course of justice or the lawful proces of the courts*«.

Under den sidste gruppe, der iøvrigt kan være vanskelig at adskille fra gruppe b), hører for eksempel intemidering af parter, vidner og nævninger, offentliggørelse af kommentarer til en verserende retssag, hvis de er egnede til at præjudicere en fair trial, eller utidig offentliggørelse af et fotografi af en sigtet. Således er det fundet at være contempt of court at have offentliggjort et fotografi, der præjudicerede en fair behandling af en straffesag, idet der på det tidspunkt var tvivl om, hvorvidt den pågrebne, hvis billede var gengivet i pressen, var identisk med gerningsmanden, hvilket forringede værdien af en af politiet arrangeret identificeringsparade.²

Et ledende synspunkt for grænsen mellem den tilladelige og utilladelige pressekritik af retsvæsenet er fremsat i en overhusdom³ i følgende ord af Lord Atkin: »Hvadenten det drejer sig om den enkelte dommer eller retten som sådan, begås der intet forkert af den, der i god tro offentligt eller privat

1. (1892) A. C. 287.

2. R. v. Daily Mirror, (1927) 1 K. B. 845.

3. Ambard v. Attorney-General for Trinidad and Tobago, (1936) A. C. 322.

udøver den almindelige ret til mådeholden og fair kritik af enhver episode vedrørende retsvæsenet. Forudsat at kritikerne afholder sig fra at tillægge den, der har ansvaret for rettens administration, upassende motiver, og at der kritiseres ud fra en redelig overbevisning og ikke af malice eller for at svække respekten for domstolene, er de immune for processer herom«.

Det har i flere år været forbudt at fotografere i retssalen eller at offentliggøre billeder af retsscener.¹ Brud på denne regel er også *contempt*.

IV. ÆREKRÆNKELSER.

Til de offentlige fredskrænkelser hører *libel*, der er betegnelsen for skrevne injurier. Er de kun fremsat mundtligt, foreligger en *slander*. Forskellen har i engelsk ret afgørende betydning.

Slander er »a civil wrong«, libel derimod både »a civil wrong« og »a criminal offence«. Med en mundtlig injurie må man derfor gå til de civile domstole for at påstå erstatning, og disse erstatninger er undertiden enorme. Straf pålægges ikke. Straffesag i anledning af mundtlige injurier kan kun anlægges, hvis udtalelsen af anden grund er strafbar, for eksempel som blasfemi. Siger man om en mand, at han er »svindler« eller »tyv«, pålægges straf kun, hvis udtalelsen er fremsat »in his trade og business«, således at den har skadet ham i forhold til hans kunder.² Er injurien skriftlig, kan man *enten* udtage stævning og påstå erstatning, *eller* anlægge straffesag og påstå straf *eller* gøre begge dele, hvorimod straf- og erstatningspåstand ikke kan kombineres under samme sag. Straffesag i civilretsplejens former kendes ikke.

Hvoraf fremkommer nu denne forskel? Forklaringen er enkel. Straf for injurier skyldes ikke hensynet til den individuelle, der må søge oprejsning gennem erstatning. Kun den injurie er strafbar, der er en fare for den offentlige fred. Derfor stiller man kravet om skriftlighed. Men omvendt – og det er meget vigtigt – *tillader man som hovedregel ikke at føre sandhedsbevis under en straffesag*. Anderledes derimod, hvis sagen anlægges som civil sag. Hvorfor? Svaret er: »Jo sandere sigtelsen er, des større er fredsbruddet« (Kenny). En dom diskuterer derfor juryens ret til i en sag om kriminel libel at frifinde, hvis udtalelsen er af en sådan karakter eller publiceret på en sådan måde, at den ikke skønnes at rumme fare for freden, selv om den iøvrigt er ærekrænkende. Og domstolene har udtalt deres misbilligelse af kriminel forfølgning i dagliglivets sager og sagt, at det kun bør ske, hvor sigtelsen er af grov karakter, eller den ved hårdnakket gentagelse provokerer

1. Criminal Justice Act, 1925, s. 41.

2. l'Anson v. Stewart, 1 T. R. 748.

offeret til at begå et fredsbrud.¹ Kun libel skal her omtales nærmere, idet slander hører hjemme i læren om »torts«.

High Court kræver for at stemple et dokument som ærekrænkende (defamatory), at dets indhold er egnet til at bringe den krænkede »into hatred, contempt or ridicule or in any way to diminish the good opinion that other persons have of him«². Loven³ kræver yderligere, at publikationen skal være »malicious«, som der også plejer at stå i anklageskriftet, men det fortolkes således, at ærekrænkelsens publikation i sig selv er malicious.

I en erstatningssag om libel er det nødvendigt at bevise, at den er publiceret for trediemand; i en kriminel sag kræves det ikke, fordi faren for fredsbrud kan være til stede uden publikation.

Andre forskelligheder mellem civil og kriminel libel må nævnes:

Libel, rettet mod en større kreds af personer, berettiger ikke disse til civilt søgsmål, men på grund af den fredsforstyrrelse, den kan forårsage, kan de – hvis kredsen ikke er for ubestemt angivet – rejse kriminel sag. Videre kan libel mod en død person, hvis familie derved føler sig krænkede, ikke berettige den til erstatning, men med visse begrænsninger kan familien søge værn ved anlæggelse af en straffesag. Endelig er en husbond ansvarlig for libels, fremsat af hans medhjælpere i forbindelse med deres arbejde for ham, men i en straffesag vil han blive frifundet ved at bevise, at han hverken har givet bemyndigelse til publikationen eller ved uagtsomhed har bidraget til dens fremkomst.⁴

Som nævnt kan sandhedsbevis ikke føres i en kriminel sag, men der gælder undtagelser. Den, der beviser dens sandhed og yderligere godtgør, at den er fremsat »for the public benefit«, går fri.⁵ Kan det derfor være strafbart at røbe en deformitet, for eksempel en klumpfod, som en anden omhyggeligt skjuler, vil det eventuelt være straffrit at offentliggøre, at en person lider af en smittefarlig sygdom (Kenny). Af samme grund må det offentlige livs mænd (public men) tåle en langt videregående kritik end andre; selv en fjendtlig kritik er berettiget, når den retfærdiggøres af hensigten med at vedkommende stilles offentligt til regnskab.⁶

En tiltalt kan også støtte sit forsvar på, at publikationen var *privileged*. Er den absolut privilegeret, for eksempel parlamentserklæringer, dommerudtalelser i retten eller vidneudsagn, er man ubetinget ansvarsfri.

1. R. v. Wicks (1936), 52. T. L. R. 253.

2. R. v. Munslow, (1895) 1 Q. B. 758.

3. Libel Act, 1843.

4. Ibid., s. 7.

5. Ibid., s. 6.

6. Seymour v. Butterworth, 3 F. & F. 372.

For vidner gælder dog, at de ikke må drage fordel af privilegiet til at angribe andres karakter, når det ikke har relation til sagen. En dom siger, at hvis et vidne spørges, om han var i York en bestemt dag, er vidnet ikke beskyttet, hvis han svarer: »Ja, og X begik der lommetyveri overfor mig«.¹

En modificeret regel gælder, når publikationen kun er »kvalificeret privilegeret«. House of Lords har i en dom² defineret det som angående de tilfælde, hvor en person har en »juridisk, social eller moralsk pligt til eller interesse i at afgive en erklæring til den, som den er bestemt for, og modtageren har en tilsvarende pligt til eller interesse i at modtage den«. Herunder falder for eksempel en anbefalingsskrivelse, der karakteriserer en tjenende person. Hvor privilegiet kun er kvalificeret, er der præsumption for, at publikationen ikke er »malicious«, men godtgøres det, at der foreligger »express malice«, er man hjemfalden til straf. Privilegiet vil ofte være betinget af, at den injurierende selv skriver brevet og mærker det »fortroligt«. Hvor en person, der var ansat i et selskab, havde undladt dette, idet han havde ladet brevet maskinskrive af en kontorist, blev han straffet.³

Endelig diskulperer det, hvis erklæringen er fremsat som »*fair comment*«, det vil sige en bona fide kritik af offentlig interesse. Herom foreligger en righoldig praksis.

I injuriesager vises der pressen et særligt hensyn. Ingen kriminel tiltale mod den for et pressereferat ansvarlige kan rejses for domstolene uden retens samtykke i et lukket retsmøde (Judge in Chambers), og først efter at det sigtede blad har haft lejlighed til at udtale sig.⁴ Begrundelsen for denne regel siges at være, at det for et blad vil være umuligt for de ansvarlige personligt at kontrollere sandheden af alt, hvad der publiceres, før det er nået til offentlighedens kundskab (Jenks).

At ægtefæller ikke kan anklage hinanden for criminal libel er tidligere omtalt.

Skønt injuriesager ofte indeholder vanskelige juridiske spørgsmål, som det efter den sædvanlige arbejdsfordeling mellem dommer og nævninger ellers tilkommer førstnævnte at afgøre, er det forlængst fastslået, at juryen giver en generel kendelse om skyldspørgsmålet i injuriesager. Enkelte spørgsmål er dog overladt til dommerens afgørelse (Fox's Libel Act, 1792).

1. Lord Chief Justice Cockburn i *Seaman v. Netherclif*, 46 L. J. C. P. 128.

2. *Adam v. Ward*, (1917) A. C. 334.

3. *Pullman v. Hill*, (1891) 1 Q. B. 524.

4. *Law of Libel Amendment Act*, 1888, s. 8.

V. STRAFBARE ARBEJDSSTRIDIGHEDER.

Efter common law var enhver aftale mellem arbejdere om i fællesskab at søge deres arbejdsvilkår forbedret strafbar som conspiracy. Men en lov af 1875¹ knæsatte det princip, at sådanne aftaler ikke skal være strafbare, hvis det aftalte, om det blev begået af en enkeltperson, ikke ville være strafbart.

Selv om strejke eller lock-out involverer et brud på en kontrakt, bliver den ikke dermed strafbar. I det offentliges interesse er dog kontraktbrud indenfor *visse erhverv* gjort strafbare. Ved ovennævnte lov² blev det således gjort til en forbrydelse (straf af bøde eller indtil 3 måneders fængsel) for enhver, der var ansat som arbejder i et gas- eller vandværk, »willfully and maliciously« at bryde arbejdsaftalen med viden om eller begrundet tro på, at hans arbejdsnedlæggelse enten alene eller i forening med andre ville have den sandsynlige følge, at befolkningen helt eller delvis ville blive unddraget fra gas og vand. Lignende regel blev senere indført med hensyn til arbejderne i elektricitetsværker.³

Loven af 1875 gjorde det endvidere strafbart på tilsvarende måde at bryde en arbejdsaftale, hvis det kunne have til følge, at menneskeliv udsattes for fare, eller alvorlig skade på personer eller ejendom derved kunne forårsages. Ved en lov af 1927⁴ fastsatte man også straf for den, der »willfully« gik fra en arbejdsaftale med »a local or other authority«, hvis konsekvensen måtte forudsættes at ville forvolde skade eller alvorlig ulempe overfor samfundet.

Kan en mand med de nævnte undtagelser straffrit forlade sit arbejde, vil det være strafbart at søge at tvinge andre til at gøre det. Både loven af 1875 og en senere lov af 1906 indeholdt regler herom. Nu bestemmer loven⁵, at det er ulovligt »to watch or beset« en arbejders bolig med det formål at overtale ham til at arbejde eller til at nedlægge sit arbejde. Blot det at nærme sig en andens hus i sådant øjemed er strafbart, hvis det sker i et sådant antal eller på en sådan måde, at det får karakter af intimidering, obstruktion eller fredsbrud.

Da der i 1926 udbrød generalstrejke i England, der varede fra den 3. til den 12. maj, opstod det spørgsmål, om strejken var illegal. Strejken tog sit udspring i kulminerne, men den 11. maj erklærede sømændene sympati-strejke. Man gjorde nu gældende, at der for sømændenes vedkommende ikke

1. Conspiracy and Protection of Property Act, 1875, s. 3.

2. Ibid., s. 4.

3. Electricity (Supply) Act, 1919, s. 31.

4. Trade Disputes and Trade Unions Act, 1927.

5. Ibid., s. 3.

forelå nogen arbejdskonflikt, og at deres aktion derfor som sympatistrejke var ulovlig, da lovene af 1875 og 1906 kun handlede om »acts in furtherance of a trade dispute«. Dette synspunkt sejrede ved retten, men afgørelsen fandtes af tvivlsom rigtighed, og den blev stærkt kritiseret.² For nu at afskære enhver tvivl herom blev der i den året efter vedtagne Trade Union Act indføjet følgende bestemmelse: «En strejke eller lock-out er illegal, og hver deltager strafskyldig (til bøde indtil 20 £ eller fængsel indtil 3 måneder), hvis den 1) har relation til anden arbejdskonflikt end den, der måtte foreligge indenfor samme virksomhed, hvor de strejkende eller lock-out deltagerne er beskæftigede, og 2) strejken eller lock-out'en er iværksat for eller beregnet på at tvinge regeringen enten direkte eller ved den skade (hardship), den forvolder samfundet«. Til »samme virksomhed« henregnes efter loven dem, hvis arbejdsaftaler er indgået »by the same joint industrial council, conciliation board or other similar body, or in accordance with agreements made with the same employer or group of employers«. Tiltale kræver samtykke af the Attorney-General.

1. National Sailors and Firemen's Union v. Reed, (1926) Ch. 536.

2. Af professor *A. L. Goodhart* i the Yale Law Journal, 1927, vol. XXXVI, pag. 464 (trykt i hans Essays pag. 226-251).

Kapitel XXV.

RÅD OG VINK

»A lawyer can never feel himself a stranger at a gathering of the members of his profession *in whatever quarter of the globe*, for I am convinced that there is no profession which binds its members in a closer fraternity.«

(Lord Macmillan).

Denne bog var kun en introduktion. Inden jeg sætter punktum, har jeg fundet det naturligt at give nogle praktiske vink særligt til de yngre, der har den oplevelse til gode at studere engelsk ret på engelsk grund. Men også de, der enten har en almindelig interesse for emnet, eller som mere specielt ønsker oplysning om et retsspørgsmål til brug i en afhandling, i en retssag eller i anden anledning, kan måske have nogen nytte af denne sidste orientering.

Ofte har mine tanker kredset om, hvor stavnsbundne vi jurister egentlig er. Vi dyrker lidt nordisk samarbejde, men så er også alting sagt. Med nogen misundelse ser vi læger, ingeniører, forretningsfolk og andre drage ud i verden, medens vi selv bliver hjemme. For at kapre den bedste ungdom til vort fag tror jeg, at det er nødvendigt at gøre studiet morsommere og give flere lejlighed til – ikke mindst for at udvikle deres selvstændighed og styrke fantasien – at studere i udlandet. Det bør ikke være et privilegium for de få doktoraspiranter, som begraver sig i et eller andet udenlandsk bibliotek. I »En dansk Students Æventyr« findes en scene, hvor licentiaten, da der spilles op til dans, sammenligner sig med en enbenet kriger, hvis hjerte svinger med de unge piger, medens kroppen bliver på det samme sted. Mon ikke mange jurister føler det samme i deres forhold til det pulserende liv ude i den store verden? Er det ikke rigtigt, at kroppen bliver på det samme sted, hvor gerne vi end ville flytte den? Ikke uden grund har jeg derfor i spidsen for kapitlet bragt dette citat af *Lord Macmillan*, fordi det så kraftigt understreger det broderskab, der binder os jurister fra alverdens lande tættere sammen end måske i nogen anden profession.

Det kan måske siges, at engelske jurister, der indbyrdes dyrker dette broderskab som få, længe har indtaget en noget reserveret holdning overfor deres brødre på kontinentet, der alle menes at være inficeret af romerret,

som ikke kender til cross-examination, og som almindeligvis betragtes som tilhængere af den inkvisitoriske procesform. Englænderen har altid syntes, at deres eget er det bedste, en indstilling som for resten heller ikke er os andre så fjern. Men mange tegn viser, at dette forhold er ved at ændre sig, nu da de demokratiske lande efter to store krige er rykket hinanden nærmere. Et vidnesbyrd herom var den konference, der i lighed med vore nordiske juristmøder fandt sted i sommeren 1947 i London mellem franske og engelske jurister, og som tænkes efterfulgt af flere, skiftevis i Paris og London. En af deltagerne, Mr. G. D. Roberts, K. C., indledede sit foredrag med at udtrykke sin særlige glæde over at mødes og samarbejde med sine franske kolleger for derved at genopfriske det daglige og nære samarbejde igennem 12 måneder under Nürnbergsagen og at genoplive minderne fra de forgangne år, da han havde kæmpet skulder ved skulder med sine forbundsfæller på kontinentet. Men engelske jurister åbner også deres porte for os andre. Hvert år eller i hvert fald hvert andet år holdes »Summer School« for fremmede jurister i London eller Cambridge, og de, der ønsker nærmere oplysninger herom, kan blot skrive til »*The Institute of Advanced Legal Studies, University of London*«, 25 Russell Square, London, W. C. 1. Fornylig har den danske ambassadør i London meddelt vort udenrigsministerium, at *The British Council*, 3 Hanover Street, London, W. 1, med glæde vil bistå danske jurister under retsbesøg i England. Når jeg dertil kan føje, at en af mine venner, der sidst holdt forelæsning om engelsk ret for udlændinge i sommeren 1948 i Cambridge, har meddelt mig, at han fandt, at skandinaverne, der deltog i dette kursus, havde en større forståelse af det engelske retssystem end de fleste andre udlændinge, har vi kun grund til at vente os velkomne.

Foreløbig vil jeg koncentrere mig om *retsbesøgene*. Det er vigtigt at notere sig, at de overordnede domstole er *lukket* på grund af sommerferie i tiden fra 1. august til 11. oktober, men en enkelt afdeling plejer dog at have åbent for at behandle de mere hastende sager, og underretten – County Court og Police Court – har, så vidt jeg ved, kun lukket i en del af perioden.

Retsmøderne begynder som regel klokken 10.30 og varer til klokken 16, afbrudt af en frokostpause fra klokken 13 til 14. Går man i de overordnede domstole, hvor sagerne ofte er langstrakte, er det praktisk – hvis man ikke har meget god tid – at se på retslisten, om det er »short causes« eller »long causes«, hvilket altid står anført. Intet er så trættende som at lytte til en retsforhandling på et fremmed sprog, når man kun overværer en lille del af sagen, så man ikke får fat i, hvad den egentlig drejer sig om. Nej, gå til »short causes« og hør på sagerne fra de begynder til de slutter med dommerens fore-

drag, der er selve dommen i sagen. Ingen hører det engelske sprog udtalt smukkere end i retssalen. –

Nu er det lidt vanskeligt at give generelle råd, for nogle kommer blot som turister og har måske kun få dage til deres rådighed, medens andre opholder sig i London for længere tid som studerende.

Hører man til den første kategori, må det straks slås fast – og det gælder ikke mindst, hvis det er ens første besøg i London, hvor meget andet end retterne skal ses – at man på så kort tid højst kan danne sig et billede af, hvad der foregår i retssalene. Først og fremmest må man aflægge et besøg i den store retsbygning »*Law Courts*«, hvor de overordnede domstole – High Court, Court of (civil) Appeal og Court of Criminal Appeal – har til huse. Går man i High Court, vil jeg anbefale *King's Bench*, der behandler de mere almindelige sager, navnlig erstatningssager, som er lettere at følge end sagerne i Chancery Court, hvor der som regel heller ikke finder vidneførsel sted. Glem heller ikke et besøg i *Divorce Court*, om muligt hos Mr. Justice Hodson, om hvis retsledelse ordet blændende ikke er for meget sagt. Har man ikke tid til både at gå i *Court of Appeal* og *Court of Criminal Appeal*, lyt så i alle tilfælde en halv time på forhandlingerne i den sidstnævnte domstol, hvor tre rødkappeklædte dommere – ofte med Lord Chief Justice i midten – i en håndvending behandler straffesager som sidste instans og afsiger dom på stedet.

Fra *Law Courts* til »*Old Bailey*« i Ludgate Hill nær Sct. Pauls er der kun et kvarters gang (en englænder ville køre i bus, selvom der kun var 5 minutter). Et besøg i Old Bailey er nødvendigt, hvis man uden at tage til fjernere steder vil høre på en straffesag med jury. Se om Court nr. 1 er åben, for her er det en af High Court's dommere, der præsiderer, ellers gå i en af de tre andre afdelinger, hvor dommerne har hver deres titel: Recorder, Common Serjeant og Judge of the City of London Court.

Der kan antagelig også blive tid til et besøg i en af politiretterne. Den mest kendte og den mest centralt beliggende er *Bow Street Police Court* ved Covent Garden. Der vil her blive lejlighed til både at høre på politisager og på forundersøgelserforhør. Vil man se Englands eneste faste kvindelige dommer, må man tage ud til Tower Bridge Police Court, men det er måske for lang en tur.

Driver man biblioteksstudier i London, er det praktisk at reservere en times tid om dagen til retsbesøg, som derved bliver en behagelig afveksling. For de virkelig studerende vil retsbesøgene være mere end en turistattraktion.

En nogen anden fremgangsmåde kan her anbefales. Se at stifte bekendtskab med en yngre Barrister eller Solicitor; de vil som regel være hjælpsomme,

og man kan have udbytte af at diskutere sagerne med dem. Ingen nok så fuldblods »teoretiker« bør undgå kontakt med kolleger fra den mere praktiske fløj. Måske vil de invitere Dem til lunch i en Inn of Court eller i Law Society; navnlig et besøg i en af Inn'erne er en oplevelse. Derimod er det ikke nødvendigt at være i følge med en engelsk sagfører for at høre på de skinprocesser – moots og mock trials –, som lejlighedsvis finder sted, navnlig i Gray's Inn. Opslag herom findes blandt andet i de juridiske biblioteker i the Inns og Court.

Den, der ikke behøver at jage sig til retsbesøgene, må ikke begrænse sig til den nys omtalte korte runde. High Court's forskellige divisions vil nok i det lange løb være det bedste lærested. På første sal foregår for lukkede døre det forberedende arbejde for en *Master*, men en Barrister vil sikkert med glæde vise en, hvorledes det går for sig. Mange vil synes, at det er en oplevelse at høre på en retssag i *House of Lords* og i *the Judicial Committee of the Privy Council* i Downing Street. Jeg kan henvise til min tidligere beskrivelse af disse domstole.

Naturligvis må man også aflægge besøg i en af de civile underretter, for eksempel i *County Court* i Sct. Martins' Lane nr. 82 (nær Trafalger Square) eller i den tilsvarende ret i Guildhall, hvis jurisdiktion er City of London. Det må ikke glemmes, at der her også findes en Registrar's Court, der behandler bagatelsagerne. Endvidere er der *Juvenile Courts* (for eksempel i Lennox Garden), men husk, at retsmøderne er lukkede, og at dommerens tilladelse derfor må indhentes. En introduktion, for eksempel fra en Barrister, vil være gavnlig.

Vil man høre på jursysager også andre steder end Old Bailey, kan man tage syd for Themsen til *London Quarter Sessions* i Newington (5 minutter fra Borough Underground Station på Northern Line).

For at fuldstændiggøre indtrykket af de engelske domstole er der endnu tre retter, man må besøge. Den ene er *Petty Sessions*, når de beklædes af de læge fredsdommere. Underretter med lægmænd finder man først og fremmest på landet, men det er fejlagtigt at tro, at man skal rejse uden for London for at stifte bekendtskab med dem. Tag for eksempel ud til Wimbledon (et kvarters kørsel med Southern Railway fra Waterloo Station); her vil man se, at den virkelige retsleder er den juridiske fuldmægtig. Den ejendommelige forundersøgelsesret, *Coroner's Court*, er også et besøg værd, men så må man forberede sig på at vandre ud til et kirkegårdskapel, hvor retten som regel holdes, se pag. 188.

Endnu mere interessant er den rejsende *Court of Assize*, som jeg andetsteds har beskrevet udførligt. De nærmeste assize-byer er Kingston, Oxford og Cambridge. Kingston ligger kun en halv times jernbanekørsel fra cen-

trum. Til Oxford og Cambridge, der ligger næsten lige langt fra London, er afstanden cirka 60 miles. Man skal være lidt heldig for at overvære retsmøderne her, da retten kun sættes nogle gange om året, men hos vagten i »Law Courts« kan man for en penny få en plan over retssessionerne. Den, der ikke tidligere har været i Oxford og Cambridge, benytter en kærkommen lejlighed til at se disse gamle, interessante universitetsbyer. Skulle man iøvrigt være i tvivl om, hvorledes man skal dele sin dag mellem jura og andet, er det et godt råd at følge den plan, som Sir Wm. Jones har skitseret i disse linier:

»Seven hours to law, to soothing slumber seven,
Ten to the world allot, and *all* to Heaven.«

*

I forbindelse med det praktiske retsstudium kan det måske have nogen interesse at vide, hvorledes man *titulerer* sig som jurist, og hvem man skal søge at skaffe sig introduktioner til.

Hvad det første angår, er det en simpel regel, at man blot er mister. Titler er noget, der bruges på visitkortet, som regel med nogle for os uforståelige forkortelser som G. C. B., C. V. O., O. B. E., M. P. etc. Til illustration tjener følgende oplevelse, som en dansk læge kom ud for. Han havde skrevet til en ven i England på sit officielle brevpapir, på hvilket de dage, han havde konsultation, var forkortet til M. O. F. (mandag, onsdag og fredag). Da han fik svar, havde englænderen efter hans navn føjet ordene M. O. F. i den tro, at de tre mærkelige bogstaver betød »*Member Of Faculty*«. Er det således ikke skik at titulere sig, kan det være praktisk at oplyse, hvilken juridisk branche man tilhører.

Har man juridisk embedseksamen, kan man naturligvis altid sige, at man er a lawyer, en betegnelse som dog mest benyttes af domstolsjuristerne, dommere og sagførere, medens administrationens embedsmænd, hvoraf mange ikke er jurister, er civil servants, en stilling som ikke imponerer domstolsjuristerne. Har man derfor blot et formiddagsjob som sagførerfuldmægtig og ikke noget specielt ønske om at fortælle, at man er knyttet til administrationen, kan man godt betegne sig som Barrister eller Solicitor, og en lektor i jura vil også komme længst, når han kan oplyse, at han er andet end »a scholar«. Det må her erindres, at de engelske jurister, der har afsluttet deres eksamen, selv om de i realiteten kun er fuldmægtige, dog formelt er Barristers eller Solicitors, der har ret til at praktisere.

En dommerfuldmægtig er Clerk of the Court, men en 1. grads fuldmægtig vil med føje kunne betegne sig som Registrar, der er en slags vice-dommer. Vanskeligere er det at finde den rammende engelske titel til de forskellige grader af dommere. Det er fuldt korrekt at betegne sig som

Judge, men denne titel, der indehaves af færre i England end i vort eget lille land, dækker over et større embede end en dansk dommers. For en civil-dommer er den rette betegnelse County Court Judge, for en straffedommer (learned) Magistrate. Men hvad er den rigtige betegnelse for en dansk lands- og højesteretsdommer, som naturligvis ikke vil finde på at sige, at han er Law Lord eller Lord Justice? Det er forsvarligt for begge kategorier af dommere at sige, at de er medlemmer af Supreme Court, og en højesteretsdommer kan også betegne sig som Member of Court of Appeal (hvoraf der i hele England kun findes otte). Derimod vil det nok være lidt pretentiøst, om en dansk landsdommer udgiver sig for medlem af Court of Appeal, der er en ren appeldomstol og i realiteten Englands højesteret, idet House of Lords er noget ganske ekstraordinært. Hvis en landsdommer ikke slet og ret vil betegne sig som Judge, en titel hvormed han altid vil blive modtaget med respekt, kan han sige, at han er High Court Judge. –

Til de yngre vil jeg sige: Vær ikke for ivrig efter at blive introduceret for spidserne, en K. C. eller for eksempel en High Court Judge. De praktiske oplysninger, man har brug for, vil man som regel – og sandsynligvis med større beredvillighed – bedst få af en »junior« eller en Solicitor. Under de første måneder af mit ophold i England søgte jeg råd og vejledning hos stævningsmændene og rettens fuldmægtige og så naturligvis hos de noget yngre sagførere. Først da jeg syntes, at jeg havde lært noget, skaffede jeg mig introduktion til dommerne med det resultat, at en af dem, da han så, at jeg havde min liste fyldt med mange spørgsmål, inviterede mig med hen i sin club for at drøfte sagerne, en for mig stor begivenhed, som jeg sikkert ville være gået glip af, om jeg havde søgt slig kontakt på et tidligere tidspunkt, da jeg var ligeså uvidende om engelske retsforhold som de fleste andre fremmede jurister. Jeg erindrer også, at en Barrister, der i et selskab spurgte en kollega, om han kunde præsentere en juridisk kandidat fra et af de skandinaviske lande for en af High Court's dommere, fik at vide, at det var et noget prekært spørgsmål. Anderledes er det måske, hvis et sluttet selskab af jurister besøger de engelske domstole, men personlig holder jeg på, at man skal gøre sine studier på egen hånd.

Der er en *etiketteregel*, som man for sin egen skyld ikke bør injuriere, hvis man ønsker at komme i nærmere kontakt med domstolsjuristerne. Jeg har tidligere nævnt, at når de optræder i retten eller virker i deres chambers eller spiser lunch i deres »Inn«, kort sagt overalt i deres professionelle liv, er de iført sort eller dog meget mørkt tøj, og de regner med, at noget lignende gælder på kontinentet. Det er mindre velset – jeg har personlig erfaring derfor –, hvis man vil demonstrere sin danske nonchalance, for eksempel ved at optræde i et lyst tweed-sæt eller lignende, når de velvilligst indbyder en

til at følge dem på business. Der går ingen skår af en, fordi man en tid følger et andet lands skikke, selvom man synes, at de er løjerlige. I den varme sommer 1947 led jeg forfærdeligt herunder, og engang kom jeg ud for en pudsig oplevelse. Da jeg en aften skulle i selskab hos en Barrister, nu en K. C., havde jeg for at være endnu mere »distinguished« i tøjet taget stiv flip på, men stor var min forbavselse, da værten optrådte ganske uden flip og i plettet grå jakke og gav udtryk for, at jeg skulle have fulgt hans eksempel. Til daglig, når man er på forretninger, går man altså i »søndagstøjet«, men ellers – dog med modifikationer – kan man komme i, hvad man vil.

*

Vil man studere i de engelske *biblioteker*, må det tilrådes at gå til de juridiske specialbiblioteker, af hvilke findes en del. Det kan naturligvis være interessant at aflægge et besøg i det store *British Museum*, hvortil iøvrigt kræves en anbefalingsskrivelse for eksempel fra den danske ambassade, men man skal vente længe, før man får den bog, man søger. Det har sin egen charme selv at kunne »snuse« i boghylderne, som man kan det i et mindre bibliotek. Jeg kan særligt anbefale *Lincoln Inn's Library*, der med sine cirka 70.000 bøger vistnok er det største juridiske bibliotek i England. Også i *Temple* findes et ganske godt bibliotek, ligesom *Law Courts* har et bibliotek for Barristers og *Law Society* et for Solicitors. Det gælder om alle disse biblioteker, der er centralt beliggende i umiddelbar nærhed af Law Courts, at udlændinge kun får adgang efter anbefaling af en engelsk jurist eller for eksempel et af de danske universiteter. Selv med en god introduktionsskrivelse skal man ikke regne med at få tilladelse til at hjembringe bøgerne. Yderligere oplysninger om biblioteksforholdene kan fås ved henvendelse til The Institute of Advanced Legal Studies, der så vidt vides også har sit eget bibliotek.

Bor man i udkanten af London og derfor nødig hver dag vil tage til byen for at studere, er der en udvej, som jeg vil henlede opmærksomheden på. I *Law Notes Lending Library Ltd.*, 25 & 26, Chancery Lane, London, W. C. 2 (nær »Law Courts«) kan man leje juridiske bøger. Systemet er det, at man for subscriptionsprisen og indenfor den aftalte periode kan få udlånt en eller flere bøger ad gangen, når blot deres totalværdi som nye ikke overstiger subscriptionsprisen. Jo længere ens ophold varer, des fordelagtigere vil lejeaftalen være.

Vil man købe bøger, må man vide, at juristernes boghandlergade er *Chancery Lane*, hvor blandt andet ligger de to kendte forretninger: Stevens & Sons, Ltd. (nr. 119 og 120) og Sweet & Maxwell, Ltd. (nr. 2 & 3). Andre større juridiske boglader er: Kelly Law Book Co., Carey Street, og Wildy & Sons, Ltd., Lincoln's Inn, Archway, Carey Street, der ligger lige ved

Chancery Lane. Også antikvariske bøger kan købes her. Særtryk af love, kommissionsbetænkninger m. v. køber man hos H. M. S. O., York House, Kingsway, W. C. 2.

Et juridisk leksikon vil navnlig for en udlænding være en nødvendighed. Jeg kan anbefale *Teague's Pocket Law Lexicon*, 7. udgave 1945 (15 sh.), men der findes adskillige andre. Det største, men også det dyreste, er *Wharton's Law Lexicon*, 14. ed., 1938 (63 sh.).

Et fortrinligt bibliografisk leksikon er: *Where to look for your Law*, udgivet af R. Hilary Stevens, 10. udgave 1948 (5 sh.). Bogen indeholder både et emneregister og register over forfatterne og deres værker tillige med et index til domssamlingerne. Mere fuldstændigt er: *Sweet & Maxwell's Bibliography of English Law* (6 bind med supplement).

De vigtigste litterære *tidsskrifter* (periodicals) er følgende: *Law Journal*, *Law Times* og *Solicitors Journal* (alle ugentlige), *Law Notes* og *The Solicitor* (månedlige), det meget ansete *Law Quarterly Review* (L. Q. R.) og *Modern Law Journal* (C. L. J.) (kvartalsvis) samt den årlige *Cambridge Law Journal*.

Om domssamlingerne er gjort udførligt rede i kapitel II. To store værker indeholdende en fremstilling af engelsk ret på grundlag af alle vigtigere domme med kommentarer, er: *English and Empire Digest* på 49 bind og *J. Mews: Digest of English Case Law*.

De betydeligste lovsamlinger, ligeledes nævnt i kapitel II, er *Halsbury's Statutes of England*, *Chitty's Statutes of Practical Utility* og (forkortet) *Everyday Statutes Annotated*.

Det største af alle juridiske værker er den store retsencyclopædi: *Halsbury's Laws of England*, der inclusive supplementsbind nu er på 37 bind. I dette værk vil enhver uden vanskelighed kunne skaffe sig oplysning om engelsk ret på alle områder, der ikke nødvendiggør søgning i speciallitteraturen.

Et lignende værk, beregnet for lægmænd, men naturligvis meget mindre, er: *Every Man's Own Lawyer* ved A Barrister, 66. udgave 1948 (cirka 1.000 sider for 25 sh.!). Bogen giver på mange områder en klar orientering.

Enhver, der vil begynde et studium af engelsk ret, vil drage nytte af en lille bog: *Learning the Law*, udgivet af G. L. Williams (2. ed. 1946). Den koster 10 sh. Bogen er beregnet på begyndere i faget, og en del af stoffet vil være uden interesse, men der gives så mange praktiske oplysninger, som man ikke finder andet sted, at jeg alligevel må anbefale den.

Den, der uden at gå i dybden, vil søge et mere allround kendskab til det engelske retssystem, kan begynde med *Stevens' Commentaries on Laws of England*, 20. ed. 1938 (36 sh.) og fortsætte med *Jackson's Machinery of Justice in England*, 1940 (16 sh.). Her kan også nævnes den i forordet om-

talte bog af professor *Jenks: The Book of English Law* (14 sh.); sidste udgave er fra 1935, og på enkelte punkter er stoffet derfor forældet. Vil man særlig kaste sig over den borgerlige ret uden at ty til specialværkerne, vil den rigtige bog være samme forfatters 2 binds værk: *Digest of English Law*, 3. ed. 1938, men det er en temmelig dyr bog at anskaffe (77 sh.).

Interesserer man sig særlig for juriesager, kan det anbefales at læse de udbredte serier: *Notable British Trials*, *Famous Trial Series* og *Old Bailey Trial Series*.

Nedenfor vil jeg søge at give en orientering med hensyn til de større værker, tildels også på speciallitteraturens område. Også praktikere, der i principielle sager vil belyse et retsspørgsmål, som ikke hidtil har foreligget til prøvelse ved danske domstole, kan lejlighedsvis have brug for at vide, hvilke engelske værker han kan ty til. Det er overflødigt at sige, at den juridiske litteratur i England er så kolossal, at der her kun kan blive spørgsmål om at nævne nogle hovedværker og kun indenfor de områder, som har mest praktisk betydning. Den statsretlige og folkeretlige litteratur er af denne grund uomtalt. For så vidt angår retsplejen, familie- og arveretten samt strafferetten henvises til de litteraturoversigter, som tidligere er bragt. De med * mærkede bøger findes på Det kongelige Bibliotek, men ofte i nogle sørgeligt gamle udgaver. Hvor det har været muligt, har jeg også opgivet prisen.

International privatret:

- * *G. C. Chesire: Private International Law*, 3. ed. 1947 (35 sh.),
- * *A. V. Dicey: Conflict of Law*, 6. ed. 1948.

Ejendomsret:

- * *G. C. Chesire: Modern Law of Real Property*, 5. ed. 1944 (35 sh.)
- * *J. Williams & R. A. Eastwood: Principles of Law of Real Property*, 25. ed. 1933 (30 sh.),

Obligationsret:

Om aftaler:

- * *J. Chitty: Law of Contracts*, 20. ed. 1947 (70 sh.),
- * *F. Pollock: Principles of Contract*, 12. ed. 1946 (40 sh.),

Køb og salg:

- * *M. D. Chalmers: Sale of Goods Act, 1893*, 12. ed. 1945 (17/6),
- A. A. Pereira: Law of Hire-Purchase, including Credit Sale*, 2. ed. 1939 (23 sh.),

Erstatningsret:

- * *G. F. Clerk & W. H. Lindsell: Law of Torts*, 10. ed. 1947 (70 sh.),

- * *F. Pollock*: Law of Torts, 14. ed. 1939 (30 sh.),
- * *J. W. Salmond*: Law of Torts, 10. ed. 1945 (35 sh.),
- * *P. H. Winfield*: Text-book of Law of Tort, 3. ed. 1946 (35 sh.),

Veksel- og Checklovgivning:

- * *M. D. Chalmers*: Digest of Law of Bills of Exchange, Promissory Notes, Cheques and Negotiable Securities, 11. ed. 1947 (35 sh.),

Forsikring:

- E. J. Macgillivray*: Insurance Law rel. to all Risks other than Marine, 3. ed. 1946,
- * *J. Arnould*: Law of Marine Insurance and Average, 13. ed. 1948.

Handelsret og patentret:

- * *J. W. Smith*: Mercantile Law, 13. ed. 1931 (42 sh.),
- D. M. Kerly*: Law of Trade Marks and Trade Names, 7. ed. 1947,
- * *T. Terrell*: Law and Practice rel. to Letters Patent for Inventions, 9. ed. 1947

Søret:

- * *T. G. Carver*: Law of Carriage by Sea, 8. ed. 1938 (63 sh.),
- T. E. Scrutton*: Charter-Parties and Bills of Lading, 15. ed. 1947,
- * *R. G. Marsden*: Collisions at Sea, 9. ed. 1934 (45 sh.),
- * *J. Arnould*: Law of Marine Insurance and Average, 13. ed. 1948.

Selskabsret:

- * *F. B. Palmer*: Company Law, 18. ed. 1947 (35 sh.),
- F. Gore-Browne*: Handbook on Formation, Management, and Winding-up of Joint Stock Companies, 40. ed. 1946 (30 sh.).

Forfatterret:

- * *W. A. Copinger*: Law of Copyright in Works of Literature, Art, Architecture, Photography, Music and the Drama, 8. ed. 1947.

Konkursret:

- R. V. Williams*: Law and Practice in Bankruptcy, 15. ed. 1937 (55 sh.).